

วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์

Journal of MCU Buddhapanya Review

ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2561)

Vol. 3 No. 2 (May – August 2018)

P-ISSN : 2465-5503

E-ISSN : 2630-0524

● วัตถุประสงค์

วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์ เป็นวารสารวิชาการราย 4 เดือน (ปีละ 3 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน, ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม, ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา ศิลปศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์ จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์ อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

The Journal of MCU Buddhapanya Review is an academic journal published twice a year (1st issue January - April, 2nd issue May – August, 3rd issue September - December). It aims to promote research and disseminate academic and research articles for researchers, academicians, lecturers and graduate students. The Journal focuses on Buddhism, Liberal Arts, Political Science, Public Administration and Multidisciplinary of Humanities and Social Sciences. All the

articles published are peer-reviewed by at least two experts. The articles are in both Thai and English.

The articles, submitted for The Journal of MCU Buddhapanya Review, should not be previously published or under consideration of any other journals. The author should carefully follow the submission instructions of The Journal of MCU Buddhapanya Review including the reference style and format.

Views and opinions expressed in the articles published by The Journal of MCU Buddhapanya Review are of responsibility by such authors but not the editors and do not necessarily reflect those of the editors.

● **เจ้าของ**

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
หน่วยวิทยบริการ วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร สุพรรณบุรี

● **Owner**

Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College
Ratchaburi Buddhist College
Wat Palelai Worawihan Academic Service Unit

● **สำนักงาน**

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ 51 หมู่ที่ 2 ตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม 73210
โทร/โทรสาร 034-326-912 <http://www.rk.mcu.ac.th>
Email : journalbudpan@gmail.com

● **Office**

Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
51 M.2, Raikhing, Samphran, Nakhon Pathom, Thailand, 73210
Tel/Fax: + 66 34 326 912 <http://www.rk.mcu.ac.th>
Email: journalbudpan@gmail.com

● **ที่ปรึกษา (Advisors)**

อธิการบดี	The Rector
รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร	Vice-Rector for Administration
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ	Vice-Rector for Academic Affairs
รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป	Vice-Rector for General Affairs
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย	Dean, Graduate School
คณบดีคณะพุทธศาสตร์	Dean, Faculty of Buddhism
คณบดีคณะสังคมศาสตร์	Dean, Faculty of Social Sciences
ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์	Director, Buddhist Research Institute
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี	Director, Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี	Director, Ratchaburi Buddhist College
ผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการ วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร สุพรรณบุรี	Director, Wat Palelai Worawihan Academic Service Unit, Supunburi Province

● **บรรณาธิการบริหาร (Executive Editor)**

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อุบล วุฒิพรโสภณ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย :
Assistant Professor Dr. Ubol Wuthipornsophon, MCU

● **หัวหน้ากองบรรณาธิการ (Chief Editor)**

พระมหาประกาศิต สิริเมโธ, ดร., มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย :
Ven.Dr. Phramaha Prakasit Sirimedho, MCU

● **กองบรรณาธิการ (Editorial Board)**

ศาสตราจารย์ ดร. ชำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย :
Professor Dr. Chamnong Adivadhanasit, MCU

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปราโมทย์ ยอดแก้ว, มหาวิทยาลัยสวนดุสิต :
Assistant Professor Dr. Pramote Yotkaew, Suan Dusit University

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไกรฤกษ์ ศีลาคม, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี :
Assistant Professor Dr. Krairoek Silakom, Udon Thani Rajabhat University

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อำนาจ ยอดทอง, มหาวิทยาลัยมหิดล :
Assistant Professor Dr. Amnat Yodthong, Mahidol University

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วรญา ทองอุ่น, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม :

Assistant Professor Woraya Thong-oon, Nakhon Pathom Rajabhat University

พระครูสังฆรักษ์ทรงพรพรณ ชยทนต์, ดร., มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย :

Dr. Phrakhrusangharak Songphan Jayathatto, MCU

ดร. ศยามล เจริญรัตน์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย :

Dr. Sayamol Charoenratana, Chulalongkorn University

ดร. ประkob ไชยบุญทัน มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ :

Dr. Prakob Chaibuntan, Assumption University

Ven. Dr. Budi Utomo, Samaratungga Buddhist College, Indonesia

Arlene De Castro Bobadilla, Nakhon Pathom Rajabhat University

● ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ (Reviewers)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัย

พระราชปริยัติกวี, ศาสตราจารย์ ดร.

พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รองศาสตราจารย์

พระราชปริยัติมณี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

พระสุธีรัตนบัณฑิต, ดร.

พระมหาพรชัย สิริวิโร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปญโญ,

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

พระมหาไกรวรรณ ชินทตติโย, ดร.

พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี, ดร.

พระปลัดสมชาย ปโยโค, ดร.

พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมมสุทโธ, ดร.

พระถนิต วฑฒโน, ดร.

ศาสตราจารย์ ดร. บุญทัน ดอกไธสง

รองศาสตราจารย์ ดร. วิวัฒน์ หามนตรี

รองศาสตราจารย์ ดร. สุรพล สุขะพรหม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. โกนิฐ์ ศรีทอง

ดร. ลำพอง กลมกุล

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

คณะสังคมศาสตร์

คณะพุทธศาสตร์

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย

คณะสังคมศาสตร์

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

คณะสังคมศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์

ศูนย์อาเซียนศึกษา

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย

พระเมธาวิจารย์รส, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

พระมหามหาวินทร์ ปรีสุตโตโม,

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

ศาสตราจารย์ ดร. เตือน คำดี

รองศาสตราจารย์ ดร. บัญญัติ ศิริธนาวงศ์

รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริรัตน์ ชุณหคล้าย

รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริพร แยมนิล

รองศาสตราจารย์ ดร. ยุภาพร ยุภาศ

รองศาสตราจารย์ ดร. สุวิญ รักสัตย์

รองศาสตราจารย์ ดร. ประเวศ อินทองปาน

รองศาสตราจารย์ ดร. สัญญา เคนาภูมิ

รองศาสตราจารย์ สิทธิพันธ์ พุทธหนู

รองศาสตราจารย์ เฉลิมพล ศรีหงษ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชาญณรงค์ บุญหนู

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เฉลิมชัย กิตติศักดิ์นาวัน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มนตรี สิริโรจนานันท์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รัตน์ ปัญญาภา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชีรโชติ เกิดแก้ว

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภัคดี โพธิ์สิงห์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กังวล คัชฌิมา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วุฒินันท์ กันทะเตียน

ดร. นิภาพรณ เจนสันติกุล

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

มหาวิทยาลัยมหิดล

มหาวิทยาลัยมหิดล

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยมหิดล

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระครูโสภณวิธานวัตร

พระครูปลัดประวิทย์ วรรณโม

สมชาย ชูเมือง

พระมหาสมมาส ชุตินนโต

พระครูสังฆรักษ์พงษ์พันธ์ วิสวโร

ว่าที่ ร.ต.หญิง ดร. สุทธญาณ โอบอ้อม

ฝ่ายประสานงานต่างประเทศ

ดร. แม่ชีกุลภรณ์ แก้ววิลัย

ดร. โยตะ ชัยวรมันกุล

- ฝ่ายนิติกร

ดร. พัชรารัตน์ ศุภภาะ

ผศ.ดร. ภูริวัจน์ ปุณยวุฒิปรีดา

- พิสูจน์อักษร

พระครูปฐมธีรวัฒน์

พระครูใบฎีกาธีรยุทธ จันทบุโม

พระมหาสุรชัย ชยาภิตตโน

พระใบฎีกาสัญญา อภิวัฒน์

พระครูปลัดพงษ์พันธ์ ขนดีโสภณ

ศิริดา เก่งสาคร

ณัฏฐา ณัฐโชติภินัน

- ศิลปกรรม

วีรพงศ์ เมืองจันทร์

- ฝ่ายสมาชิก

พิชชาณันท์ เตชะประสิทธิ์วานิช

ขวัญใจ มีถาวร

กมลพร คิมแหน

- กำหนดออกเผยแพร่

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม – เมษายน

ฉบับที่ 2 เดือน พฤษภาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 3 เดือน กันยายน – ธันวาคม

- พิมพ์ที่

บริษัท แดเน็กซ์ อินเตอร์คอร์ปอเรชั่น จำกัด

99/164 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่

กรุงเทพมหานคร 10210

โทรศัพท์ 0-2575-1791, 088-5788400

<http://www.protexts.com>

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นฉบับที่ 2 ประจำปี 2561 จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นให้นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้สนใจได้เผยแพร่องค์ความรู้ทางวิชาการ อันเป็นประโยชน์ร่วมกัน บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารประกอบด้วย บทความทางวิชาการจำนวน 10 เรื่อง กองบรรณาธิการขอเสนอบทความที่น่าสนใจ ดังนี้

กัลยาณมิตร: เพื่อนแท้บนเส้นทางแห่งอริยมรรค โดย ประทีป พืชมงคลกลาง และ ญาตาวิมินทร์ พืชมงคลกลาง บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเภทของกัลยาณมิตร ลักษณะของกัลยาณมิตร หน้าที่ของกัลยาณมิตร คุณสมบัติของกัลยาณมิตร และคุณค่าของกัลยาณมิตรในคัมภีร์พระไตรปิฎกและเอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา ใช้วิธีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ แล้วสรุปโดยการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ.2539 โดย ปรีชาวัชร เศรษฐภัทรไพศาล และ พิรพจน์ ปิ่นทองดี บทความนี้ผู้เขียนนำเสนอ การจะแก้ไขปัญหาการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพ จะต้องแก้ไขปัญหาดัง 3 มิติ คือบทบัญญัติแห่งกฎหมาย นโยบายของรัฐ และวิธีปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณีในประเทศไทย

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยการจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R โดย ฉัตรลัดดา เกิดสุภาพ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนประชาอุปถัมภ์ หลังได้รับการจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 2) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนประชาอุปถัมภ์ มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 โดย จงรักษ์ เงินพุ่ม การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาาระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 2) ศึกษาาระดับการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ประชากร

ได้แก่ ครูหัวหน้าผู้รับผิดชอบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ประจำปีการศึกษา 2560 จากจำนวนสถานศึกษาทั้งหมด 52 โรงเรียน รวมจำนวนทั้งสิ้น 52 คนได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 44 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 84.61 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้ โปรแกรมสำเร็จรูป

กองบรรณาธิการวารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์ ขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิ ทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความทางให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น สำหรับท่านที่จะส่งบทความลงตีพิมพ์ขอให้ปฏิบัติตามคำแนะนำสำหรับผู้เขียน กรุณาปรับ เอกสารอ้างอิงเป็นภาษาอังกฤษ (ดูรายละเอียดในคำแนะนำสำหรับผู้เขียน) เพื่อพัฒนาวารสารเข้าสู่ฐานข้อมูลในระดับนานาชาติต่อไป

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อ ผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

ผศ.ดร. อุบล วุฒิพรโสภณ
บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(7)
กัลยาณมิตร: เพื่อนแท้บนเส้นทางแห่งอริยมรรค : The True friends: Noble Friends on the Path of the Enlightenment ประทีป พีชทองกลาง และญาดาวิมินทร์ พีชทองกลาง: <i>Prateep Peuchthonglang and Yathaweemint Peuchthonglang</i>	118-138
ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539: The Problem of Enforcing the Prostitution Prevention and Suppression Act B.E. 2539 ปรีชาวัชร ศเวตภักตร์ไพศาล และ ไพรพจน์ ปิ่นทองดี: <i>Preechawach Savetphataraphaisan and Phiraphot Pinthongdee</i>	139-156
การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยการจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค: PQ4R A Development of Reading Comprehension Achievement Of Prathomsuksa 5 Students Using PQ4R Technique ฉัตรลัดดา เกิดสุภาพ: <i>Chatladda Kedsupap</i>	157-170
การบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในทศวรรษหน้า: Administration toward Excellence of Islamic Private Schools under the Office of Private Education Commission During the next Decade สันวิษ แก้วมี, ศักดา สถาพรวงษา และ สมศักดิ์ จัตตูปरणพงษ์: <i>Sunwit Kaewmee, Sakda Sathapornwachana and Somsak Chattupornpong</i>	171-182
ทิศทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในอนาคต :The Future Direction of Thai Local Administration ปัทมธร เขียรชัยพฤกษ์: <i>Pannatom Tainchaiyapurk</i>	183-196
การพัฒนาประเทศตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใน ยุคไทยแลนด์ 4.0 : The Development of the Country with the Philosophy of a Sufficient Philosophy in the Era of Thailand 4.0 สามารถ บุญรัตน์ และ พระครูโกวิทอรธาวาที: <i>Samart Boonrat and PhraKru Kovitarttawatee</i>	197-206

- การดำเนินการนิเทศการสอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19: A Practice for Instructional Supervision
Schools under Secondary Educational Service Area Office 19 207-220
ณาริณี ทองมี และ ชิชณพงศ์ ศรีจันทร์:
Charinee Thongmee and Chissanapong Sonchan
- ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับ
การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19: 221-236
*The Relationship between Instructional Leadership of
Principals and Professional Learning Community of Schools
under the Secondary Education Service Area Office 19*
ชาญชัย นันทะผา และ พิมพอร สดเอี่ยม:
Chanchai Nuntapha and Pim-on Sod-lum
- การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายกลีกรมธรรมชาติ: Development of
Environmental Learning Management Model Based On Sufficiency
Economy Philosophy of the Agri-Nature Networks 237-250
รัชนีวรรณ จินธรรม, ปณณรภัส ถกภักดี และ อรรวรรณ ภัสสรศิริ:
*Rachaneewan Cheentam, Pannraphat Takolpuckdee and
Orawon Passornsiri*
- ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารระบบดูแล
ช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
เขต 2: Relationship between Transformational Leadership and
Student Support System Management of School under the
Secondary Educational Service Area Office 2 251-266
จงรักษ์ เงินพุ่ม: Jongrak Ngoenpum
- การเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมสุจริตในการเมืองภาคประชาชน 267-279
*Guidelines for strengthening and good sense cultivating and
honest values in citizen Politics*
เต็มศักดิ์ ทองอินทร์: Termsak Thong-in

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

กัลยาณมิตร: เพื่อนแท้บนเส้นทางแห่งอริยมรรค

The True friends: Noble Friends on the Path of the Enlightenment

ประทีป พีชทองกลาง^{1*} และญาดาวิมินทร์ พีชทองกลาง²

Prateep Peuchthonglang¹ and Yathaweemint Peuchthonglang²

¹คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

²มหาวิทยาลัยแม่โจ้

¹Faculty of Business Administration and Liberal Arts,

Rajamangala University of Technology Lanna, Chiang Mai

²Maejo University, Chiang Mai

*Corresponding Author. Email: Khun_Jedrin@hotmail.com.

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเภทของกัลยาณมิตร ลักษณะของกัลยาณมิตร หน้าที่ของกัลยาณมิตร คุณสมบัติของกัลยาณมิตร และคุณค่าของกัลยาณมิตรในคัมภีร์พระไตรปิฎกและเอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา ใช้วิธีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ แล้วสรุปโดยการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า กัลยาณมิตร คือ คนต้นแบบแห่งความดีงามทั้งกาย วาจา ใจ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยหนุนเสริมให้ค้นพบ และรู้แจ้งอริยมรรคในพระพุทธศาสนา ในสังคาลสูตรแบ่งกัลยาณมิตรออกเป็น 2 คือ มิตรเทียม มิตรแท้ ส่วนขัคควิสาณสูตรนิกายเถรวาท แบ่งออกเป็น 2 คือ อาคาริกมิตร และอนาคาริกมิตร ลักษณะของกัลยาณมิตร ต้องเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล สุตะ จาคะ วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา หน้าที่ของกัลยาณมิตร คือ การเป็นปรโตโฆสะ การต้นแบบที่ดีด้านกายธรรม วาจกธรรม เมโนกรรม และการแนะนำประโยชน์แก่ผู้อื่น คุณสมบัติของกัลยาณมิตร คือ ต้องมีกัลยาณมิตรธรรม มีความรู้ มีความประพฤติดี ส่วนคุณค่าของกัลยาณมิตร คือ การเป็นนิมิตแห่งอริยมรรค การทำให้อริยมรรคบริบูรณ์ บุญนิมิตแห่งโพชฌงค์ เป็นทั้งหมดของพรหมจรรย์ และ เป็นบ่อเกิดแห่งกุศลธรรม

คำสำคัญ: กัลยาณมิตร; มิตรแท้; อริยมรรค

Abstract

This paper aims to study the group of noble friends, Characteristics of the noble friends, the duties of the true friends, the qualities of true friends, and worthy of the true friends of the Buddhist scriptures and the Buddhist academic documents by the synthesized and analysis method. Then I wrote the summary and description. The research found that the noble friends should be the prototype of the mental, physical and verbal good qualities. They were the keys and factors to support and discovery the noble path in Buddhism such as in the Singkhala Sutra. It divided friends to be two major groups - the noble friends and bogus friends. In the other hand, Khukkhawisanasuttanites divided in to two major group of friends too namely; a friend as lay people (Arkharikhamittra) and a friend as hermit (Anakharikhamittra). The characteristic of the noble friends should be the person who has fully with high quality of mind, the precepts (Sila), listening (sutta), offering (Jacca), perseverance (Viriya), mindfulness (Sati), concentration (Samathi) and wisdom (Panna). The duties of noble friends should carried on with deep patients to listen, as well as giving the good advices etc. to other friends (Paradhokhosaa). He/She should be carry out of the best high prototype of physical, verbal and mental as well as able to share some best suggestion advice to other. The qualities of the noble friends should be a high behavior, knowledge qualities and able help others. Therefore, the value of the noble friends are divided as followign having the noble paths, Fulfilling the noble paths, Abel to realize the enlighten path, Able to achievement of enlightenement and Being the source of wholesome mind.

Key words: Noble friends; True Friends; Noble path

บทนำ

คำสอนในพระพุทธศาสนาได้แสดงให้เห็นสัจธรรมของชีวิตมนุษย์ว่า มีความขัดข้อง ปรวนแปร เตือนร้อน ลำบาก เจ็บปวด สูญเสีย พลัดพราก และมีปัญหา ซึ่งทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า “ความทุกข์ หรือโรคทุกข์” โรคทุกข์เกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกคน ดังปรากฏในโรคสูตร ความว่า “สัตว์ผู้อ้างว่า ตนเองไม่มีโรคทางกาย ตลอดระยะเวลา 1 ปีบ้าง 2 ปีบ้าง 3 ปีบ้าง 4 ปี บ้าง 5 ปีบ้าง 10 ปีบ้าง 20 ปีบ้าง 30 ปีบ้าง 40 ปีบ้าง 50 ปีบ้าง แม้ยิ่งกว่า 100 ปีบ้าง ยังพอมิ อยู่ แต่สัตว์ผู้จะกล่าวอ้างว่า ตนเองไม่มีโรคทางใจตลอดระยะเวลา แม้ครู่เดียว หาได้โดยยาก ยกเว้น ท่านผู้หมกตึเลศแล้ว” (อง.จตุกก. (ไทย) 21/217/392) เพราะฉะนั้น ผู้ที่มาพบ พระพุทธเจ้าก็เพื่อต้องการรักษาโรคทุกข์ของตนเอง จุดมุ่งหมายที่สำคัญของวิถีพุทธจึงอยู่ที่การ ดับทุกข์เท่านั้น ดังปรากฏพุทธดำรัสในอลคัททูปมสูตร ความว่า “ทั้งในกาลก่อนและในกาล บัดนี้ เราบัญญัติทุกข์และความดับทุกข์” (ม.ม. (ไทย) 12/264/554) พระพุทธองค์ต้องการให้ บุคคลที่มีโรคทุกข์ได้พัฒนาตนเองให้สูงขึ้น มีความสามารถในการเรียนรู้ แก้ไขและป้องกัน โรคทุกข์ด้วยตนเอง และสามารถพลิกฟื้นชีวิตของตนเองให้พ้นจากโรคทุกข์ทั้งปวง พ้นจากวงจร การเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ เข้าสู่พระนิพพาน ดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎกหลายเรื่อง หลายวาระ ซึ่งจะพบว่าบุคคลที่มาพบพระพุทธเจ้าแล้ว จะมีโอกาสบรรลุธรรมขั้นใดขั้นหนึ่ง หรือสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์ได้ (ประทีป พิชทองกลาง, 2556) ความทุกข์นั้นเป็นสิ่งที่มิอยู่จริง มนุษย์ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องและประสบแน่นอน ไม่ว่าจะต้องการ หรือไม่ก็ตาม เมื่อเป็นเช่นนี้ หากมนุษย์ต้องการมีชีวิตอยู่อย่างดีที่สุด จะต้องเข้าใจชีวิตและความ ทุกข์อย่างถูกต้อง และตามความเป็นจริง ซึ่งการเข้าใจชีวิต เข้าใจความทุกข์อย่างถูกต้อง และ ตามความเป็นจริงนั้น ต้องอาศัยพลังปัญญาของตนพิจารณาอย่างแยบคายผ่านกระบวนการ โยนิโสมนสิการ โดยมีกัลยาณมิตรที่เป็น “มิตรแท้” ผู้เป็นปรโตโมหะคอยให้คำแนะนำ สั่งสอน อบรมให้สามารถเกิดปัญญาและดับทุกข์นั้นด้วยตนเองได้อย่างสิ้นเชิง อันทำให้เกิดคุณค่าเป็นทั้ง สัญลักษณ์แห่งธรรมในพระพุทธศาสนาและสัญลักษณ์แห่งการศึกษาเผยแผ่คุณธรรมความดี อย่างเป็นที่แพร่หลายสืบต่อมา (อรรถพล รังสิวงศ์, 2560)

พระพุทธศาสนาเสนอแนวทางดับทุกข์หรือโรคทุกข์นั้นไว้ทั้งในระดับต้น ระดับกลาง และดับอย่างถาวร โดยปรากฏเป็นวิธีการ กระบวนการไว้อย่างชัดเจนในคัมภีร์พระไตรปิฎก ซึ่ง กัลยาณมิตรเป็นปัจจัยสำคัญซึ่งจะเกื้อกูล ช่วยเหลือเพื่อนร่วมทุกข์ให้ค้นพบแสงสว่างแห่งชีวิต เกิดปัญญาญาณเห็นแจ้งในทุกขสัจได้อย่างลึกซึ้ง ถ่องแท้ ตามความเป็นจริง กัลยาณมิตรซึ่งเป็นปรโตโมหะในการช่วยเหลือผู้ที่มีปัญหา หรือความทุกข์ที่เกิดจาก 2 ลักษณะ คือ ปัญหา นอกใจ และปัญหาในใจ ช่วยให้เข้าใจปัญหภายใน คือ ความทุกข์ใจ สาเหตุที่ทำให้เกิดความ

ทุกข์ ตามความเป็นจริงของธรรมชาติและสามารถแก้ปัญหาหรือความทุกข์ตามทางสายกลาง คือ มรรคมรรค 8 ได้ ดังพุทธภาษิตที่พระองค์ตรัสเกี่ยวกับความสำคัญของกัลยาณมิตรไว้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิต ฉะนั้นใด ความเป็นกัลยาณมิตร ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอสังฆาภิคมรรค แก่ ภิกษุ ฉะนั้น ภิกษุผู้มีกัลยาณมิตร พึงหวังสิ่งนี้ได้ คือ จักเจริญ จักทำให้มาก ซึ่งอริยอสังฆาภิคมรรค” (ขุ. อิติ. 25/195/237)

คุณสมบัติสำคัญของพระพุทธเจ้าที่ทรงมีต่อเวไนยสัตว์ทุกหมู่เหล่า คือ ความเป็นกัลยาณมิตร (อง.สตตก. (ไทย) 23/34/33); พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต, 2542) อธิบายเพิ่มเติมว่า กัลยาณมิตรเป็นเสมือนผู้รู้ ทำให้สามารถชี้แนะ ชักนำบุคคลอื่นให้สามารถพัฒนาตนเองในทิศทางที่เหมาะสมในทุกด้าน เนื่องจากเคยมีประสบการณ์โดยตรงหรืออาจจะเป็นประสบการณ์ในลักษณะที่ใกล้เคียงกัน ทำให้สามารถที่จะให้คำแนะนำได้อย่างถูกต้อง และเป็นไปด้วยความรัก ความเมตตา ปราณนาดี เมื่อบุคคลมีกัลยาณมิตรที่ดีแล้ว ก็ทำให้เริ่มมีความเข้าใจหรือเห็นแนวทางการฝึกปฏิบัติเพื่อนำไปสู่แนวทางที่ถูกต้อง ถ้าไม่มีกัลยาณมิตรก็จะมีผู้ที่คอยแนะนำแนวทางที่ถูกต้อง ทำให้มีโอกาสดำเนินชีวิตผิดพลาด ไปในทางที่ไม่เหมาะสม สอดคล้องกับวญญาดา ลลิตธนภัทร (2560) ที่กล่าวไว้ว่า วิธีการทางพระพุทธศาสนาสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนให้มีคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งการปฏิบัติและการแสดงออกทางด้านกายพฤติกรรม ด้านทักษะทางสังคม ด้านคุณธรรมทางจิตใจ และด้านปัญญาความรู้ ดังนั้น การมีกัลยาณมิตรจึงเสมือนมีมิตรที่ดีที่คอยแนะนำ ชักจูงให้ได้รับการพัฒนาไปในทางที่ดี ที่ถูกต้องและเหมาะสม ด้วยความรัก ความจริงใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน สามารถเป็นเพื่อนแท้ในทางธรรมบนเส้นทางแห่งการบรรลุอริยมรรคในพระพุทธศาสนาได้

บทความนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิจัยเชิงเอกสาร ขอบเขตด้านเอกสาร คือ พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2539) และเอกสาร หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ขอบเขตเนื้อหา คือ ประเภทของกัลยาณมิตร ลักษณะของกัลยาณมิตร หน้าที่ของกัลยาณมิตร คุณสมบัติของกัลยาณมิตร และคุณค่าของกัลยาณมิตรในคัมภีร์พระไตรปิฎกและเอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา ใช้วิธีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ แล้วสรุปโดยการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา โดยผู้เขียนจะนำเสนอความหมาย ประเภท คุณลักษณะ หน้าที่ พร้อมทั้งคุณสมบัติ ความสำคัญ และคุณค่าของกัลยาณมิตรว่าเป็นอย่างไร เป็นข้อมูลพื้นฐานที่จะนำมาเป็นแนวปฏิบัติที่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในการพัฒนาตนเองและผู้อื่นให้สามารถเดินไปบนเส้นทางแห่งอริยมรรคได้อย่างราบรื่นตามคำสอนของพระพุทธศาสนา

กัลยาณมิตรคือใคร

กัลยาณมิตรโดยเนื้อความ หมายถึง บุคคลผู้มีความใฝ่รู้ ตั้งตนอยู่ในธรรม เป็นผู้ชี้แนะแนวทางแห่งความเจริญ สั่งสอนอบรม เป็นที่ปรึกษา เพื่อนที่ดี หนังสือ หรือสื่อหลากหลายรูปแบบที่ส่งเสริมให้เกิดปัญญา สิ่งแวดล้อมทางสังคมโดยทั่วไปที่ดี ที่เกื้อกูล ซึ่งจะชักจูง หรือกระตุ้นให้เกิดปัญญาได้ด้วยการฟัง การสนทนา ปรึกษา ซักถาม อ่าน ตลอดจนการรู้จักเลือกใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ ดังที่พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความมีกัลยาณมิตร คือ มีผู้แนะนำสั่งสอนที่ปรึกษา เพื่อนที่ดีคบหา และบุคคลผู้แวดล้อมที่ดี ความรู้จักเลือกเสวนากับบุคคล หรือเข้าร่วมหมู่กับท่านผู้ทรงคุณทรงปัญญามีความสามารถ ซึ่งจะช่วยเหลือ สนับสนุนชักจูง ชี้ช่องทาง เป็นแบบอย่าง ตลอดจนเป็นเครื่องอุดหนุนเกื้อกูลแก่กันให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดี ในการศึกษาอบรม การครองชีวิตการประกอบกิจการ และธรรมปฏิบัติ สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี ข้อนี้เป็นองค์ประกอบภายนอก ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาอธิบายไว้ว่า ผู้ยินดีในกุศลธรรม มีกายสุจริต เป็นต้น ชื่อว่า กัลยาณมิตร (ขุ.ธ.อ. (ไทย) 1/2/2/62/297) และการวางตัวเหมาะสม การได้เจรจา สนทนากับ ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ถึงพร้อมด้วยศีล ถึงพร้อมด้วยจาคะ และถึงพร้อมด้วยปัญญา ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นคนหนุ่มหรือคนแก่แล้วคอยศึกษาและปฏิบัติตามศรัทธาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธาตามสมควรคอยศึกษาศีลและปฏิบัติตามศีลของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยศีลตามสมควร คอยศึกษาจาคะของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะตามสมควร และคอยศึกษาปัญญาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญาตามสมควร เรียกว่า กัลยาณมิตรตตา (อง.อรรถก. (ไทย) 23/55/344)

ดังนั้น กัลยาณมิตรจึงมิได้หมายถึงเพื่อนที่ดีอย่างในความหมายสามัญเท่านั้น แต่หมายถึงบุคคลผู้เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติที่จะสั่งสอน แนะนำ ชี้แจง ชักจูง ช่วยบอกช่องทางหรือเป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นดำเนินไปสู่การฝึกฝนอบรมอย่างถูกต้อง ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ท่านยกตัวอย่าง เช่น พระพุทธเจ้า พระอรหันตสาวก ครู อาจารย์ และท่านผู้เป็นพหูสูตรทรงปัญญาสามารถ สั่งสอนแนะนำเป็นที่ปรึกษาได้ แม้จะอ่อนวัยกว่า สรุปความหมายได้ว่า กัลยาณมิตรหมายถึงบุคคลที่มีความพร้อมแห่งคุณธรรม ความดีงาม เป็นผู้ห่างไกลจากสิ่งอันเป็นข้าศึกในการพัฒนาศักยภาพชีวิต และตั้งตนอยู่อย่างเหมาะสมแห่งการเคารพ รวมทั้งยังเป็นผู้สร้างสรรค์ประโยชน์สุข และคุณธรรมความดีงามต่างๆ ให้แก่บุคคลรอบข้างด้วยความเข้าใจ จนเป็นแรงเหนี่ยวนำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาไปสู่ประโยชน์ และความสุขในระดับต่างๆ โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน ตลอดจนถึงสิ่งแวดล้อมที่เกื้อกูลส่งเสริมการพัฒนาชีวิตก็เป็นดังกัลยาณมิตรด้วยเช่นกัน

ประเภทของกัลยาณมิตร

สำหรับประเภทของกัลยาณมิตรนั้น ไม่ได้มีการแบ่งประเภทอย่างชัดเจน ประเภทของมิตรในสังคาลสูตร (ที. ป. (ไทย) 11/254/207) ที่พระพุทธเจ้าทรงจำแนกมิตรไว้ 2 ประเภท คือ มิตรเทียมกับมิตรแท้ และอีกแห่งหนึ่งในชัคควิสาณสูตรนันทเทส (ช. จพ. (ไทย) 30/123/409) ทรงจำแนกไว้มี 2 ประเภทเช่นกัน คือ อาคาริกมิตร (มิตรครองเรือน) และอนาคาริกมิตร (มิตรไม่ครองเรือน) ในมิตร 2 ประเภท คือมิตรเทียมกับมิตรแท้นั้น เพื่อให้เป็นข้อสังเกตประเภทของมิตร พระพุทธเจ้าทรงจำแนกประเภทของมิตรเทียมและมิตรแท้ไว้ดังต่อไปนี้

มิตรในสังคาลสูตร

1) มิตรเทียม คือ เป็นคนที่ถือเอาแต่ประโยชน์จากผู้อื่นฝ่ายเดียว คนดีแต่พูดคนพูดประจบ และคนที่ชักนำในทางเสื่อม ผู้ประกอบด้วยลักษณะ 4 ประการนี้ พึงทราบว่า ไม่ใช่มิตรแท้ เป็นมิตรเทียมที.ป. (ไทย) 11/255-259/207-209)

2) มิตรแท้ คือ มิตรที่มีใจดี มีความจริงใจ คบหากันด้วยความบริสุทธิ์ใจ เป็นมิตรที่บุคคลคบหาสมาคมแล้วทำให้มีแต่ความสุขความเจริญจำแนกออกเป็น 4 ประเภท (ที. ป. (ไทย) 11/260/209) ได้แก่ (1) มิตรมีอุปการะ (2) มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ (3) มิตรแนะนำประโยชน์ และ (4) มิตรมีความรักใคร่

เมื่อพิจารณาจากความหมายของมิตรแท้แล้วไม่ต่างจากคำว่า กัลยาณมิตร ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่า หากจะมีการจัดประเภทของกัลยาณมิตรแล้ว มิตรแท้ทั้ง 4 ประเภทนี้ สามารถจัดเป็นประเภทของกัลยาณมิตรได้ ซึ่งในแต่ละประเภทยังแยกออกไปอีกประเภทละ 4 ลักษณะดังนี้

1) มิตรมีอุปการะ มี 4 ลักษณะ (ที. ป. (ไทย) 11/261/210) ได้แก่ (1) ป้องกันมิตรผู้ประมาท (2) ป้องกันทรัพย์ของมิตรผู้ประมาทแล้ว (3) เมื่อมีภัยก็เป็นที่พักพิงได้ (4) เมื่อมีกิจที่จำเป็นเกิดขึ้น ก็ช่วยโศกทรัพย์ 2 เท่าของทรัพย์ที่ต้องการในกิจนั้น มิตรทั้ง 4 ลักษณะนี้เป็นมิตรผู้หวังดี คอยระวัง คอยห้ามเหตุแห่งความประมาทของเพื่อนผู้ตั้งอยู่ในความประมาท ไม่ว่าจะเป็นความประมาทในวัย ประมาทในการศึกษา ประมาทในการใช้จ่ายทรัพย์ ประมาทในการดำรงชีวิต มีอุปบายชักนำให้พ้นจากความประมาท โดยการชี้ให้เห็นประโยชน์และผลเสียจากความประมาท จึงได้ชื่อว่าเป็นที่พักพิงในยามมีภัยได้อย่างแท้จริง ในยามจำเป็นขัดสนทรัพย์ ยังให้ความช่วยเหลือทรัพย์มากกว่าที่เอ่ยปากขอ ซึ่งแสดงออกถึงความจริงใจ และความเต็มใจที่จะช่วยเหลือเพื่อน บุคคลใดที่มีลักษณะทั้ง 4 ประการดังที่กล่าวมานี้เรียกว่า กัลยาณมิตรประเภทที่หนึ่ง

2) มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ มี 4 ลักษณะ ได้แก่ (1) บอกความลับแก่เพื่อน (2) ปิดความลับของเพื่อน (3) ไม่ละทิ้งในยามอันตราย (4) แม้ชีวิตก็อาจจะสละเพื่อประโยชน์ของเพื่อน

ได้ความเป็นมิตรด้วยความไว้นื้อเชื่อใจ ปกติไม่บอกความลับของตนแก่ผู้อื่น แต่สำหรับเพื่อนผู้ร่วมสุขร่วมทุกข์ด้วยกันมา ไม่มีความลับ ไม่มีอะไรต้องปิดบัง แม้ความลับก็ยอมเปิดเผยให้แก่กันได้ ตายแทนกันได้เพื่อประโยชน์ของเพื่อน ผู้ใดได้มิตรที่มีลักษณะทั้ง 4 ประการนี้ถือว่าได้กัลยาณมิตร ชนิดที่ว่าหายากมาก เพราะนอกจากไม่มีความลับ แล้วยังสามารถสละชีวิตตายแทนกันได้ นี่คือกัลยาณมิตรประเภทที่สอง (ที.ป. (ไทย) 11/262/210)

3) มิตรแนะนำประโยชน์ มี 4 ลักษณะ ได้แก่ (1) ห้ามมิให้ทำความชั่ว (2) แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี (3) ให้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง (4) บอกทางสวรรค์ให้เห็นเพื่อนทำความเสียหายหาวิธีหรืออุบายห้ามไม่ให้ทำชั่ว ให้ตั้งอยู่ในกุศลกรรมบถสิบประการให้รับฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟังมีเรื่องทาน ศีลเป็นต้น อธิบายให้เข้าใจสิ่งที่ละเอียดลึกซึ้ง ประกอบด้วยสิ่งที่เปี่ยมมงคล ถ้อยคำที่ทำให้จิตเกิดความเบิกบาน แจ่มใส บอกเหตุแห่งความดีอันสงฆ์แห่งกรรมดี เพื่อให้มีจิตเต็มไปด้วยกำลัง สามารถเป็นที่พึ่งให้แก่ตนเองต่อไป หากผู้ใดได้บุคคลผู้มีลักษณะทั้ง 4 ประการดังกล่าวนี้และประพฤติปฏิบัติตามคำแนะนำของท่านถือว่าผู้นั้นเกิดมาไม่เสียชาติเกิด เพราะได้กัลยาณมิตรผู้เกื้อกูลประโยชน์ในปัจจุบันนี้แล้วยังได้รู้ทางสวรรค์ด้วยนี่คือ กัลยาณมิตรประเภทที่สาม (ที.ป. (ไทย) 11/263/210)

4) มิตรมีความรักใคร่ มี 4 ลักษณะ ได้แก่ (1) ไม่พอใจความเสื่อมของเพื่อน (2) พอใจความเจริญของเพื่อน (3) ห้ามปรามคนที่ินทาเพื่อน (4) สนับสนุนคนที่สรรเสริญเพื่อน มิตรผู้มีความรักใคร่นั้น เมื่อเห็นเพื่อนมีทุกข์พลอยไม่สบายใจไปด้วย ยินดีในความเจริญ ไม่ยินดีในความเสื่อมของเพื่อน ไม่ว่าจะเป็นความเสื่อมทรัพย์ หรือเสื่อมจากกุศลทั้งหลาย ในยามเพื่อนประสบความสำเร็จในชีวิต เช่น สำเร็จการศึกษา ได้งานทำ เลื่อนยศ แสดงแต่ความยินดี หรือมีใครติเตียนหรือกล่าวร้ายเพื่อนย่อมหาโอกาสคอยแก้ต่างยั้งคานินทาเหล่านั้น ตามความเป็นจริง เมื่อมีใครสรรเสริญเพื่อนย่อมสรรเสริญช่วยสนับสนุนรับรองเพื่อนตามความเป็นจริงเช่นกัน (ที.ป. (ไทย) 11/264/211)

มิตรในซัคควิสาณสูตรนิตเทส

1) อาคาริกมิตร (มิตรครองเรือน) หรือกัลยาณมิตรทางโลก คือ คนบางคนในโลกนี้ให้สิ่งที่ให้ไดยาก สละสิ่งที่สละไดยาก ทำสิ่งที่ทำได้ยาก ทนสิ่งที่ทนไดยาก บอกความลับแก่เพื่อน ปกปิดความลับของเพื่อน ไม่ทอดทิ้งในคราวมีอันตราย แม้ชีวิตก็สละเพื่อประโยชน์แก่เพื่อนได้ เมื่อเพื่อนสิ้นเนื้อประดาตัวก็ไม่ดูหมิ่น ชื่อว่า อาคาริกมิตร หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า กัลยาณมิตรทางโลก เป็นมิตรที่ดี คอยให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ หรือสามารถเป็นที่พึ่งในเรื่องทั่วไปในทางโลก เช่น ให้คำปรึกษาเรื่องความรู้วิชาการทางโลก เป็นต้น กัลยาณมิตรในทางโลกนี้ อาจจะทำให้การช่วยเหลือหรือแนะนำโดยให้ความรู้เกี่ยวกับการทำงาน หรือการพัฒนาระบบ การทำงานที่ดีขึ้น การแนะนำ หรือชี้แนวทางให้ ความรู้ดังกล่าวนี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า วิทยาทาน

2) อนาคติกมิตร (มิตรไม่ครองเรือน) หรือกัลยาณมิตรทางธรรม คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นที่รัก พอใจ เป็นที่เคารพ ควรยกย่อง พุดเป็น ทนฟังถ้อยคำได้ กล่าวถ้อยคำได้ลึกซึ้ง และไม่ชักนำไปในเรื่องไม่สมควร ชักชวน (ให้บำเพ็ญ) ในทางอริสัจ ชักชวนให้หมั่นเจริญสติปัฏฐาน 4 ชักชวนให้หมั่นเจริญสัมมปทธาน 4 อิทธิบาท 4 อินทรีย์ 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7 อริยมรรคมีองค์ 8 ชื่อว่า อนาคติกมิตร หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า กัลยาณมิตรทางธรรมๆ หรือมิตรที่ดี ที่คอยให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับหลักการดำเนินชีวิตที่เที่ยงแท้ ด้วยการนำธรรมะมาใช้ ซึ่งแตกต่างจากกัลยาณมิตรในทางโลกคือคำแนะนำสั่งสอน นอกจากจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตในทางโลกนี้แล้ว ยังมุ่งเน้นเพื่อยกระดับจิตใจของผู้ได้รับคำแนะนำให้สูงขึ้น เป็นกัลยาณมิตรที่มุ่งมั่น เพื่อให้ผู้อื่นเกิดปัญญาสามารถพึ่งพากำลังความสามารถด้วยตนเองที่แท้จริง เช่น แนะนำให้รู้จักการทำทาน การรักษาศีล และการทำสมาธิภาวนา เป็นต้น คำแนะนำที่สามารถก่อให้เกิดผลข้ามภพข้ามชาติได้ ความรู้ที่นำมาแนะนำนี้ เรียกว่า ธรรมทาน

ประเภทของกัลยาณมิตรทั้ง 2 ดังกล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ถือเป็นลักษณะของเพื่อนที่ดี เพื่อนแท้ เพื่อนมีอุปการะ เพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุข และเพื่อนแนะนำประโยชน์ ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งเพื่อนทางโลก และเพื่อนทางธรรม

ลักษณะของกัลยาณมิตร

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค อธิบายลักษณะของผู้เป็นกัลยาณมิตรไว้ว่า คือ บุคคลที่สมบูรณ์ด้วยศรัทธา ด้วยศีล ด้วยสุตะ ด้วยจาคะ ด้วยวิริยะ ด้วยสติ สมาธิ และสมบูรณ์ด้วยปัญญา ได้แก่ 1) ศรัทธาสมบัติ ย่อมเชื่อมั่นต่อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เชื่อมั่นต่อกรรมและผลแห่งกรรมด้วยศรัทธาสมบัติ ไม่ยอมปล่อยวางการแสวงหาประโยชน์แก่สรรพสัตว์ทั้งหลายอันเป็นเหตุแห่งสัมมาสัมโพธิญาณ ด้วยศรัทธาสมบัตินั้น 2) ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่เคารพ เป็นที่น่านุสาสน์ เป็นผู้ชักชวนตักเตือนให้ทำความดี ละเว้นความชั่วด้วยศรัทธาสมบัติ 3) เป็นผู้สามารถชี้แจงถ้อยคำอันลุ่มลึก ซึ่งประกอบด้วยสัจธรรมและปฏิจจสมุปบาทธรรมเป็นต้น ด้วยสุตสมบัติ 4) เป็นผู้มักน้อย สันโดษ ชอบสงัด ไม่คลุกคลีกับหมู่คณะด้วยจาคสมบัติ 5) เป็นผู้เพียรพยายามในการปฏิบัติทั้งที่เป็นประโยชน์ตน และประโยชน์ผู้อื่นด้วยวิริยสมบัติ 6) เป็นผู้มีความตั้งมั่นในทางดีด้วยสติสมบัติ 7) เป็นผู้มึนจิตไม่คิดฟุ้งมีจิตมั่นคงแข็งแรงด้วยสมาธิสมบัติ 8) รู้แจ้งชัดไม่วิปริตผิดเพี้ยนด้วยปัญญาสมบัติ

นอกจากนั้น ในอรรถกถาเมฆียสูตร ได้กล่าวถึงลักษณะของกัลยาณมิตรไว้ว่า กัลยาณมิตรในพระศาสนานี้ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ วิริยะ สติ สมาธิและปัญญา ในลักษณะกัลยาณมิตรนั้น บุคคลมีศรัทธาสมบัติ ย่อมเชื่อปัญญาตรัสรู้ของพระตถาคต กรรม และผลแห่งกรรม ไม่ละทิ้งการแสวงหาประโยชน์เกื้อกูลในเหล่าสัตว์ อันเป็น

เหตุแห่งพระสัมมาสัมโพธิญาณด้วยการเชื่อนั้น มีศีลสมบัติ ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ สรรเสริญ เป็นผู้ใจหัดห้าว เป็นผู้ดีเตยนบาป เป็นผู้ว่ากล่าวตักเตือนต่อถ้อยคำของเพื่อน สพรหมจารีทั้งหลาย มีสุตสมบัติ ย่อมทำถ้อยคำอันลึกซึ้งเกี่ยวกับสัจจะและปฏิจจสมุปบาท เป็นต้น มีจาคสมบัติ ย่อมเป็นผู้มกน้อย สันโดษ ชอบสงัด ไม่คลุกคลีด้วยหมู่ มีวิริยสมบัติ ย่อมเป็นผู้ริเริ่มความเพียร เพื่อปฏิบัติประโยชน์เกื้อกูลแก่สัตว์ทั้งหลาย มีสติสมบัติ ย่อมมีสติตั้งมั่น มีสมาธิสมบัติ ย่อมเป็นผู้มีจิตไม่ฟุ้งซ่าน มีจิตเป็นสมาธิ มีปัญญาสมบัติ ย่อมรู้สภาวะที่ไม่ผิดแผก บุคคลนั้นเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยคุณธรรมอันเป็นกุศลด้วยสติ รู้สิ่งที่มีประโยชน์และไม่มีประโยชน์แห่งสัตว์ทั้งหลายตามเป็นจริงด้วยปัญญา เป็นผู้มกจิตแน่วแน่มั่นในกุศลธรรมเหล่านั้นด้วยสมาธิ ย่อมแยกกันสัตว์ทั้งหลายจากสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แล้วชักนำเข้าไปในสิ่งที่เป็นประโยชน์ด้วยวิริยะ (พ. อุ. (ไทย) 1/31/389)

หน้าที่ของกัลยาณมิตร

รายละเอียดที่เป็นจุดบ่งชี้ถึงลักษณะหน้าที่ของกัลยาณมิตรที่ถูกต้องดีงาม ตามความหมายที่แท้จริง โดยจะแยกหน้าที่ดังนี้

หน้าที่ของการเป็นต้นแบบที่ดี

บุคคลผู้แสดงตนเป็นกัลยาณมิตรมักมีลักษณะอันเป็นต้นแบบที่ดีงาม ทั้งภายในและภายนอก เพื่อสร้างเสริมศรัทธา ความเชื่อถือ ไว้วางใจ เมื่อพบเจอ หรือได้พูดคุยก็รู้สึกอุ่นใจสบายใจโน้มลงไปทางกุศล ทั้งทางกาย วาจา และทางใจ ปิดกั้นทางที่จะนำไปสู่ วิถีชีวิตที่เป็นโทษภัย หรือก่อให้เกิดทัศนคติ ค่านิยม และการประพฤติปฏิบัติที่ผิดจากหลักธรรม ในข้อนี้ผู้ทำวิจัยได้แยกหน้าที่ออกเป็น 3 ข้อ และจะได้ขยายความไปตามลำดับ ดังนี้

1. ต้นแบบด้านกายกรรม ในด้านทางกายกรรม คือ การกระทำทางกายนั้น ผู้เป็นกัลยาณมิตรจะต้องมีบทบาทที่เป็นต้นแบบที่สอดคล้องกับหลักธรรมในหลายๆหมวดที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับกายกรรมที่ดำรงหลักสำคัญเบื้องต้นทางกายกรรม คือ ต้องมีกายสุจริต อันหมายถึงความประพฤติชอบด้วยกาย มี 3 (ที.ปา.(ไทย) 11/228/227) ข้อ คือ ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากการปลงชีวิต อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ โดยอาการขโมย กาเมสุ มิจฉาจารา เวรมณี เว้นจากการประพฤติดินในกาม ซึ่งตรงกับหลักกุศลกรรมบถ 10 ใน 3 ข้อแรก ซึ่งเป็นทางแห่งกุศลกรรม ทางทำความดี กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่ความสุขความเจริญหรือสุคติ ดังนี้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559: 277) บทบาทต้นแบบทางกายกรรมของกัลยาณมิตรนั้น เป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่า เป็นระบบการฝึกอบรมขั้นศีลที่เรียกตามหลักไตรสิกขาว่า อธิศีลสิกขา โดยเป็นข้อปฏิบัติ และหลักความประพฤติต่างๆ ซึ่งมีหลายหมวดธรรมที่สอดคล้องกันทั้งหลักกรรมบถ หลักเบญจศีล หลักสุจริต รวมถึงวินยชา

และหลักอันเป็นแกนกลางสำคัญอย่างอริยมรรคมีองค์ 8 หลักการเหล่านี้สามารถเป็นบทบาทต้นแบบทางกายกรรมของกัลยาณมิตรที่ถูกต้องดีงาม

2. ต้นแบบด้านวจีกรรม วจีกรรมอันเป็นบทบาทต้นแบบของผู้เป็นกัลยาณมิตร จำเป็นต้องมีบทบาทในการแสดงออกที่เหมาะสม ถูกต้อง และสอดคล้องกับหลักธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งสามารถดึงเข้ามาอธิบายได้หลายหมวดธรรม ดังในหลักของเบญจศีลข้อที่ 4 ก็คือ มุสาวาทาเวรมณี และหลักธรรมทางวจีกรรมที่เป็นไปในทางเจริญรุ่งเรืองสามารถอธิบายขยายความได้ 4 ลักษณะ ซึ่งสอดคล้องกับหลักสุจริต 3 ที่ว่าด้วยเรื่องของวจีสุจริต และเจริญตามหลักกุศลกรรมบถ 10 ละเว้นอกุศลกรรมบถ 10 ในข้อที่ 4 ถึงข้อ 7 ซึ่งว่าด้วยเรื่องต้นแบบทางวจีกรรมที่งดงาม และผลักดันไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตทั้งสิ้น บทบาทต้นแบบทางวจีกรรมที่ได้อธิบายมาทั้งหมดนี้ ชี้ให้เห็นว่าบทบาทต้นแบบทางวจีกรรมของกัลยาณมิตรที่พึงประสงค์ ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่า เป็นระบบการฝึกอบรมขั้นศีลที่เรียกตามหลักไตรสิกขาว่า อธิศีลสิกขา โดยเป็นข้อปฏิบัติ และหลักความประพฤติต่างๆ ซึ่งมีหลายหมวดธรรมที่สอดคล้องกันทั้งหลักกรรมบถ หลักเบญจศีล หลักสุจริต รวมถึงหลักวาจาสุภาสิตและหลักอันเป็นแกนกลางสำคัญอย่างอริยมรรคมีองค์ 8 หลักการเหล่านี้สามารถเป็นบทบาทต้นแบบทางวจีกรรมของกัลยาณมิตรได้เป็นอย่างดี

3. ต้นแบบด้านมโนกรรม ต้นแบบด้านมโนกรรมของกัลยาณมิตรนั้น มโนกรรมถือเป็นบทบาทสำคัญที่เป็นต้นเหตุให้เกิดวจีกรรม หรือกายกรรมตามมา ดังนั้นกัลยาณมิตรควรมีบทบาททางด้านมโนกรรมที่ถูกต้องดีงาม เพราะนั่นหมายถึงภาพลักษณ์ที่จะแสดงออกมาภายนอกก็จะสอดคล้องกับภายในด้วย ตามหลักทางพระพุทธศาสนาแล้ว ถือว่ามโนกรรมสำคัญที่สุด และมีผลกว้างขวางรุนแรง ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า บรรดากรรม 3 อย่างเหล่านี้ พระองค์บัญญัติมโนกรรมว่ามีโทษมากกว่าในการทำบาป ในความเป็นไปแห่งบาป เหตุที่มโนกรรมสำคัญที่สุด ก็เพราะเป็นจุดเริ่มต้น คนคิดก่อนแล้วจึงกระทำการคือ แสดงออกทางกายและวาจา ดังนั้น วจีกรรม และกายกรรม จึงขยายออกมาจากมโนกรรมนั่นเองและที่ว่ามีผลกว้างขวางรุนแรงที่สุด ก็เพราะว่ามโนกรรมรวมถึงความเชื่อถือ ความเห็น ทฤษฎี ถ้าเราจะสังเกตความเป็นกัลยาณมิตรจากบทบาทต้นแบบที่ได้อธิบายไว้ คงจะสามารถสังเกตจากภายนอกได้โดยไม่ยากนัก แต่บทบาทภายในอาจจะลำบากหรือไม่ต้องอยู่ศึกษากันโดยใช้เวลานาน และต้องอยู่ใกล้ชิดจึงพอจะรู้ได้ถึงบทบาทหน้าที่ว่าตรงตามหลักการดังกล่าวหรือไม่ ในทางกลับกันถ้าเราจะอาศัยหลักการนี้ในการปฏิบัติตนเพื่อเป็นกัลยาณมิตร เพื่อจะได้ดำรงอยู่ในบทบาทหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง อันเป็นต้นแบบที่ดีต่อไป ก็ควรจะปรับเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงบทบาทเหล่านั้น โดยเริ่มที่มโนกรรมเป็นเบื้องต้น เพราะเป็นเหตุของบทบาททางกายกรรม และวจีกรรม ซึ่งสามารถจะเจริญขึ้นได้ตามบทบาททางมโนกรรมที่ศึกษาปฏิบัติไว้ดีแล้วเป็นลำดับไป

หน้าที่ในการแนะนำประโยชน์แก่ผู้อื่น

หน้าที่ของผู้เป็นกัลยาณมิตรโดยตรงซึ่งเป็นหลักการสำคัญในพระพุทธศาสนาที่สามารถทำให้พุทธธรรมขยายวงกว้างออกไปได้อย่างงดงาม เพราะเหตุแห่งการศึกษา และฝึกฝนพัฒนาตนแล้วจึงทำให้สามารถที่จะนำความรู้ความสามารถที่ตนได้ฝึกฝนดีแล้วในระดับต่างตามความพร้อมของแต่ละคน ออกไปเผยแผ่แนะนำประโยชน์ได้ และถือเป็นนโยบายตั้งแต่พรรษาแรกที่ประทานให้พระอรหันต์ 60 รูป ซึ่งถือเป็นกัลยาณมิตรชุดแรกที่ออกปฏิบัติหน้าที่ โดยมีคุณสมบัติแห่งความเป็นกัลยาณมิตรผู้แนะนำประโยชน์ต่อผู้อื่นอย่างสมบูรณ์แบบ โดยพระพุทธเจ้าทรงประทานพุทธโอวาทแก่เหล่าพระอริยสาวกผู้เป็นต้นแบบของกัลยาณมิตรชุดแรก ในคราวส่งท่านเหล่านั้นไปประกาศพระพุทธศาสนา มีใจความสำคัญตอนหนึ่งว่า

ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งความหมายและอักษรบริสุทธ์บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายที่มีธูลิในตาน้อยมีอยู่ ย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอรุเวลาเสนาณคมเพื่อแสดงธรรม (วิ.ม. (ไทย) 4/32/40)

พุทธพจน์ที่ยกมาแสดงข้างต้น ทำให้เห็นถึงหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เป็นนโยบายที่พุทธสาวกทุกรูปต้องถือปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดเป็นประโยชน์และความสุขแก่ชาวโลกอย่างแท้จริง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยยึดหลักประโยชน์และความสุขของมหาชนเป็นจุดหมาย โดยมีการกำหนดวิธีการนำเสนอแนวทางสัมมาปฏิบัติที่พุทธสาวก ได้ปฏิบัติตามจนเกิดผลแล้วสอนให้ประชาชนรู้ตาม การเผยแผ่นำหลักธรรมต้องอยู่ในกรอบแห่งสัมมาปฏิบัติ เพื่อให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริงในธรรมที่ควรรู้ที่ควรเห็น เป็นการชี้แนะให้ผู้ฟังเกิดศรัทธาเชื่อมั่นเอาหลักธรรมนั้นไปปฏิบัติ และในขณะเดียวกันก็จำเป็นต้องให้ผู้ฟังเกิดการยอมรับในตัวผู้เผยแผ่หลักธรรมด้วย ดังนั้น ในฐานะกัลยาณมิตรจึงต้องมีคุณสมบัติที่สอดคล้องกับหน้าที่ของตนเพื่อการแนะนำผู้อื่นที่ได้ประโยชน์อย่างแท้จริง ในพระสูตร หน้าที่ของกัลยาณมิตรด้านการแนะนำประโยชน์ผู้อื่นนี้ ที่ได้นำเสนอไว้ข้างต้น มีตัวอย่างให้ได้ศึกษาทั้งพระภิกษุ และฆราวาสอยู่หลายกรณี เช่น นางวิสาขา และนางขุชุตตรา ดังนี้

เมื่อนางวิสาขามหาอุบาสิกา แต่งงานไปอยู่บ้านสามีแล้ว เข้าวันหนึ่งนางกำลังยืนพัดให้ มิคเรศฐีผู้เป็นมิถิลาภักษีซึ่งเป็นพ่อผัว ที่กำลังบริโภคอาหารเข้าอยู่ นางเห็นภิกษุรูปหนึ่ง กำลังยืนรื้อรับปิ่นบาทอยู่หน้าบ้าน ด้วยเหตุที่นางเป็นผู้คุ้นเคยกับการทำบุญอยากให้พ่อผัวได้ ทำบุญ จึงหาอุบายที่จะให้พ่อผัวมองเห็นพระรูปนั้นเพื่อจะได้ถวายอาหาร แต่พ่อผัวก็ทำที่ว่ามอง ไม่เห็น บริโภคอาหารต่อไป นางเห็นว่าพ่อผัวไม่ใส่ใจที่จะทำบุญ จึงกล่าวว่า “นิมนต์พระคุณเจ้า โปรดรับปิ่นบาทข้างหน้าเถิด พ่อผัวของดิฉันกำลังบริโภคของเก่าอยู่” มิคเรศฐี เมื่อได้ยินคำว่า บริโภคของเก่า จึงโกรธนางมาก เพราะเข้าใจว่านางวิสาขาวาตนา กำลังเคียดแค้นของไม่สะอาด จึงขับไล่นางวิสาขาออกจากบ้าน แต่นางไม่ไปเพราะนางไม่มีความผิด นางได้เรียกพราหมณ์ 8 คนที่มีหน้าที่คอยดูแลเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นแก่นาง เพื่อตัดสิน ปัญหา นางชี้แจงคำว่า บริโภคของเก่า หมายความว่า พ่อผัวของนางไม่สนใจที่จะทำบุญใหม่เพื่อ เป็นเหตุปัจจัยได้มรรคผลในชาติหน้า บริโภคแต่บุญเก่าที่มีอยู่เท่านั้น เมื่อนางชี้แจงอย่างมี เหตุผล เศรษฐีไม่มีคำโต้แย้งใดๆ ได้กลายเป็นสัมมาทิฐิบุคคลในที่สุด (ขุ.ธ.อ.(ไทย) 6/59-63)

นางขุชุตตราเป็นทาสีของนางสามาวดี มีหน้าที่รับดอกไม้จากสวนดอกไม้ของนาย มาลาการซึ่งเป็นคนรับใช้ของเศรษฐีเป็นประจำ วันหนึ่งนายมาลาการบอกนางว่าวันนี้ได้นิมนต์ พระพุทธเจ้าและพระสงฆ์ไว้ และจะบูชาพระองค์ด้วยดอกไม้อันงดงามในสวนนี้ จึงได้เชิญนาง ให้ช่วยเหลือในการเลี้ยงพระและฟังธรรม นางได้ฟังธรรมกถาของพระพุทธเจ้าแล้วได้บรรลุ โสตาปัตติผลเป็นพระโสดาบัน เมื่อนางกลับไปแล้วจึงได้แสดงธรรมอย่างพระพุทธเจ้าทรง แสดงแก่นางสามาวดีและหญิงอีก 500 คนให้บรรลุธรรมเช่นเดียวกับตน จากนั้นนางได้แสดง ธรรมแก่นางสามาวดี และหญิงบริวารทุกครั้งตามที่ได้ฟังมาจากพระพุทธเจ้า จนนางได้เป็น ผู้เชี่ยวชาญพระไตรปิฎก และได้รับการยกย่องจากพระองค์ นอกจากนี้นางยังเป็นผู้มีฉันทะ วิริยะ อุตสาหะอย่างมาก ในการไปฟังพระธรรมเทศนาจากพระพุทธเจ้าแล้วกลับมาแนะนำ ประโยชน์ ด้วยการสอนแก่ผู้ที่เคยให้อุปการะเลี้ยงดู จัดเป็นผู้มีความกตัญญูทวาทะที่รู้คุณของ ผู้มีพระคุณ ซึ่งทำได้ยากยิ่งในโลก หลังจากที่นางได้ฟังธรรมมาจากพระองค์แล้วอย่างไร นางก็ ได้แสดงแก่พุทธบริษัทอย่างนั้น นับเป็นการแนะนำประโยชน์ต่อผู้อื่นพร้อมทั้งเผยแผ่หลัก คำสอนให้กว้างยิ่งขึ้น

ส่วนในหลักธรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแนะนำประโยชน์ ซึ่งกล่าวถึงคุณสมบัติของผู้ แนะนำประโยชน์ไว้ตามสถานะหน้าที่ของบุคคลนั้นๆ มีอยู่ในหลักของทศ 6 ที่ว่าด้วยคุณสมบัติ จากผู้ที่ทำหน้าที่แนะนำประโยชน์ต่อผู้อื่น ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับสถานะของบุคคล 2 ประเภท คือ พระภิกษุสงฆ์ หรือสมณะชีพรามณ์ พึงทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรของชาวบ้าน ซึ่งหน้าที่ของ พระภิกษุสงฆ์ต่ออุลลบุตรตามหลักทศ 6 ซึ่งเป็นทศเบื้องต้น ตรงกันทุกข้อกับลักษณะของมิตรแท้ ประเภทมิตรแนะนำประโยชน์ ดังนั้นพระสงฆ์ควรต้องมีคุณลักษณะที่สามารถแสดงออกมาใน

การแนะนำประโยชน์ผู้อื่น 6 ประการ ดังนี้ 1) สามารถห้ามปราม สอนให้เว้นจากความชั่ว 2) สามารถแนะนำสั่งสอน ให้ตั้งอยู่ในความดี 3) ทำการอนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี 4) สอนให้ได้ฟังได้รู้สิ่งที่ยังไม่เคยรู้ไม่เคยฟัง 5) สามารถชี้แจงอธิบายทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง 6) บอกทางสวรรค์ คือสอนวิธีดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ (ที.ปา. (ไทย) 11/272/216)

ความเป็นกัลยาณมิตรของพระสงฆ์ปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ทางธรรมด้วยเมตตากรุณาแก่ชาวบ้านดังกล่าวมานี้ ก็จะต้องรักษาลักษณะพิเศษแห่งความมีชีวิตที่เป็นอิสระและความเป็นสมณะไว้ด้วย มิให้กลายเป็นการคลุกคลีกับคฤหัสถ์ ซึ่งจะทำให้เกิดผลเสียแก่ทั้งสองฝ่าย คือกลายเป็นเครื่องขัดขวางของความก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรมของตนเอง และทำให้ชาวบ้านขาดที่พึ่ง เพราะมีแต่คนที่ยังอ่อนวายเป็นอุปสรรคในสภาพเช่นเดียวกับพวกเขา ไม่มีหลักที่จะช่วยเหนี่ยวออกไปให้พ้นจากความสับสนวุ่นวาย (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตฺโต, 2555) ดังนั้น ภิกษุในฐานะกัลยาณมิตรผู้แนะนำประโยชน์จึงควรเอาใจใส่ทั้งฐานะของตน และไม่มีสิ่งที่จะนำสิ่งที่ตนฝึกดีแล้วมาช่วยผู้อื่น โดยชักชวนทั้งให้ละในอกุศล และเจริญในกุศลให้ถึงที่สุด ดังที่พระพุทธองค์ตรัสกับภิกษุ ได้ออกไปอนุเคราะห์ ทั้งมิตร อำมาตย์ ญาติ สาโลหิตว่า เธอทั้งหลายพึงชักชวนคนเหล่านั้นให้ตั้งมั่น ให้ดำรงอยู่ในการรู้ริยสัจ 4 ประการ ตามความเป็นจริง เมื่อได้แนะนำถึงธรรมอันเป็นหลักการใหญ่กว่าธรรมทั้งหลายแล้ว นั่นก็ชื่อว่าภิกษุนั้นได้แนะนำประโยชน์ให้ผู้อื่นได้อย่างสมบูรณ์บุคคลอีกประเภทหนึ่งที่ต้องทำหน้าที่แนะนำประโยชน์ผู้อื่น คือครูอาจารย์ ซึ่งต้องมีคุณสมบัติ อุดมการณ์ และทำที่ในการทำหน้าที่อย่างถูกต้อง ดังนั้นครูอาจารย์ตามหลักทศ 6 จะต้องมียุทธภาพในการแนะนำประโยชน์ โดยที่มีคุณสมบัติซึ่งสามารถจะทำหน้าที่ได้ 5 ประการ ดังนี้ 1) แนะนำฝึกอบรมให้เป็นคนดี 2) สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง 3) สอนศิลปวิทยาให้สิ้นเชิง 4) ส่งเสริมยกย่องความดีงามความสามารถให้ปรากฏ 5) สร้างเครื่องคุ้มภัยในสารทิศ คือสอนให้ใช้ความรู้ทำงานได้จริง สามารถใช้หาเลี้ยงชีพเป็นอยู่ได้ (ที.ปา (ไทย) 11/268/213; พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559)

ความสำคัญและคุณค่าของกัลยาณมิตร

ความสำคัญของกัลยาณมิตร

กัลยาณมิตรถือว่าเป็นปรโตโมหะ หรือเหตุปัจจัยภายนอกที่มีคุณค่า และสำคัญที่สุดในการแนะนำผู้อื่น รวมทั้งเป็นสิ่งแวดล้อมที่เกื้อกูลต่อชีวิต เพื่อให้ได้รับประโยชน์ทั้งในโลกนี้ โลกหน้า ทั้งในระดับโลกียะ และโลกุตระ พร้อมทั้งเป็นแบบอย่างแห่งการเรียนรู้ และพัฒนาอย่างแท้จริง ในพระไตรปิฎก พระพุทธเจ้าได้ตรัสเน้นถึงความสำคัญของความเป็นผู้มีกัลยาณมิตรสำหรับพระภิกษุ โดยมากพระองค์ตรัสเน้นไปที่ประโยชน์สูงสุด ซึ่งเหมาะสมกับ

ภาวะของผู้ตั้งใจสละและอุทิศตนเข้าบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา อย่างเช่น พระองค์ตรัสว่า

อานนท! ความมีกัลยาณมิตรเท่ากับเป็นพรหมจรรย์ทั้งหมดทีเดียว เพราะว่าผู้มีกัลยาณมิตรพึงหวังสิ่งนี้ได้ คือเขาจักเจริญ จักทำให้มากซึ่งอริยอัษฎางคิภคิภค...อาศัยเรา ผู้เป็นกัลยาณมิตร เหล่าสัตว์ผู้มีชาติเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากชาติ ผู้มีชราเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากชรา ผู้มีมรณะเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ ปรีทเวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส เป็นธรรมดา ย่อมพ้นจาก โสกะ ปรีทเวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส (ส.ม. (ไทย) 19/2/2-4)

อีกทั้งพระองค์ตรัสเกี่ยวกับการคบผู้ที่เป็นกัลยาณมิตร และผู้ไม่ได้เป็นกัลยาณมิตรว่าเป็นไปไม่ได้ที่ภิกษุผู้มีมิตรชั่ว มีสหายชั่ว หรือเพื่อนชั่ว เสพ คบ เข้าไปนั่งใกล้มิตรชั่ว และประพฤติดามมิตรชั่วเหล่านั้น จักบำเพ็ญอุภยสิกขาจาริกธรรม เสขธรรมและศีลให้บริบูรณ์ได้ เมื่อศีลไม่บริบูรณ์จักละกามราคะ รูปราคะ อรูปราคะก็ย่อมเป็นไปไม่ได้เช่นเดียวกัน ตรงกันข้ามเป็นไปได้ที่ภิกษุผู้มีมิตรดี มีสหายดี หรือมีเพื่อนดี เสพ คบ เข้าไปนั่งใกล้แล้วจักบำเพ็ญอุภยสิกขาจาริกธรรม เสขธรรมและศีล จึงบริบูรณ์ได้ เมื่อศีลบริบูรณ์การละกามราคะ รูปราคะ หรืออรูปราคะจึงเป็นได้ (อง. ฉก. (ไทย) 22/67/586)

นอกจากนี้ ความเป็นผู้มีกัลยาณมิตรยังปรากฏในหลักธรรมตามที่แตกต่างกัน เช่น ความมีกัลยาณมิตร เป็นหนึ่งในธรรม 10 ประการ ที่น่าปรารถนา น่าใคร่ และน่าพอใจ หาได้ยากในโลกนี้ (อง. ทสก. (ไทย) 24/73/160) เป็นหนึ่งในธรรม 10 ประการ ที่สามารถถึงความเจริญองงามไพบูลย์ในธรรมวินัยได้ (อง. ทสก. (ไทย) 24/82/182) และเป็นหนึ่งในธรรม 6 ประการที่เทวดากราบทูลถวายว่า เป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่พระภิกษุพระผู้มีพระภาคทรงรับรองว่าเป็นอย่างนั้นได้จริง (อง. ฉก. (ไทย) 22/69/588) อีกทั้งเป็นหนึ่งในธรรม 5 ประการ ที่เป็นเหตุให้อายุยืน (อง. ปญจก. (ไทย) 22/126/206) ขณะเดียวกัน ความมีกัลยาณมิตรก็เป็นอีกข้อธรรมหนึ่งที่เป็นไปเพื่อบรรลุประโยชน์ในโลกนี้ (อง. อฏฐก. (ไทย) 23/54/340, 55/344)

หากกล่าวถึงการคบหา จะพบว่า พระองค์ทรงย้ำเสมอว่า บุคคลไม่พึงคบมิตรชั่ว ไม่พึงคบคนต่ำช้า พึงคบแต่กัลยาณมิตร พึงคบแต่สัตบุรุษ ภิกษุผู้เป็นพระเสขะ คือ ผู้ยังไม่บรรลุพระอรหันต์ ปรารถนาจะบรรลุธรรมอันเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยม คือ บรรลุพระอรหันต์ พระองค์ตรัสว่าไม่ทรงเห็นเหตุอื่น แม้อย่างหนึ่งที่ทำให้เหตุซึ่งมีอยู่ภายนอกตน ให้มีอุปการะมากเหมือนความเป็นผู้มีมิตรดี จึงทรงเน้นว่า ภิกษุผู้มีมิตรดี ย่อมละอกุศลได้ และทำกุศลให้เจริญ (ขุ.อิต. (ไทย) 25/17/361) จึงทรงแนะนำให้ภิกษุคบหาแต่ผู้ที่เป็นกัลยาณมิตร มีอาชีพหมจดจ ไม่เกียจคร้านกระทำการปฏิสันถาร และฉลาดในเรื่องมารยาท เพราะปฏิบัติตามคุณธรรมดังกล่าวนี้จักทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ (ขุ.ธ. (ไทย) 25/376/150) ส่วนมิตรผู้มุ่งหวังความแตกแยก

กัน คอยหาแต่ความผิดข้อบกพร่อง จับผิดอยู่ตลอดเวลา ท่านเตือนว่าไม่ควรคบ ส่วนมิตรที่วางใจได้ เหมือนบุตรในไส้ ถึงผู้อื่นกล่าวเหตุตั้งร้อยอย่างพันอย่างก็ไม่แตก แยกจากกัน มิตรเช่นนั้นควรคบอย่างยิ่ง (ขุ.สุต. (ไทย) 25/258/560) นอกจากดังที่กล่าวมาแล้ว พระองค์ยังทรงแนะนำให้ยิ่งขึ้นไปอีกว่า บุคคลรู้บุคคลใดว่า ผู้นี้เช่นเดียวกับเราด้วยศีล ปัญญา และสุตะ พึงกระทำไมตรีกับบุคคลเช่นนั้น เพราะการสมาคมกับสัตบุรุษเป็นความสุขโดยแท้ (ขุ.ชา. (ไทย) 27/22/69) หากคบคนเลวก็เลวตาม คบคนเสมอกันย่อมไม่เสื่อมในกาลไหนๆ การคบคนที่ดีกว่าย่อมเจริญเร็วพลัน เพราะเหตุนี้ จงคบคนที่ดีกว่าตน (ขุ.ชา. (ไทย) 27/14/257)

พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญของความมีกัลยาณมิตรยังมีการตรัสสอนถึงความสำคัญของความมีกัลยาณมิตรสำหรับคนทั่วไปด้วย โดยเฉพาะชาวบ้านยังมีหลักธรรมและพุทธภาษิตที่ย้ำถึงความสำคัญของการคบหา และการเสวนาคบกันเพิ่มอีกจำนวนมาก เช่น การคบคนชั่วเป็นหนึ่งในอบายมุข 6 (ที. ปา. (ไทย) 11/247/202) การคบมิตรและปฏิบัติถูกต้องต่อมิตรเป็นหลักอย่างหนึ่งในคำสอนเรื่องทิศ 6 (ที.ป. (ไทย) 11/245/199) การรู้จักเลือกคบคนตามหลักมิตรแท้ มิตรเทียม (ที. ปา. (ไทย) 11/255/207) ในชาดกซึ่งเป็นคำสอนสำหรับคนทุกชั้นทุกประเภท โดยเฉพาะชาวบ้าน ก็มีเรื่องราวและสุภาษิตแนะนำเกี่ยวกับการคบหาหรือการเสวนาเป็นจำนวนมากเรื่องที่เด่น คือ นกแขกเต้าสองพี่น้อง (ขุ.ชา. (ไทย) 27/159/497) จะเห็นว่าการคบมิตรนั้นสำคัญมาก เหมือนเข็มทิศของชีวิตเลยก็ว่าได้ หากคบคนดีก็จะดีเหมือนคนที่เราคบ หากคบคนที่ชั่วเราก็ต่ำ หรืออย่างน้อยก็ถูกมองว่ามีเพื่อนไม่ดี ความหวาดระแวงของคนรอบข้างก็จะเกิดขึ้น คนเรานั้นไม่อาจอยู่โดดๆ อยู่แบบไม่ต้องสัมพันธ์กับใคร ธรรมดาต้องมีการคบหากับบุคคลอื่น ขาดไม่ได้ โดยเฉพาะชีวิตแบบทางโลก แต่การคบหานั้นจะได้กัลยาณมิตรหรือปามิตรก็ต่างกันอีกทีหนึ่ง ตัวอย่างที่ดี สามารถทำให้เห็นภาพความสำคัญของกัลยาณมิตรได้ กรณีอดีตชาติของท่านพระโมคคัลลานะเถระ ท่านได้เล่าถึงอดีตชาติที่เป็นคฤหัสถ์ว่า ตนได้รับผลจากการคลุกคลีกับมิตรชั่ว และการกระทำชั่วของตนเองเป็นการแสดงให้เห็นถึงผลเสียจากการไม่ได้กัลยาณมิตร ดังปรากฏในเถราปทานมีความตอนหนึ่งว่า “ข้าพเจ้าคลุกคลีมิตรชั่ว ตกอยู่ในอำนาจมาราคะ มีใจโกรธเคือง ได้ฆ่ามารดาและบิดาเสียแล้ว แม้เกิดในกำเนิดใดๆ คือ จะเป็นนรกหรือมนุษย์ก็ตามเพราะเป็นผู้มากด้วยความชั่ว ข้าพเจ้าจึงถูกทุบตีระชระตาย นี่เป็นกรรมครั้งสุดท้ายของข้าพเจ้า ภพสุดท้ายกำลังเป็นไปอยู่ กรรมเช่นนี้จักปรากฏแก่ข้าพเจ้าในเวลาจะตาย แม้ในชาตินี้” (ขุ. อป. (ไทย) 32/390-392/60-61)

นอกจากนี้ กรณีของพระเมฆิยะ (ขุ.อุ. (ไทย) 25/31/231-236) พระเมฆิยะเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนารูปหนึ่งที่เข้ามาบวชด้วยความเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย แล้วยังมีโอกาสได้เป็นพุทธอุปัฏฐากติดตามพระพุทธเจ้าไปในที่ต่างๆ วันหนึ่งท่านพระเมฆิยะประสงค์จะไปอยู่ในป่าบำเพ็ญเพียรตามลำพัง จึงกราบทูลขออนุญาตต่อพระพุทธเจ้า พระองค์

ทรงห้ามถึง 3 ครั้ง เพราะพระองค์อยู่รูปเดียว ให้อรรถนกว่าจะมีภิกษุรูปอื่นมาแทน ความจริงเหตุที่พระองค์ทรงห้ามไว้ ก็ด้วยพระประสงค์จะประวิงเวลาให้ท่านมีจิตอ่อนโยนเหมาะแก่การบำเพ็ญเพียร แต่เมื่อท่านยืนยันที่จะไปให้ได้ โดยยกเหตุผลว่า พระองค์ไม่ทรงมีกิจที่จะต้องทำให้ยิ่งขึ้นไปอีก ทั้งไม่มีการสั่งสมกิจที่ทำแล้ว กล่าวคือ ทรงบรรลुพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว แต่พระเมษิยะยังไม่ได้บรรลุธรรม จึงขออนุญาตพระองค์ ด้วยอ้างเหตุผลดังกล่าว พระองค์จึงได้อนุญาตให้เมื่อท่านไปอยู่ตามลำพัง แทนที่จิตใจจะสงบเหมือนป่าที่เงียบสงัด ดังที่วาดฝันเอาไว้ กลับกลายเป็นว่าถูกโจร คือ อุกุศลวิตก 3 ประการ คือ กามวิตก (ความตริกลในทางกาม) พยาบาทวิตก (ความตริกลในทางพยาบาท) วิหิงสาวิตก (ความตริกลในทางเบียดเบียน) ปล้นสะดมสิ่งของคือกุศลจิตไปโดยมาก ไม่อาจทำให้จิตได้รับความสงบเลยแม้แต่ชนิดเดียว เหมือนที่วาดฝันเอาไว้ ต้องกลับมากกราบพูลพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงแนะนำวิธีสู้โจร คือ อุกุศลวิตกนั้น โดยประการแรกให้มีกัลยาณมิตรประการต่อมาให้มีศีลและอาจารย์ เมื่อจะมีเหตุที่ต้องสนทนา ให้สนทนากถาเฉพาะที่เป็นเครื่องขัดเกลากิเลส มีการปรารภความเพียร เจริญปัญญาและทรงแนะนำวิธีกำจัดโจร คือ กิเลสด้วยการเจริญอสุภกัมมัฏฐาน เพื่อละราคะ เจริญเมตตาภิรมย์กัมมัฏฐานเพื่อละพยาบาท เจริญอานาปานัสสติกัมมัฏฐานเพื่อละวิตก และเจริญอนิจจสัญญาภิรมย์กัมมัฏฐาน เพื่อถอนอัสมิมานะ คือถอนความถือตัวถือตน บางครั้งแม้จะมีโอกาสอยู่ใกล้สิ่งที่มีคุณค่ามากที่สุด แต่กลับมองไม่เห็นคุณค่า หรืออาจเป็นเพราะสิ่งที่ดึงดูดใจอย่างอื่นมีอำนาจมากกว่า หรือเรามีจิตใจที่ยังอ่อนแอเกินไป เกินกำลังที่จะมองเห็นคุณค่า หากเป็นตามนี้ กัลยาณมิตรก็สำคัญ และเป็นสิ่งจำเป็นที่ขาดไม่ได้ ต้องอยู่ใกล้คอยรับการชี้แนะจึงจะวางจิตวางใจ ประครองให้เดินเข้าสู่ทางที่ถูกต้องตามธรรม ไม่ให้ไหลไปตามอำนาจของกิเลสจนเกินไป トラบเท่าที่ตนยังไม่มีธรรมเป็นที่พึ่ง มีธรรมเป็นกัลยาณมิตร การได้บุคคลที่เป็นกัลยาณมิตรยังเป็นสิ่งจำเป็นที่ขาดไม่ได้

ฉะนั้น บรรดาท่านผู้รู้ต่างได้ให้การรับรอง และยอมรับว่าการได้มิตรดี สำคัญต่อชีวิตมนุษย์อย่างมาก ผู้ต้องการความเจริญในการดำเนินชีวิตไปในทางที่ดี ไม่มีการเบียดเบียนตนและผู้อื่น ความมีกัลยาณมิตรเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอันหนึ่ง ในมงคลสูตร ซึ่งเป็นพระสูตรที่ว่าด้วยสิ่งที่เป็นมงคล พระพุทธเจ้าทรงวางหลักการดำเนินชีวิตที่เป็นไปเพื่อความเจริญเป็นมงคลแก่ชีวิตกล่าวคือ การไม่คบคนพาล การคบหาสมาคมกับบัณฑิต หรือกัลยาณมิตรท่านได้ยกไว้เป็นอันดับแรก นี่เป็นหลักการดำเนินชีวิตทางโลกเพื่อให้อยู่สุข เป็นชีวิตที่ปลอดภัย อันดับแรกจะต้องเว้นการคบคนพาล คบหากัลยาณมิตร ส่วนในทางธรรมผู้ที่เจริญในทางธรรมถึงกับให้บรรลุเป้าหมายสูงสุด ก่อนอื่นจะหนีจากความเป็นผู้มีกัลยาณมิตรไปไม่ได้เช่นกัน ความมีกัลยาณมิตรคือบุพนิมิตแห่งการเจริญอริยมรรคมีองค์ 8 กัลยาณมิตรเป็นตัวนำ ตัวดูตสิ่งดีๆ เข้ามาหาผู้แสพ ผู้คบหา สิ่งดีๆ ที่ยังไม่เกิดก็จะเกิด ที่เกิดแล้วจักเจริญ สิ่งไม่ดีที่เกิดขึ้นแล้วจะเสื่อมไป จากข้อความที่ได้ยกมาข้างต้นจะเห็นว่า การได้กัลยาณมิตร การได้อยู่ใกล้ การได้คบหา

กัลยาณมิตรถือได้ว่าเป็นโชคสองชั้นของบุคคลนั้น คือ ชั้นแรกไม่ว่าจะได้มิตรดีหรือมิตรชั่วก็ถือว่ายังดี อย่างน้อยที่สุดคงจะคลายความกลัวจากภัยต่างๆ ได้เมื่ออยู่ใกล้กัน และทำให้การทำงานคล่องไปด้วยดี อย่างเช่น คบกันเพื่อประกอบธุรกิจการงานอย่างใดอย่างหนึ่ง トラバิดที่ยังช่วยกัน จะทำให้การงานนั้นประสบผลสำเร็จได้ คือสำเร็จประโยชน์ในปัจจุบัน ทำให้ฐานะทางสังคมดีขึ้นได้อย่างที่เห็นกันอยู่ในปัจจุบัน นี่คือทางโลก บางครั้งหลีกเลี่ยงที่จะคบหาไม่ได้ ทั้งที่รู้ว่าผู้ที่คบด้วยนั้นเป็นปาปมิตร แต่ก็ต้องคบหา เพื่อประโยชน์บางอย่างที่ต่างฝ่ายต่างจะได้รับ ส่วนในทางธรรมท่านได้สละประโยชน์อย่างใดทางโลกเขาต้องการ ไม่มีความจำเป็นที่ต้องแสวงหาอีกต่อไป ท่านจึงมีความกล้าหาญมากพอ ถึงกับประกาศไว้เลยว่า หากไม่ได้ผู้ที่มีธรรมเสมอ หรือดีกว่าตนด้านคุณธรรม ความประพฤติ การไปไหนมาไหนไปผู้เดียวถือเป็นการดีที่สุด ดังพุทธภาษิตตอนหนึ่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย หากบุคคลเที่ยวหาคนดีกว่าตน หรือเสมอกับตนไม่ได้ ก็ควรถือการเที่ยวไปคนเดียวให้มั่นคง เพราะจะหาความเป็นเพื่อนในคนพาลไม่ได้” (ขุ.ธ. (ไทย) 25/61/46)

คุณค่าของกัลยาณมิตร

กัลยาณมิตรนั้นมีคุณค่าในฐานะที่เป็นตัวดึงดูดเป็นตัวชักนำให้เกิดประโยชน์แก่ผู้หวังประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ทางโลกหรือทางธรรมหากได้กัลยาณมิตรคอยชี้แนะ เป็นผู้กำกับให้ชีวิตเบื้องต้นดำเนินไปด้วยดี แม้ในเบื้องต้นอาจมีอุปสรรคมาขวางบ้าง กัลยาณมิตรก็เปรียบเหมือนมีกำแพงสองข้างทางที่คอยกันกั้นอุปสรรคและสิ่งไม่ดีที่จะมาถึงตัว อีกทั้งช่วยห้ามตนเองไม่ให้เดินออกไปหาสิ่งเหล่านั้น ช่วยให้การดำเนินการไปสู่เป้าหมายได้สะดวก ในทางธรรม กัลยาณมิตรมีคุณค่าทั้งในฐานะที่เครื่องหมายเบื้องต้น ท่ามกลางและที่สุดแห่งพรหมจรรย์ ในประเด็นนี้ผู้วิจัยใคร่ขอนำเสนอคุณค่าของกัลยาณมิตรเป็น 4 ประการ ได้แก่ คุณค่าของกัลยาณมิตรในฐานะที่เป็นนิमितแห่งอริยมรรค กัลยาณมิตรในฐานะทำให้อริยมรรคบริบูรณ์ กัลยาณมิตรในฐานะเป็นทั้งหมดของพรหมจรรย์ และกัลยาณมิตรในฐานะเป็นบ่อเกิดแห่งกุศลธรรม ดังนี้

1. กัลยาณมิตรในฐานะที่เป็นนิमितแห่งอริยมรรค ความเป็นผู้มีมิตรดี หรือบุคคลที่ได้มิตรดีนั้น พระผู้มีพระภาคทรงเปรียบไว้ว่าเหมือนการขึ้นของดวงอาทิตย์จากขอบฟ้าในยามเช้า ก่อนจะเห็นดวงอาทิตย์เต็มดวง สิ่งแรกที่ปรากฏขึ้นก่อนนั้นคือแสงเงินแสงทอง เป็นเหตุบอกให้รู้ได้แน่นอนว่าดวงอาทิตย์กำลังจะขึ้นมาแล้วฉับใด ในทางธรรมผู้มีกัลยาณมิตรก็เป็นบุพพนิमितเบื้องต้นแห่งอริยมรรคมืองค์ 8 ดังความปรากฏในกัลยาณมิตรสูตรว่า

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์กำลังจะอุทัย ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพพนิमित ฉันทไค กัลยาณมิตรตตา (ความเป็นผู้มีมิตรดี) ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพพนิमितเพื่อความเกิดขึ้นแห่งอริยมรรค มืองค์ 8 ฉะนั้น” (ส. ม. (ไทย) 19/49/43)

แม้ข้อความในตอนนี้นั้นขึ้นต้นว่า ภาณุทั้งหลายโดยเนื้อความแล้ว คงจะไม่สงวนไว้สำหรับ ภาณุโดยเฉพาะ ตรัสไว้สำหรับคนทั่วไปทุกคนที่ปฏิบัติตามมีสิทธิ์ที่จะเข้าถึงธรรม หากมี กัลยาณมิตรเป็นเบื้องต้นโดยสรุปพระองค์ตรัสไว้ว่าผู้มีกัลยาณมิตร (มิตรดี) พึงหวังข้อนี้ได้ว่า จัก เจริญอริยมรรคมีองค์ 8 ทำอริยมรรคมีองค์ 8 ให้มาก คือ เจริญสมาธิภาวนาอันอาศัย...เจริญ สัมมาสังกัปปะ...เจริญสัมมาวาจา...เจริญสัมมากัมมันตะ...เจริญสัมมาอาชีวะ...เจริญ สัมมาวายามะ...เจริญสมาสติ...เจริญสัมมาสมาธิอันอาศัยวิเวก (ความสงัดแห่งกายและจิต) อาศัยวิราคะ (ความคลายกำหนัด) อาศัยนิโรธ (ความดับกิเลส) น้อมไปในวิสัฏฐะ (ความสละ คึนในสิ่งที่เห็นว่าเที่ยง ในสิ่งที่ไม่เที่ยง เห็นว่าสุข ในสิ่งที่เป็นทุกข์ เห็นว่าเป็นตัวตน ในสิ่งที่ไม่ใช่ ตัวตน)...เจริญสมาธิภาวนา... สัมมาสังกัปปะ...สัมมาวาจา...สัมมากัมมันตะ...สัมมาอาชีวะ... สัมมาวายามะ...สัมมาสติและสัมมาสมาธิ อันเป็นธรรมมีการกำจัดราคะ โทสะ และโมหะ เป็น ที่สุด (ส.ม. (ไทย) 19/84/55)

ในพระสูตรยังมีการกล่าวถึงกัลยาณมิตรในนัยเดียวกันนี้อีกหลายตอน แต่ทั้งหมดนั้น ก็ เพียงชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการมีกัลยาณมิตร และยังมีอีกส่วนหนึ่งที่ยังกล่าวถึงโดยนัยของ ความเป็นธรรมอันเป็นเอก มีอุปการะมาก เพื่อการเข้าถึงอริยมรรคมีองค์ 8 และอีกตอนที่ กล่าวถึงความเป็นเหตุให้อริยมรรคเกิดขึ้นว่า

ภาณุทั้งหลาย ธรรมอันเป็นเอก มีอุปการะมากเพื่อความเกิดขึ้นแห่งอริยมรรคมีองค์ 8 ธรรมอันเป็นเอก คืออะไร คือ กัลยาณมิตตตา ภาณุผู้มีกัลยาณมิตรพึงหวังข้อนี้ได้ว่า จัก เจริญอริยมรรคมีองค์ 8 ทำอริยมรรคมีองค์ 8 ให้มาก... ภาณุทั้งหลาย เราไม่พิจารณาเห็น ธรรมอันเป็นอย่างหนึ่งที่เป็นเหตุให้อริยมรรคมีองค์ 8 ที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้น หรือเป็นเหตุให้ อริยมรรคมีองค์ 8 ที่เกิดขึ้นแล้วถึงความเจริญเต็มที่เหมือนกัลยาณมิตตตานี้ ภาณุผู้มี กัลยาณมิตรพึงหวังข้อนี้ได้ว่า จักเจริญอริยมรรคมีองค์ 8 ทำอริยมรรคมีองค์ 8 ให้มาก... อย่างนี้แล (ส.ม. (ไทย) 19/49-84/43-55)

2. กัลยาณมิตรในฐานะทำให้อริยมรรคบริบูรณ์ กัลยาณมิตรนอกจากเป็นบุพพนิมิต อย่างที่กล่าวแล้วในข้างต้น ยังเป็นผู้มีส่วนในการทำอริยมรรคให้เต็มหรือบริบูรณ์ ดังพุทธพจน์ ที่ว่า

“ภาณุทั้งหลาย เราไม่พิจารณาเห็นธรรมอันเป็นอย่างหนึ่งที่เป็นเหตุให้อริยมรรคมีองค์ 8 ที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้น หรือเป็นเหตุให้อริยมรรคมีองค์ 8 ที่เกิดขึ้นแล้วถึงความเจริญเต็มที่ เหมือนกัลยาณมิตตตา (ความเป็นผู้มีมิตรดี) นี้” (ส. ม. (ไทย) 19/77/53, 56/45)

ข้อความที่เหลือนี้อาจเหมือนกับข้อความในเบื้องต้น พุทธพจน์อีกแห่งหนึ่ง

“ภาณุทั้งหลาย เราไม่เห็นธรรมอันเป็นอย่างหนึ่งที่เป็นเหตุให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้น ก็ เกิดขึ้น หรือเป็นเหตุให้อกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมไปเหมือนความมีกัลยาณมิตรนี้ เมื่อมี

กัลยาณมิตรกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นก็เกิดขึ้น และอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วก็เสื่อมไป” (อง. เอก. (ไทย) 20/71/13)

พระพุทธองค์ทรงเห็นประโยชน์มากจากการที่มีกัลยาณมิตร เพราะกัลยาณมิตรทำให้เกิดสิ่งที่ดีงามแก่ผู้คบหาสมาคม ตลอดจนทำให้เกิดอริยมรรคมีองค์แปดประการได้ นั่นคือ สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ สัมมาสังกัปปะ ความคิดชอบ สัมมาวาจา การเจรจาชอบ สัมมากัมมันตะ การงานชอบ สัมมาอาชีโว มีการดำรงชีพที่ถูกต้องไม่เบียดเบียน สัมมาวายาโม ความเพียรชอบ สัมมาสติ ความระลึกชอบ และสัมมาสมาธิ ความตั้งใจมั่นแน่วแน่

3. กัลยาณมิตรในฐานะเป็นบุพพนิมิตแห่งโพชฌงค์ 7 ความสำคัญของกัลยาณมิตร ในฐานะเป็นเบื้องต้นแห่งการเข้าถึงหลักธรรมโพชฌงค์ 7 ดังพุทธพจน์ที่ว่า

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์กำลังจะอุทัย ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพพนิมิต ฉะนั้น กัลยาณมิตรตา ...ก็เป็นอย่างนั้น เป็นบุพพนิมิตเพื่อเกิดขึ้นแห่งโพชฌงค์ 7 ประการ ฉะนั้น ภิกษุผู้มีกัลยาณมิตรพึงหวังข้อนี้ได้ว่า จักเจริญโพชฌงค์ 7 ประการ ทำโพชฌงค์ 7 ประการให้มาก ภิกษุผู้มีกัลยาณมิตรเจริญโพชฌงค์ 7 ประการ...(ส.ม.(ไทย) 19/193/126-127)

ในพุทธพจน์นี้เป็นที่ยืนยันความสำคัญของกัลยาณมิตร ในระดับแห่งการเจริญในองค์ธรรมแห่งการตรัสรู้อันเป็นอุดมธรรมสูงสุดในพระพุทธศาสนาทีเดียว

4. กัลยาณมิตรในฐานะเป็นทั้งหมดของพรหมจรรย์ พรหมจรรย์นี้มีความหมายหลายอย่าง หมายถึง การศึกษาพระเวทก็ได้ การบวชซึ่งละเว้นเมณุกก็ได้ การครองชีวิตที่ปราศจากเมณุกก็ได้ การประพฤติธรรมอันประเสริฐก็ได้ การครองชีวิตประเสริฐก็ได้ มรรคก็ได้ พระพุทธศาสนาก็ได้ ในที่นี้คงหมายถึง พระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าตรัสว่า ผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดีพึงหวังสิ่งนี้ได้ คือจักเจริญอริยมรรคมีองค์ 8 การเจริญในอริยมรรคมีองค์ 8 ก็คือการเจริญในพระพุทธศาสนา และการได้ปฏิบัติในอริยมรรคมีองค์ 8 คือ ปฏิบัติในศีล ในสมาธิ ในปัญญา ก็คือได้ปฏิบัติพระพุทธศาสนาทั้งหมด เป็นอันว่า พรหมจรรย์ในที่นี้ หมายถึง พระพุทธศาสนา การเข้าใจถึงหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนานั้น สิ่งที่เขาไม่ได้เลยก็คือ กัลยาณมิตร ถึงขนาดตรัสว่า การมีกัลยาณมิตรเป็นทั้งหมดของพรหมจรรย์ ดังปรากฏในสังยุตตนิกาย มหาวารวรรค ครั้งหนึ่ง พระอานนท์เถระเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้า และกราบทูลทูลทูลถามแสดงความเห็นว่า ความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี เป็นครั้งหนึ่งของพรหมจรรย์ พระองค์ตรัสบอกพระอานนท์เถระว่า อย่างกล่าวอย่างนั้น แท้จริง ความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี ถือเป็นพรหมจรรย์ทั้งหมดทีเดียว (ส.ม. (ไทย) 19/2/2-3) ความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี ถือเป็นพรหมจรรย์ทั้งหมด เพราะสามารถทำให้อริยมรรคมีองค์ 8 เจริญได้มาก (ส.ม. (ไทย) 19/3/4-5)

การมีมิตรดี มีสหายดี หรือมีเพื่อนดี ทำให้เจริญในอริยมรรคมีองค์ 8 ในอริยมรรคข้อแรกคือสัมมาทิฐิ ท่านว่าจะต้องได้กัลยาณมิตรเป็นผู้ชี้แนะให้ เมื่อได้กัลยาณมิตรคอยชี้แนะแนวทางให้จึงจะเกิดสัมมาทิฐิ คือ ความเห็นที่ถูกต้องตามความเป็นจริง เห็นถูกตามความเป็นจริงตามทั่วไปที่ท่านแสดงไว้นั้น ได้แก่ ความเห็นถูกตามหลักอริยสัจ 4 คือ รู้เห็นถูกในทุกๆ รู้ว่าทุกข์ คือสิ่งที่ควรกำหนดรู้ รู้ทุกข์สมุทัย คือ รู้เหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ ท่านแสดงไว้ว่า ได้แก่ ตัณหา คือความทะยานอยาก ทะยานอยากในอารมณ์ที่เป็นเหตุให้ใคร่ เป็นต้นเหตุของความทุกข์ ต้นเหตุของความทุกข์นี้ท่านบอกว่าให้ละเสีย ข้อต่อมา คือ รู้เห็นถูกในทุกขนิโรธะ คือ รู้ความดับทุกข์ และสุดท้าย คือ รู้เห็นถูกในข้อปฏิบัติเพื่อดับทุกข์ คือ อริยมรรคมีองค์ 8 นั้นท่านกล่าวว่าควรเจริญให้มาก ทำให้มาก การที่บุคคลได้กัลยาณมิตรแล้วได้ความเห็นถูกจนมาถึงการเข้าใจอริยสัจ 4 ถือได้ว่าเป็นผู้มีสัมมาทิฐิ ได้ความเลื่อมใสในพระรัตนตรัย ไม่หวั่นไหวในธรรมนามาสู่สังฆธรรม คือ ธรรมวินัยหรือพระพุทธศาสนา

5. กัลยาณมิตรในฐานะเป็นบ่อเกิดแห่งกุศลธรรม พุทธพจน์ที่ตรัสถึงความสำคัญของกัลยาณมิตร ในฐานะเป็นบ่อเกิดแห่งกุศลธรรมความดีงาม และประโยชน์สุข ดังพุทธพจน์ว่า “...ภิกษุทั้งหลาย เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่นแม้อย่างหนึ่ง ที่เป็นเหตุให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นก็เกิดขึ้น หรือเป็นเหตุให้อกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมไปเหมือนความมีกัลยาณมิตร (มิตรดี) นี้ เมื่อมีกัลยาณมิตร กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้น ก็เกิดขึ้น และอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ก็เสื่อมไป...”(อง.เอกก.(ไทย) 20/71/13)

สำหรับภิกษุผู้เป็นพระเสขะยังไม่บรรลอรหัตผล บรรณาความเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยม เราไม่พิจารณาเห็นแม้เหตุอันหนึ่งอย่างอื่น กระทำเหตุที่มี ณ ภายนอกกว่ามีอุปการะมากเหมือนความมีมิตรดีนี้เลย ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีมิตรดีย่อมละอกุศลเสียได้ย่อมเจริญกุศลให้เกิดมี (ขุ.อติ.(ไทย) 25/17/361)

พุทธพจน์ที่ได้นำเสนอข้างต้น ในบรรดาพุทธพจน์ที่ยกขึ้นมาพอได้ทราบโดยสังเขป ทั้งในแงุ่มความสำคัญของกัลยาณมิตร ทั้งในการเป็นบุญนิมิตแห่งอริยมรรค ซึ่งเป็นดังประตูด่านแรกในการเข้าวิถีทางแห่งการพ้นทุกข์ การเป็นจุดพรหมจรรย์ อันหมายถึงเป็นทั้งหมดแห่งการศึกษาในธรรมที่พระพุทธองค์ทรงสอน จนเรียกศาสนาของพระองค์ว่าการประพฤติพรหมจรรย์ ถ้าผู้ใดบรรลุถึงธรรมสูงสุด ก็กล่าวได้ว่าอยู่จบพรหมจรรย์ และยังมีความสำคัญในการเป็นบุญนิมิตแห่งโพชฌงค์ 7 อันหมายถึงองค์ธรรมแห่งการตรัสรู้ รวมถึงการเป็นบ่อเกิดแห่งกุศลธรรม ความดีงาม และประโยชน์สุข เพื่อความงอกงามในกุศลธรรม และเพื่อความละไปแห่งอกุศลธรรม และทั้งหมดนี้คือพุทธพจน์ที่ชี้ชัด ถึงความสำคัญของกัลยาณมิตร

บทสรุป

กัลยาณมิตรเป็นบุคคลผู้ประกอบไปด้วยคุณสมบัติของผู้เป็นต้นแบบแห่งความดีงามทั้งในด้านกายกรรม วาจากรรม และมโนกรรม มีกายสุจริต วาจาสุจริต มโนสุจริต เป็นผู้มีความสัมพันธ์พร้อมแห่งการแนะนำประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น กัลยาณมิตรเป็นปัจจัยเบื้องต้นแห่งการพัฒนาชีวิตในทุกระดับ โดยมีพุทธพจน์ยืนยันอย่างหนักแน่นถึงความสำคัญของกัลยาณมิตรในการตั้งอยู่ในกุศลธรรม ตลอดถึงเป็นเหตุปัจจัยแห่งอริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งเป็นวิถีทางอันประเสริฐในพระพุทธศาสนา กัลยาณมิตร คือบุคคลผู้เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติที่จะ สั่งสอน แนะนำ ชี้แจง ชักจูง ช่วยบอกช่องทาง หรือเป็นตัวอย่งให้ผู้อื่นดำเนินไปในมรรคาแห่งการฝึกฝนอบรมอย่างถูกต้อง เช่น พระพุทธเจ้า พระอรหันตสาวก ครู อาจารย์ และท่านผู้เป็นพหูสูตทรงปัญญา จึงถือว่าเป็นเพื่อนแท้ที่จะคอยแนะนำ ตักเตือน สามารถ สั่งสอนแนะนำเป็นที่ปรึกษาได้ แม้จะอ่อนวัยกว่า สรุปความหมายได้ว่า กัลยาณมิตร หมายถึงบุคคลที่มีความพร้อมทั้งคุณธรรม ความดีงาม เป็นผู้ห่างไกลจากสิ่งอันเป็นข้าศึกในการพัฒนาศักยภาพชีวิต และตั้งตนอยู่อย่างเหมาะสมแห่งการเคารพ รวมทั้งยังเป็น ผู้สร้างสรรค์ประโยชน์สุข และคุณธรรมความดีงามต่างๆ ให้แก่บุคคลรอบข้างด้วยความเข้าใจ จนเป็นแรงเหนี่ยวนำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาไปสู่ประโยชน์ และความสุขในระดับต่างๆ โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน ตลอดจนถึงสิ่งแวดล้อมที่เกื้อกูลส่งเสริมการพัฒนาชีวิตก็เป็นดังกัลยาณมิตรด้วยเช่นกัน

เอกสารอ้างอิง: References

- ประทีป พิษทองหลาง. (2556). *รูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Puchthonglang, P. (2013). *Buddhist Counseling Model According to Kalyanamitra*. Ph.D. Dissertation. Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- พระธรรมกิตติวงศ์. (2548). *คำวัด*. กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียง.
- Phra Dhammakittiwong. (2005). *Kumwat*. Bangkok: Liengcheing.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2542). *ธรรมนุญชีวิต (ฉบับชาวบ้าน)*. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto). (1999). *A Constitution for Living (The Peasants)*. Bangkok: Sahathammika.

138 วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2561)

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2555). *พุทธธรรมฉบับปรับปรุงขยาย*. (พิมพ์ครั้งที่ 32). กรุงเทพมหานคร: ผลิธิมม.
- Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto). (2012). *Buddhadhamma Extended Edition*. (32th ed.). Bangkok: Phlidhamma.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 34). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ.
- Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto). (2016). *Dictionary of Buddhism*. (34th ed.). Bangkok: Bangkok: The Foundation of Education for Peace.
- พระราชวรมนี (ประยูร ธมมจิตโต). (2543). *กระบวนการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- Phrarajvaramunee. (Prayoon Dhammacitto). (2000). *The Learning Process in Buddhism*. Bangkok: The Ministry of Education.
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitakas*. Bangkok: MCU Press.
- วญาดา ลลิตนภทร. (2560). *พุทธวิธีการจัดการศึกษาโดยครอบครัว*. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 2(3), 1-12.
- Lalittanapatr, W. (2017). Buddhist Method in Home School. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 2(3), 1-12.
- อรรถพล รังสิวงศ์. (2560). *ธรรมจักร: สัญลักษณ์แห่งธรรมในพระพุทธศาสนา*. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 5(3), 184-194.
- Rangsiwongs, A. (2017). Dhammacakka: The Symbol of Dhamma-s in Buddhism. *Journal of MCU Peace Studies*, 5(3), 184-194.

ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการ ค้าประเวณี พ.ศ.2539

The Problem of Enforcing the Prostitution Prevention and Suppression Act B.E. 2539

¹ปรีชาวัชร เศวตภัทรไพศาล และ พีรพจน์ ปิ่นทองดี

¹Preechawach Savetphataraphaisan and ²Phiraphot Pinthongdee

^{1,2}คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร

Faculty of Liberal Arts and Management Science, Kasetsart University,

Chalemphrakiat Sakon Nakhon Province Campus

¹Email: j.preech@gmail.com

บทคัดย่อ

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ.2539 กำหนดให้บุคคลผู้มีพฤติกรรมการค้าประเวณีเป็นความผิดและกำหนดโทษตามกฎหมาย ในทางปฏิบัติมีผู้ฝ่าฝืนกฎหมายและไม่เกรงกลัวความผิดและโทษทั้งนี้ ปัญหาดังกล่าวเกิดจากการปราบปรามที่ไม่จริงจัง และการเลือกปฏิบัติของเจ้าหน้าที่บางคนที่ไม่ใช้อำนาจตามกฎหมายอย่างตรงไปตรงมา ดังนั้น การจะแก้ไขปัญหาการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพ จะต้องแก้ไขปัญหาทั้ง 3 มิติ คือ บทบัญญัติแห่งกฎหมาย นโยบายของรัฐ และวิธีปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณีในประเทศไทย

คำสำคัญ: การป้องกันและปราบปราม; การบังคับใช้กฎหมาย; การค้าประเวณี

Abstract

The Prostitution Prevention and Suppression Act B.E. 2539 the person with prostitution behavior. Is guilty and impose it by law in practice, a rebellious and fearless to a fault making it an offense punishable by law and weak. Repressive policies that are not serious and the discrimination of some officials that the legislation does not aboveboard.

So, to fix the problem, law enforcement officials, legal practitioners to be effective. Must tackle the three dimensions of state law, policies and practices. To achieve maximum efficiency in preventing and combating prostitution in Thailand.

Keywords: Prevention and Suppression; Law enforcement; Prostitution

บทนำ

การค้าประเวณีถือเป็นอาชีพหนึ่งที่เก่าแก่ที่สุดในโลก โดยเชื่อว่าการค้าประเวณีเกิดขึ้นหลังจากกระบวนการแลกเปลี่ยนสินค้าหรือเงิน ซึ่งเกิดจากเหตุผลทางความเชื่อของชาวสุเมเรียน และชาวบาบิโลน โดยให้ผู้หญิงมีเพศสัมพันธ์กับคนอื่น (นอกจากคู่สมรส) เพื่อเหตุผลทางศาสนา รวมไปถึงการมีเพศสัมพันธ์กับชาวต่างชาติ เพื่อแสดงถึงการมีจิตใจโอ้อวดต้อนรับผู้มาเยือน แสดงถึงคุณค่าของการเป็นเจ้าเมือง สำหรับประเทศไทยในสมัยก่อนมักเรียกว่า “นครโสเภณี” ซึ่งแปลว่า หญิงงามแห่งนคร หรือ “หญิงงามเมือง” โดยอาศัยเมืองหรือนครเป็นที่หาเลี้ยงชีพ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493) หากมีหญิงงามเมืองบริการจะใช้สัญลักษณ์ โคมสีเขียวตั้งข้างหน้าสถานที่นั้น จึงเรียกกันว่า สำนักโคมเขียว ทั้งนี้ก่อนปี พ.ศ. 2499 การค้าประเวณีไม่ถือว่าเป็นผิดกฎหมาย ต่อมา มีการกำหนดว่าการค้าประเวณีเป็นความผิด จึงมีการตรากฎหมายออกมาบังคับใช้คือพระราชบัญญัติปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2503 กำหนดว่าการค้าประเวณีเป็นความผิดอย่างชัดเจนการค้าประเวณีในประเทศไทยเริ่มแพร่หลายมากขึ้นในช่วงสงครามเวียดนาม โดยในช่วงนั้นการค้าประเวณีจะเป็นการลักลอบค้าและใช้สถานบริการ เช่น โรงเหล้า โรงน้ำชา เป็นที่แอบแฝงในการค้าประเวณีจนกระทั่งถึงปัจจุบัน (ผู้จัดการออนไลน์ (เผยแพร่ 1 กุมภาพันธ์ 2550) “โสเภณีอาชีพที่มีมาแต่โบราณ” การค้าประเวณีเริ่มเป็นที่รู้จักในประเทศไทย ในช่วงที่มีการติดต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับชาวตะวันตก มีหลักฐานเป็นศัพท์ในสมัย สมเด็จพระนารายณ์มหาราช เรียกว่า รับจ้างทำข่าเราแก่บุรุษ (หนังสือพิมพ์ มติชน สุดสัปดาห์ 17 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2556 “ปริศนาโบราณคดี” ตอนที่ 130) ต่อมาในสมัย รัตนโกสินทร์ ในประมวลกฎหมายตรา 3 ดวง – บทพระไอยการลักษณะผ้าเมี่ยง มีการบัญญัติผู้ค้าประเวณีว่า “หญิงนครโสเภณี” และสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีสถานประกอบการเรียกว่า “โรงหญิง”

ปัจจุบันการค้าประเวณีในประเทศไทยแม้จะมีกฎหมายป้องกันและปราบปรามอย่างชัดเจนแต่ก็ยังพบว่าการลักลอบการค้าประเวณีกันอย่างทั่วไป ทั้งที่เป็นการค้าประเวณีด้วยตัวเอง ผ่านช่องทางออนไลน์ (Online) โดยการค้าประเวณีผ่านแอปพลิเคชัน (application) ต่างๆ เช่น line, facebook, instargram หรือแม้แต่วีปไซด์ (website) ค้าบริการอีกด้วย หรือช่องทางออฟไลน์ (Offline) โดยการเร่ค้าบริการไปยังแหล่งชุมนุมอันเป็นจุดนัดพบเพื่อการค้าบริการ เช่น หั่วลำโพง วงเวียน 22 คลองหลอด สวนลุมพินีหน้าโรงแรมสยาม ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ ซอยนานา เป็นต้น อีกทั้งยังอาจค้าบริการผ่านธุรกิจแอบแฝง ดังจะเห็นได้จากธุรกิจที่เกี่ยวกับการให้บริการและความบันเทิงในรูปแบบต่างๆ เช่น อาบ อบ นวด คลับ บาร์ ร้านอาหารไอเกะ นวดแผนไทย ร้านอาหารยามค่ำคิน เป็นต้น เมื่อรูปแบบในการค้าประเวณีมีความหลากหลาย สลับซับซ้อนมากขึ้น การป้องกันและปราบปรามในฐานะผู้ออกกฎหมายและ

บังคับใช้กฎหมายจึงไม่ทันต่อสภาพการณ์ของปัญหาและได้ส่งผลกระทบต่อการจัดการปัญหาการค้าประเวณีทั้งนี้อาจแบ่งปัญหาการค้าประเวณีออกเป็น 3 มิติ ได้แก่ ด้านกฎหมาย ด้านนโยบาย ด้านการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ของรัฐ กล่าวคือ ด้านกฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณีมีการกำหนดความผิดและโทษสำหรับผู้ค้าประเวณีแต่ไม่ได้เอาผิดกับผู้ซื้อบริการทำให้ผู้ซื้อบริการไม่เกรงกลัวกฎหมาย ด้านนโยบายมีการกำหนดนโยบายแก้ไขปัญหาค้าประเวณีแต่ก็ยังปรากฏให้เห็นการค้าประเวณีกันอยู่ทั่วไป ด้านการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติตามกฎหมาย ได้มีการปราบปรามจับกุมบุคคลผู้กระทำความผิด แต่ก็ยังมีการปล่อยปละละเลยให้มีการค้าประเวณีเกิดขึ้นทั่วไปในสังคม ส่วนพฤติกรรมของผู้ค้าเองกลับมีทัศนคติว่าการค้าประเวณีเป็นเรื่องปกติของสังคมและเป็นสิทธิส่วนบุคคลที่สามารถกระทำได้ (ปรีดี เกษมทรัพย์, 2526) ทั้งเมื่อถูกจับกุมแล้วโทษตามกฎหมายไม่รุนแรงเพียงเสียค่าปรับและถูกปล่อยตัว จนทำให้ผู้ค้าประเวณีทั้งหลายไม่เกรงกลัวกฎหมาย จึงทำให้เกิดการค้าประเวณีให้เห็นโดยทั่วไป ตามที่กล่าวมาทั้งบทบทความนี้ต้องการชี้ให้เห็นถึงสภาพปัญหาเกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มุ่งเอาผิดกับผู้ค้าประเวณีแต่ไม่เอาผิดผู้ซื้อบริการวันแต่จะกระทำความผิดตามฐานความผิดอื่นของกฎหมายอาญา ประกอบกับแนวนโยบายที่ป้องกันและปราบปรามไม่มีแผนป้องกันและปราบปรามอย่างชัดเจน จึงส่งผลให้ผู้ปฏิบัติไม่สามารถบังคับใช้อำนาจตามกฎหมายได้อย่างแท้จริง

ดังนั้น เพื่อเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาค้าประเวณีโดยผิดกฎหมาย ผู้ศึกษาจึงได้ศึกษาปัญหาการค้าประเวณีบังคับใช้กฎหมาย โดยเฉพาะพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ.2539 ที่มีผลต่อการจัดการปัญหาค้าประเวณีในประเทศไทย โดยขอเสนอในประเด็นสำคัญเพื่อเป็นฐานข้อมูลนำไปสู่การแก้ไขปัญหาค้าประเวณีที่เหมาะสมดังต่อไปนี้

ความเป็นมาของกฎหมายเกี่ยวกับการค้าประเวณีกับสังคมไทย

การค้าประเวณีกับสังคมไทยไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าอยู่ควบคู่กันมานานเพียงใด เนื่องจากอาชีพค้าประเวณีมีมานานและไม่ได้เกิดขึ้นกับสังคมไทยเพียงลำพัง แต่กลับเป็นอาชีพที่มีมาควบคู่กับสังคมมนุษย์มาช้านานเกือบทุกประเทศทั่วโลก เป็นที่ทราบกันว่าการค้าประเวณีกับสังคมไทยไม่ใช่เรื่องใหม่ หากแต่เป็นเรื่องที่มีให้เห็นปะปนกับชีวิตความเป็นอยู่ที่มีให้เห็นว่าเป็นความผิดและมีการจับกุมผู้กระทำความผิดฐานค้าประเวณีเรื่อยมา สังคมไทยเป็นสังคมเรียบง่าย การดำรงชีวิตของคนในสังคมจึงมีความหลากหลายและเป็นอิสระ จากสภาพเศรษฐกิจสังคมในประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงไปในยุคโลกาภิวัตน์ตามปัจจัยต่างๆที่มีผลกระทบต่อด้านสังคมแบบทุนนิยม การรับอารยธรรมชาติตะวันตกมากขึ้น การแสวงหาผลประโยชน์

ทางด้านเศรษฐกิจ จึงเป็นผลทำให้คนในสังคมมีค่านิยมในการบริโภควัตถุมากขึ้นและได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงและเด็กเข้าสู่กระบวนการค้าประเวณี

สถานภาพทางเศรษฐกิจเป็นเหตุปัจจัยสำคัญที่เป็นเหตุผลของผู้ค้าประเวณีได้กล่าวอ้างว่าเกิดจากความยากจนหรือสถานทางเศรษฐกิจไม่ดีจึงจำเป็นต้องแสวงหารายได้ด้วยวิธีการค้าประเวณีและการกระจายรายได้ของบุคคลในสังคมก็มีสภาพที่แตกต่างกัน ประกอบกับบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่มีรายได้สูงกว่าและมีความต้องการหรือปรารถนาที่จะใช้เงินเพื่อสนองความต้องการของตนเอง จึงเกิดเป็นธุรกิจการค้าประเวณีและที่สำคัญธุรกิจการค้าประเวณีได้ขยายวงกว้างไปเรื่อยๆ จึงเกิดปัญหาทางด้านสังคมอื่นๆ ตามมา เช่น ปัญหาด้านสาธารณสุข ปัญหาด้านอาชญากรรม และปัญหายาเสพติด ตลอดจนปัญหาอื่น ๆ ที่มีสาเหตุจากการค้าประเวณีหรือลักษณะขององค์กรอาชญากรรม (ชนกพล สกลผดุงเขตต์, 2545) โดยปัญหาดังกล่าวยังเป็นปัญหาสำคัญที่จะต้องได้รับการแก้ไข เพื่อมิให้กระทบกับสังคมในมิติต่างๆ ของประเทศไทย

การค้าประเวณีในประเทศไทยมีกฎหมายควบคุมในการป้องกันและปราบปรามตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 ดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2503 แต่เนื่องด้วยปัญหาการค้าประเวณีมีความสลับซับซ้อนรวมไปถึงเหยื่อของการค้าประเวณีที่ไม่ได้เต็มใจและถูกหลอกลวงมาค้าประเวณี และการปราบปรามการค้าประเวณีนั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งการปราบปรามเพียงอย่างเดียวย่อมไม่เป็นการแก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริง ฉะนั้นในปี พ.ศ. 2539 ประเทศไทยจึงตรากฎหมายฉบับใหม่ขึ้นมาและยกเลิกฉบับ ปี พ.ศ. 2503 มาเป็น พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 โดยกฎหมายฉบับนี้มีเจตนารมณ์แห่งกฎหมายต้องการที่จะป้องกันมิให้มีการค้าประเวณีและมีรูปแบบการให้ความช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ เช่น การจัดหาอาชีพหรือมีคณะกรรมการเพื่อเยียวยาเหยื่อหรือผู้ที่จะต้องนำมาอยู่ในความดูแลเพื่อมิให้มีการค้าประเวณีเกิดขึ้น (พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 มาตรา 14) จึงนับว่าประเทศไทยมีเครื่องมือทางกฎหมายเป็นการเฉพาะในการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี ประกอบมีกฎหมายสนับสนุนเกี่ยวกับการค้าประเวณีฉบับอื่นๆ เช่น ประมวลกฎหมายอาญา ได้แก่ ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา ความผิดฐานเป็นธุระจัดหาบุคคลไปเพื่อการอนาจารพระราชบัญญัติมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 โดยกฎหมายนี้เป็นจัดการผลประโยชน์ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณี เพื่อมิให้สามารถนำรายได้มาใช้จ่ายประโยชน์ในการกระทำความผิดขึ้นมาอีกหรือพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ซึ่งมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็กและสอดคล้องกับสนธิสัญญาขององค์การสหประชาชาติในการป้องกันปราบปรามและลงโทษ

ผู้กระทำการค้ำมนุษย์ จึงอาจกล่าวได้ว่าเครื่องมือทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณีที่เกี่ยวข้องกับสังคมไทยมีกฎหมายหลายฉบับ มีทั้งการป้องกันและการปราบปรามการค้าประเวณี แต่ก็ยังพบเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการฝ่าฝืนหรือลักลอบค้าประเวณีในปัจจุบัน จึงจำเป็นจะต้องศึกษาปัญหาการบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่เพื่อแก้ไขปัญหาการค้าประเวณีในสังคมไทยต่อไป

ปัญหาการค้าประเวณีกับผลกระทบต่อสังคมไทย

ปัญหาการค้าประเวณีที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันมีผลกระทบต่อสังคมในด้านต่างๆและมีสาเหตุจากปัจจัยต่างๆหลายด้าน ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม

1) ปัญหาสภาพเศรษฐกิจ โดยเศรษฐกิจถือเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีส่วนทำให้บุคคลมีความคิดที่จะหันมาค้าประเวณีเนื่องจากสถานะเศรษฐกิจไม่ดี การทำมาหาเลี้ยงชีพอื่นๆมีความยากลำบาก รายได้ลดน้อยลงแต่รายจ่ายกลับเพิ่มมากขึ้น ความจำเป็นทางครอบครัวและค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตประจำวันมีมากขึ้น จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้หญิงหรือชายตัดสินใจหันมาค้าประเวณีเพราะมีรายได้ดีและหาเงินได้ง่าย ขณะเดียวกันก็ไม่สนใจเรื่องของศีลธรรมและความถูกต้องเพราะเข้าใจว่าเป็นสิทธิเฉพาะบุคคล ทั้งๆในความเป็นจริงหาใช้สิทธิ(Right)ไม่ ทั้งนี้เพราะเป็นการกระทำที่เป็นความผิดและโทษตามกฎหมาย บางคนไม่เคยถูกจับกุมดำเนินคดี จึงไม่เกรงกลัวความผิดตามกฎหมาย ทั้งนี้ด้วยสถานการณ์ที่ถูกบีบบังคับทางด้านฐานะความเป็นอยู่ที่ไม่ดีทางเศรษฐกิจ

2) ปัญหาทางด้านการศึกษาและสถานภาพทางครอบครัว จากปัญหาทางเศรษฐกิจที่เป็นสาเหตุทำให้ไม่ได้เรียนหนังสือบางครอบครัวทำมาหากินแบบหาเช้ากินค่ำเงินที่หามาได้จะนำมาใช้จ่ายในครอบครัวแทบจะไม่เพียงพอส่วนที่จะเอามาเป็นค่าใช้จ่ายในการศึกษาเล่าเรียน หากได้เรียนหนังสือก็จะหยุดอยู่เพียงระดับประถมหรือมัธยมเท่านั้น เมื่อไม่ได้เรียนหนังสือจึงทำให้เด็กหญิงชายก็ต้องประกอบอาชีพในระดับการศึกษาที่หลากหลาย การดิ้นรนและต่อสู้กับความยากลำบากจึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้บุคคลหันมาค้าประเวณี

3) การถูกล่อลวงให้ค้าประเวณีปัญหานี้ผสมผสานกันระหว่างเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจและสังคมเนื่องจากเกิดมีปัญหาด้านฐานะความเป็นอยู่ที่ยากจน ผู้ถูกล่อลวงต้องการแสวงหาคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจของครอบครัวให้ดีขึ้น โดยที่ไม่ได้มีเจตนาที่จะค้าประเวณีแต่ถูกล่อลวงไปทำงานประเภทอื่นที่ใกล้เคียง และท้ายที่สุดก็ตัดสินใจค้าประเวณี เช่น การไปทำงานร้านคาราโอเกะ ร้านนวดแผนโบราณ เป็นต้น

2. ปัญหาจากนโยบายการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี

ประเทศไทยมีการกำหนดยุทธศาสตร์และนโยบายการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์และการค้าประเวณีในระดับประเทศคือนโยบายยุทธศาสตร์และมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2560-2564 โดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นหน่วยงานหลักที่มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบังคับใช้กฎหมายอีก เช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กองบังคับการปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลางกองกำกับการสวัสดิภาพเด็กและสตรี กองบัญชาการตำรวจนครบาลกองบัญชาการตำรวจตรวจคนเข้าเมืองศูนย์ต่อต้านการค้ามนุษย์ กรมสอบสวนคดีพิเศษ กระทรวงยุติธรรม และศูนย์ต่อต้านการค้ามนุษย์ระหว่างประเทศ สำนักงานอัยการสูงสุด

แต่อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติธุรกิจสถานบันเทิง สถานบริการต่างๆ ซึ่งไม่ได้รับอนุญาตให้มีการค้าประเวณีแต่ธุรกิจเหล่านี้กลับแอบแฝงให้มีการค้าประเวณีในสถานที่ประกอบการนั้นๆ จึงเป็นสาเหตุให้มีการค้าประเวณีแฝงในหลายๆสถานประกอบการ และมีผลกระทบต่อ การป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณีอย่างจริงจัง แม้กระทั่งผู้ประกอบการสถานบริการเองได้ออกกฎระเบียบและห้ามมีการค้าประเวณีในสถานประกอบการและมีการตรวจสอบเป็นประจำก็ยังคงเกิดปัญหาการลักลอบการค้าประเวณี(จิรัฐ วิจารณ์บรรพวิทยา, 2558) จึงอาจสรุปได้ว่าแนวนโยบายการป้องกันและปราบปรามที่ไม่ชัดเจนและยังไม่สามารถจัดการกับ ธุรกิจสถานบริการต่างๆ ทำให้มีการค้าประเวณีแฝงในธุรกิจสถานบริการต่างๆ และส่งผลให้เกิด ปัญหาการค้าประเวณีต่อสังคมไทยเรื่อยมา

3. ปัญหาจากทัศนคติของผู้ค้าประเวณี

1) ปัญหาด้านค่านิยมทางวัตถุ

ทัศนคติและค่านิยมในสังคม ถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้หญิงสาวหรือชายหนุ่มที่บริโภค วัตถุนิยมในโลกยุคใหม่ของคนบางกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มวัยหนุ่มสาวที่กำลังศึกษาทั้งในระดับ มัธยม ระดับมหาวิทยาลัยหรือระดับคนทำงาน แต่มีความพึงพอใจในวัตถุที่ต้องการหาเพื่อ เพิ่มคุณค่าให้กับตัวเองเช่น โทรศัพท์ กระเป๋า นาฬิกา รถยนต์ หรือวัตถุอื่นใดที่สามารถทำให้ คนอื่นเห็นว่าตัวเองควรได้รับการยกย่องชื่นชมจากบุคคลอื่น ดังนั้น การทำงานหรือการทำการ ไตเพื่อให้ได้เงินมาในจำนวนมากหรือเพียงพอต่อความต้องการในการซื้อของจึงเป็นเรื่องปกติ โดยไม่คำนึงถึงว่าจะได้เงินมาโดยวิธีใด แม้กระทั่งการขายบริการทางเพศหรือกระทำการใดใน ลักษณะที่เข้าข่ายการค้าประเวณีอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายก็ตาม

2) ปัญหาด้านสภาพแวดล้อมของสังคม

เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวระดับโลกจึงทำให้มีธุรกิจแอบแฝงการค้าประเวณีเป็นจำนวนมากอีกทั้งบุคคลทั่วไปมองว่าเป็นเรื่องปกติ ฉะนั้นจึงเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมด้านต่างๆในการจูงใจให้เกิดพฤติกรรมที่มีการลอกเลียนแบบ จนทำให้ดูเหมือนเป็นเรื่องปกติธรรมดาของสังคม

ลักษณะความผิดและโทษการค้าประเวณีตามกฎหมาย

ประเทศไทยมีการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการปราบปรามการค้าประเวณีโดยเฉพาะคือพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ.2539 ซึ่งเป็นเครื่องมือหลักในการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี ซึ่งจะขอกล่าวลักษณะความผิดและโทษตามกฎหมายดังต่อไปนี้

1. การเร่ค้าประเวณี

ลักษณะการค้าประเวณีด้วยวิธีการเร่ค้าประเวณีเป็นพฤติกรรมที่มีให้เห็นบ่อยครั้งในหัวเมืองใหญ่โดยเฉพาะเมืองท่องเที่ยว ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้กฎหมายกำหนดเป็นความผิดและโทษเฉพาะกรณีผู้ขายบริการทางเพศ (กฎหมายไม่รวมถึงผู้ซื้อบริการ) ไม่ว่าหญิงหรือชายพฤติกรรมที่เข้าไปติดต่อนักชกชนแนะนำตัว ติดตาม รบเร้า ให้บุคคลอื่นซื้อบริการทางเพศตามถนนหรือที่สาธารณะ โดยมีลักษณะเปิดเผยโจ่งแจ้ง เป็นที่หน้าอับอายหรือเป็นการเดือดร้อนรำคาญแก่ประชาชนทั่วไปผู้ค้าประเวณีที่มีพฤติกรรมเช่นนี้จะมีความผิดตามกฎหมาย ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 1,000 บาท (พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ.2539 มาตรา 5)

2. การมั่วสุมค้าประเวณี

บุคคลที่มีพฤติกรรมรบเร้าชักชวนแนะนำติดตามให้บุคคลอื่นซื้อบริการทางเพศ ย่อมมีความผิดตามที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่ถ้ามีพฤติกรรมอันเป็นการมั่วสุมค้าประเวณี เพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นได้ค้าประเวณีเช่นเข้าไปมั่วสุมในสถานบันเทิงหรือคลับ บาร์ ต่างๆเพื่อการค้าประเวณี พฤติกรรมเช่นนี้ย่อมมีความผิดอาจจะต้องโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนปรับไม่เกิน 1,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 มาตรา 6)

3.การโฆษณาการค้าประเวณี

การที่ผู้ขายบริการทางเพศมีพฤติกรรมการออกเร่ ชักชวน รบเร้าให้มีการซื้อบริการทางเพศ การก่อความเดือดร้อนรำคาญให้กับบุคคลทั่วไปย่อมมีความผิดตามกฎหมายและยิ่งไปกว่านั้นหากมีการเผยแพร่โฆษณาชักชวนแนะนำเรียกร้องติดต่อขายบริการทางเพศ โดยสิ่งพิมพ์หรือสื่ออื่นๆที่สามารถแพร่หลายเว็บไซต์ อินเทอร์เน็ต หรือเอกสารเผยแพร่ก็จะมีโทษสูงขึ้นโดยกฎหมายกำหนดโทษจำคุกตั้งแต่ 6 เดือน ถึง 2 ปี ปรับตั้งแต่ 10,000 บาท ถึง 40,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 มาตรา 7)

4. การบังคับให้ค้าประเวณี

ลักษณะการบังคับค้าประเวณีนั้นย่อมไม่ได้เกิดจากความสมัครใจ มีลักษณะคือเป็นบุคคลกระทำต่อผู้อื่นในลักษณะหน่วงเหนี่ยว กักขัง ทำให้เสียเสรีภาพ ทำร้ายร่างกายหรือขู่เข็ญว่าจะทำร้าย เพื่อข่มขืนใจให้ผู้ค้าประเวณีทำการค้าประเวณีเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองหรือผู้อื่น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 10-20 ปี ปรับตั้งแต่ 200,000-400,000 บาท กล่าวคือโทษสำหรับแม่เล้าหรือแมงตานั่นเอง

ส่วนกรณีที่มีการบังคับให้ค้าประเวณีในลักษณะกระทำด้วยความรุนแรงจนเกิดอันตรายสาหัส เช่นบังคับให้ขายบริการทางเพศจนแท้งลูกหรือทุพติเจียนตาย โทษที่ต่ำสุดคือจำคุกตลอดชีวิตหรือหากมีการตายเกิดขึ้นก็อาจมีโทษถึงประหารชีวิตชีวิตเดียว (พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ.2539 มาตรา 12)

5. ความผิดของผู้ซื้อประเวณี

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ.2539มุ่งเอาผิดกับผู้ค้าประเวณีเท่านั้น แต่ไม่ได้เอาผิดกับผู้ซื้อประเวณีที่มีอายุเกิน 18 ปีบริบูรณ์ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

อย่างไรก็ตาม หากผู้ใดกระทำชำเราหรือกระทำอื่นใดเพื่อสำเร็จความใคร่ของตนเองหรือผู้อื่นแก่บุคคลอายุกว่า 15 ปีแต่ยังไม่เกิน 18 ปีในสถานการค้าประเวณี โดยบุคคลนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตามต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 1-3 ปี และปรับตั้งแต่ 20,000-60,000 บาทถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่งเป็นการกระทำแก่เด็กอายุยังไม่เกิน 15 ปี ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 2-6 ปี และปรับตั้งแต่ 40,000-100,000 บาทถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่งเป็นการกระทำต่อคู่สมรสของตน โดยมีใจเพื่อสำเร็จความใคร่ของผู้อื่น ผู้กระทำไม่มีความผิด(พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 มาตรา 8)

6. ความผิดของผู้จัดหาและประกอบธุรกิจการค้าประเวณี

ผู้ประกอบธุรกิจให้ค้าประเวณี หรือเรียกให้เข้าใจง่ายว่าเจ้าของสถานที่ แม่เล้า แมงดาที่มีการควบคุมให้มีการค้าประเวณีเป็นธุรกิจก็ย่อมมีความผิดตามกฎหมาย หากมีการจัดหาเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี โทษนั้นก็ยิ่งหนักเป็นทวีคูณตามสัดส่วนอายุที่กฎหมายกำหนด (พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 มาตรา 11)

การใช้อำนาจตามกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามความผิดฐานค้าประเวณี

1. การใช้อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539

กฎหมายฉบับนี้กำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบอำนาจเป็นผู้ปฏิบัติตามกฎหมาย หมายความว่าผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ หมายความว่ารวมถึงเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองอื่นๆตามที่รัฐมนตรีแต่งตั้งก็ได้ กล่าวคือนอกจากเจ้าหน้าที่ตำรวจแล้วกฎหมายยังให้อำนาจรัฐมนตรีแต่งตั้งเจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่นๆ เช่น เจ้าหน้าที่ของกรมการปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ได้อีกด้วย

อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายแม้จะมีอำนาจในการจับกุมคุมขังผู้กระทำความผิด แต่เนื่องจากจำนวนผู้ค้าประเวณีมีจำนวนเพิ่มขึ้นในสถานที่ต่างๆ ทำให้เกิดปัญหาการสืบสวนสอบสวนหรืออัตรากำลังพลไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน(สมาคมรัฐศาสตรมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2558)อันส่งผลต่อประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี

2. การใช้อำนาจตามกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณี

ตามประมวลกฎหมายอาญามีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณีหลายมาตรา ได้แก่ ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา ความผิดฐานเป็นธุระจัดหาบุคคลไปเพื่อการอนาจาร ความผิดฐานพาบุคคลไปโดยทุจริต ความผิดฐานทำให้ปราศจากเสรีภาพในร่างกาย ความผิดฐานพรากเด็กหรือผู้เยาว์ ความผิดฐานพาหรือส่งคนออกไปนอกราชอาณาจักรโดยมิชอบ ความผิดฐานดำรงชีพอยู่ด้วยรายได้ของหญิงซึ่งค้าประเวณี ซึ่งความผิดเหล่านี้ย่อมอาศัยบทบัญญัติแห่งประมวลวิธีพิจารณาความอาญาในการบังคับใช้กฎหมายแก่ผู้กระทำความผิด ซึ่งอาจจะมีบุคคลแจ้งความร้องทุกข์หรือกล่าวโทษซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจตามกฎหมายก็สามารถใช้อำนาจจับกุมบุคคลเหล่านั้นได้และดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่อไป

นอกจากนี้ หากการค้าประเวณียดังกล่าวไปเกี่ยวเนื่องกับฐานความผิดในกฎหมายพิเศษต่างๆ อาทิเช่น พระราชบัญญัติการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 (กรณีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณี) พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก พ.ศ. 2540 ซึ่งการใช้อำนาจนั้นจะต้องเป็นไปตามหลักและวิธีการของกฎหมายพิเศษเหล่านั้นด้วย ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการใช้อำนาจตามกฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณีจึงมีความละเอียดอ่อนอันเกี่ยวพันต่อบทกฎหมายหลายบทในการกระทำเดียวกัน

ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายต่อฐานความผิดการค้าประเวณี

1. ปัญหาด้านบทบัญญัติของกฎหมาย

พระราชบัญญัติป้องกันกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ.2539 ได้บัญญัติความผิดและโทษสำหรับผู้ค้าประเวณีที่มีพฤติกรรมที่เข้าข่ายลักษณะความผิดตาม มาตรา 5 หมายความว่า มีการเข้าติดต่อ ชักชวน แนะนำตัว ติดตาม หรือรับไว้บุคคลตามถนนหรือสาธารณสถาน หรือกระทำการดังกล่าวในที่อื่นใด เพื่อการค้าประเวณี บุคคลนั้นก็จะได้รับโทษปรับไม่เกิน 1,000 บาท แต่ถ้าเกิดมีการมั่วสุมหรือให้มีการค้าประเวณีสำหรับตนเองหรือผู้อื่น ก็将有ความผิดคือปรับไม่เกินหนึ่งพันหรือจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ อย่างไรก็ตามหากบุคคลนั้นถูกบังคับขู่脅ให้กระทำการค้าประเวณี กฎหมายให้ถือว่าผู้นั้นไม่มีความผิด (มาตรา 6) ส่วนฐานความผิดที่เกี่ยวกับการค้าประเวณีที่จะต้องมิโทษสูงขึ้น ตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 7 ถึง มาตรา 9 เช่น มีการโฆษณาหรือกระทำให้แพร่หลายด้วยวิธีใดๆ หรือกระทำแก่บุคคลอายุกว่าสิบห้าปีแต่ยังไม่เกินสิบแปดปีในสถานการค้าประเวณี โดยบุคคลนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม รวมไปถึงเป็นธุระ จัดหา ล่อไป หรือชักพาไปซึ่งบุคคลใดเพื่อให้บุคคลนั้นกระทำการค้าประเวณีนอกจากนี้พระราชบัญญัติป้องกันกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ.2539 ยังเอาผิดกับบุคคลที่เกี่ยวข้องที่มีส่วนให้กระทำการค้าประเวณี (มาตรา 11) เช่น บิดา มารดา ผู้ดูแล ตลอดจนผู้หนึ่งวงหนึ่งพวกซึ่งหรือจำกัดเสรีภาพด้วยวิธีการต่างๆ

จากบทบัญญัติความผิดและโทษตามพระราชบัญญัติป้องกันกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ.2539 จะเห็นได้ว่ามีบทลงโทษจากสถานเบาไปหาหนัก เริ่มตั้งแต่การลงโทษปรับไม่เกิน 1,000 บาท ซึ่งกรณีการเข้าติดต่อ ชักชวน แนะนำตัว รับไว้บุคคลเพื่อการค้าประเวณี เมื่อเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจตามกฎหมายพบเห็น หรือมีการกระทำความผิดเหล่านี้ซึ่งหน้าเจ้าหน้าที่ก็จะจับกุมดำเนินคดีและดำเนินการเปรียบเทียบปรับไม่เกิน 1,000 บาทและก็ปล่อยตัวไปส่วนการกระทำความผิดที่ไม่อาจเปรียบเทียบปรับได้ ซึ่งโดยหลักกฎหมายเจ้าหน้าที่จะต้องดำเนินการสืบสวน สอบสวน และฟ้องคดีทางศาลต่อไป แต่ในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่กลับไม่ได้ลงโทษตามบทมาตราที่แท้จริงนั้น แต่กลับเลือกลงโทษบทมาตราที่สามารถเปรียบเทียบปรับได้ เพื่อให้ไม่เป็นภาระในการดำเนินคดีดังนั้น จึงทำให้ผู้กระทำความผิดการค้าประเวณีส่วนหนึ่งไม่เกรงกลัวกฎหมาย เพราะเห็นว่าโทษตามกฎหมายยังไม่หนักมากและการบังคับจับกุมก็ยังไม่เข้มงวดเท่าที่ควร ประกอบกับผู้ค้าประเวณีให้เหตุผลว่าเป็นเรื่องส่วนบุคคลโดยไม่สนใจว่ามีกฎหมายปราบปรามหรือห้ามค้าประเวณีอยู่ เพราะผู้ที่ถูกจับกุมดำเนินคดีมักจะอ้างเหตุผลทางเศรษฐกิจปัญหาครอบครัว เมื่อขาดการข่มขู่ในการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง จนเป็นเหตุให้จำนวนของผู้ค้าประเวณีเพิ่มมากขึ้นอาจนำมาซึ่งปัญหาทางสังคมในมิติอื่น ๆ อีกก็เป็นได้

2. ปัญหาด้านนโยบายการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี

ประเทศไทยมีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ โดยลักษณะของความผิดฐานค้ามนุษย์นั้นกว้างกว่าการค้าประเวณี เนื่องจากการค้ามนุษย์ รวมถึงการใช้แรงงาน การบังคับให้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดซึ่งรวมถึงการค้าประเวณีในระดับนโยบายมีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ดังที่กำหนดไว้ในนโยบายยุทธศาสตร์และมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ (ฉบับที่ 2) (พ.ศ. 2560-2564) โดยมีนโยบายดังนี้

(1) ด้านพัฒนากลไกเชิงนโยบายและการขับเคลื่อน คือมีการส่งเสริมการทำงานแบบเครือข่ายเชื่อมโยงฐานข้อมูลพัฒนากลไกและข้อมูลการเฝ้าระวังทั้งในและระหว่างประเทศ

(2) ด้านดำเนินคดี ได้แก่ สร้างความปลอดภัยในสังคม ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ พัฒนาระบบเครือข่ายด้านกฎหมาย มีระบบคุ้มครองช่วยเหลือพยานและผู้เสียหาย สร้างกลไกการแจ้งเหตุจากประชาชนและเครือข่าย มีเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ทันสมัยในการดำเนินคดี

(3) ด้านคุ้มครองช่วยเหลือได้แก่ เพิ่มประสิทธิภาพในการคัดแยกผู้เสียหาย พัฒนาคู่มือ การดำเนินงานปรับปรุงมาตรฐานสถานคุ้มครอง พัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่/องค์กร ส่งเสริมหน่วยงานแบบครบวงจร

(4) ด้านป้องกัน ได้แก่ การสร้างความรู้แก่กลุ่มเป้าหมาย สร้างเครือข่ายในการเฝ้าระวัง พัฒนาระบบจัดการแรงงานข้ามชาติ เพิ่มประสิทธิภาพในการตรวจประชากรกลุ่มเสี่ยง ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการมีส่วนร่วม และการจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสม

(5) ด้านพัฒนาความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย และให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำแผนปฏิบัติการให้เป็นไปตามนโยบาย ยุทธศาสตร์ดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติได้แก่ สร้างความร่วมมือระหว่างภาคีเครือข่ายทั้งภายในและต่างประเทศ ปรับแก้ไขกฎระเบียบ ขยายความร่วมมือระดับภูมิภาคและ นานาชาติ ประชาสัมพันธ์และขยายผลการดำเนินงาน ส่วนหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทสำคัญต่อการแก้ปัญหาการค้ามนุษย์หรือค้าประเวณีคือ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยนโยบายหลักได้กล่าวถึงแนวทางการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์โดยรวมไว้เป็น 5 ด้าน แต่ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการป้องกันและปราบปรามในระดับนโยบายเกี่ยวกับการค้าประเวณีที่ชัดเจน แม้การค้าประเวณีจะเป็นส่วนหนึ่งของการค้ามนุษย์ก็ตาม แต่การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่จะไม่เข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมาย ดังนั้นหากนโยบายมีการกำหนดแนวทางการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี ก็ควรนำนโยบายระดับกระทรวงไปวางแผนเพื่อลงสู่ระดับปฏิบัติการที่ชัดเจนเป็นการเฉพาะ และกำหนดแนวทางการปราบปรามการค้าประเวณีให้เป็นรูปธรรม จึงจะนำมาซึ่งการป้องกันและ

ปราบปรามการค้าประเวณีได้อย่างแท้จริง เพราะความขัดแย้งเป็นความรู้สึกหรือปฏิกิริยาของบุคคลหรือกลุ่มคน ที่มีทัศนคติ ค่านิยม และเป้าประสงค์ที่ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน (พระมหาดวงเด่น วิฑูรยาโณ, พระจารุรงค์ อาจารย์สุโก, พระณัด วุฒโน และ สุมาลัย กาญจนะ, 2560)

สำนักงานตำรวจแห่งชาติในฐานะหน่วยงานภาครัฐที่บังคับใช้กฎหมาย โดยเฉพาะกฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี ได้มีการกำหนดแผนป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์พ.ศ. 2559 เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ.2558 โดยแผนระดับปฏิบัติการนี้มีการกำหนดภารกิจและเป้าหมายปราบปรามการค้ามนุษย์ตามกฎหมายพิเศษในระดับพระราชบัญญัติจำนวน 28 ฉบับเพื่อให้สอดคล้องกับแนวนโยบายของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ แต่ในระดับขึ้นการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มีได้นำแนวนโยบายดังกล่าวมาบังคับใช้ให้เกิดการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณีอย่างจริงจัง จึงทำให้ปัญหาการค้าประเวณียังคงพบเห็นอยู่โดยทั่วไปในสังคมไทย

อย่างไรก็ตามปัญหาทางนโยบายผู้เขียนกลับมองว่าเป็นต้นเหตุของปัญหาที่จะมีผลไปสู่การปฏิบัติ ดังนั้นจึงขอกล่าวถึงผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับนโยบายการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณีใน 2 ส่วนดังนี้

1) หน่วยงานของรัฐกับนโยบายการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี

หน่วยงานของรัฐในฐานะผู้รับแนวคิดจากฝ่ายบริหารและนำมากำหนดเป็นแนวนโยบายและนำไปสู่การปฏิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องกำหนดแนวทางหรือวิธีการป้องกันและปราบปรามปัญหาการค้าประเวณีให้ชัดเจน ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย คือเพื่อป้องกันและปราบปรามไม่ให้มีการค้าประเวณี แต่ในทางปฏิบัติยังมีกลุ่มบุคคลบางกลุ่มทำการค้าประเวณีโดยเปิดเผย ไม่เกรงกลัวกฎหมายประกอบกับแนวนโยบายต่อปัญหาการค้าประเวณียังขาดความชัดเจนเนื่องจากกฎหมายบัญญัติว่าเป็นการป้องกันและปราบปรามอีกทั้งนโยบายหน่วยงานภาครัฐไม่ได้กำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาการค้าประเวณีโดยเฉพาะแต่มีการกำหนดแผนปฏิบัติการรวมไว้กับภารกิจป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม จึงอาจทำให้แนวนโยบายการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณีไม่มีความชัดเจนการแก้ปัญหการค้าประเวณีจึงเป็นปัญหาว่าหากมีการป้องกันและปราบปรามจะใช้อำนาจรัฐอย่างไรเพื่อป้องกันและปราบปรามหรือการควบคุมเพื่อไม่ให้มีการค้าประเวณีเพิ่มมากขึ้น เพราะจากข้อเท็จจริงตามสภาพของสังคมไทยยังไม่สามารถที่จะป้องกันหรือปราบปรามการค้าประเวณีให้หมดในระยะเวลาอันสั้นได้

ดังนั้น การกำหนดแนวนโยบายที่ไม่ชัดเจนของหน่วยงานภาครัฐก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ทำให้ผู้ค้าประเวณีหรือผู้ซื้อบริการทางเพศเกิดความสับสนหรือเข้าใจผิดว่าหน่วยงานของรัฐไม่

เข้มงวดและเกิดการค้าประเวณีในรูปแบบต่างๆและไม่เกรงกลัวความผิดต่อกฎหมาย อีกทั้งปัญหาการค้าประเวณีแฝงในสถานบริการที่หน่วยงานของรัฐไม่สามารถแก้ไขปัญหได้ในทันที ผลของแนวนโยบายในระดับกระทรวงที่ไม่ได้กำหนดแนวทางการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณีไว้เป็นการเฉพาะ จึงทำให้หน่วยงานภาครัฐในระดับปฏิบัติการหรือเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจขาดความเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อป้องกันและปราบปรามอย่างจริงจังหรือนโยบายอาจส่งผลให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติหรือบังคับใช้กฎหมายไม่มีประสิทธิภาพ จึงนำมาซึ่งการกระทำความผิดเกี่ยวกับการค้าประเวณี หากไม่มีการป้องกันและปราบปรามอย่างจริงจังจำนวนผู้ค้าประเวณีก็ยิ่งมากขึ้นตามปัจจัยทางสังคมในปัจจุบัน

2) บุคคลผู้กระทำความผิดฐานค้าประเวณี

ก) ผู้ซื้อบริการทางเพศ

พระราชบัญญัติป้องกันกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ.2539เอาผิดเฉพาะบุคคลผู้มีพฤติกรรมค้าประเวณี แต่ไม่ได้เอาผิดบุคคลซื้อบริการทางเพศ เว้นแต่จะผิดเงื่อนไขเรื่องอายุที่มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ประกอบกับแนวนโยบายในการป้องกันและปราบปรามยังไม่ได้บังคับเข้มงวดอย่างจริงจัง ก็ย่อมทำให้ผู้ซื้อบริการเห็นเป็นเรื่องปกติธรรมดา ไม่เกรงกลัวกฎหมาย จะเห็นได้ว่า ผู้ซื้อบริการทางเพศไม่จำเป็นต้องระมัดระวังหรือหลบหลีกความผิด เนื่องจากกฎหมายเอาผิดเฉพาะคนขายบริการ ด้วยเหตุนี้ในฝั่งของผู้ซื้อบริการก็สามารถที่จะไปปรบเร้าหรือยื่นข้อเสนอให้มีการขายบริการทางเพศ หากยังไม่มีมีการแก้ไขกฎหมายให้เอาผิดกับผู้ซื้อบริการทางเพศด้วย ปัญหานี้เป็นปัญหาที่อาจมองว่าไม่สำคัญมากนักแต่หากมีการปล่อยปละละเลยก็อาจเกิดปัญหาในการควบคุมหรือปราบปรามในระดับนโยบายได้อย่างแน่นอน

ข) ผู้ค้าประเวณีหรือขายบริการทางเพศ

บุคคลผู้เข้าสู่กระบวนการค้าประเวณีนั้น อาจเกิดได้จาก2 แนวทางคือ กรณีสมัครใจและการถูกหลอกลวงหรือบังคับ สำหรับผู้ที่สมัครใจ อาจเกิดจากการชักชวนหรือสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการตัดสินใจค้าประเวณี ส่วนการหลอกลวงหรือบังคับให้ค้าประเวณีนั้นส่วนมากเริ่มต้นจากการทำงานในอาชีพที่สุ่มเสี่ยง เช่น ร้านอาหาร ร้านคาราโอเกะ ร้านสุรา เป็นต้น เมื่อเหตุปัจจัยหรือสิ่งแวดล้อมเอื้อให้ก็ย่อมมีการค้าประเวณีเลยตามเลย และบุคคลผู้ค้าประเวณีที่ยังเป็นเด็กยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและความผิดเกี่ยวกับการค้าประเวณี ซึ่งในบางครั้งมีการกระทำความผิดแต่ไม่ถูกห้ามปรามหรือการใช้บังคับกฎหมายจากเจ้าหน้าที่อาจทำให้ผู้ค้าประเวณีเข้าใจว่าเป็นเรื่องปกติที่ทำได้ จึงไม่ทราบถึงความผิดและโทษ เนื่องจากผู้ค้าประเวณีส่วนใหญ่จะอ้างความจำเป็นและเหตุผลทางเศรษฐกิจ ความยากจน ระดับการศึกษา หรือ

ต้องการแสวงหาคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจของครอบครัวให้ดีขึ้น ดังนั้น นอกจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณีให้มีประสิทธิภาพได้ ก็ต้องอาศัยแนวนโยบายที่เข้มงวดและชัดเจนการปราบปราม จึงจะส่งผลให้เจ้าหน้าที่นำนโยบายไปปฏิบัติหรือบังคับใช้กฎหมายให้เกิดการป้องกันหรือปราบปรามได้จริง ขณะเดียวกันเมื่อเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการเข้มงวด ผู้ค้าประเวณีย่อมเกรงกลัวความผิดที่เกิดขึ้น ดังนั้น การแก้ไขปัญหาค้าประเวณีจะต้องสร้างความเข้าใจให้กับผู้เกี่ยวข้องทั้งในระดับนโยบายและเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการเป็นสำคัญ

3) เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการกับนโยบายการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี

นโยบายระดับกระทรวงจะมีประสิทธิภาพและสามารถป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณีได้ย่อมต้องอาศัยเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติการตามแนวนโยบาย ปัญหาการค้าประเวณีเป็นฐานความผิดหนึ่งที่ปรากฏในกฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ หากผู้ค้าประเวณีถูกบังคับ ล่อลวง หรือผู้นั้นเป็นเด็ก ย่อมส่งผลให้ผู้เกี่ยวข้องมีความผิดตามกฎหมายหลายฉบับ ทั้งกฎหมายภายในและกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก พ.ศ. 2540 หรือ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 ซึ่งกฎหมายแต่ละฉบับได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการไว้แตกต่างกัน เมื่อเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจปฏิบัติตามกฎหมายหลายฝ่ายอาจเกิดความสับสน จนนำมาซึ่งวิธีปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้ค้าประเวณีหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในฐานความผิดนั้นๆ ประกอบกับบางครั้งเจ้าหน้าที่อาจละเลยไม่ปฏิบัติตามกฎหมายโดยเคร่งครัด เช่น กรณีทราบว่าการติดต่อขายบริการทางเพศแต่ก็ไม่จับกุมดำเนินคดีหรือจับกุมแล้วให้ชำระค่าปรับและปล่อยตัวไปบางครั้งก็มีบทผ่อนปรนไม่ได้สนใจจับกุมอย่างจริงจัง ย่อมทำให้บุคคลทั่วไปมองว่าเป็นสิ่งที่สามารถทำได้โดยพลตินัยแม้กฎหมายจะห้ามไว้ก็ได้ตาม

อย่างไรก็ตามแม้จะมีกฎหมายและนโยบายควบคุมการค้าประเวณีในทางปฏิบัติยังเกิดปัญหาจากการบังคับใช้กฎหมายที่จะเอาผิดกับผู้ค้าประเวณีเนื่องจากการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่บางคนนั้นอาศัยช่องทางหรือการหาประโยชน์จากผู้กระทำผิด โดยการจับกุมแต่มีการเรียกรับให้จัดหาผลประโยชน์ต่างๆ เป็นการตอบแทนแลกกับการถูกปล่อยตัวยิ่งไปกว่านั้นหากผู้ค้าบริการทราบว่าจะมีการจับกุมหรือปราบปรามผู้ค้าประเวณีก็นำเงินหรือสิ่งของอื่นใดเพื่อเป็นการตอบแทนไม่ให้มีการจับกุมหรือปล่อยตัวไป (สมาคมรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2558) ดังนั้น พฤติกรรมเหล่านี้เกิดจากปัญหาการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ หากไม่แก้ไขวิธีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดจากเจ้าหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพปัญหาการค้าประเวณีก็อาจทวีคูณเพิ่มมากยิ่งขึ้น

แนวทางการจัดการปัญหาการค้าประเวณีที่เหมาะสม

1. ด้านกฎหมาย

ประเทศไทยมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณีไว้โดยเฉพาะคือ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 ได้กำหนดความผิดและโทษเอาไว้สำหรับบุคคลผู้มีพฤติกรรมค้าประเวณี ในขณะเดียวกันบัญญัติแห่งกฎหมายไม่ได้มุ่งเอาผิดต่อผู้ซื้อประเวณี เว้นแต่จะเข้าหลักเกณฑ์แห่งอายุตามที่ประมวลกฎหมายอาญากำหนดคือ มีอายุต่ำกว่า 18 ปีผู้ซื้อประเวณีจึงจะมีความผิดและได้รับโทษตามกฎหมาย ดังนั้นหากจะจัดการกับปัญหาการค้าประเวณีในประเทศไทย สิ่งหนึ่งจะต้องคำนึงถึงลำดับต้นๆ คือ ความผิดและโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิด เนื่องจากความผิดตามกฎหมายไม่ครอบคลุมถึงผู้ซื้อบริการ กล่าวคือ ยังไม่มีบทกำหนดโทษความผิดสำหรับผู้ซื้อบริการ ส่วนกรณีผู้ค้าประเวณี มีการกำหนดความผิดและโทษในลักษณะความผิดที่กำหนดไว้ในมาตรา 5 คือ ชักชวนแนะนำตัวติดตาม รบเร้า ให้บุคคลอื่นซื้อบริการทางเพศ มีโทษปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท แต่ไม่มีโทษจำคุก หากจะมีโทษจำคุกก็จะต้องมีการมั่วสุมกันหรือลักษณะความผิดที่มีการโฆษณาหรือมีบุคคลที่สามมาเกี่ยวข้อง แต่โดยทั่วไปผู้ค้าประเวณีที่ไม่มีสังกัดซึ่งจำนวนมากโดยทั่วไปในสังคมก็ย่อมมีความผิดเพียงเท่าที่บัญญัติไว้ในมาตรา 5 คือ โทษปรับเท่านั้น จึงเห็นได้ว่าโทษที่จะลงแก่บุคคลผู้กระทำความผิดในการชักชวนหรือแนะนำเพื่อให้มีการค้าประเวณี เป็นโทษที่สูงประกอบกับการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่มีประสิทธิภาพปัญหาการลักลอบค้าประเวณีจึงมีให้เห็นอยู่ทั่วไปทั้งส่วนบุคคลและในสถานประกอบการ

2. ด้านนโยบาย

ปัญหาการค้าประเวณีในประเทศไทยเป็นปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งที่ไม่อาจใช้หลักนิติศาสตร์ได้เพียงอย่างเดียวเพื่อป้องกันและปราบปรามให้มีประสิทธิภาพได้ การจัดการปัญหาต่างๆ อาจต้องใช้หลักทางรัฐศาสตร์ คือ การออกนโยบายในการแก้ไขปัญหานั้นที่เหมาะสมหรือควบคุมจำนวนผู้ค้าประเวณีหรือการบังคับใช้กฎหมายอาจจะต้องทบทวนเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจใหม่เพื่อให้ปฏิบัติตามแนวนโยบายที่เคร่งครัด ดังนั้นการกำหนดนโยบายที่ไม่ชัดเจนย่อมส่งผลกระทบต่อระบบการควบคุมการค้าประเวณีเนื่องจากผู้กระทำความผิดมีทั้งผู้ทำเป็นอาชีพและผู้กระทำความผิดเป็นครั้งคราว ขณะเดียวกันรัฐบาลในฐานะผู้ออกนโยบายและผู้ควบคุมนโยบายจะต้องกำหนดแนวทางการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณีให้ชัดเจนว่าจะจัดการปัญหาดังกล่าวในระดับใด หากไม่สามารถใช้บังคับกฎหมายป้องกันและปราบปรามได้อย่างเต็มที่ควรใช้อำนาจอธิปไตยในการกำหนดแนวทางการแก้ปัญหาค้าประเวณีที่เหมาะสมอย่างและเป็นรูปธรรม เพราะว่าการบังคับใช้กฎหมายและระบบรัฐไม่ยั่งยืน และเป็นเพียงอุดมการณ์ที่ให้ความเชื่อว่าทุกคนจะมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน (สรธธาน ภูคำ และ วีรชาติ นิมนงค์, 2561)

3. ด้านการปฏิบัติ

จากปัญหาความไม่ชัดเจนของการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี จึงทำให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเกิดความสับสนในอำนาจหน้าที่เนื่องจากการกระทำความผิดกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบท เพราะมีกฎหมายพิเศษที่ใกล้เคียงกันและเจ้าหน้าที่ผู้อำนาจก็มีความหลากหลายหน่วยงานภาครัฐ เมื่อเกิดปัญหาการปฏิบัติไม่สอดคล้องกับนโยบาย กล่าวคือ นโยบายกำหนดให้มีการป้องกันและปราบปรามแต่เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจๆ ไม่ได้ใช้บังคับกฎหมายอย่างเคร่งครัด อาจมีการจับกุมและเสียค่าปรับและปล่อยตัวไปตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ย่อมส่งผลให้แนวทางการใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ไม่รัดกุมและเกิดปัญหาการทุจริตในหน้าที่หรือการแสวงหาประโยชน์ส่วนตัวของเจ้าหน้าที่บางคน ปัญหาการค้าประเวณีจึงไม่ได้รับการป้องกันและปราบปรามอย่างจริงจัง โดยเฉพาะปัญหาในเมืองใหญ่ที่อยู่ในภูมิภาคต่างๆของประเทศไทย ที่จะต้องกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง

บทสรุป

จากการศึกษาปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 สามารถสรุปได้ทั้งสามบริบทที่เกี่ยวกับการศึกษาคือกฎหมาย นโยบาย การปฏิบัติ เป็นปัญหาที่มีผลต่อการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่เนื่องจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายเน้นเอาผิดกับผู้ค้าบริการแต่ไม่ได้เน้นเอาผิดกับผู้ซื้อบริการ จึงเกิดช่องว่างแห่งกฎหมายประกอบกับแนวนโยบายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี มิได้กำหนดแนวทางการป้องกันและปราบปรามเอาไว้อย่างชัดเจนหากแต่อยู่ในแผนรวมการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ นโยบายที่รวมแนวทางเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาด้านสิทธิมนุษยชน จึงไม่มีความเป็นกฎหมายเฉพาะที่ต้องแก้ไขแยกต่างหากจึงส่งผลให้ผู้ปฏิบัติไม่ตระหนักที่จะบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง และมีผลต่อปัญหาการปราบปรามการค้าประเวณีในประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง: References

- คณิต ญ นคร. (2537). *กฎหมายอาญาภาคความผิด*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Na Nkorn, K. (1994). *Criminal law Sector Mistakes*. Bangkok: Thammasat University.

ชนกพล สกลผดุงเขตต์. (2545). *การป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณีของหญิงและเด็ก : ศึกษาอนุสัญญาระหว่างประเทศและเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศ*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Sakolphadungkhet, C. (2002). *The Prevention and Suppression of Prostitution of Women and Children: A Study of Comparative Law and International Convention Thailand with Foreign Laws*. Bangkok: Chulalongkorn University.

ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2544). *หลักกฎหมายอาญา ภาคความผิด*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

Meeoakanit, T. (2001). *The Main of Criminal law Sector Mistakes*. Bangkok: Vinyoochon.

ปรีดี เกษมทรัพย์. (2526). *กฎหมายแพ่ง : หลักทั่วไป*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Kasemsub, P. (1983). *Civil law: The General Principles*. (5th ed.). Bangkok: Thammasat University.

พงษ์ธร สำราญ. (2549). *ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการค้าประเวณีในสถานบริการ อาบ อบ นวด*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

Samran, P. (2005). *Legal Issue about Prostitution in Massage Parlor*. Bangkok: University of the Thai Chamber the Commerce.

พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, พระจาตุรงค์ อาจารย์สุโภ, พระณัด วฑฒโน และ สุมาลัย กาญจนะ. (2560). *ปรัชญาความขัดแย้ง*. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 6(1), 284-292.

Phramaha Duangden Thitāṇano, Phra Jaturong Ajarasuphoo, Phra Thanat Vaddhano and Sumalai Kanjana. (2018). Philosophy of Conflicts. *Journal of MCU Peace Studies*, 6(1), 284-292.

สรธธาน ภู่คำ และ วีรชาติ นิ่มอนงค์. (2561). *ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดนิติปรัชญาของ มาร์กซิสต์*. *วารสาร มจรพุทธปัญญาปริทรรศน์ มจร*, 3(1), 95-104.

Poohkum, S. and Nimanong, V. (2018). A Critical Study of the Legal Philosophy of Marxist. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 3(1), 95-104.

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
โดยการจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R
A Development of Reading Comprehension Achievement Of
Prathomsuksa 5 Students Using PQ4R Technique

ฉัตรลัดดา เกิดสุภาพ
Chatladda Kedsupap
มหาวิทยาลัยศิลปากร
Silpakorn University
Email: Chatladda35@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 โรงเรียนประชาอุปถัมภ์ อำเภอมือง จังหวัดนนทบุรี จำนวน 34 คน ได้มาโดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แผนการจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความ และแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค PQ4R การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าทีแบบไม่เป็นอิสระต่อกัน

ผลการวิจัย พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนประชาอุปถัมภ์ หลังได้รับการจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนประชาอุปถัมภ์ มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

คำสำคัญ: การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการอ่าน; การอ่านจับใจความ; การจัดการเรียนรู้เทคนิค PQ4R

Abstract

This research aimed to 1) compare Prathomsuksa 5 students' reading comprehension achievement before and after learning by PQ4R technique and 3) study the students' opinions towards the PQ4R technique and 2) study the students' opinions towards the PQ4R technique. The sample was 34 Prathomsuksa 5 students studying in the second semester of the academic year 2017 at Prachauppathum School in Mueang district in Nonthaburi province. This is done by using a simple random sampling and use the classroom as a random unit. The research instruments used for data collection were lesson plans, a reading comprehension achievement test and a questionnaire investigating the students' opinions towards PQ4R technique. The data were analyzed by mean, standard deviation and dependent t-test sample.

The findings were as follows: Achievement reading comprehension of Prathomsuksa 5 students at Prachauppathum School after learning by using PQ4R technique was higher than before learning at the statistical significance level of .05

The students' opinions towards PQ4R technique were at a high level.

Keywords: A Development of Reading; Reading Comprehension; The PQ4R reading Technique

บทนำ

สภาพสังคมในปัจจุบันการอ่านนับว่ามีความจำเป็นอย่างมากเพราะไม่เพียงแต่จะช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทำให้เรารับรู้ข่าวสารและทันเหตุการณ์ โดยผู้ที่มีความเข้าใจเรื่องที่ทำอย่างแท้จริงก็จะสามารถนำความรู้ที่ได้รับนั้นไปใช้ประโยชน์ได้เป็นอย่างดี การอ่านเป็นเครื่องมือแสวงหาความรู้ ก่อให้เกิดความเพลิดเพลินบันเทิงใจ ทั้งยังช่วยกล่อมเกลานำใจให้คนเรามีจิตใจที่ตึ๊งามขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองหรือนำมาใช้ในโอกาสต่าง ๆ อย่างผู้มีวิสัยทัศน์ ทั้งยังสามารถพัฒนาการประกอบอาชีพให้มีคุณภาพมากขึ้น (ธนู ทดแทนคุณ และ กานต์วี แพทย์พิทักษ์, 2552) การอ่านเป็นเครื่องมือแสวงหาความรู้ ทำให้เกิดความรอบรู้ เป็นผู้ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบันและยังช่วยเพิ่มพูนสติปัญญา นอกจากนี้การอ่านยังช่วยเสริมสร้างบุคลิกภาพในการเข้าสังคม มีลักษณะมุ่งอนาคตในการควบคุมตน สื่อสารเอกลักษณ์แห่งตน และมีความสามารถสร้างภูมิคุ้มกันตนได้อย่างเหมาะสม (ฉัฐวิณั สิริธีศิรอรรด, 2560) ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดความเพลิดเพลินสามารถยกระดับจิตใจ กล่อมเกลাজิตใจให้บริสุทธิ์ได้ ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอน จึงจำเป็นต้องปลูกฝังให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่านและพัฒนา นักเรียนให้สามารถอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านประสบการณ์ต่างๆ โดยการประเมินคุณค่าของตนเองจากลักษณะทางกายภาพ จิตใจ ความเชื่อ ทัศนคติ ค่านิยม ความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถในการด้านสร้างสรรค์ผลงาน (คงไชย สันตะวงศ์ และ รัตนะ ปญญาภา, 2559)

กระทรวงศึกษาธิการได้เห็นความสำคัญของการอ่านจับใจความจึงส่งเสริมให้มีการสอนอ่านจับใจความ โดยพิจารณาจากคุณภาพผู้เรียนคือ เมื่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ต้องสามารถลำดับเหตุการณ์ สรุปความรู้ ข้อคิดจากเรื่องที่อ่านได้ เมื่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ต้องสามารถจับใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านและนำความรู้ ความคิดจากเรื่องที่อ่านไปตัดสินใจแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต และเมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ต้องสามารถจับใจความสำคัญและรายละเอียดของสิ่งที่อ่านได้ จะเห็นได้ว่าการอ่านจับใจความสำคัญเป็นพื้นฐานสำคัญของการอ่านในทุกช่วงชั้น อย่างไรก็ตามยังพบว่านักเรียนส่วนมากประสบปัญหาในการอ่านจับใจความเนื่องจากอ่านหนังสือแล้วไม่เข้าใจ ไม่สามารถสรุปหรือจับใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านได้

ประการแรก คือ ปัญหาที่เกิดจากตัวผู้เรียนเอง (แววมยุรา เหมือนนิล, 2541) กล่าวไว้ว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีนิสัยรักการอ่านหนังสือต่าง ๆ น้อย ส่วนหนึ่งเกิดจากนักเรียนจำนวนมากอ่านจับใจความไม่เป็นหรืออ่านได้ช้า ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย (ธัญมาส ต้นเสถียร, 2544) ได้กล่าวถึงปัญหาของการอ่านจับใจความสรุปได้ว่า นักเรียนไม่สามารถอ่านจับใจความได้ รวมทั้งไม่รู้วิธีอ่านที่ถูกต้องเกี่ยวกับการอ่านจับใจความ ประการที่สอง เกิดจากตัวผู้สอน (สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์, 2543) กล่าวถึงปัญหาเกี่ยวกับตัวครูผู้สอนไว้ว่า ครูไม่เข้าใจวิธีการสอนอ่าน

อย่างแท้จริง ส่วนมากจะกำหนดวัตถุประสงค์ให้นักเรียนอ่านเรื่องโดยไม่มีวัตถุประสงค์อื่น ๆ ซึ่งถ้าครูสอนให้นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ของการอ่านในลักษณะต่างๆ ตามความสามารถ นักเรียนก็จะนำวิธีการอ่านไปใช้ประโยชน์ในการเรียน ครูภาษาไทยมีความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับการอ่านไม่เพียงพอ เช่น จิตวิทยาการอ่าน การวิเคราะห์ระดับความสามารถในการอ่านและวิธีการสอนอ่านตามจุดมุ่งหมายเฉพาะ และประการสุดท้ายเกิดจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการใช้สื่อประเภทต่าง ๆ

นอกจากนี้ จากโครงการประเมินผลนักเรียนนานาชาติ หรือ PISA (Programme for International Student Assessment) ซึ่งเป็นโครงการศึกษาสำรวจความรู้และทักษะของนักเรียนกลุ่มอายุ 15 ปี ซึ่งเป็นวัยจบการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งจัดให้มีการประเมินทุก ๆ 3 ปี โดยเริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 2000 เพื่อหาตัวชี้วัดคุณภาพการศึกษาโดยการประเมินผลนักเรียนจะแบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ การอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ สำหรับการประเมิน PISA 2009 ได้ทำการประเมินผลนักเรียน 65 ประเทศ ซึ่งการประเมินสมรรถนะทางการอ่านของ PISA จะประเมินจากความสามารถในการอ่านเพื่อทำความเข้าใจเรื่องราวและสาระของสิ่งที่ได้อ่าน ตีความหรือแปลความหมายของข้อความที่ได้อ่าน และประเมินคิดวิเคราะห์ ย้อนกลับไปถึงจุดมุ่งหมายของการเขียนได้ว่าต้องการส่งสารอะไรให้ผู้อ่าน ทั้งนี้เพื่อจะประเมินว่านักเรียนได้พัฒนาศักยภาพในการอ่านของตนเองและสามารถใช้การอ่านให้เป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ ในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมและความเป็นไปของสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับผลการประเมินการอ่านของนักเรียนไทยจาก PISA 2009 มีคะแนนเฉลี่ย 421 คะแนน ในภาพรวมอยู่ในลำดับที่ 50 จากทั้งหมด 65 ประเทศ นักเรียนส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 43 รู้เรื่องการอ่านต่ำกว่าระดับพื้นฐาน อีกประมาณร้อยละ 37 รู้เรื่องการอ่านที่ระดับพื้นฐาน (ระดับ 2) ดังนั้น จึงมีนักเรียนเพียงร้อยละ 20 เท่านั้นที่มีความรู้และทักษะการอ่านสูงกว่าระดับพื้นฐาน และเกือบจะไม่มีนักเรียนที่รู้เรื่องการอ่านที่ระดับสูงมาก (ระดับ 5 และระดับ 6) มีร้อยละ 0.3 เท่านั้น ดังนั้น หากเปรียบเทียบผลการศึกษานักเรียนไทยเทียบกับนักเรียนจากประเทศในเอเชีย พบว่า ส่วนมากนักเรียนจากประเทศในเอเชียมีความรู้และทักษะการอ่านอยู่ในกลุ่มสูงสุดเกือบทั้งสิ้น ยกเว้นไทยกับอินโดนีเซียอยู่ในกลุ่มต่ำ แต่อินโดนีเซียมีแนวโน้มดีกว่าไทยเพราะนักเรียนมีคะแนนสูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับ PISA 2000 แต่ในทางตรงกันข้ามพบว่า คะแนนการอ่านของนักเรียนไทยมีแนวโน้มลดลงค่อนข้างมาก โดยคะแนนการอ่านจากการสอบ PISA 2000 มีคะแนนเฉลี่ย 431 คะแนน แต่คะแนนการอ่านจากการสอบ PISA 2009 มีคะแนนเฉลี่ยลดลง 421 คะแนน (TK park, 2560)

จากสภาพปัญหาการสอนอ่านดังกล่าวการที่จะพัฒนาให้นักเรียนมีทักษะทางภาษาไทยสูงขึ้นโดยเฉพาะทักษะทางการอ่านจับใจความนั้น ครูผู้สอนจำเป็นต้องแสวงหาเทคนิคการ

สอนแบบต่าง ๆ และต้องกิจกรรมให้เหมาะสม ซึ่งผู้สอนจำเป็นต้องมีพื้นฐานความรู้และความเข้าใจด้านการอ่านจับใจความประกอบกับสื่อการเรียนรู้ กิจกรรมต่าง ๆ และเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะทางการอ่านเพิ่มขึ้น ผู้สอนควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน โดยผู้วิจัยได้เลือกศึกษา การจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R มีขั้นตอนการสอนอ่านที่ชัดเจนเป็นระบบ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและเกิดการเรียนรู้ เมื่อนักเรียนได้เรียนรู้การอ่านด้วยเทคนิค PQ4R แล้วจะทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาการอ่านจับใจความของตนได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากการทบทวนวรรณกรรมจะพบว่า การสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R เป็นเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่จะช่วยปรับปรุงแก้ไขปัญหาการอ่านจับใจความ ซึ่งมีนักวิชาการได้กล่าวถึงแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R (Robert, E. Slavin, 1997) ได้กล่าวว่า การสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R ประกอบด้วยขั้นตอนที่ช่วยให้ นักเรียนจัดระบบข้อมูลขึ้นในสมองและทำให้ข้อมูลเหล่านั้นมีความหมายขึ้นมา และยังได้แนะนำว่าเทคนิค PQ4R เป็นหนึ่งในเทคนิคที่ดีที่สุดในการสอนอ่านสำหรับช่วยปรับปรุงความเข้าใจของนักเรียนและจดจำในสิ่งที่อ่าน และเทคนิคการสอนอ่านแบบ PQ4R เป็นเทคนิคที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชั้นเรียน มีวัตถุประสงค์ช่วยนักเรียนด้านความเข้าใจในความคิดจากเรื่องที่ ทั้งยังช่วยให้นักเรียนจดจำสิ่งที่อ่านได้ดีอีกด้วย เทคนิค PQ4R ประกอบด้วย 1. ขั้นสำรวจ 2. ขั้นตั้งคำถาม 3. ขั้นอ่าน 4. ขั้นสะท้อน 5. ขั้นท่องจำ และ 6. ขั้นทบทวน

จากแนวคิดของนักวิชาการที่กล่าวมานั้น ยังมีผู้ที่ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค PQ4R เพื่อพัฒนาการอ่านจับใจความของผู้เรียน ดังเช่น พิบูลย์ ตัญญบุตร (2557) ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R ร่วมกับข้อมูลท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี นอกจากนี้ เอี่ยมพร โชคสุชาติ (2556) วิจัยเรื่องการศึกษาความสามารถอ่านจับใจความของนักเรียนอายุ 9-12 ปี ที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ด้านการอ่านจากการสอนอ่านโดยวิธี PQ4R ร่วมกับเทคนิคแผนที่ความคิด

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะศึกษาเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านจับใจความ โดยการจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งที่เหมาะสมกับการแก้ไขปัญหาการอ่านจับใจความและจะช่วยให้ นักเรียนพัฒนาผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความได้ และนำผลวิจัยที่ได้ไปพัฒนาผลการเรียนรู้สำหรับนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้มีวิธีการดำเนินการวิจัยทั้งหมด 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นตอนเตรียมการทดลอง ขั้นสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ ขั้นดำเนินการทดลอง และขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นเตรียมการทดลอง

ผู้วิจัยได้ทำการเลือกได้ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ได้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/3 ที่กำลังเรียนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 โรงเรียนประชาอุปถัมภ์ อำเภอมือง จังหวัดนนทบุรี จำนวน 1 ห้องเรียน นักเรียน 34 คน

ตัวแปรที่ศึกษา ตัวแปรต้น คือ การจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R ตัวแปรตาม คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านจับใจความ และความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยเรื่องการอ่านจับใจความ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สาระที่ 1 มาตรฐาน ท 1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดเพื่อนำไปใช้ตัดสินใจ แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สื่อที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้การอ่านจับใจความแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) เนื้อหาประเภทร้อยแก้ว คือ นิทาน บทความ สารคดี ข่าว และเหตุการณ์ประจำวัน 2) เนื้อหาประเภทร้อยกรอง กลอนแปด และนำมาจัดทำเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 โดยใช้เวลาในการทดลอง 6 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 วัน วันละ 1 ชั่วโมง รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 12 ชั่วโมง

ขั้นสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

1. สร้างแผนการจัดการเรียนรู้การอ่านจับใจความจากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R จำนวน 6 แผน โดยศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย รวมทั้งวิเคราะห์ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 นำเสนอแผนการจัดการเรียนรู้ต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนวิชาภาษาไทย และด้านการวัดและ

ประเมินผลทางการศึกษา จำนวน 3 ท่าน เพื่อหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยทุกแผนการจัดการเรียนรู้มีค่าดัชนีความสอดคล้องที่ 1.00 จากนั้นนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัย

2. สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความ แบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือกจำนวน 45 ข้อ โดยศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย รวมทั้งวิเคราะห์ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และศึกษาหลักการ วิธีการสร้างเครื่องมือวัดผลทางการศึกษา วิเคราะห์เนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ที่มีสาระเกี่ยวกับการอ่านจับใจความ จัดทำตารางวิเคราะห์ข้อสอบ (t-test blueprint) ตามแนวคิดด้านพุทธิพิสัยของบลูม นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนวิชาภาษาไทย และด้านการวัดและประเมินผลทางการศึกษา จำนวน 3 ท่าน เพื่อหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความ มีค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบทดสอบทุกข้อที่ 1.00 แล้วนำไปทดลองใช้ (try out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง และคัดเลือกข้อสอบจำนวน 30 ข้อ ที่มีค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.52-0.76 และค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.23-0.58 เพื่อนำไปใช้จริง จากนั้นนำแบบทดสอบการอ่านจับใจความไปหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตร KR20 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .84

3. สร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อวิธีการจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 3 ระดับ จำนวน 10 ข้อ จากนั้นนำแบบสอบถามความคิดเห็นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนวิชาภาษาไทย และด้านการวัดและประเมินผลทางการศึกษา จำนวน 3 ท่าน เพื่อหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยแบบสอบถามความคิดเห็นมีค่าดัชนีความสอดคล้องที่ 1.00

ขั้นตอนการทดลอง

1. ก่อนการทดลอง ผู้วิจัยให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบก่อนการจัดการเรียนรู้ เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความ ซึ่งเป็นข้อสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ใช้เวลา 1 ชั่วโมง แล้วตรวจให้คะแนน

2. ผู้วิจัยดำเนินการสอนด้วยตนเองตามแผนการจัดการเรียนรู้การสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 6 แผน โดยเริ่มทดลองภายในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 รวม 6 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 วัน วันละ 1 ชั่วโมง รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 12 ชั่วโมง

3. หลังทดลองผู้วิจัยดำเนินการทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความ เป็นข้อสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30

ข้อ ซึ่งเป็นแบบทดสอบชุดเดียวกับแบบทดสอบก่อนการจัดการเรียนรู้ โดยนำมาสลับข้อใช้เวลาในการทำแบบทดสอบ 1 ชั่วโมง และนำแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R ไปสอบถามนักเรียน

4. ตรวจให้คะแนน และนำคะแนนที่ได้จากการทดสอบก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ มาเปรียบเทียบความแตกต่าง โดยใช้การวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติเพื่อตรวจสอบสมมติฐานต่อไป

ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความของนักเรียน โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และนำคะแนนมาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ จากนั้นวิเคราะห์ความแตกต่างโดยการทดสอบค่าทีแบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test dependent)

2. วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค PQ4R โดยแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) จากนั้นนำค่าเฉลี่ยไปเทียบกับเกณฑ์ (Best, John W. 1997)

ผลการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนประชาอุปถัมภ์ หลังได้รับการจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ผลการศึกษาพบว่า คะแนนการทดสอบของกลุ่มทดลองก่อนการจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 13.12) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 2.19) ร้อยละของคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 43.7 และหลังการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 24.29) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 1.80) ร้อยละของคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 83.2 และผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยการทดสอบพบว่า ค่า t เท่ากับ -23.782 ค่า p เท่ากับ .000 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 1 แสดงผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R

กลุ่มทดลอง	จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละของคะแนนเฉลี่ย	t	p
ก่อนเรียน	34	30	13.12	2.19	43.7	-23.782*	.000
หลังเรียน	34	30	24.96	1.80	83.2		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R ในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R ในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 2.80) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 0.09) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ลำดับที่ 1 ด้านเนื้อหาและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ที่ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 2.84) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 0.08) ลำดับที่ 2 ด้านบรรยากาศการจัดการเรียนรู้มีความเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ที่ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 2.78) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 0.11) และลำดับที่ 3 ด้านประโยชน์ที่ได้รับมีความเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ที่ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 2.75) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 0.01) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 สรุปผลการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับที่
รวมด้านเนื้อหาและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	2.84	0.08	มาก	(1)
รวมด้านบรรยากาศการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	2.78	0.11	มาก	(2)
รวมด้านประโยชน์ที่ได้รับ	2.75	0.01	มาก	(3)
รวมทุกด้าน	2.80	0.09	มาก	

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยค่าคะแนนเฉลี่ยหลังได้รับการจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R สูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ทั้งนี้เนื่องมาจากตัวผู้สอนได้ดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยนำเทคนิคการจัดการเรียนรู้ใหม่ ๆ มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและเกิดการเรียนรู้สอดคล้องกับ (ซันธชัย อธิเกียรติ และธนารักษ์ สารเลื่อนแก้ว, 2561) กล่าวว่า การนำแนวคิดหรือกระบวนการจัดการเรียนรู้ใหม่ ๆ มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ในการแก้ปัญหา หรือพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพตรงตามเป้าหมาย จะช่วยทำให้การศึกษาและการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพดีขึ้น ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพสูงกว่าเดิม เกิดแรงจูงใจในการเรียน และประหยัดเวลาในการเรียนได้อีกด้วย และจากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R เป็นเทคนิคที่ผู้สอนเลือกนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขปัญหาการอ่านจับใจความของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนพัฒนาการอ่านจับใจความได้ดีขึ้นเนื่องจากเป็นขั้นตอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนอ่านอย่างมีจุดหมายโดยใช้คำถามเป็นแนวคิดในการพยายามค้นหาคำตอบ มีขั้นตอนที่ชัดเจน คือขั้นสำรวจ (Preview-P) ขั้นตั้งคำถาม (Question-Q) ขั้นอ่าน (Read-R) ขั้นบอกคำตอบอีกครั้ง (Recite-R) ขั้นไตร่ตรอง (Reflect-R) และขั้นทบทวน (Review-R) ทำให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองมากที่สุด ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ ฝึกให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดวิเคราะห์ และเกิดกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ ทำให้ผู้เรียนภาคภูมิใจในความสำเร็จของตนเองทุกขั้นตอน โดยครูจะมีบทบาทในการกระตุ้นให้ผู้เรียนคิด และใช้ความสามารถในการอ่าน เมื่อผู้เรียนปฏิบัติตามครบทั้ง 6 ขั้นตอน ก็จะสามารถอ่านจับใจความสำคัญจากเรื่องที่อ่านได้ในที่สุด จึงส่งผลให้กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนนั้นมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนสามารถอ่านจับใจความได้เป็นอย่างดี และทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R ในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก จากการประเมินแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค PQ4R พบว่า ภาพรวมนักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก โดยส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ที่ด้านเนื้อหาและการจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R สามารถทำให้ตนเองอ่านจับใจความได้ดีขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากตัวผู้สอนได้ดำเนินการสอนโดยใช้การจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R ทำให้ผู้เรียนสนใจที่จะเรียนรู้มาก

ขึ้นเพราะเป็นเทคนิควิธีการสอนใหม่ ๆ ที่ผู้สอนนำมาใช้ดำเนินการจัดการเรียนรู้กับผู้เรียน นอกจากนี้ขั้นตอนของการจัดการเรียนทำให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดฝึกตั้งคำถามและค้นหาคำตอบด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนมีจุดมุ่งหมายในการอ่าน ทั้งยังได้แสดงความคิดเห็นของตนเอง นำไปสู่การเชื่อมโยงกับโครงสร้างความรู้เดิมของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดความกล้าแสดงออก และเนื้อหาที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้อยังมีความน่าสนใจ เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน สอดคล้องกับ (อัจฉรา ชีวพันธ์, 2547) กล่าวว่า การเรียนในระดับประถมศึกษา นักเรียนจะต้องเตรียมความรู้ในแขนงวิชาอื่น ๆ เพิ่มเติมอีกตามหลักสูตร ดังนั้นสิ่งที่มีความรู้ความสามารถที่สำคัญที่สุดที่ใช้เป็นเครื่องมือและศาสตร์อื่น ๆ คือ การใช้ภาษาไทย ทั้งในการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน นอกจากนี้ครูผู้สอนต้องคำนึงถึงการจัดบรรยากาศในการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีการแลกเปลี่ยนความเห็นร่วมกัน ร่วมมือกันทำงาน ตลอดจนการใช้สื่อการสอนและมุมประสบการณ์เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมทำให้เกิดพัฒนาการทางสติปัญญาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของบทเรียน และพัฒนาการของผู้เรียนด้วย ซึ่งการที่ผู้สอนนำการจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R มาใช้ดำเนินการสอนกับผู้เรียน และเนื้อหาที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้นี้มีความเหมาะสม ส่งผลทำให้การอ่านจับใจความของผู้เรียนดีขึ้น และภาพรวมของผู้เรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยการจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R” พบว่าแนวคิดดังกล่าวสามารถตอบโจทย์หรือแก้ไขปัญหาการอ่านจับใจความได้ในระดับหนึ่ง แต่เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไประบบการศึกษาและวิธีการจัดการเรียนรู้อย่อมมีการเปลี่ยนแปลงและอาจจะมีแนวคิด เทคนิค วิธีการจัดการเรียนการสอนแบบใหม่ เพิ่มมากขึ้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ในการจัดการเรียนการสอนภายในโรงเรียนผู้สอนควรมีการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R ร่วมกับวิธีการอ่านแบบจับคู่ ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้กับผู้เรียนในระดับชั้นอื่น ๆ ซึ่งมีบริบทแตกต่าง ๆ และควรนำการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาอื่น ๆ หรือนำไปบูรณาการร่วมกับเนื้อหาของรายวิชาต่าง ๆ
2. ผู้สอนควรนำการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R ไปทดลองสอนกับนักเรียนที่มีปัญหาทางการเรียนรู้

3. ผู้สอนควรมีการศึกษาการจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ในด้านอื่น ๆ เช่น การอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณ การอ่านเพื่อความเข้าใจ เป็นต้น

4. ผู้ที่สนใจที่จะต่อยอดในการทำวิจัยในเรื่องนี้ควรมีการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ทราบถึงผลของการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R ที่เกิดขึ้นในการทดลองว่าเป็นอย่างไร

สรุป

การจัดการเรียนรู้จากการสอนอ่านด้วยเทคนิค PQ4R เป็นวิธีการที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ และความเข้าใจ สามารถพัฒนาการอ่านจับใจความของตนได้เป็นอย่างดี โดยขั้นตอนการสอนที่เป็นระบบชัดเจน โดยแต่ละขั้นตอนจะกระตุ้นให้นักเรียนได้ฝึกคิด ฝึกการตั้งคำถาม และค้นหาคำตอบด้วยตนเอง มีความกระตือรือร้นในการเรียน มีอิสระในการคิด กล้าแสดงออก และการตั้งคำถามจะทำให้ผู้เรียนมีประสิทธิภาพในการอ่าน สามารถอ่านได้อย่างมีจุดมุ่งหมายเป็นแนวทางให้ผู้เรียนอ่านอยู่ในขอบเขตที่กำหนดไว้และสามารถจับใจความสำคัญจากการอ่านได้ในที่สุด นอกจากนี้การที่ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นของตนเองยังทำให้ผู้เรียนเกิดความกล้าแสดงออก มีเหตุผล ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และสามารถอ่านจับใจความได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง: References

- ชันธชัย อธิเกียรติ และธนาธิกร สาระเลื่อนแก้ว. (2561). การสอนแบบทันสมัยและเทคนิควิธีสอนแนวใหม่. ค้นเมื่อ 12 มกราคม 2561, จาก<http://regis.skru.ac.th/RegisWeb/datafiledownload/25590714-15.pdf>
- Atikeat, K. and Sarnthuenkaew, T. (2018). “Modern Teaching and Innovative Teaching Methods”. Retrieved from <http://regis.skru.ac.th/RegisWeb/datafiledownload/25590714-15.pdf>, January 12th, 2018.
- คงไชย สันตะวงศ์ และ รัตนะ ปัญญาภา. (2559). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการพัฒนาความตระหนักในคุณค่าแห่งตนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดอำนาจเจริญ โดยใช้หลักสัมมาทิฐิ. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 4(2), 74-88.

- Suntawong, K. and Panyapa, R. (2016). The Development of Model of Activity to Develop Self-Esteem Realization of Senior High School Students in Amnatcharoen province through the Implementation of Sammaditthi. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(2), 74-88.
- ฉัฐวิณั สิริศิริอรธร. (2560). การศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมนิยมไทยใน นักศึกษา. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 5(1), 28-40.
- Sitsira-at, S. (2017). A Study of Psychosocial Factors Related to Thai-Valued Behavior of Undergraduate Students. *Journal of MCU Peace Studies*, 5(1), 28-40.
- ฉัญญามาส ตันเสถียร. (2544). การใช้วิธีอ่านเรื่องเพื่อพัฒนาการอ่านจับใจความของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีความสามารถทางการอ่านต่ำกว่าระดับเฉลี่ย โรงเรียนสอาด เพดิมนวิทยา จังหวัดชุมพร. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ สอนภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Tansatean, T. (2001). “Utilizing Reading Stories to Improve Finding the Main Idea for First- GradeStudents Saard Paderm Wittaya School Chumphon Province”. Mater of Education Program in Teaching Thai Language. Kasetsart University.
- ธนู ทดแทนคุณ และกานต์รวี แพทย์พิทักษ์. (2552). ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรินต์ติ้ง เฮ้าส์.
- Todtaenkul, T. and Pathpithak, K. (2009). *Thai Language for Communication*. (2nd ed.). Bangkok: O.S printing house.
- พิบูลย์ ตัญญบุตร. (2557). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5 ด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R ร่วมกับข้อมูลท้องถิ่นจังหวัด สุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Tanyabut, P, (2014). “A Development of Students Comprehensive Reading Skill Achievement of Grade 5 Students Using SQ4R Technique with Local Contextual Reading Text of Suphanburi Province”. Mater of Education Program in Teaching Thai Language. Silpakorn University.
- แววมยุรา เหมือนนิล. (2541). การอ่านจับใจความ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยา สาสน์.

- Mhearnnin, W. (1998). *Reading for Main Idea*. (2nd ed.). Bangkok: Suweeriyasan.
- ศิริพร ลิ้มตระกูล. (2541). *การอ่านภาษาไทย ในเอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Limtakarn, S. (1998). *“Thai Reading in Thai Teaching Documents”*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.
- สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์. (2543). *หลักและวิธีสอนอ่านภาษาไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- Masertvit, S. (2000). *“Principles and Methods for Teaching for Teaching Thai”*. Bangkok: Thai Watana Panich.
- อัจฉรา ชีวพันธ์. (2547). *ภาษาสอน เรื่องน่ารู้สำหรับครูภาษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Cheevaphan, A. (2004). *“Language Teaches: Interesting Topics for Thai Teachers”*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- เอื้อมพร โชคสุชาติ. (2556). *การศึกษาศาสนาความสามารถอ่านจับใจความของนักเรียนอายุ 9 – 12 ปี มีปัญหาทางการเรียนรู้ด้านการอ่าน จากการสอนอ่านโดยวิธี PQ4R ร่วมกับเทคนิคแผนที่ความคิด*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ พิเศษ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Choksuchat, A. (2013). *A study on reading comprehension of student aged 9-12 with reading Disability through PQ4R method and mind mapping techniques*. Master of Education Degree in Special Education. Srinakharinwirot University.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. *สถิติการอ่านหนังสือของคนไทย ปี 2558*. ค้นเมื่อ 5 เมษายน 2560, จาก <http://www.tkpark.or.th>
- National Statistical Office. *“Reading Statistics of Thai People in 2015”*. Retrieved from <http://www.tkpark.or.th>, April 5, 2017.
- Best, John W. (1997). *Research in Education*. (3rd ed.). New Jersey: Prentice Hall.
- Slavin, Robert E. (1997). *Educational Psychology: Theory and Practice, Fifth Edition*. Massachusetts: Allyn and Bacon Publisher.

การบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในทศวรรษหน้า
Administration toward Excellence of Islamic Private Schools
under the Office of Private Education Commission
During the next Decade

สนวิช แก้วมี, ศักดา สถาพรวचना และ สมศักดิ์ จัตตูปรพงษ์
Sunwit Kaewmee, Sakda Sathapornwachana and Somsak Chattupornpong
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
Valaya Alongkorn Rajabhat University
¹Email: sunvitk_oak@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวโน้มของการบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในทศวรรษหน้า เป็นการวิจัยแบบผสม การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์แนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง ได้แก่ ค่ามัธยฐาน (Median) ค่าฐานนิยม (Mode) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range)

ผลการวิจัยพบว่า แนวโน้มของการบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในทศวรรษหน้า ประกอบด้วย 51 แนวโน้ม ดังนี้ 1) การนำองค์กร จำนวน 13 แนวโน้ม 2) การวางแผนเชิงกลยุทธ์ จำนวน 8 แนวโน้ม 3) ด้านการมุ่งเน้นลูกค้า จำนวน 5 แนวโน้ม 4) การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ จำนวน 8 แนวโน้ม 5) การมุ่งเน้นบุคลากร จำนวน 7 แนวโน้ม 6) การมุ่งเน้นการปฏิบัติการ จำนวน 4 แนวโน้ม และ 7) ผลลัพธ์ จำนวน 6 แนวโน้ม

คำสำคัญ: การบริหารสู่ความเป็นเลิศ; ทศวรรษหน้า

Abstracts

The objective of this research was to study the trends of Administration toward Excellence of Islamic Private Schools under the Office of Private Education Commission During the next decade. It's the Mixed Methods Research. The content analysis was used to analyze data and Delphi questionnaire. The analysis was used Median, Mode Interquartile Range. The research findings were as follows:

The trends of factors of administration toward excellence of Islamic private schools under the Office of Private Education Commission During the next decade composed of 51 trends as follows: 1). leading, having 13 trends 2). strategic plan having 8 trends 3). customer – oriented, having 5 trends 4). measure – analyze - knowledge management, having 8 trends 5). customer – oriented, having 7 trends 6). practice – oriented, having 4 trends 7). results, having 6 trends.

Keywords: Administration toward; Excellence next decade

บทนำ

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศไทยที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ อาจกล่าวได้ว่ามีหลากหลายหน่วยงานที่ดำเนินการกำกับ ดูแลสถานศึกษาที่มีอยู่ในประเทศ อาทิเช่น สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น หากมองถึงการจัดการศึกษาที่มีอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้คงเป็นที่ทราบกันดีเกี่ยวกับ “โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม” ที่มีบทบาทสำคัญในการให้การศึกษา อบรม และขัดเกลาทางด้านจิตใจให้กับเยาวชนที่นับถือศาสนาอิสลามให้เป็นคนดี มีความรู้คู่ธรรม ตลอดจนปฏิบัติตามหลักของศาสนาอิสลาม โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีวิวัฒนาการมาจาก “ปอเนาะ” ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 โดยพิจารณาจากความพร้อมของสถานศึกษานั้นๆ รวมถึงโต๊ะครูผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นทั้งผู้บริหาร ผู้จัดการ และผู้สอน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเป็นสถานศึกษาที่อยู่ในการกำกับดูแล ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการจัดการศึกษาโดยคณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยส่วนใหญ่ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มากกว่าพื้นที่อื่นๆ ในปัจจุบันมีโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม รวมทั้งสิ้น 315 โรงเรียน (ระบบฐานข้อมูลโรงเรียนเอกชน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ณ วันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2558)

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่สอนวิชาศาสนาอย่างเดียว 2) โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มาตรา 15(1) ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีการเปิดสอนหลักสูตรที่ได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการ โดยเป็นการเปิดสอนวิชาศาสนาอิสลามควบคู่วิชาสามัญหรือวิชาชีพ ในระบบโรงเรียนและได้รับอนุญาตให้เปลี่ยนเป็นโรงเรียนตามมาตรา 15(1) และ 3) โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มาตรา 15(2) ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีจัดการเรียนการสอนทางอิสลามศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งจัดการเรียนการสอนวิชาสามัญตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการควบคู่ไปด้วย แต่สภาพความพร้อมทั้งบุคลากรและระบบการจัดการเรียนรู้อยังไม่เข้าเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการที่จะยกระดับสู่การเป็นโรงเรียนตามมาตรา 15(1) โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเหล่านี้มีการจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

จากการศึกษาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของ นาวาพล ปานากาเซ็ง (2544) พบว่า คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มาตรา 15(1) ที่ได้รับเงินอุดหนุนในอัตราร้อยละ 60 และร้อยละ 40 และ

มาตรา 15(2) ส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่ควรปรับปรุงอย่างเร่งด่วนจนถึงระดับพอใช้ในทุกปัจจัยคุณภาพ โดยปัญหาที่มักประสบอยู่เป็นจำนวนมากที่สุดในแต่ละปัจจัยคุณภาพ ก็คือ ปัญหาการไม่ปฏิบัติตามปรัชญาและเป้าหมาย ปัญหาการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับปรัชญา/เป้าหมายของโรงเรียน ความต้องการของนักเรียน และชุมชน ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรไม่เพียงพอกับหน้าที่งานที่มีมากขึ้น ปัญหางบประมาณไม่เพียงพอ ปัญหาเกี่ยวกับผู้บริหารที่ขาดความรู้ความชำนาญในการบริหารงานต่างๆ ปัญหาการดูแลติดตามความประพฤติของนักเรียนยังไม่ทั่วถึง และยังพบอีกว่า นักเรียนบางส่วนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ที่โรงเรียนกำหนด นอกจากนี้ประเด็นสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นแล้ว ศราวุธ อรรถานุรักษ์ (2558) ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการบูรณาการมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ 2 หลักสูตรในการจัดการเรียนรู้ พบว่า สภาพปัญหาในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่มีอยู่ในปัจจุบันนั้น จะประสบปัญหาเรื่องการใช้เวลาเรียนที่มากกว่าโรงเรียนทั่วไป งบประมาณที่ใช้เพื่อการพัฒนาบุคลากรและพัฒนาคุณภาพการศึกษาไม่เพียงพอ ผู้เรียนๆ มากเกินไปทำให้ไม่มีความสุขกับการเรียน เวลาในการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้อื่นๆ มีไม่เพียงพอ ซึ่งอาจส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งวิชาศาสนาและสามัญอยู่ในระดับต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนด และจากรายงานคาสถิติพื้นฐานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติพื้นฐาน (O-NET) ช่วงชั้นที่ 4 (ม. 6) ปีการศึกษา 2551 จำแนกตามจังหวัดของสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) (2551) พบว่า การศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีคุณภาพที่ต่ำเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นของประเทศไทย เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหายั่งยืนในการจัดการศึกษาในพื้นที่จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการกระบวนการพัฒนาที่ถูกทิศทางการปฏิรูปการศึกษาที่สอดคล้องกับพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเชิงประจักษ์ (สุรัชย์ ไวยวรรณจิตร, 2552) จากรายงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2542) ได้สรุปสภาพและ ปัญหาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ไว้อีกว่า ผู้บริหารขาดความรู้ความสามารถในการบริหารงาน ขาดครูผู้ชำนาญการในการสอน และโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามไม่สามารถจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาคุณภาพทางการบริหารและการจัดการเรียนการสอนให้เต็มที่ ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนส่วนใหญ่มีคุณภาพทางการศึกษาดำ ปัญหาและอุปสรรคหลายประการอาจมีสาเหตุมาจากสภาพท้องถิ่นและขนาดโรงเรียนที่มีความแตกต่างกัน เช่น โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตชุมชน เขตเมือง เขตสุขาภิบาล หรือเขตเทศบาล มีการคมนาคมสะดวกกว่าโรงเรียนที่อยู่ในเขตชานเมือง หรือชนบทห่างไกล ด้านขนาดโรงเรียน โรงเรียนขนาดใหญ่มีบุคลากรและนักเรียนมากกว่าย่อมทำให้เกิดปัญหาในการบริหารได้มาก แม้ว่าจะมีโรงเรียน

เอกชนสอนศาสนาอิสลามกลุ่มหนึ่งเป็นที่ยอมรับของประชาชนก็ตาม แต่จากสภาพปัญหาต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นทำให้โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีปัญหาในเรื่องคุณภาพการจัดการศึกษามาโดยตลอด และยังต้องพบกับสภาพการแข่งขันที่รุนแรงกับโรงเรียนในสังกัดของรัฐ หรือแม้แต่โรงเรียนเอกชนด้วยกันเอง

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น และเพื่อเป็นการศึกษาแนวทางในการที่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สามารถดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ได้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ และเป็นการรองรับการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามให้ได้ตามมาตรฐานสากล และมุ่งเน้นความเป็นเลิศในการบริหารจัดการ อีกทั้งยังเป็นการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามให้สูงขึ้น และขจัดความหลากหลายของปัญหาในการจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่มีให้บริการอยู่จำนวนมาก และจะช่วยให้โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้สภาพการแข่งขันอย่างรุนแรงระหว่างโรงเรียนเอกชนกับโรงเรียนในสังกัดของรัฐ หรือแม้แต่ระหว่างโรงเรียนเอกชนด้วยกันเอง ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาถึงการบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในทศวรรษหน้า โดยจะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ในบริบทของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ที่จะส่งผลต่อการบริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสู่ความเป็นเลิศ นอกจากนี้ ผลการวิจัยที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการดำเนินงานให้กับผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในเชิงของการบริหารที่จะช่วยให้สามารถบริหารงานด้านต่างๆ เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากที่สุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวโน้มของการบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในทศวรรษหน้า

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีขอบเขตในการดำเนินการวิจัยทั้งหมด 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษา จำนวน 11 เล่ม จำแนกเป็น งานวิจัย 5 เล่ม เอกสารวิชาการ 6 เล่ม ดังนี้ เกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติของประเทศสหรัฐอเมริกา (The Malcolm Baldrige National Quality Award: MBNQA) รูปแบบโรงเรียนที่เป็นเลิศของประเทศสิงคโปร์ (School

Excellence Model: SEM) รางวัลความเป็นเลิศของโรงเรียนในฮ่องกง (The Outstanding Teachers and School Award: HK) รางวัลความเป็นเลิศประเทศออสเตรเลีย (Australian Excellence Award: AEA) เกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ (Thailand Quality Award: TQA) เกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (OBECQA) ของโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล ปี 2557-2558 และงานวิจัยของศุภลักษณ์ เศษระพานิช (2550), ธนิก คุณเมธิกุล (2552), ราตรี ศรีไพรวรรณ (2556), เกษศิริ กมล (2556), และสมกิต บุญยะโพธิ์ (2555) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบศึกษาเอกสาร ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของการบริหารสู่ความเป็นเลิศโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โดยศึกษาจากผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จำนวน 5 คน แบ่งเป็นผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มาตรา 15(2) ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 2 คน และผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มาตรา 15(2) ในเขตต่างจังหวัด จำนวน 3 คน โดยใช้วิธีการ คัดเลือกโดยการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบสัมภาษณ์เชิงลึก มีความตรงเชิงเนื้อหาเท่ากับ 1.00 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาองค์ประกอบของการบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จำนวน 630 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามการบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (ioc)เท่ากับ 1.00 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน(CFA) เป็นการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลทางทฤษฎีองค์ประกอบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม กับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยใช้ในการพิจารณาความกลมกลืนของโมเดลในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวน 4 ตัว ดังนี้ 1)ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-square Statistics) 2) ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of Fit Index: GFI) 3) ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว 4) ค่ารากกำลังสองเฉลี่ยของค่าความแตกต่างโดยประมาณ (Root Mean Square Error of Approximation: RMSEA)

ขั้นตอนที่ 4 ศึกษาแนวโน้มของการบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในทศวรรษหน้า โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยอนาคต (Ethnographic Delphi Futures Research EDFR) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 20 คน คัดเลือกมาโดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งผู้เชี่ยวชาญเป็น 4 กลุ่มดังนี้ 1)ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจำนวน 5 คน 2)ผู้ที่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จำนวน 5 คน 3)เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนเอกชนที่เป็นต้นแบบทางด้านความเป็นเลิศในการบริหารจัดการจำนวน 5 คน 4)ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนเอกชนที่ได้รับรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารจำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview) มีความตรงเชิงเนื้อหาเท่ากับ 1.00 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และ แบบสอบถามเดลฟาย อาศัยการตรวจสอบคุณภาพความเที่ยงของเครื่องมือจากการให้ผู้เชี่ยวชาญตอบแบบสอบถามซ้ำ 2 รอบ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์แนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง ได้แก่ ค่ามัธยฐาน (Median) ค่าฐานนิยม (Mode) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องการบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในทศวรรษหน้า สามารถสรุปผลการวิจัยตามแต่ละขั้นตอนการวิจัย ได้ดังนี้

ผลการวิจัยแนวโน้มของการบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในทศวรรษหน้าด้วยเทคนิค EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) ซึ่งเป็นการศึกษากับผู้เชี่ยวชาญที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนและมีบทบาทต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม และโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษาเอกชนจำนวน 20 คน จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญทั้ง 20 คน และ ผู้วิจัยคัดเลือกแนวโน้มที่เป็นไปได้ในระดับมากและมากที่สุด กล่าวคือ เป็นแนวโน้มที่มีค่ามัธยฐาน (Median) ตั้งแต่ 3.5 ขึ้นไป และเป็นแนวโน้มที่มีความสอดคล้องกันในการคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีขอบเขตพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile range) ไม่เกิน 1.5 รวมถึงแนวโน้มที่มีระดับคะแนนความพึงประสงค์ค่าคะแนนความถี่ที่คิดเป็นร้อยละ (Percentage) ตั้งแต่ 85 ขึ้นไป มาเขียนแนวโน้มของการบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในทศวรรษหน้า คัดเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนดได้ 51

แนวนโยบาย ดังนี้ 1) การนำองค์กร จำนวน 13 แนวโน้ม 2) การวางแผนเชิงกลยุทธ์ จำนวน 8 แนวโน้ม 3) ด้านการมุ่งเน้นลูกค้า จำนวน 5 แนวโน้ม 4) การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ จำนวน 8 แนวโน้ม 5) การมุ่งเน้นบุคลากร จำนวน 7 แนวโน้ม 6) การมุ่งเน้นการปฏิบัติการ จำนวน 4 แนวโน้ม และ 7) ผลลัพธ์ จำนวน 6 แนวโน้ม

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเมื่อพิจารณาแนวนโยบายของการบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สามารถคัดเลือกแนวนโยบายที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวนโยบายที่พึงประสงค์ และมีโอกาสเป็นไปได้สูงตามหลักเกณฑ์การวิจัยแบบ EDFR จำนวน 51 แนวโน้ม ดังนี้

1.การนำองค์กร ประกอบด้วย 13 แนวโน้ม ซึ่งมี แนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุด 11 แนวโน้มที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารโรงเรียนโดยตรงทั้งในประเด็นของการมีวิสัยทัศน์ การประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงาน มีความมุ่งมั่นและมีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เปิดโอกาสให้บุคลากรในการร่วมแสดงความคิดเห็น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศุภลักษณ์ เศษะพานิช (2550) ที่ได้กล่าวเอาไว้ว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการพัฒนาระบบการบริหารที่มุ่งเน้นความเป็นเลิศของสถานศึกษาเอกชน และจากงานวิจัยของเจตนา เมืองมูล (2551) ก็ได้กล่าวเอาไว้เช่นเดียวกันว่า พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา จัดได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในลำดับแรกของรูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก นอกจากนี้ ภาวะผู้นำ ถือเป็นองค์ประกอบหลักของการพัฒนาสถานศึกษาเอกชนขั้นพื้นฐานสู่ความเป็นเลิศ ตามการวิจัยของ อัมรินทร์ ทองสินเกียรติ และสิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์ (2556)

2.ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ประกอบด้วย 8 แนวโน้ม ซึ่งมี แนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุด 6 แนวโน้ม ที่เกี่ยวข้องกับ การจัดทำแผนกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับความต้องการ ความคาดหวังของนักเรียน ผู้ปกครอง รวมไปถึงผู้ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม โดยแผนกลยุทธ์ที่กำหนดขึ้นมานั้นจะต้องมีการกำหนดในหลายระดับ รวมถึงแผนงาน/โครงการต่างๆ ที่จะดำเนินการในแต่ละแผนนั้น จะต้องสามารถปฏิบัติได้จริงและสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนนั้นๆ อย่างไรก็ตาม แผนกลยุทธ์ต่างๆ ที่กำหนดขึ้นมานั้นจะไม่สามารถดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงไปได้ หากขาดการถ่ายทอดไปสู่บุคลากรต่างๆ ในโรงเรียนให้รับทราบ และควร จะได้รับการสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ ที่จะเอื้อต่อการปฏิบัติตามแผนกลยุทธ์เหล่านั้น และขาดไม่ได้ก็คือ การประเมินผลการดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์ เพื่อนำเอาผลการประเมินมาใช้ในการ

พัฒนาและปรับปรุงแผนกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนเพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ เชิดศักดิ์ ศุภโสภณ (2553) ได้กล่าวเอาไว้ว่า การกำหนดนโยบายที่ไม่สะท้อนปัญหาที่แท้จริงของสถานศึกษา การกำหนดเป้าหมายที่ไม่ได้มาจากการวิเคราะห์ปัญหา/ความต้องการอย่างแท้จริง และการกำหนดกลยุทธ์ต่างๆ ไม่สัมพันธ์กับกลยุทธ์ขององค์กร ขาดการทำงานเป็นทีม จำนวนบุคลากรไม่สัมพันธ์กับจำนวนงาน มีงบประมาณไม่เพียงพอ ภาระเปรียบไม่เอื้อต่อการให้อำนาจการตัดสินใจ และการประเมินผลการปฏิบัติงานไม่ครบถ้วนตามแผนการปฏิบัติงาน จัดได้ว่าเป็นปัญหาของการบริหารการเปลี่ยนแปลงของสถานศึกษาที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ เพราะฉะนั้นหากต้องการเห็นอนาคตภาพการบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จึงควรขจัดปัญหาต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นร่วมด้วย

3.ด้านการมุ่งเน้นลูกค้า ประกอบไปด้วย 5 แนวโน้ม ซึ่งมีแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุด 5 แนวโน้ม ที่เกี่ยวข้องกับ ตอบสนองตามความต้องการของลูกค้า ซึ่งหมายความว่ารวมถึงนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ ทั้งในส่วนของหลักสูตร/กระบวนการบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ รวมไปถึงการจัดสภาพแวดล้อม บรรยากาศ และสร้างนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการเรียนรู้ ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ โด่งสยาม โสมาภา (2557) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นเลิศในการบริหารจัดการสถานศึกษาเอกชนเพื่อรับรางวัลพระราชทาน และพบว่าการบริหารโรงเรียนเอกชนสู่ความเป็นเลิศได้นั้น หากสถานศึกษามีการจัดบรรยากาศในการเรียนรู้ที่เหมาะสม มุ่งเน้นในการจัดการเรียนการสอน มีเป้าหมายการสอนที่ชัดเจน และมีการเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง จะช่วยให้การบริหารโรงเรียนเอกชนมุ่งสู่ความเป็นเลิศได้

4.การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ ประกอบไปด้วย 8 แนวโน้ม ซึ่งมีแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุด 6 แนวโน้ม ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดมาตรฐานและเกณฑ์ที่จะสะท้อนถึงการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดความเป็นเลิศ โดยมีตัวชี้วัดที่สามารถประเมินและช่วยให้นำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศได้ ประกอบกับการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนควรมุ่งการสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ต่างๆ รวมถึงการบูรณาการองค์ความรู้ให้กับนักเรียน และพัฒนาระบบสารสนเทศ ในการที่จะให้บริการทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยแก่นักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ มนัส บุญชม และชญาพิมพ์ อุสาโห (2557) ได้ศึกษาการพัฒนากระบวนการบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามควบคู่วิชาสามัญ และพบว่า การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยความต้องการจำเป็นสูงสุดในโรงเรียนกลุ่มภาคใต้ และไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนในภาคใต้หรือโรงเรียนใน

ภาคกลาง ระบบบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามควบคู่วิชาสามัญ ก็ล้วนแล้วแต่มุ่งเน้นด้านการวัด การวิเคราะห์ การจัดการความรู้

5. การมุ่งเน้นบุคลากร ประกอบไปด้วย 7 แนวโน้ม ซึ่งมีแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุด 6 แนวโน้มที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากรให้พร้อมต่อการปฏิบัติหน้าที่ และสร้างความผูกพันกับบุคลากรทั้งในเชิงของการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน การจัดสวัสดิการต่างๆ การสร้างความมั่นใจและส่งเสริมความก้าวหน้าในอาชีพครูและบุคลากรในโรงเรียน พร้อมทั้งการพิจารณาเลื่อนตำแหน่งโดยพิจารณาจากความรู้ความสามารถและผลการดำเนินงานที่แท้จริงของครูและบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีรานุรักษ์ ทองสินเกียรติ และสิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์ (2556) ได้ศึกษาเกณฑ์ปกติมาตรฐานการพัฒนาสถานศึกษาเอกชนขั้นพื้นฐานสู่ความเป็นเลิศ กล่าวเอาไว้ว่า การสร้างทีมงาน เป็นองค์ประกอบหนึ่งของการพัฒนาสถานศึกษาเอกชนขั้นพื้นฐานสู่ความเป็นเลิศ และงานวิจัยของ สมกิต บุญยะโพธิ์ (2555) ก็ได้กล่าวเอาไว้ว่า การบริหารทรัพยากรบุคคล ถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สู่ความเป็นเลิศ

6. การมุ่งเน้นการปฏิบัติการ ประกอบไปด้วย 4 แนวโน้ม ซึ่งมีแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุด 4 แนวโน้มที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบระบบงานและกระบวนการทำงานของครูและบุคลากรให้บรรลุถึงผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ เพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศ รวมทั้งจะต้องมีระบบการกำกับ ติดตาม และตรวจสอบการปฏิบัติงานทั้งของครูและบุคลากรในทุกขั้นตอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เจตนา เมืองมูล (2551) ได้ศึกษารูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก อันประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ เรียงตามลำดับความสำคัญ คือ พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา การจัดองค์การ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป และได้นำไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง และพบว่า หากผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนสามารถปฏิบัติตามรูปแบบที่กำหนดไว้ในคู่มือการใช้รูปแบบได้อย่างเป็นรูปธรรม เกิดผลต่อความเป็นเลิศของสถานศึกษา คือ มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ มีแนวโน้มสามารถจัดการศึกษาทำให้นักเรียนมีคุณภาพสูงตามมาตรฐานที่กำหนดและสนองต่อความต้องการของชุมชน นั้นสะท้อนให้เห็นว่า หากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สามารถออกแบบระบบงานและกระบวนการทำงานที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ แล้วสามารถดำเนินการตามระบบที่วางไว้ได้ ก็สามารถที่จะนำมาซึ่งความเป็นเลิศในการบริหารโรงเรียนได้เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ 1 ใน 3 กลยุทธ์การบริหารสู่ความเป็นเลิศโรงเรียนมาตรฐานสากลระดับประถมศึกษา ตามการศึกษาของ ราตรี ศรีไพรวรรณ (2556) ก็คือ กลยุทธ์ปรับปรุงระบบและกระบวนการ

7. ผลลัพธ์ ประกอบไปด้วย 6 แนวโน้ม ซึ่งมีแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุด 6 แนวโน้มที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดเป้าหมายใน 2 ลักษณะด้วยกัน คือ คุณภาพของสินค้า ซึ่งหมายถึงความรวมถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การศึกษาต่อ และความประพฤติต่างๆ ของนักเรียน และในอีกลักษณะหนึ่งก็คือ ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในมุมมองของนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เทียบเท่ากับเป็นการสะท้อนผลการดำเนินงานสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ตามแต่ละองค์ประกอบที่ได้กล่าวมาข้างต้น ซึ่งได้รับการยืนยันจากการศึกษารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุขององค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชนของ กมลทิพย์ ใจดี (2557) และพบว่า ภาวะผู้นำ การวางแผนกลยุทธ์ การพัฒนาทรัพยากรบุคคล และการบริหารกระบวนการ เป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ใช้เป็นแนวทางในการวางกรอบนโยบายทางด้านงานบริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในการที่จะส่งเสริมให้เกิดความเป็นเลิศในการบริหารจัดการโรงเรียนให้สามารถดำเนินงานให้เป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน
2. ควรมีการให้ความรู้และส่งเสริมให้โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีความเข้าใจในองค์ประกอบต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้สามารถนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมได้ต่อไป
3. ควรให้ความใส่ใจในบุคลากรของโรงเรียนทั้งในส่วนของครู และบุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียน โดยจะต้องมีการพัฒนาศักยภาพเป็นรายบุคคล และสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะต่างๆ ให้เกิดขึ้นกับครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้บุคคลเหล่านี้มีความผูกพันกับโรงเรียนได้มากที่สุด
4. ควรต้องถึงพร้อมทั้งในด้านของภาวะผู้นำ ซึ่งจะต้องมีการตระหนักรู้ในภาวะผู้นำตลอดเวลา และจะต้องมีเป้าหมายขององค์กรที่ชัดเจนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว อีกทั้งยังสามารถเตรียมพร้อมต่อการปรับเปลี่ยนได้ เพื่อให้สามารถปรับรูปแบบการบริหารโรงเรียนให้ทันตามสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการนำแนวโน้มของการบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ไปศึกษา กับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามประเภทอื่นร่วมด้วย โดยอาจจะเป็นการศึกษาในลักษณะของการวิจัยเชิงปริมาณและ/หรือการวิจัยเชิงคุณภาพร่วมด้วย

เอกสารอ้างอิง: References

- เจตนา เมืองมูล. (2551). รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา*, 3(1), 47-62.
- Muangmul, J. (2008). The Educational Administration Model towards Excellence of Small-Size Education Institutions. *Journal of Educational Administration Burapha University*. 3(1), 47-62.
- ธนิก คุณเมธิกุล. (2552). การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการบริหารการศึกษาเพื่อความเป็นเลิศของสถานศึกษาเอกชน. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Kunmetheekul, T. (2009). *A Development of Quality Indicators of Educational Administration for Excellence in Private Schools*. Ph.D. Dissertation Chulalongkorn University.
- ฉันฐกานต์ ทองสินเกียรติ และ สิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์. (2556). เกณฑ์ปกติมาตรฐานการพัฒนาสถานศึกษาเอกชนขั้นพื้นฐานสู่ความเป็นเลิศ. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 21(36), 191-211.
- Thaongsinkiet, T. and Niyomsripakdee, S. (2013). The Standard Normal Criteria of Excellent Private School. *Academic Journal of Humanities and Social Sciences*, 21(36), 191-211.
- ศุภลักษณ์ เศษธะพานิช. (2550). การพัฒนาระบบการบริหารที่มุ่งเน้นความเป็นเลิศของสถานศึกษาเอกชน. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- SSetthaphanit, S. (2007). *A development of a school administrative system for excellence of a private school*. Ph.D. Dissertation Chulalongkorn University.

ทิศทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในอนาคต

The Future Direction of Thai Local Administration

ปณณรร เจียรชัยพฤกษ์

Pannatorn Tainchaiyapark

วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Rachaburi Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

¹E-Mail: Pannatorn_t@hotmail.com

บทคัดย่อ

การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการปกครองประเทศ มาจากหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีลักษณะพิเศษเนื่องจากการปกครองระดับล่างที่ผู้บริหารมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน มีความใกล้ชิดกับประชาชน ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม หากมีแนวทางที่ชัดเจนก็จะทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถปกครองตนเอง มีความคล่องตัวในการบริหารจัดการ ก็ย่อมทำให้ประเทศเจริญก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว

ทิศทางการปกครองส่วนท้องถิ่นในอนาคต ควรกำหนดให้เป็นหน่วยงานหลักในการจัดบริการสาธารณะมีความอิสระโดยการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐ มีคณะกรรมการกลางกำกับตรวจสอบดูแลและประเมินผลการดำเนินงาน ผู้บริหารมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน กำหนดอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจน เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหาร และการตรวจสอบการบริหาร มีพระราชบัญญัติจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ

คำสำคัญ : องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น; อนาคต; ทิศทาง

Abstract

The local administration from the principle of democracy is an important basic in the country. Because it is elected by local people and closed to local people. So it is valuable for all aspect of all nation development such as economic, political, social and cultural. The country is fast development with the obvious policy and self-potentiality of local administration.

The future direction of local administration should be specified as a main state agency in independent public service, supported, investigated and evaluated by state government. And local governor should be directly elected by people, appointed in clearly position, allowed to have a part in administration, investigation by local people and governed by special regulation.

Keywords: Local administration; Future; Direction

บทนำ

การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นรากฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ในการฝึกฝน ให้การศึกษาเกี่ยวกับการเมืองแก่ประชาชน ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง เกิดสำนึกและเห็นความสำคัญ คู่ขนานกับการใช้สิทธิทางการเมือง นำไปสู่ความศรัทธาและความเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตย ความเปลี่ยนแปลงที่ผ่านมามีวิกฤติทางการเมืองในระดับประเทศเกิดขึ้นหลายครั้ง และทำให้การทำงานของรัฐบาลส่วนกลางไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร แต่ในทางกลับกัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลับกลายเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาในระดับท้องถิ่น รวมถึงสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้ในระดับหนึ่ง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบใหม่จากที่อำนาจศูนย์กลางเป็นผู้กำหนดนโยบายมาเป็น “ท้องถิ่นกำหนดตนเอง” แล้วการเปลี่ยนตำแหน่งแห่งที่ของคนในท้องถิ่นสร้างความเปลี่ยนแปลงได้มากน้อยเพียงใด การศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในมิติของการสร้างพื้นที่ทางการเมืองให้แก่ประชาชนจึงมีความสำคัญ ทั้งนี้เพื่อให้เราสามารถพัฒนา กำหนดทิศทางการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เป็นองค์กรที่เป็นประโยชน์อย่างสูงสุดแก่ประชาชน

การเข้าสู่พื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประชาชนผ่านความสัมพันธ์ที่หลากหลาย อาทิ การสร้างอำนาจต่อรองผ่าน “การเลือกตั้ง” และการสร้างความสัมพันธ์ผ่านกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นพื้นที่ “เปิด” ที่ประชาชนใช้เป็น “พื้นที่” เพื่อสร้างสายสัมพันธ์กับรัฐบาลใหม่ได้ รวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรที่มีความยืดหยุ่นสูง ในแง่ที่ไม่พัฒนาเป็นระบอบราชการที่ตายตัว เป็น “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขับเคลื่อนและสนองตอบความต้องการของประชาชนผ่านตัวแทนที่หลากหลาย และมีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ประชาชนในท้องถิ่นให้ความหมายกับการเลือกตั้งและมีหลักเกณฑ์ในการเลือกตัวแทนและควบคุมตัวแทนนั้นๆ จะพบว่ามีเปลี่ยนแปลงรูปแบบ ในลักษณะพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การกำหนดเป้าหมายของชุมชนในระดับท้องถิ่นมีบริบทที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มองค์กรชุมชนสถาบันในชุมชน และองค์กรปกครองท้องถิ่นจะต้องเป็นแกนหลักที่จะบูรณาการทำงานร่วมความคิดร่วมแผนพัฒนาร่วมถึงภาคส่วนต่างๆ เข้ามำกำหนดเป้าหมายวิสัยทัศน์ องค์กรปกครองท้องถิ่นที่ดีส่วนใหญ่จะทำให้ชุมชนท้องถิ่นเป็นเนื้อเดียวกันกับองค์กรปกครองท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่นเป็นลักษณะของความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจของการจัดสรรทรัพยากร ให้กับท้องถิ่น ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นลักษณะของการจัดทำบริการสาธารณะในท้องถิ่น ภายใต้การถ่ายโอนอำนาจจากรัฐบาลกลางสู่การตัดสินใจของประชาชน โดยมีเป้าหมายอันแท้จริงก็คือการส่งเสริมให้ประชาชนสามารถปกครองตนเอง ซึ่งโดยทั่วไปแล้วการปกครองท้องถิ่นจะ

มุ่งเน้นและให้ความสำคัญอย่างมากกับหลักการกระจายอำนาจการปกครอง การกำหนดสัดส่วนอำนาจของการปกครองและความเป็นอิสระในการบริหารงานระหว่างรัฐบาลกลางกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่กำลังพัฒนาระบบการเมืองการปกครองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยนั้นการปกครองท้องถิ่นนับเป็นพื้นฐาน (Training Ground) ที่สำคัญในการปลูกฝังความรู้ความเข้าใจถึงสิทธิเสรีภาพและขอบเขตของการปกครองตนเอง โดยเฉพาะการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นความเข้มแข็งของประชาชนและ ศักยภาพของการปกครองท้องถิ่นจะเป็นตัวที่ชี้ให้เห็นว่าอำนาจอธิปไตยย่อมเป็นของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชนเป็นสำคัญ

การปกครองท้องถิ่นของประเทศไทย

ประวัติศาสตร์ของการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทยได้เริ่มต้นในช่วงรัชสมัยของรัชกาลที่ 5 โดยได้มีการเริ่มตราพระราชกำหนดสุขาภิบาลกรุงเทพ ร.ศ.116 (พ.ศ.2440) เพื่อเป็นตัวอย่างในการพัฒนาเมืองแก่หัวเมืองทั่วไป แต่การบริหารงานของสุขาภิบาลกรุงเทพนี้ดำเนินการโดยข้าราชการทั้งหมด จึงไม่อาจกล่าวได้ว่าสุขาภิบาลกรุงเทพฯ ร.ศ.116 เป็นการปกครองท้องถิ่น เนื่องจากประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมแต่อย่างใด ต่อมาเมื่อวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2448 (ร.ศ.124) กระทรวงมหาดไทย จึงได้มีการจัดตั้งสุขาภิบาลแห่งแรกขึ้นที่ ตำบลท่าพลอม จังหวัดสมุทรสาคร อันถือเป็นสุขาภิบาล แห่งแรกของชาติไทย ปฐมบทแห่งการปกครองท้องถิ่นรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย จึงได้ถือเอาวันที่ 18 มีนาคมของทุกปีเป็นวันท้องถิ่นไทย อันถือเป็นจุดเริ่มต้นของการกระจาย อำนาจการปกครองให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและเป็นการวางรากฐานในการปกครองท้องถิ่น ครั้นถึงรัชสมัยของรัชกาลที่ 6 ได้มีการทดลองจัดตั้ง “ดุสิตธานี” เพื่อเตรียมการเป็นแบบอย่างในการปกครองท้องถิ่นและทดลองการปกครองแบบประชาธิปไตย ในรัชสมัยของรัชกาลที่ 7 ได้มีการปรับปรุงกิจการสุขาภิบาลให้เป็นรูปแบบการบริหารแบบประชาธิปไตย หรือเทศบาลในปัจจุบัน

วิวัฒนาการของการปกครองส่วนท้องถิ่น (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2541) ที่ชัดเจนพิจารณาจากกฎหมายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการกระจายอำนาจ ซึ่งทยอยมีออกมามากมาย ตั้งแต่ พ.ศ.2476 มีการตรา พระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ.2476 ให้เทศบาลมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีงบประมาณ มีทรัพย์สิน มีเจ้าหน้าที่ และมีอำนาจในการปฏิบัติงานในเขตท้องถิ่นนั้นๆ จนกระทั่งถึง พ.ศ.2540 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ.2540 ถือกำเนิด พร้อมมีเนื้อหาสนับสนุนการปกครองท้องถิ่นและการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นบัญญัติเอาไว้ในรัฐธรรมนูญมากมาย สำคัญได้แก่ การประกาศใช้กฎหมายกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มี “คณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่น” มากำหนดรายละเอียดอำนาจหน้าที่ การกำหนดให้นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองและเทศบาลนครมีที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนเป็นครั้งแรก การกำหนดให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) เข้ามาควบคุมดำเนินการจัดการเลือกตั้งท้องถิ่นทุกประเภท แทนกระทรวงมหาดไทย ตลอดจนได้มีการเร่งรัดปรับปรุงโครงสร้างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบอื่นๆ ให้เป็นมาตรฐานแบบเดียวกันทั้งหมด นั่นคือ รูปแบบนายกสภา หรือเป็นแบบผู้บริหารเข้มแข็ง พร้อมทั้งทยอยยกเลิกคณะผู้บริหารที่มาจากมติของสภาท้องถิ่นด้วยการระบุให้นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล ตลอดจนนายกองค์การบริหารส่วนตำบล มาจากการเลือกตั้งของประชาชนโดยตรง และกำหนดรายละเอียดกลไกความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายสภาให้มีความชัดเจนขึ้น

รูปแบบการปกครองท้องถิ่นที่ดีต้องมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบททางสังคมด้วยการปกครองท้องถิ่นของประเทศไทย มีวิวัฒนาการสู่การกระจายอำนาจให้กับท้องถิ่น และประชาชนได้บริหารจัดการชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ซึ่งได้กำหนดแนวทางเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นเอาไว้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรมมากที่สุด จากรัฐธรรมนูญที่มีมาทั้งหมด สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญต่อการปกครองในท้องถิ่น คือ การกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมของประชาชน ตลอดจนความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักสากล รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 นำไปสู่การยกเลิกหรือการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นแต่ละรูปแบบ สอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลัง พ.ศ.2542 ซึ่งบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญสิ้นสุดลง จะพบว่ารูปแบบและกฎหมายเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ดังนั้นนักวิชาการหลายท่านจึงถือว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 คือต้นกำเนิดของการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นไทยยุคปัจจุบันอย่างแท้จริง แม้ว่าในปัจจุบันมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 แต่หลักการสำคัญของการปกครองท้องถิ่นไม่ได้เปลี่ยนแปลงไป

วัฒนธรรมการเมืองท้องถิ่นในประเทศไทย

วัฒนธรรมการเมืองท้องถิ่นในประเทศไทย เริ่มขึ้นพร้อมกับการมีชุมชนเมื่อหลายร้อยปี ประชาชนพลเมืองและสถาบันทางการเมืองในท้องถิ่นได้เรียนรู้และถูกหล่อหลอมค่านิยม ท่าที และพฤติกรรมทางการเมืองจากการเปลี่ยนผ่านสภาวะแวดล้อมทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมในช่วงหลายร้อยปีที่ผ่านมา ซึ่งน่าจะสรุปเป็นแบบแผน “ห่วงโซ่” วัฒนธรรมการเมือง

ท้องถิ่นที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาของประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองท้องถิ่นของไทย แบ่งได้เป็น 5 รูปแบบ (จรัส สุวรรณมาลา, 2550) ดังนี้

ห่วงโซ่ที่ 1 : องค์กรชุมชน : วัฒนธรรมการเมืองแบบสมาคมดั้งเดิม เมืองกรชุมชนทำหน้าที่เป็นธุระดำเนินกิจกรรมสาธารณะในชุมชน จึงนับเป็นวัฒนธรรมการปกครองตนเองแบบดั้งเดิม วัฒนธรรมการเมืองท้องถิ่นยุคแรกๆ นี้เมืองกรชุมชนจำนวนมากเป็นพลังขับเคลื่อน โดยเป็นการรวมตัวกันของประชาชนเพื่อดำเนินกิจกรรมสาธารณะอย่างใดอย่างหนึ่งในชุมชน วัฒนธรรมการเมืองท้องถิ่นยุคแรกๆ นี้เมืองกรชุมชนจำนวนมากเป็นพลังขับเคลื่อน โดยเป็นการรวมตัวกันของประชาชนเพื่อดำเนินกิจกรรมสาธารณะอย่างใดอย่างหนึ่งในชุมชน

ห่วงโซ่ที่ 2 : กำนันผู้ใหญ่บ้าน : จุดเริ่มต้นวัฒนธรรมการเมืองแบบรวมศูนย์-แนวตั้ง กำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นสถาบันการเมืองที่เป็นทางการ ประเภทแรกที่รัฐบาลจัดตั้งขึ้นในชุมชนเมื่อประมาณ 100 ปีที่แล้ว มีผลทำให้วัฒนธรรมสมาคม-แนวราบดั้งเดิม เปลี่ยนรูปไปสู่วัฒนธรรมการเมืองแนวตั้งและรวมศูนย์อำนาจ ในเวลาต่อมา กำนันผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่เชื่อมต่อระหว่างส่วนราชการกับชุมชนระดับล่างสุด

ห่วงโซ่ที่ 3 : การล่มสลายและเปลี่ยนรูปขององค์กรชุมชน : จากองค์กรอิสระเป็นองค์กรลูกข่ายของส่วนราชการ สถานะขององค์กรชุมชนในยุคนี้เปลี่ยนไปเป็นองค์กร “ลูกข่าย” หรือ “ลูกค้ำ” ของส่วนราชการที่เข้าไปจัดตั้ง องค์กรชุมชนลดการพึ่งตนเองลง เพราะสามารถเข้าถึงแหล่ง แหล่งข้อมูล และมีโอกาสได้เรียนรู้กว้างขวางมากขึ้น รัฐบาลและส่วนราชการก็สามารถส่งมอบบริการสาธารณะและขับเคลื่อนนโยบายผ่านองค์กรชุมชนไปสู่ครัวเรือนของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ห่วงโซ่ที่ 4 : ท้องถิ่นในฐานะเป็น “ฐานเสียง” ของการเมืองระดับชาติ : การเลือกตั้งระดับชาติ มีผลต่อวัฒนธรรมการเมืองท้องถิ่นมากเช่นเดียวกัน การแย่งชิงฐานคะแนนเสียงระหว่าง ส.ส. และพรรคการเมืองระดับชาติเข้าไปจัดระบบฐานเสียงของตนเองในท้องถิ่น โดยการดึงกำนันผู้ใหญ่บ้าน แกนนำองค์กรชุมชน และผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นเข้าไปเป็นฐานเสียงทางการเมืองของตนเอง มีระบบผลประโยชน์และเครือข่ายความสัมพันธ์แนวดิ่งที่มีนักการเมืองและพรรคการเมืองเป็นศูนย์กลาง

ห่วงโซ่ที่ 5 : จุดเริ่มต้นของการเมืองระบบตัวแทน : การจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้นตามกฎหมายบ้านเมืองยุคใหม่ กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ดำเนินกิจกรรมสาธารณะด้านต่างๆ ในชุมชนเพียงหน่วยงานเดียว อีกทั้งมีอำนาจระดมทรัพยากรจากประชาชนในท้องถิ่นโดยวิธีการบังคับ (เก็บภาษี ค่าธรรมเนียม ค่าบริการ ฯลฯ เป็นต้น) และมีอำนาจออกข้อบัญญัติท้องถิ่นใช้บังคับประชาชนเพื่อดำเนินกิจการสาธารณะให้บรรลุเป้าหมายได้อีกด้วย

2.4. สภาพปัญหาการปกครองท้องถิ่นไทยในปัจจุบัน

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ได้สรุปปัญหาการปรับปรุงโครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยทำให้การปกครองท้องถิ่นของไทยมีความเป็นประชาธิปไตย และมีความเป็นอิสระมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทย พบกับปัญหาที่สำคัญอยู่หลายประการ คือ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2558)

ประการแรก การขาดกลไกในการประสานเชื่อมโยงองค์กรปกครองท้องถิ่นในที่ช้องกัน ทั้ง 2 ระดับที่มีประสิทธิภาพ ทำให้การประสานและเชื่อมโยงแผนการพัฒนาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละระดับไม่เกิดขึ้น นอกจากนั้น การเชื่อมโยงและประสานแผนพัฒนาระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับราชการส่วนภูมิภาคก็ยังไม่ดีเท่าที่ควรด้วยเช่นกัน

ประการที่สอง การกำหนดให้ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งทางตรงและมีความเข้มแข็งนั้น ทำให้เมื่อสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นมีที่มาจาก การเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนทั้งคู่ และกฎหมายกำหนดให้ฝ่ายบริหาร ไม่ต้องรับผิดชอบ ต่อสภาท้องถิ่น สภาท้องถิ่นจึงทำได้เพียงการเปิดอภิปรายโดยไม่มีการลงมติ

ประการที่สาม การกำหนดขนาดโครงสร้างของสภาท้องถิ่นที่ไม่สอดคล้องกับประเภทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งผลกระทบต่องบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล เพราะมีน้อยต่อบ้าง ตอบแทนของสมาชิก

ประการที่สี่ การผูกขาดการใช้อำนาจในการบริหารงานท้องถิ่น กฎหมายได้จำกัดวาระของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ไม่ให้ดำรงตำแหน่งได้เกิน 2 วาระติดต่อกัน ส่งผลให้ผู้สมัครหลายคนถูกตัดสิทธิ์ และนับเป็นการปิดกั้น ทางการเมืองและปิดกั้นผู้บริหารที่มีความสามารถและมีประสบการณ์

รศ.ดร. รัตน์เสริมพงศ์ (2547) ได้สรุปสภาพปัญหาสำคัญของการปกครองท้องถิ่นไทยในปัจจุบัน ที่ทำให้ไม่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของบริบทแวดล้อม และความต้องการของประชาชนและสังคมได้อย่างเต็มที่ ทั้งยังส่งผลให้เกิดปัญหาเรื้อรังกับประเทศชาติ จนต้องมีการปฏิรูปครั้งใหญ่เป็น 3 ประการหลัก คือ

1) ปัญหาด้านอำนาจของท้องถิ่น ซึ่งประกอบไปด้วยปัญหาต่างๆ (1) ปัญหาด้านอำนาจในการบริหารจัดการตนเองและความเป็นอิสระของท้องถิ่น ได้แก่ ปัญหาการได้รับการกระจายอำนาจน้อยเกินไป และปัญหาการได้รับการควบคุมตรวจสอบมาก (2) ปัญหาการมีอำนาจหน้าที่ที่ไม่เหมาะสม มีความทับซ้อนกันของอำนาจระหว่างราชการ ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น และปัญหาความไม่ชัดเจนในการกำหนดอำนาจหน้าที่ของท้องถิ่น เป็นต้น

2) ปัญหาด้านโครงสร้างของท้องถิ่น ประกอบไปด้วยปัญหาต่างๆ ได้แก่ (1) ปัญหา โครงสร้างของระบบการบริหารท้องถิ่นไม่เป็นประชาธิปไตย ไม่ชัดเจน ทั้งยังมีส่วนคาบ

เกี่ยว หรือเหลื่อมทับกับระบบการบริหารประเทศในภาพรวม (2) ปัญหาด้านการคัดสรร เลือกลง หรือแต่งตั้ง ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ เข้าสู่อำนาจ

3) ปัญหาด้านการบริหารงานของท้องถิ่น ประกอบไปด้วยปัญหาต่างๆ ได้แก่ (1) ปัญหาการกำหนดนโยบายและแผน การนำนโยบายและแผนไปปฏิบัติ และการควบคุม ตรวจสอบ และการประเมินผลการปฏิบัติ (2) ปัญหาด้านทรัพยากรบุคคลของท้องถิ่น ที่ครอบคลุมปัญหาทรัพยากร บุคคล ทั้งในฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายปฏิบัติการ (3) ปัญหาทางด้านการคลังของท้องถิ่น ซึ่งประกอบไปด้วย ปัญหาด้านรายได้และงบประมาณของ ท้องถิ่น รวมไปถึงความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ ในการบริหารทรัพยากรต่างๆ ของท้องถิ่น อีกด้วย

ธเนศวร์ เจริญเมือง (2551) ได้อธิบายถึงความล่าช้าของการกระจายอำนาจสู่ ท้องถิ่นของ ไทยในช่วงปี 2540-2550 ว่ามีสาเหตุที่สำคัญซึ่งสามารถสรุปเป็นมิติของปัญหาได้ ดังต่อไปนี้

1) การขาดเอกภาพในการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น กล่าวคือกระทรวงมหาดไทย ยังคงควบคุมและหาประโยชน์จากท้องถิ่นอยู่เสมอ โดยมีการจัดตั้งกรมส่งเสริมการปกครอง ท้องถิ่นขึ้นมาเมื่อปี 2545 การควบคุมสันนิบาตเทศบาลและสมาคมองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นอื่นๆ และหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะท้องถิ่นอำเภอ ท้องถิ่นจังหวัด นายอำเภอ หรือ ผู้ว่าราชการจังหวัด มีอำนาจในการอนุมัติโครงการต่างๆ ของท้องถิ่น

2) ท้องถิ่นขาดความเป็นอิสระ เนื่องจากหน่วยงานราชการส่วนกลางและส่วน ภูมิภาคมักใช้ รูปแบบของการควบคุม มากกว่าการกำกับดูแล ทำให้ท้องถิ่นมักมีข้อจำกัด ใน ด้านของกฎระเบียบข้อบังคับ เช่น ด้านกฎหมาย มีการกำหนดชัดเจนว่าท้องถิ่นมีหน้าที่ทำ อะไรบ้าง

3) ความลักลั่นในการกระจายอำนาจ ปีพ.ศ.2546 ได้เร่งรัดให้มีการเลือกตั้ง ผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรงในเวลาอันสั้นเกินควร ในขณะที่ผู้ว่าราชการจังหวัด ยังไม่ได้ให้มาจากการเลือกตั้ง

4) การทับซ้อนของอำนาจ คือ การที่แต่ละท้องถิ่นมีหน่วยงานหลายประเภทดำรง อยู่ใน พื้นที่เดียวกัน เช่น ในจังหวัดมีทั้งผู้ว่าราชการจังหวัด กับ นายกองค์การบริหารส่วน จังหวัด ในอำเภอก็มีนายอำเภอ กับนายกเทศมนตรี ระดับตำบลก็มีนายกองค์การบริหารส่วน ตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งความทับซ้อนดังกล่าวก่อให้เกิดความสับสนในหมู่ ประชาชนและยัง ขาดเอกภาพในการแก้ไขปัญหาในท้องถิ่น อีกด้วย

5) ความล่าช้าในการกระจายอำนาจด้านการศึกษาและด้านสาธารณสุข สืบเนื่องจาก หน่วยงานราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาคยังดำรงอยู่อย่างมั่นคงและยาวนาน ซึ่งที่ผ่านมา ข้าราชการเกิดการต่อต้านที่จะย้ายไปสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะการทำงานอยู่กับส่วนกลางหรือส่วนภูมิภาคมีความมั่นคง มีงบประมาณมากมาย สามารถที่ไต่เต้าขึ้นไปสู่ตำแหน่งที่สูงกว่า มีความสะดวกในการใช้ชีวิตในเมืองใหญ่ รวมทั้งโอกาสทางการศึกษาของบุตรหลาน

6) การรวมศูนย์อำนาจที่ยังคงอยู่และแยกส่วน โดยเฉพาะข้าราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาคซึ่งไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง ขาดการ แปรรับภาระความรับผิดชอบ ต้องย้ายไปรับตำแหน่งใหม่อยู่เรื่อย จึงทำให้การบริหารงานขาดความต่อเนื่อง และบ่อยครั้งที่ทำให้แผนพัฒนาของท้องถิ่นมักถูกลบด้วยข้อคิดเห็นของฝ่ายราชการ

สรุปได้ว่าปัญหาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น อาจนำมาจัดเป็นกลุ่มของปัญหาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เป็นกลุ่มๆ ดังนี้

1) ปัญหาทางด้านการบริหารงาน เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบจะมีภาระหน้าที่ตามที่กฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นๆ กำหนดไว้เป็นการเฉพาะ ทำให้ประสบปัญหาด้านการบริหารงานต่างๆ ทำให้การบริหารงานไม่คล่องตัวเท่าที่ควร โดยเฉพาะการกำกับของรัฐบาลส่วนกลางและส่วนภูมิภาค การดำเนินงานจะต้องอยู่ภายในกรอบและขอบเขตที่กฎหมายกำหนด ซึ่งอาจมีผลให้การจัดทำบริการสาธารณะไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของราษฎรได้

2) ปัญหาทางด้านการบริหารการเงินการคลัง การดำเนินภารกิจต่างๆ กฎหมายต่างๆ ได้กำหนดให้เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น การดำเนินงานทุกประเภทจำเป็นต้องมีรายได้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานจัดทำบริการสาธารณะ ซึ่งมีปริมาณไม่มากนัก ดังนั้น รัฐบาลจึงได้จัดสรรเงินอุดหนุนจากเงินงบประมาณรายจ่ายประจำปีให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน

3) ปัญหาทางด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ การบริหารงานบุคคลบางประการที่ยังไม่ได้แก้ไขให้เป็นไปตามหลักการตามระบบคุณธรรมมีการแทรกแซงจากฝ่ายการเมือง ที่มักจะนำเอาระบบอุปถัมภ์มาใช้ทำให้ขวัญและกำลังใจของบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตกต่ำ ไม่ตั้งใจที่จะอุทิศตนให้กับการทำงานได้เต็มที่

4) ปัญหาทางด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามหลักการปกครองตนเองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ แต่ในทางปฏิบัติจะพบว่า การมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นของประชาชนมีค่อนข้างน้อย คงมีเพียงแต่การไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น

5) การทับซ้อนของอำนาจ การที่มีรูปแบบการปกครองส่วนภูมิภาค มีส่วนในการบริหารงาน และแม้แต่ท้องถิ่นเองยังมีการทับซ้อนกันอยู่ เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดทับซ้อนพื้นที่กับองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งความทับซ้อนดังกล่าวก่อให้เกิดความสับสนในหมู่ประชาชนและยังขาดเอกภาพในการแก้ไขปัญหาในท้องถิ่น อีกด้วย

6) ความล่าช้าในการกระจายอำนาจ โดยเฉพาะด้านการศึกษาและด้านสาธารณสุข เนื่องจาก หน่วยงานราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ยังดำเนินการด้านนี้อยู่ส่วนหนึ่งเกิดจากข้าราชการเกิดการต่อต้านที่จะย้ายไปสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ทิศทางการปกครองส่วนท้องถิ่นของนักวิชาการ

ศ.ดร.จรัส สุวรรณมาลา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีแนวคิดต่อการขับเคลื่อนทิศทางการกระจายอำนาจว่า ต้องจำกัดการกระจายอำนาจลงสู่ อปท. และต้องรวมพื้นที่ อปท.ขนาดเล็ก เข้ากับเทศบาลขนาดใหญ่และขนาดกลาง ทิศทางต่อไปต้องเพิ่มการกระจายอำนาจให้แก่ อปท.ขนาดใหญ่ เพิ่มอำนาจให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการศึกษา การผังเมือง การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การจัดการมลพิษและทรัพยากรธรรมชาติ ฉะนั้นต้องจัดตั้ง ‘จังหวัดปกครองตนเอง’ ให้เป็นหน่วยงานการปกครองที่มีพื้นที่เต็มทั้งจังหวัด” ต้องปรับโครงสร้างการปกครองส่วนภูมิภาคให้ทำหน้าที่เพียงสนับสนุนทางวิชาการ กำกับมาตรฐาน และการบังคับใช้กฎหมายแก่ อปท. และยังชี้ให้เห็นสาเหตุการกระจายอำนาจหลายประเทศประสบความสำเร็จ เพราะมีกระบวนการกำกับตรวจสอบ แต่ของไทยเป็นแบบสมัครใจ (จรัส สุวรรณมาลา และคณะ, 2547)

วิระศักดิ์ เครือเทพ ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เสนอแนวทางในการส่งเสริมเรื่องการกระจายอำนาจ ดังนี้

1) การผลักดันเรื่องการถ่ายโอนภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนราชการยังต้องการที่จะรักษาสถานภาพของตนโดยการไม่สนับสนุนการถ่ายโอนภารกิจตามแผนการกระจายอำนาจ

2) การปรับปรุงระบบบริหารงานบุคคลท้องถิ่น บุคลากรเหล่านี้ขาดความมั่นใจว่าจะได้รับการดูแลภายใต้ระบบคุณธรรม (Merit system) ข้าราชการที่ถ่ายโอนไปสามารถปฏิบัติหน้าที่โดยมิได้ถูกกลั่นแกล้งจากนักการเมืองท้องถิ่น ได้รับความก้าวหน้าในหน้าที่การงานตามความรู้ความสามารถ ได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการเหมาะสมกับหน้าที่

3) การพัฒนาขีดความสามารถทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องเร่งพัฒนาขีดความสามารถในการจัดเก็บภาษีท้องถิ่นให้ได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย ปรับปรุง

ประสิทธิภาพของการใช้จ่ายและการบริหารโครงการต่างๆ เพื่อให้เกิดความประหยัดและคุ้มค่า (วีระศักดิ์ เครือเทพ, 2558)

รศ.ดร.โกวิทย์ พวงงาม ภาควิชาการพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เสนอแนวคิดไว้ว่า

1) หลักการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นคือ หลักที่ทำให้องค์กรปกครองท้องถิ่นมีอำนาจภารกิจมากขึ้น ทำงานแทนภาคส่วนของรัฐ เป็นการแบ่งเบาภารกิจรัฐบาล เพื่อทำให้งานจัดบริการสาธารณะต่างๆ ท้องถิ่นได้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมกับประชาชนในท้องถิ่น ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมที่จะช่วยกันจัดสรรทรัพยากรของคนในท้องถิ่นเป็นหลัก

2) การกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นต้องมีการทำงานระบบธรรมาภิบาล หมายถึง ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการตรวจสอบกำกับดูแล ให้มีความโปร่งใส และมีความรับผิดชอบ การคอร์รัปชันในที่สุดมันจะลดลง

3) สังคมไทยยังเพิกเฉยต่อการทุจริตคอร์รัปชัน มองเป็นเรื่องปกติธรรมดาไม่กระตือรือร้นที่จะช่วยกันคุ้มครองสังคมให้ปราศจากการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งเป็นอันตรายต่อองค์กรปกครองท้องถิ่นกับสังคมไทย ฉะนั้นสังคมไทยต้องสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมเพื่อประชาชนจะได้เรียนรู้ได้ตระหนักถึงการทำงานที่ปราศจากการทุจริตและคอร์รัปชัน

4) องค์กรปกครองท้องถิ่นกับชุมชนท้องถิ่นในปัจจุบันก็ยังแยกส่วนกันอยู่ กลุ่มองค์กรชุมชนท้องถิ่นทั้งที่ ซึ่งกลุ่มเหล่านี้ก็มีความเข้มแข็งในตัวของตนเอง มีสวัสดิการชุมชน มีบอร์ดการบริหารจัดการตนเองได้ องค์กรปกครองท้องถิ่นต้องมุ่งเป้าหมายทำให้ชุมชนปกครองท้องถิ่น องค์กรปกครองท้องถิ่นต้องดึงภาคส่วนที่เราเรียกว่า “ประชาสังคม” ที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นเข้าเป็นเนื้อเดียวกัน ที่จะทำให้องค์กรปกครองท้องถิ่นมีเป้าหมายงานที่ชัดเจนและมีกระบวนการ (โกวิทย์ พวงงาม 2550)

จากข้อมูลและแนวคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นจากเอกสารและความเห็นของนักวิชาการ ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีการปกครองของไทย ผู้เขียนสรุปเสนอแนะทิศทางและรูปแบบการปกครองท้องถิ่นของไทยในอนาคต ได้ดังนี้

1) กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการจัดบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น โดยรัฐจะต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งในการบริหารงานได้โดยอิสระ ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) กำหนดให้การกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องกระทำเท่าที่จำเป็นและไม่กระทบต่อความเป็นอิสระ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยให้มีองค์กรที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบการใช้อำนาจของผู้กำกับดูแล ซึ่งในกฎหมายฉบับนี้กำหนดให้มี

คณะกรรมการกลางในการกำกับดูแล เพื่อทำหน้าที่วางกรอบและนโยบายในการจัดทำมาตรฐานการกำกับดูแลท้องถิ่นของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งตรวจสอบประเมินผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐให้เป็นไปตามมาตรฐานการกำกับดูแล

3) กำหนดให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นและให้ดำรงตำแหน่งนับแต่เลือกตั้งและมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี โดยให้มีการกำหนดสมัยการดำรงตำแหน่งไว้ไม่เกิน 2 สมัย เพื่อป้องกันการผูกขาด

4) กำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใหม่ โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ ให้ชัดเจน ดังนี้ (1) เป็นอำนาจหน้าที่ประเภทที่ต้องจัดทำด้วยตนเอง เช่น การบริการสาธารณะ การสาธารณสุข โภค และการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (2) เป็นอำนาจหน้าที่ต้องร่วมจัดทำกับหน่วยงานภาครัฐอื่น หรือองค์กรอื่น เช่น กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์สาธารณะ (3) เป็นอำนาจหน้าที่ต้องให้การส่งเสริมและสนับสนุนภารกิจที่เกี่ยวข้อง เช่น สนับสนุน งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และบุคลากรแก่หน่วยงานภาครัฐอื่น หรือองค์กรอื่น

5) กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการและตรวจสอบการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่น โดยควรกำหนดรูปแบบและวิธีการให้คล้ายคลึงกับการมีส่วนร่วม หรือการตรวจสอบการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นกับการปกครองประเทศ

6) กำหนดให้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษที่มีพื้นที่ครอบคลุมทั้งจังหวัดหรือที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะพื้นที่ก็ได้ ในลักษณะเดียวกับกรุงเทพมหานคร หรือเมืองพัทยา เพิ่มขึ้นในทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของรัฐ ท้องถิ่นและประชาชน ในท้องถิ่นที่มีความพร้อม

บทสรุป

ทิศทางการปกครองส่วนท้องถิ่นในอนาคต ควรกำหนดให้เป็นหน่วยงานหลักในการดูแลประชาชน โดยให้มีหน้าที่จัดบริการสาธารณะ จัดระบบการศึกษา การรักษาความปลอดภัย และให้มีความเป็นอิสระ โดยภาครัฐจะต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งในการบริหารงานได้โดยอิสระ ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ กำหนดให้การกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทำเท่าที่จำเป็นและไม่กระทบต่อความเป็นอิสระ โดยให้มีองค์กรที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบการใช้อำนาจของผู้กำกับ

ดูแล ในรูปคณะกรรมการกลาง ซึ่งคณะรัฐมนตรีเป็นผู้แต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อทำหน้าที่วางกรอบและนโยบายในการจัดทำมาตรฐานการกำกับดูแลท้องถิ่นของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งตรวจสอบประเมินผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐให้เป็นไปตามมาตรฐานการกำกับดูแล พร้อมทั้งกำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใหม่ โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจน เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการและตรวจสอบการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่น ได้อย่างเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง: References

- กระทรวงมหาดไทย. (2541). *เอกสารเผยแพร่ความรู้ทางการปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- The Ministry of the Interior. (2008). *A Document Published Knowledge on Local Governments*. Bangkok: Thammasat University.
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2561). *ราชการส่วนท้องถิ่น (ประเทศไทย)*. (ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.dla.go.th/>.
- The Department of Local Administration. (2018). *Local Government (in Thailand)*. (Online system). Source: <http://www.dla.go.th/>.
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. *บทสรุปสำหรับผู้บริหาร ข้อเสนอเชิงนโยบายด้านการกระจายอำนาจ*. (ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.lrct.go.th/th/> (20 มิถุนายน 2558).
- The Department of Local Administration. (2015). *Executive Summary A Decentralized Policy*. (Online). Source: <http://www.lrct.go.th/th/> (June 20 2558).
- โกวิทย์ พวงงาม. (2550). *การปกครองท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพมหานคร วิญญูชน.
- Puangngam, K. (2007). *Local of Thailand.*, Bangkok: Vinyoochon.
- จรัส สุวรรณมาลา. (2550). วัฒนธรรมการเมืองท้องถิ่นในประเทศไทย. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*. 5(3), 21.
- Suwunmala, J. (2007). Local Culture in Thailand. King Prajadhipok's Institute Journal, 5(3), 21.

รศ.ดร. รัตน์เสริมพงศ์. (2547). เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารท้องถิ่น: แนวคิดและหลักการบริหารท้องถิ่น. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

Rattanasermpong, R. (2004). Course Materials of Academic Administration: : The Concept and Principles of Local Management., Nonthaburi: Sukhothai thammathirat Open University.

วิชุกร นาคธน. (2557). การปกครองท้องถิ่นไทย. พระนครศรีอยุธยา : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

Nagathon, V. (2014). Domination Dominate Local of Thailand. Phra Nakhon Si Ayutthaya: Faculty of Humanities and social sciences. Rajabhat Phra Nakhon Si Ayutthaya University.

วีระศักดิ์ เครือเทพ. (2558). ทิศทางการปกครองท้องถิ่นไทย (ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.trf.or.th>.

Kruatep, W. (2015). The Direction of Thailand Local Government. (Online). Source: <http://www.trf.or.th>.

การพัฒนาประเทศตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใน ยุคไทยแลนด์ 4.0

The Development of the Country with the Philosophy of a Sufficient Philosophy in the Era of Thailand 4.0

¹สามารถ บุญรัตน์ และ พระครูโกวิทธรรมวาทิ

¹Samart Boonrat and PhraKru Kovitarttawatee

วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Lamphun Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

¹Corresponding Author. Email: sboonrut@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาประเทศตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในยุคไทยแลนด์ 4.0 จากการศึกษาพบว่า ประเทศไทยมีองค์ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทำให้ประชาชนมีความมุ่งมั่นเพื่อการดำรงชีวิตที่ลดการกอบโกยและกระหายในทรัพยากรในโลกได้ ซึ่งภาครัฐควรมีนโยบายและกลไกเพื่อการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนประเด็นดังนี้ 1) การเสริมสร้างองค์ความรู้และความเข้าใจเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้กับข้าราชการและประชาชน 2) การกำหนดระเบียบการใช้จ่ายงบประมาณภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพและเคร่งครัดให้มากที่สุด 3) การส่งเสริมระบบเศรษฐกิจชุมชนและความเข้มแข็งในชุมชนได้อย่างอิสระ 4) การพัฒนาศักยภาพภาคเกษตรกรรมให้มีคุณภาพเทียบเท่าภาคเอกชนขนาดใหญ่ 5) การส่งเสริมหน่วยงานกำกับดูแลจริยธรรมทางการเงินในระดับจังหวัด และ 6) รัฐบาลจะต้องเป็นแบบอย่างและสัญลักษณ์การดำเนินงานภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

คำสำคัญ: การพัฒนาประเทศไทย; ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง; ไทยแลนด์ 4.0.

Abstract

The aim of this paper is development of the country with the philosophy of a sufficient philosophy in the era of Thailand 4.0. Studies has shown that Thailand has knowledge about the philosophy of a sufficient economy which makes the population lead a life which is free of greed in this world. The government should promote the development of the country by involving and supporting these following statements. 1. Supporting knowledge and understanding of the sufficient economy philosophy for government officials and for the general population. 2. Setting rules of spending efficiency and strictly. 3. Supporting the economy of communities and the strength within the community. 4. Develop the agriculture sector to match those of the large private enterprise. 5. Support the over lookers of finance at a provincial level and 6. The government should be a rule and symbol of development underneath the philosophy of a sufficient economy.

Keywords: Development of Thailand; Philosophy of a Sufficient Economy, Thailand 4.0.

บทนำ

ประเทศไทยมีพัฒนาการทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มต้นจาก Thailand 1.0 ที่เน้นเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม มาสู่ Thailand 2.0 ที่เน้นอุตสาหกรรมเบา และพัฒนาสู่ Thailand 3.0 ที่เน้นอุตสาหกรรมที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ซึ่ง Thailand 3.0 เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่กระแสโลกาภิวัตน์เปิดกว้าง มีการหลั่งไหลของทุนและเทคโนโลยีจากต่างประเทศเข้ามาลงทุนในประเทศไทย มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิต จากการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า มาเป็นการส่งเสริมการผลิตเพื่อส่งออก ค่านิยมชุดใหม่ไม่ว่าจะเป็นวัตถุนิยม ปัจเจกนิยม สุขนิยม และสากลนิยม ได้เข้ามาแทนที่ค่านิยมดั้งเดิมที่เน้นการเอื้อเฟื้อแบ่งปัน ความเป็นอยู่อย่างพอเพียง การมีครอบครัวที่อบอุ่น และท้องถิ่นนิยม อย่างน่าใจหาย แต่ในความเป็นจริง Thailand 3.0 เป็นโมเดลการพัฒนาที่ค่อนข้าง “เปราะบาง” เป็นการเร่งการเจริญเติบโต เพื่อไล่กวาดให้ทันประเทศที่พัฒนาแล้ว จึงใช้วิธีการแบบ “มั่งง่าย” ด้วยการพัฒนามน “การปักชำ” จึงมีการเจริญเติบโตแบบรากแขนง เทคโนโลยีและทุนของต่างชาติที่นำเข้ามาไม่มีกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างจริงจัง ขาดการสะสมทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทุนมนุษย์ ประเทศไทยจึงถูกมองเป็น “ประเทศที่ดูเหมือนทันสมัย แต่ไม่พัฒนา” จึงเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ประเทศไทยไม่สามารถสร้างความมั่งคั่ง มีความมั่นคงในแนวทางที่ยั่งยืนได้มากกว่านี้ นี่คือเหตุผลสำคัญของการปรับเปลี่ยนโมเดลทางเศรษฐกิจ จาก Thailand 3.0 ไปสู่ Thailand 4.0 (กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา, 2560)

จากกับดักความเหลื่อมล้ำและกับดักความไม่สมดุล พร้อมๆกับเปลี่ยนผ่านประเทศไทยไปสู่ ประเทศในโลกที่หนึ่ง ที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ในบริบทของโลยุค The Fourth Industrial Revolution อย่างเป็นรูปธรรม ตามแนวทางที่แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีได้วางไว้ ด้วยการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน ควบคู่ไปกับการเชื่อมโยงกับประชาคมโลก ตามแนวคิด “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” โดยขับเคลื่อนผ่านกลไก “ประชารัฐ” ที่สิ่งที่คนไทยคาดว่าจะได้รับจาก Thailand 4.0 คือ “สังคมไทย 4.0” ที่เป็นสังคมที่มีความหวัง (Hope) เป็นสังคมที่เปี่ยมสุข (Happiness) และเป็นสังคมที่มีความสมานฉันท์ (Harmony) เป็นสังคมที่มีความพอเพียง “คนไทย 4.0” ที่ได้รับโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพดีและได้รับสวัสดิการทางสังคมที่เหมาะสมตลอดช่วงชีวิต “เกษตรกร 4.0” ที่หลุดพ้นจากกับดักความยากจน โดยผันตัวเองจากเกษตรกรผู้ผลิตมาเป็นผู้ประกอบการทางการเกษตรสมัยใหม่ “SME 4.0” ที่สามารถสร้างหรือใช้นวัตกรรม เทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ ในการสร้างมูลค่าในสินค้าและบริการ และ “จังหวัด 4.0” ที่มีการกระจายความเจริญทั่วประเทศ เศรษฐกิจขยายตัว สามารถทำงานในถิ่นฐานบ้านเกิดได้ เป็นต้น (กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา, 2560)

“ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำรงชีวิตแก่ พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ เพื่อให้ประชาชนรอดพ้น สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้แนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” เพราะฉะนั้น “เศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดินเปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกตอกรองรับรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็ม และลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป” พระราชดำรัสชี้ให้เห็นว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ให้แนวทางการดำรงชีวิตและการปฏิบัติตน ในสังคมและชุมชน ทุกระดับ ไม่ว่า ชุมชน สังคม ภาครัฐ ภาคเอกชน หน่วยงานองค์กร หรือสถาบันต่างๆ โดยเน้นการบริหารเดินทางสายกลางตั้งอยู่บนความพอดี ความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันตัวเอง แต่ในกระแสโลกยุคโลกาภิวัตน์ความเจริญด้านวัตถุเข้ามาแทนที่ วิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย จากอดีต สู่ปัจจุบัน จึงต้องปรับตัวและเปลี่ยนแปลงให้ทันกับเหตุการณ์ของโลกปัจจุบันตลอดเวลา จากปัจจัยต่างๆที่เจริญรุดหน้าอย่างรวดเร็ว คนในสังคมเริ่มเห็นแก่ตัว แข่งขัน ทั้งเรื่องงานและเรื่องส่วนตัว ตั้งแต่ระดับ ชุมชนสู่สังคม และในหน่วยงานองค์กรต่างๆทั้งภาครัฐ และเอกชน (ลีลาภรณ์ บัวสาย, 2552)

จากความเจริญที่รุดหน้าอย่างรวดเร็วของโลกยุคใหม่ที่มีความสลับซับซ้อนนำไปสู่ปัญหาในระดับประเทศในที่สุด เพราะฉะนั้น การพัฒนาประเทศตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในไทยแลนด์ 4.0 จึงเป็นหลักการบริหารจัดการประเทศ รวมทั้งเป็นวิสัยทัศน์ของประเทศไทยปัจจุบันที่มีความพยายามใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับแนวคิดไทยแลนด์ 4.0 เข้ามาบูรณาการเพื่อการส่งเสริมกิจกรรมการส่งเสริมเศรษฐกิจภายในประเทศให้มากที่สุด ซึ่งมีแนวโน้มไปในทิศทางที่ดีขึ้น ที่รัฐบาลและประชาชนต่างก็เห็นความสำคัญในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง อีกทั้งการปรับเปลี่ยนวิธีทำงานด้านอาชีพแบบเก่าไปสู่การบูรณาการเครื่องมือสมัยใหม่จะช่วยให้เกษตรกรทั้งหมดสามารถแปลงวัตถุดิบเป็นผลิตภัณฑ์ได้ไม่ยากนักแต่กระนั้นการศึกษาวิธีคิดใหม่จึงเป็นสิ่งที่ท้าทายสำหรับรัฐบาล จึงเร่งส่งเสริมให้แต่ละชุมชนสามารถรวมกลุ่มเพื่อการแข่งขันในเชิงการค้าขายได้ด้วยตนเองและศักยภาพในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำเกษตรกรรมภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่จะนำไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

แนวคิดการพัฒนาประเทศไทย 4.0

Thailand 4.0 เป็นโมเดลเศรษฐกิจที่จะนำพาประเทศไทยให้หลุดพ้นจากกับดักประเทศรายได้ปานกลาง กับดักความเหลื่อมล้ำและกับดักความไม่สมดุล พร้อมๆกับเปลี่ยนผ่านประเทศไทยไปสู่ ประเทศในโลก ที่หนึ่ง ที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ในบริบทของโลกยุค The Fourth Industrial Revolution อย่างเป็นรูปธรรม ตามแนวทางที่แผนยุทธศาสตร์

ชาติ 20 ปีได้วางไว้ ด้วยการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน ควบคู่ ไปกับการเชื่อมโยงกับประชาคมโลก ตามแนวคิด “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” โดยขับเคลื่อนผ่านกลไก “ประชารัฐ” ซึ่งสิ่งที่คนไทยคาดว่าจะได้รับจาก Thailand 4.0 (กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา, 2559) คือ

1. “สังคมไทย 4.0” ที่เป็นสังคมที่มีความหวัง (Hope) เป็นสังคมที่เปี่ยมสุข (Happiness) และเป็นสังคมที่มีความสมานฉันท์ (Harmony) เป็นสังคมที่มีความพอเพียงโดยมีคนไทยชั้นกลางเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศเกิดความเท่าเทียมในสังคม ลดความเหลื่อมล้ำอยู่ในระดับต่างมีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพที่ดี ซึ่งหากมองเชิงความเป็นจริงในปัจจุบัน ซึ่งขาดเป้าหมายเชิงอนาคตจะทำให้เห็นภาพของความขัดแย้งทางสังคมไม่ว่าจะเป็นสังคมเมืองหรือสังคมชนบทก็ตามย่อมมีความแตกต่างกันอย่างมากที่เป็นโจทย์ใหญ่ที่ทำนายสำหรับรัฐบาลในปัจจุบันหรือรัฐบาลต่อไปโดยเฉพาะประเด็นเรื่องความเหลื่อมล้ำจะเป็นปัญหาในระดับค่านิยมในพื้นที่รอบนอกที่ยังคงส่งบุตรหลานเข้ามาสู่กิจกรรมทางอาชีพในเมืองใหญ่ๆ ซึ่งทำให้เห็นภาพของการกระจายรายได้และทรัพยากรทางเทคโนโลยีไปสู่ชนบทน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับสังคมเมือง เป็นต้น ซึ่งเป้าหมายที่จะสร้างสังคมไทย 4.0 อาจจะต้องใช้เวลาพอสมควร ค่อยๆ ลดไปอย่างต่อเนื่องและจริงจังของยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคมไทยให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนอย่างเท่าเทียม

2. คนไทย 4.0 ที่ได้รับโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพดีและได้รับสวัสดิการทางสังคมที่เหมาะสมตลอดทุกช่วงชีวิต เป็นคนทันสมัย ทันเทคโนโลยีสามารถอยู่บนเวทีโลกได้อย่างภาคภูมิใจ และสามารถมีส่วนร่วมกับนานาชาติเพื่อทำให้โลกดีขึ้นน่าอยู่ขึ้น ซึ่งกับดักที่ยิ่งใหญ่ของคนไทยในปัจจุบันที่มีเชื่อชาติ ฐานะทางสังคม การศึกษา สิทธิ ความเท่าเทียม ความเสมอภาคยังไม่ได้รับการเอาใจใส่ที่ชัดเจนคนก็ยังมีความนิยมแบ่งเกรดทางการศึกษา ปิดกั้นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโลก อีกทั้งในระดับนานาชาติก็ยังไม่สามารถพัฒนาตนเองได้มากมากนัก ซึ่งมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่สามารถเป็นคนไทย 4.0 ตามเป้าหมายได้ก็เป็นเพียงส่วนน้อยนิด เพราะฉะนั้น รัฐบาลอาจจะต้องพัฒนาระบบการศึกษาให้มีคุณภาพ เท่าเทียม เสมอภาคทางทรัพยากรต่างๆ และการสร้างฐานอาชีพของคนไทยในชนบท พร้อมทั้งการเอาใจใส่และสร้างค่านิยมที่ถูกต้องที่สามารถเรียนรู้ให้ทันโลก ทันสถานการณ์ถึงแม้จะอาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบทก็ตาม

3. เกษตรกร 4.0 ที่หลุดพ้นจากกับดักความยากจน โดยผันตัวเองจากเกษตรกรผู้ผลิตมาเป็น ผู้ประกอบการทางการเกษตรสมัยใหม่ มีการบริหารจัดการที่ดี มีต้นทุนการผลิตสามารถเพิ่มมูลค่าสินค้าทางการเกษตรจากการแปรรูป ซึ่งประเด็นใหญ่ของการขยายฐานความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมการผลิตให้ทันสมัยใหม่ในรูปแบบการแปรรูปสินค้าและบริการ

ภายในท้องถิ่นไปสู่ความเป็นสากลให้ได้ภายในไม่กี่ปีทั้งนี้การยกระดับการผลิตดังกล่าวอาจจะต้องมีความกังวลอยู่มากเพราะการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้อาจจะทำลายภูมิปัญญาดั้งเดิมให้เสียหายลงไปได้เพราะมุ่งเน้นอุตสาหกรรมการผลิตมากจนเกินไปที่สามารถตอบโจทย์ความมั่งคั่งและรอดพ้นจากกับดักรายได้ปานกลางของประเทศ

4. SME 4.0 ที่สามารถสร้างหรือใช้นวัตกรรม เทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างมูลค่าในสินค้าและบริการ มีความสามารถทางการค้าขาย สามารถเข้าถึงตลาดในประเทศ ตลาดอาเซียน และตลาดโลก ทำให้มีรายได้สูงขึ้นมีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นและมีอนาคตที่สดใส โดยเฉพาะการเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าอย่างมีมาตรฐานสากล พร้อมทั้งจะผลิต ออกแบบ แปรรูปลินค้าและบริการให้เทียบเท่ากับนานาชาติแต่สิ่งที่น่าห่วงสำหรับการสร้างและการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยี รวมทั้งทุนทางความคิดอย่างสร้างสรรค์เพื่อปรับเปลี่ยนสินค้าและบริการให้รูปแบบใหม่ๆ ซึ่งจะต้องมีหน่วยงานควบคุมมาตรฐานและหน่วยงานส่วนเสริมการขับเคลื่อน SME 4.0 ในระดับจังหวัดให้มากยิ่งขึ้นเพื่อตอบโจทย์ได้อย่างยั่งยืนและมีมาตรฐานที่ได้รับการยอมรับ

5. จังหวัด 4.0 ที่มีการกระจายความเจริญทั่วประเทศ เศรษฐกิจขยายตัว สามารถทำงานในถิ่นฐานบ้านเกิดได้โดยไม่ต้องเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯหรือเมืองใหญ่ เนื่องจากมีคู่ทางโอกาส และงานที่ดีกระจายอยู่ในทุกจังหวัดทั่วประเทศซึ่งภาครัฐจะต้องเร่งพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพและการกระจายงบประมาณลงไปสู่ภาคจังหวัดในลักษณะการสร้างอาชีพที่มีคุณลักษณะทางกายภาพที่มีอัตลักษณ์ประจำจังหวัดนั้นๆอย่างยั่งยืน อีกทั้งการจัดโครงการอบรมอาชีพให้กับประชาชนทุก ๆ

กล่าวได้ว่าแนวคิดการพัฒนาประเทศไทยให้ก้าวไปสู่นวัตกรรมการผลิตเชิงสร้างสรรค์ที่สามารถตอบโจทย์การพัฒนาประเทศแบบกายภาพโดยใช้ฐานประชารัฐเป็นแกนนำในการขับเคลื่อนโครงสร้างการพัฒนาทุกรูปแบบทำให้ประชาชนและภาคเอกชนจำเป็นต้องปรับตัวเองไปให้เกิดการคิดและสร้างผลผลิตทางเกษตรกรรม และอุตสาหกรรมเพื่อการแข่งขันกับต่างประเทศให้ได้มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นชาวบ้านธรรมดา ข้าราชการหรือนักธุรกิจใหญ่ก็สามารถใช้นวัตกรรมอย่างเท่าเทียมผ่านเทคโนโลยีที่ทันสมัย แต่กระนั้นหากมองในเชิงสังคมแม้จะไม่เท่าเทียมก็ตามแต่การปรับเปลี่ยนจะทำให้เกิดการแข่งขันและศักยภาพตามพื้นที่ต่างๆ ได้มากยิ่งขึ้นมาก เพราะฉะนั้น การขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาประเทศ 4.0 ก่อเกิดวิสัยทัศน์ ประเทศมั่งคั่ง มั่งคั่ง และยั่งยืนได้เกิดขึ้นแล้วจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยน มีการปฏิรูป มีการปรับปรุงโครงสร้างต่าง ๆ มากมายและประชาชนจำเป็นต้องปรับตัวให้ทัน

ข้อคิดเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในไทยแลนด์ 4.0

การพัฒนาประเทศตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในไทยแลนด์ 4.0 เป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่ได้รับการพูดถึงอย่างมากเพราะรัฐบาลปัจจุบันมีแนวโน้มในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไปตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทำให้ประชาชนจำเป็นต้องปรับตัวเองในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงตามไปด้วยอีกทั้งหน่วยงานรัฐอื่นๆ ที่ใช้งบประมาณในการพัฒนาประเทศต่างก็ต้องปรับตัวในการตั้งแผนงบประมาณให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลให้มากที่สุด เช่น การไม่ไปศึกษาดูงานนอกประเทศ การลดการค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น เป็นต้น ทำให้การพัฒนาประเทศในยุคต่อไปยังคงให้ความสำคัญต่อปรัชญาเศรษฐกิจไม่ต่ำกว่า 20 ปีจนกว่าการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ มั่งคั่ง มั่งคั่ง และยั่งยืนในปี พ.ศ. 2579

1. การเสริมสร้างองค์ความรู้และความเข้าใจเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้กับข้าราชการและประชาชน ที่ผ่านมาการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ จากวิทยุโทรทัศน์แม้ว่าจะมีประสิทธิภาพในการสื่อสารอยู่บ้างแต่หากมองโดยภาพแท้จริงประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมาก โดยเฉพาะแต่ประชาชนที่ยังขาดความองค์ความรู้ในส่วนของการปฏิบัติงานก็ยังมีความรู้ในประเด็นดังกล่าวไม่มากนักทำให้ตกอยู่ในสภาพของการทำงานไม่เข้าใจบริบทการขับเคลื่อนการพัฒนาไปตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็ยิ่งยากขึ้นไปเรื่อย ๆ ดังนั้น การเพิ่มความรู้ให้กับประชาชนและผู้ทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศจะต้องมีความรู้ในเรื่องนั้นๆ เป็นอย่างดี

2. การกำหนดระเบียบการใช้จ่ายงบประมาณภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพและเคร่งครัดให้มากที่สุด ซึ่งประเด็นนี้มีการขับเคลื่อนมาแล้วสักระยะหนึ่งทำให้เห็นว่าการไปศึกษาดูงานภายนอกประเทศผิดระเบียบอันเป็นการลดงบประมาณโดยใช้เหตุ นอกจากนี้ยังมีวิธีการอีกมากมายที่สามารถยังยั้งการใช้งบประมาณไปโดยไร้ประสิทธิภาพซึ่งอาจจะต้องมีการควบคุมและก่อให้เกิดความประหยัดกันมากยิ่งขึ้นเพราะหากหน่วยงานรัฐตั้งแผนงบประมาณไว้สูงมากเท่าไรก็ยิ่งเพิ่มการใช้งบประมาณที่สูงตามไปด้วยที่อาจจะไม่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการขับเคลื่อนประเทศไปสู่ประตูประเทศที่พัฒนาและหรือประเทศที่ยกฐานะเศรษฐกิจภายในประเทศให้พ้นจากความยากจน เพราะฉะนั้น ประสิทธิภาพการใช้จ่ายงบประมาณรัฐเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมาภิบาลอย่างใกล้ชิดหากมีการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้จะต้องให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในทางปฏิบัติให้มากที่สุดมิใช่เพียงแต่อ้างและมอบรางวัลกันเต็มบ้านเต็มเมืองแต่การบริหารองค์กรกลับไม่สามารถสร้างความพอใจหรือผลประโยชน์ให้กับประชาชนในพื้นที่นั้นๆ ดังนั้น การควบคุมและการส่งเสริมอาจจะต้องดำเนินไปควบคู่กันไปให้เกิดเป็นรูปธรรมมากที่สุด

3. การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนและความเข้มแข็งในชุมชนได้อย่างอิสระโดยเฉพาะการสร้างองค์ความรู้ในการทำเทคโนโลยีมาใช้ในการประกอบอาชีพในท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้นเพราะจะทำให้เกษตรกรมีศักยภาพในการแปรรูปสินค้าและบริการ ซึ่งประเด็นนี้หากจะให้เกษตรกรรวมจัดตั้งหรือดำเนินการด้วยตัวเองอาจจะยากมากจำเป็นต้องให้ภาครัฐเข้ามาดำเนินการและขยายฐานความรู้ในลักษณะการเชื่อมโยงกับตลาดการค้าภายนอกประเทศให้มากขึ้น นอกจากนี้แม้ว่ารัฐบาลจะออกนโยบายในการขับเคลื่อนภาคเศรษฐกิจ แต่ประชาชนก็ยังมองไม่เห็นทิศทางการพัฒนาวัตถุดิบในท้องถิ่นให้กลายเป็นมูลค่าเพิ่มได้อย่างไร นอกจากการสนับสนุนของภาครัฐและสถาบันทางการศึกษา เพราะมุมมองเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงอาจสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินชีวิตอย่างปกติสุขได้แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า ความอยากรวยของประชาชนจะหมดไปซึ่งหากวางรากฐานเศรษฐกิจแบบพอเพียงไว้เป็นฐานที่มั่นคงได้แล้วอาจจะมาปูแนวทางการขับเคลื่อนแบบทุนนิยมแบบอ่อนๆ ไม่เข้มข้นมากนักจะทำให้ชุมชนสามารถสร้างและมีรายรับได้มากขึ้นตามศักยภาพในพื้นที่นั้นๆ

4. การพัฒนาศักยภาพภาคเกษตรกรรมให้มีคุณภาพเทียบเท่าภาคเอกชนขนาดใหญ่ ซึ่งคำว่าคุณภาพมิใช่ปริมาณภาครัฐจะต้องมองเห็นศักยภาพของประชาชนในการเข้าไปเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพในด้านเทคนิควิธีการทำงานผ่านเครื่องจักรที่ไม่ใหญ่โตมากนัก ซึ่งหากมองคุณภาพสินค้าก็ได้รับมาตรฐานเดียวกันทั้งหมดไม่ว่าจะออกจากโรงงานขนาดใหญ่หรือออกจากแหล่งผลิตของเกษตรกร แต่กระนั้นการกระทำในลักษณะดังกล่าวอาจจะต้องเตรียมแผนดำเนินการไว้อย่างน้อย 5-10 ปีเพื่อวางรากฐานให้กับประชาชนได้เติบโตด้วยตนเองได้ นอกจากนี้ เมื่อการพัฒนาศักยภาพของประชาชนได้ในยุคเริ่มแรกอาจจะต้องมีการเรียนรู้ในการเปิดตลาดภายในประเทศในระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 5 ปีเพื่อให้มีการพัฒนาคุณภาพสินค้าของผู้ประกอบการรายย่อยให้มากที่สุด อีกทั้งการปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ให้ได้มาตรฐานสากลในระดับนานาชาติมากยิ่งขึ้น

5. การส่งเสริมหน่วยงานกำกับดูแลจริยธรรมทางการเงินในระดับจังหวัด ประเด็นดังกล่าวแม้ว่าหน่วยงานที่ปฏิบัติหน้าเดิมอยู่แล้วแต่ที่ผ่านมาประสิทธิภาพการทำงานภายใต้ข้อจำกัดหลายด้าน จึงไม่สามารถจะกำกับดูแลการใช้งบประมาณภาครัฐของหน่วยงานราชการได้ รวมไปถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานรัฐอื่นๆ ทำให้เห็นว่า หากมีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะเน้นเรื่องความประหยัด ความพอเพียง ความเพียงพอ และมีความสมเหตุสมผลต่อการพัฒนา เพราะฉะนั้น การจัดตั้งหน่วยงานในระดับจังหวัดที่ทำหน้าที่ในการกำกับดูแลจริยธรรมการใช้งบประมาณมีความจำเป็นอย่างมากที่สามารถผลักดันความมีประสิทธิภาพอย่างใกล้ชิด ควรจัดตั้งในรูปแบบของคณะกรรมการควบคุมที่มีลักษณะไม่ถาวร เพราะอาจจะเป็นข้อจำกัดในพื้นที่นั้นๆ

6. รัฐบาลจะต้องเป็นแบบอย่างและสัญลักษณ์การดำเนินงานภายใต้ระบบเศรษฐกิจพอเพียง เพราะการสอนและการบังคับที่ดีที่สุด คือ การทำต้นแบบให้ผู้อื่นปฏิบัติตามอย่างเช่น พ่อแม่เลี้ยงดูลูก หากพ่อแม่มีพฤติกรรมอย่างไรลูกก็จะเอาเยี่ยงอย่าง เป็นต้น เฉกเช่นเดียวกัน หากรัฐบาลมีความจริงจังจริงใจในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศด้วยความรอบคอบ มีความประหยัดจัดซื้อจัดจ้างในสิ่งที่จำเป็นสำหรับประชาชนและประเทศ ทุกคนก็จะได้รับประโยชน์เท่าเทียมกัน แต่หากภาครัฐบาลจัดแผนงบประมาณไว้อย่างฟุ่มเฟือยไร้ประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศไทยที่ประชาชนได้รับประโยชน์ก็ไม่อาจจะชี้้นำให้ประชาชนมีทัศนคติ วัฒนธรรมและค่านิยมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ เพราะจะรู้สึกว่าการรัฐบาลจะขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศด้วยระบบเศรษฐกิจเพียงยอมต้องสร้างเงื่อนไขเชิงการบริหารให้น้อยลงไปที่ประชาชนสามารถรับรู้ถึงกิจกรรมความพอเพียงได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น แผนงบประมาณประจำปีมีจำนวนมหาศาลแต่การได้รับประโยชน์ของประชาชนจริงอาจจะไม่มากเท่ากับงบประมาณแต่ละปีก็เป็นไปได้

กล่าวสรุปได้ว่า การพัฒนาประเทศตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในไทยแลนด์ 4.0 แม้ว่าจะมีประเด็นอื่นๆ มากหมายสุดท้ายการเข้าถึงศาสตร์แห่งพระราชทานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นคำตอบที่ประชาชนควรรู้และน้อมนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ยิ่งภาครัฐและรัฐบาลก็ยิ่งมีความจำเป็นและให้ความสำคัญต่อการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศภายใต้แนวคิดระบบเศรษฐกิจที่เน้นความประหยัด ความพอเพียง ความพอดีของการใช้งบประมาณของรัฐซึ่งผู้เขียนเห็นว่าควรมองไปที่ การพัฒนาองค์ความรู้และความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงให้กับข้าราชการและประชาชน การกำหนดระเบียบการใช้จ่ายงบประมาณภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพและเคร่งครัดให้มากที่สุด การส่งเสริมระบบเศรษฐกิจชุมชนและความเข้มแข็งในชุมชนได้อย่างอิสระ การพัฒนาศักยภาพภาคเกษตรกรรมให้มีคุณภาพเทียบเท่าภาคเอกชนขนาดใหญ่ การส่งเสริมหน่วยงานกำกับดูแลจริยธรรมทางการเงินในระดับจังหวัด และรัฐบาลจะต้องเป็นแบบอย่างและสัญลักษณ์การดำเนินงานภายใต้ระบบเศรษฐกิจพอเพียง เพราะการสอนและการบังคับที่ดีที่สุด อาจจะพบคำตอบที่ชัดเจนมากขึ้น

สรุป

การขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในยุคสังคมไทย 4.0 อาจจะเป็นคำตอบสุดท้ายที่ประเทศกำลังพัฒนาจะต้องรับฟังและช่วยกันผลักดันแนวคิดไปสู่ภาคปฏิบัติที่ลดการบริโภคให้น้อยลงที่สุด ซึ่งการก้าวเข้าสู่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นแรงเสริมให้ประเทศก้าวไปสู่การพัฒนาได้อย่างสมบูรณ์แบบมากที่สุดด้วยคำว่าประเทศที่พัฒนาแล้วได้อย่างภาคภูมิใจที่สามารถอยู่ร่วมกันธรรมชาติที่ควรจะเป็นมากกว่าใช้ทุนในการขนทรายเข้าวัด

มากมายเพื่อตอบสนองต่อความต้องการมนุษย์ที่ไร้ขีดจำกัดของความต้องการซึ่งผู้เขียนเห็นว่าสิ่งที่ประเทศไทยควรจะต้องตระหนักและให้ความสำคัญจะอยู่ที่ประเด็นเหล่านี้ คือ การเสริมสร้างองค์ความรู้และความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงให้กับข้าราชการและประชาชน การกำหนดระเบียบการใช้จ่ายงบประมาณภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพและเคร่งครัดให้มากที่สุด การส่งเสริมระบบเศรษฐกิจชุมชนและความเข้มแข็งในชุมชนได้อย่างอิสระ การพัฒนาศักยภาพภาคเกษตรกรรมให้มีคุณภาพเทียบเท่าภาคเอกชนขนาดใหญ่ การส่งเสริมหน่วยงานกำกับดูแลจริยธรรมทางการเงินในระดับจังหวัด และรัฐบาลจะต้องเป็นแบบอย่างและสัญลักษณ์การดำเนินงานภายใต้ระบบเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นรัฐบาลควรจะเอาจริงเอาจังอย่างเข้มข้นต่อการพัฒนาประเทศอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนได้ด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เอกสารอ้างอิง: References

- กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา. (2559). *Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน*. พุทธศักราช. (เอกสารอัดสำเนา).
- The Administration of Research and Education Quality Assurance (2016). *Thailand 4.0. Model-driven countries Thailand into the wealthy, Stable and Sustainable Manner*. November (Copy).
- พระวิศิษฐกุล สิริปญโญ. (2553). *การประยุกต์หลักธรรมเพื่อพัฒนาผู้นำพึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Phra Wisitthakul Siripanno (2010). *The Application of Principles for Leadership Development in the Era of Globalization*. M.A. Thesis Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- ลีลาภรณ์ บัวสา. (2549). *เศรษฐกิจพอเพียง ร่วมเรียนรู้ สานข่าย ขยายผล*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- Buasa, L. (2006). *Sufficiency Economy: Learning Expand the Results*. Bangkok: Thailand Research Fund.

การดำเนินการนิเทศการสอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19

A Practice for Instructional Supervision Schools under Secondary Educational Service Area Office 19

¹ณาริณี ทองมี และ ชิชณพงศ์ ศรีจันทร์

¹Charinee Thongmee and Chissanapong Sonchan

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University

¹Corresponding Author. E-mail: charineetongmee@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพดำเนินการนิเทศการสอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 และเพื่อเปรียบเทียบสภาพดำเนินการนิเทศการสอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ ประสบการณ์ในการทำงานและวิทยฐานะ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 จำนวน 327 คน โดยใช้ตารางเครชีและมอร์แกน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.940 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) ด้วยสถิติเอฟ และการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการดำเนินการนิเทศการสอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ตามความคิดเห็นของข้าราชการครู ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลโดยภาพรวมรายด้านและรายข้อ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตร

รองลงมา ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการ และด้านการพัฒนาบุคลากรทางการเรียนการสอน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการวัดผลและประเมินผล

2. ผลการเปรียบเทียบสภาพการดำเนินการนิเทศการสอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ ประสบการณ์ในการทำงานและวิทยฐานะ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: การนิเทศ; การสอนในโรงเรียน; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19

Abstract

The Objectives of the research article were to study the conditions of the instructional supervision in schools under Secondary Educational Service Area Office 19, and to compare the conditions of the instructional supervision in schools under Secondary Educational Service Area Office 19 through opinions of teachers and education personnel, classified by position, work experience and educational level. The samples of the research were 327 teachers and educational personnel under Secondary Educational Service Area Office 19, selected by Krejcie & Morgan's table. The instrument used for data collection was the rating scale questionnaire with the entire reliability of .940. The statistics used for data analysis were comprised of frequency, percentage, mean, standard deviation, the t-test for Independent samples, the one-way analysis of variance (ANOVA) with the F-test, and Scheffé's test of paired differences.

The research findings were as follows:

1. The conditions of the instructional supervision in schools under Secondary Educational Service Area Office 19 were found to be overall and in each aspect at a high level. Considered in each aspect, they were found to be at a high level. The curriculum development was found to be at the highest level of the mean, followed by learning management and development of learning personnel, and educational measurement and evaluation.

2. The comparison of conditions of the instructional supervision in schools under Secondary Educational Service Area Office 19 from the opinions of teachers and educational personnel, classified by positions, work experiences and educational levels, was found not to be overall different.

Keywords: Instructional; Supervision in Schools; The Secondary Educational Service Area Office 19

บทนำ

การศึกษาระดับขั้นพื้นฐานมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการพัฒนาคุณภาพชีวิตพร้อมที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคมตามบทบาทและหน้าที่ของตน โดยให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ทนต่อการเปลี่ยนแปลง มีสุขภาพที่สมบูรณ์ทั้งกายและจิตใจ ทำงานเป็นและครองชีวิตอย่างสงบสุข และยังเป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างคนให้สมบูรณ์ทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา มีฝีมือในการทำงานและคุณธรรม โดยถือว่าผู้ที่เรียนจบการศึกษาในระดับนี้จะสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้นโรงเรียนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องร่วมมือกันให้เด็กได้รับการศึกษาให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ ความสุข ความพอใจและการเป็นพลเมืองดีของชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559) มีความตระหนักและศรัทธาในหน้าที่ให้การ “บ่มเพาะคนดี คนเก่งและมีความสุข” เหมาะสมกับธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียน นำไปสู่การเรียนรู้ในสังคมอย่างมีความสุข (เตือนใจ สุกใส, 2561; วณิดา ลลิตธนภัทร, 2560) (แนะนำให้เพิ่ม) การจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษามีความจำเป็นและสำคัญต่อการจัดการศึกษาของประเทศ เพราะเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับทุกคน และครอบคลุมการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งจะมีผลต่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศ (ธีระ รุญเจริญ, 2546)

การนิเทศการสอนเป็นส่วนหนึ่งในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและในการประกันคุณภาพภายใน มาตรฐานที่ 18 ได้กำหนดให้สถานศึกษามีระบบการนิเทศการสอนและนำผลไปปรับปรุงการสอนอย่างสม่ำเสมอ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2545) การนิเทศการสอน เป็นงานที่มุ่งพัฒนาระบบการเรียนการสอน เพื่อช่วยพัฒนาครูให้เกิดความเจริญงอกงามในวิชาชีพ เป็นงานที่ควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งคุณภาพการเรียนการสอนและผลที่เกิดกับผู้เรียน โดยเฉพาะการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เกิดจากความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องทางการศึกษาทุกฝ่ายที่จะแสดงบทบาท หน้าที่ของผู้นิเทศ การเลือกใช้รูปแบบทางนิเทศ ตลอดจนเทคนิคและทักษะในการนิเทศการศึกษา โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน (วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์, 2536)

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 พบว่า เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยร้อยละผลการทดสอบระดับชาติ (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2558 ระดับประเทศ กับ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 เฉลี่ยทุกกลุ่มสาระอยู่ในระดับต่ำกว่า (สารสนเทศการศึกษา, 2558) ซึ่งมีสาเหตุมาจากบุคลากรโรงเรียนขาดการพัฒนา ครูสอนโดยไม่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ในการจัดการเรียนการสอนของครู ครูขาดทักษะกระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูขาดความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ครูขาดความรู้ความเข้าใจในการวัดผลประเมินผล นอกจากนี้การนิเทศภายในยังไม่เป็นระบบเท่าที่ควร การจัดการศึกษา

ในโรงเรียน ขาดแคลนครูไม่ครบชั้น ครูผู้สอนไม่ตรงกับวิชาเอกและไม่ตรงกับความสามารถของตน ครูผู้สอนมีภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบมาก ซึ่งนอกเหนือจากหน้าที่การสอน ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการนิเทศงานวิชาการหลายด้าน (สุรศักดิ์ หลาบมาลา, 2534) เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของผู้เรียนโดยตรง นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ระดับชาติของนักเรียนต่ำ ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น ในฐานะผู้วิจัยเป็นหัวหน้าฝ่ายวิชาการ พบว่าการดำเนินงานด้านการนิเทศการเรียนการสอนในสถานศึกษายังขาดประสิทธิภาพ ขาดความต่อเนื่อง โดยไม่ได้นิเทศการสอนอย่างจริงจัง ผู้บริหาร ครูวิชาการของโรงเรียน ไม่ได้รับนิเทศหรือผู้นิเทศไม่พัฒนา ตามคำแนะนำ โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษา ครูวิชาการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ กระบวนการ เทคนิควิธีและกิจกรรม การนิเทศการสอนน้อย จึงส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในการประเมินคุณภาพการศึกษาไม่บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (ชวนพิศ คาคสนิท, 2554)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพและปัญหาการนิเทศการสอนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 เพื่อจะนำผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ไปใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษาวิเคราะห์เพื่อใช้ในการวางแผน การดำเนินการนิเทศการสอน เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ในการทำงานให้แก่ครูทุกคนในสถานศึกษา เพื่อสร้างเสริมขวัญและกำลังใจ ให้ครูสามารถปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนของตนให้ดียิ่งขึ้นอยู่เสมอ และพัฒนาตรงตามความต้องการของนักเรียนด้วยเทคนิควิธีที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้ผลให้ผลสัมฤทธิ์ระดับชาติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ให้เกิดประสิทธิภาพ และให้ผลสัมฤทธิ์ระดับชาติของนักเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 สูงขึ้นในปีการศึกษาหน้าต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินการนิเทศการสอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19
2. เพื่อเปรียบเทียบสภาพการดำเนินการนิเทศการสอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 โดยจำแนกตาม ตำแหน่งหน้าที่ ประสบการณ์ในการทำงาน และวิทยฐานะ

สมมติฐานการวิจัย

ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกันมีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินการนิเทศการสอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 แตกต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาสภาพการดำเนินการนิเทศการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ซึ่งประกอบด้วย 5 ด้านซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสำรวจความต้องการและความสนใจเกี่ยวกับการนิเทศภายในสถานศึกษาของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 แล้วนำมาจำแนกตามระดับความถี่จากมากไปหาน้อย ได้ 5 ประเด็นที่สำคัญดังนี้คือ 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตร 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน 3) ด้านสื่อการเรียนการสอน 4) ด้านการวัดผลและประเมินผล และ 5) ด้านการพัฒนาบุคลากรทางการเรียนการสอน

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 2,166 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample size) โดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 327 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพดำเนินการนิเทศการสอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 52 ข้อ มีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .90 สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่ การหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา การหาความเชื่อมั่น สถิติพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างสภาพดำเนินการนิเทศการสอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ และวิทยฐานะโดยใช้สถิติ t -test และประสิทธิภาพการทำงาน โดยใช้สถิติ เอฟ (F-test)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ใช้แบบสอบถาม จำนวน 327 ชุด สามารถเก็บรวบรวมแบบสอบถามและตรวจสอบสภาพความสมบูรณ์ จำนวน 327 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของกลุ่มตัวอย่าง ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1. ตำแหน่งหน้าที่		
1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา	37	11.30
1.2 ครูผู้สอน	290	88.70
รวม	327	100.00
2. ประสบการณ์ในการทำงาน		
2.1 น้อยกว่า 5 ปี	67	20.50
2.2 5 - 10 ปี	142	43.40
2.3 มากกว่า 10 ปี	118	36.10
รวม	327	100.00
3. วิทยฐานะ		
3.1 ไม่มีวิทยฐานะ	138	42.20
3.2 มีวิทยฐานะ	189	57.80
รวม	327	100.00

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 11.30 ครูผู้สอน จำนวน 290 คน คิดเป็นร้อยละ 88.70 มีประสบการณ์การทำงาน น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 20.50 ประสบการณ์การทำงาน 5-10 ปี จำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 43.40 และประสบการณ์ในการทำงาน มากกว่า 10 ปี จำนวน 118 คน คิดเป็นร้อยละ 36.10 ไม่มีวิทยฐานะ จำนวน 138 คน คิดเป็นร้อยละ 42.20 มีวิทยฐานะ จำนวน 189 คน คิดเป็นร้อยละ 57.80 ตามลำดับ

**ผลการวิเคราะห์ระดับสภาพการดำเนินการนิเทศการสอนในโรงเรียน สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19**

ผลการวิเคราะห์ระดับสภาพการดำเนินการนิเทศการสอนในโรงเรียน สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ปรากฏผลดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพการดำเนินงานการนิเทศการสอนใน
โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 โดยภาพรวมและ
รายด้าน

สภาพการดำเนินการนิเทศการสอนในโรงเรียน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการพัฒนาหลักสูตร	4.26	.33	มาก
2. ด้านการจัดการเรียนการสอน	4.12	.41	มาก
3. ด้านสื่อการเรียนการสอน	4.08	.39	มาก
4. ด้านการวัดผลและประเมินผล	4.04	.44	มาก
5. ด้านการพัฒนาบุคลากรทางการเรียนการสอน	4.10	.44	มาก
รวม	4.12	.32	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า สภาพการดำเนินการนิเทศการสอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = .32)
เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ
ด้านการพัฒนาหลักสูตร ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = .33) รองลงมา ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการ
สอน ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = .41) และด้านการพัฒนาบุคลากรทางการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.10$,
S.D. = .44) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการวัดผลและประเมินผล ($\bar{X} = 4.04$, S.D. =
.44)

ผลการเปรียบเทียบสภาพการดำเนินการนิเทศการสอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูและบุคลากร
ทางการศึกษา จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ ประสบการณ์ในการทำงานและวิทยฐานะ ผู้วิจัยได้
นำเสนอข้อมูล โดยภาพรวมและรายด้าน ดังนี้

สภาพการดำเนินการนิเทศการสอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

สภาพการดำเนินการนิเทศการสอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

สภาพการดำเนินการนิเทศการสอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จำแนกตามวิทยฐานะพบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการดำเนินการนิเทศการสอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาสภาพการดำเนินการนิเทศการสอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19

ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนให้ความสำคัญต่อการนิเทศการสอน เนื่องจากการนิเทศการสอนเป็นงานที่มีความสำคัญงานหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนและบริหารสถานศึกษาในการพัฒนาการศึกษาสายสามัญหรือสายอาชีพต่างก็มีการนิเทศเป็นหลักของการจัดกิจกรรมบริหารสถานศึกษา ด้วยเหตุนี้การนิเทศจึงเป็นกระบวนการของสถานศึกษา ที่มุ่งจะส่งเสริมให้การสนับสนุน และพัฒนามาตรฐานของการศึกษาโดยเฉพาะผู้นิเทศก็ต้องมีความรู้ ประสบการณ์ และทักษะต่างๆในการนิเทศต้องการขวัญและกำลังใจ ต้องการความร่วมมือจากบุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ขณะเดียวกันผู้รับการนิเทศก็ต้องการดูแลเอาใจใส่ ต้องการขวัญกำลังใจ และการสนับสนุนจากผู้นิเทศและผู้บริหารเช่นกัน นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2545 ให้ความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนางานด้านวิชาการ ส่งผลให้ผู้บริหารโรงเรียนและครูวิชาการของโรงเรียนจะต้องมีการนิเทศการสอน เพื่อส่งเสริมให้ครูผู้สอนมีพัฒนางานด้านวิชาการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง กล่าวได้ว่าการดำเนินการนิเทศการสอนของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพโดยรวมของโรงเรียน ซึ่ง ขวณพิศ คาคตสนิท (2554) ได้ให้ความเห็นไว้ว่าการบริหารงานวิชาการถือว่าเป็นงานหลักของโรงเรียนที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องดำเนินการนิเทศกำกับดูแลการ

จัดการเรียนการสอนใกล้ชิด เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนักและสร้างขวัญ กำลังใจแก่ครูผู้สอนจึงทำให้ผู้บริหารโรงเรียนและครูได้ร่วมกันดำเนินการอย่างเต็มที่ที่เป็นผลให้ สภาพการดำเนินงานนิเทศการสอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 อยู่ในระดับมาก จึงทำให้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของงานวิจัยของ พัทรี ศานติ อารวรรณ์ (2552) ได้ศึกษาสภาพการนิเทศการสอนในโรงเรียนของศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่नावาง อำเภอแม่ฮาด จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัย พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ สอดคล้องกับงานวิจัยของวิสูตร ม่วงหวาน (2551) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการนิเทศภายใน สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 5 ผลการศึกษา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกับงานวิจัยของเอกกมล ประครองทรัพย์ (2555) ได้ ศึกษาการนิเทศภายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4 ผลการวิจัย พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบสภาพการดำเนินการนิเทศการสอนในโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19

ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน จำแนกตามประสบการณ์ ในการทำงาน พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความร่วมมือกันในการดำเนินงานการนิเทศการสอนในโรงเรียนเป็น ระบบ ซึ่งกระบวนการของผู้นิเทศที่มุ่งจะปรับปรุงและพัฒนาการสอนในสถานศึกษา และมุ่งที่ พฤติกรรมของครูที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมและคุณภาพของผู้เรียน โดยการเน้นความร่วมมือกัน ระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศอย่างจริงจัง ถูกต้องตามหลักวิชา มี นอกจากนี้ผู้บริหารและ ครูผู้สอนมีแนวทางดำเนินงานช่วยเหลือ แนะนำ ปรับปรุงการเรียนการสอนร่วมกันให้มี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นมุมมองของผู้บริหารและครูผู้สอนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน จึงทำ ให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีตำแหน่งหน้าที่ต่างกันมีความคิดเห็นต่อสภาพ การดำเนินงานการนิเทศการสอนไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ เอกกมล ประ ครองทรัพย์ (2555) ได้ศึกษาการนิเทศภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ขอนแก่น เขต 4 ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีตำแหน่ง ต่างกันมีความคิดเห็นต่อสภาพการนิเทศภายในโรงเรียน ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

จำแนกตามวิทยฐานะพบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ที่เป็นเช่นนี้อาจ เนื่องมาจากอาจเป็นเพราะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกคนไม่ว่าจะมีหรือไม่มี วิทยฐานะล้วนแต่จะต้องมีความมุ่งหมายของการนิเทศการสอนร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับ การนิเทศ เพื่อช่วยพัฒนาความสามารถของครู มุ่งช่วยเหลือ แนะนำ ปรับปรุงและส่งเสริมครูให้

พัฒนาในด้านต่างๆ อย่างเต็มที่ ช่วยให้ครูมองเห็นปัญหา สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับนักเรียน ช่วยให้บุคลากรในโรงเรียนเข้าใจจุดมุ่งหมายของการศึกษา และเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง ช่วยสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานแก่ครูอันจะส่งผลต่อเป้าหมายสุดท้ายคือ นักเรียนที่มีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาและส่งผลกระทบต่อคุณภาพการเรียนการสอน ให้มีความก้าวหน้าตามยุคโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ นอกจากนี้ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศไม่ได้จำแนกตามวิทยฐานะแต่ถูกจำแนกให้ภายใต้ความเหมาะสมตามความถนัดและความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคลเนื่องจากทุกคนมีความสำคัญเท่าเทียมกันจากความตระหนักร่วมกันในบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อยกระดับคุณภาพของโรงเรียนร่วมกันดังกล่าว จึงทำให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่วิทยฐานะต่างกันมีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานการนิเทศการสอนในโรงเรียนไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารโรงเรียนควรมีความตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการของโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการนิเทศการศึกษา ซึ่งเป็นงานที่มีความสำคัญยิ่งในการพัฒนาวิชาการของโรงเรียน จะต้องให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้นำทางวิชาการ ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากร นำหลักสูตรไปใช้ การนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตร
2. ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องร่วมมือกันกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อการบริหารโรงเรียนในกลุ่มเครือข่าย และการใช้ทรัพยากรทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ และบุคลากรร่วมกัน
3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรได้เร่งสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเครือข่ายในการดูแลโรงเรียนเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน สนับสนุนให้มีการศึกษาร่วมกัน เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา
4. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรได้ให้ความช่วยเหลือแก่โรงเรียนในด้านการจัดสรรบุคลากรให้ครบชั้นจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอตามขอบข่ายงานจัดสรรสื่อวัสดุอุปกรณ์ ที่ทันสมัยเพื่อสะดวกต่อการบริหารงานและจัดการเรียนการสอน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของโรงเรียนโดยใช้แต่ละองค์ประกอบของการดำเนินงานการนิเทศการสอนในโรงเรียนเป็นตัวแปรพยากรณ์

2. ควรศึกษาเปรียบเทียบสภาพการบริหารโรงเรียน โดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งอาจใช้การสัมภาษณ์ หรือการประชุมกลุ่ม

3. ควรจะได้ศึกษาความต้องการพัฒนาตนเอง เรื่อง การนิเทศภายในและการประกันคุณภาพ เพื่อนำไปสู่การดำเนินการแก้ไขสภาพและปัญหาการดำเนินงานวิชาการของโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง: References

กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). กฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดจำนวนกรรมการคุณสมบัติหลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธานกรรมการและกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

Ministry of Education. (2015). *The Rule of the Ministry for Determination of the Committees, Methods, Selection of President and Committee, Time and Dismissal of Holding the Position and Dismissal of the Committee of Basic Education, 2003*. Bangkok: Ministry of Education.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546 ก). คู่มือการบริหารสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

Ministry of Education. (2003 a). *The Manual of the Management of the Educational School as a Juristical Person*. Bangkok: The Organization for Delivery of Goods and Parcels.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546 ข). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

Ministry of Education. (2003 b). *The Act of National Education, 1999, as amended (No. 2). 2002*. Bangkok: The Organization for Delivery of Goods and Parcels.

เตือนใจ สุกใส. (2561). รูปแบบการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการสำหรับนักเรียนประถมศึกษา. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 6(1), 306-318.

Sooksai, T. (2018). The Buddhist Integrated Learning Model for Primary Students. *Journal of MCU Peace Studies*, 6(1), 306-318.

- วณูดา ลลิตธนภทร. (2560). พุทธวิธีการจัดการศึกษาโดยครอบครัว. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 2(3), 1-12.
- Lalittanapatr, W. (2017). Buddhist Method in Home School. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 2(3), 1-12.
- ชวนพิศ คาคสนิท. (2554). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการนิเทศการสอนโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาละยองเขต 2. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Khardsanit, C. (2011). *Problems and Guidelines for Developing the Primary School Teaching Supervision under Rayong Primary Educational Service Area Office 2*. Thesis of master degree, Educational Administration Major. Burapa University.
- ธีระ รุญเจริญ. (2546). *การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: ช้างฟ้า
- Roonjareon, T. (2002). *The School Management of Educational Reform Period*. Bangkok: Millet.
- พัชร ศานติอารณ. (2552). *สภาพการนิเทศภายในของศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่่นาวางอำเภอแม่อย จังหวัดเชียงใหม่*. การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Sarnti-arwan, P. (2009). *The State of internal supervision status of the Mae Na Wang Education Quality Development Center, Mae Ai District. Chiang Mai Province*. Independent Study of Master degree. Educational Administration Major. Graduated University Chiang Mai.
- วไลรัตน์ บุญสวัสดิ. (2538). *หลักการนิเทศการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Boonsawat, W. (1984). *Principles of Educational Supervision*. Bangkok: Faculty of Education, Chulalongkorn University.
- วิสูตร ม่วงหวาน. (2551). *สภาพและปัญหาการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 5*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

Muangwhan, W. (2008). *The State and problems of internal supervision in basic education under the Office of Ubon Ratchathani Educational Service Area 5*. Thesis of master degree, Educational Administration Major. Graduated Ubon Ratchathani Rajabhat University.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19. (2558). *สารสนเทศทางการศึกษา ประจำปี การศึกษา พุทธศักราช 2558*. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มนโยบายและแผนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต19.

Secondary Educational Service Area Office 19. (2014). *The Data of Educational Information Technology in 201*. Bangkok: Policy and Planning Group of Secondary Educational Service Area Office 19.

สุรศักดิ์ หลาบมาลา. (2534). *ความสำคัญของการพัฒนาครู*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

Harbmala, S. (1980). *The Importance of Teacher Development*. Bangkok: Office of the Teachers Council.

เอกกมล ประครองทรัพย์ (2555). *การนิเทศภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ขอนแก่น เขต 4*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

Prakongsab (2012). *Internal School Supervision under the Office of Khon Kaen Educational Service Area 4* . Thesis of Master Degree, Educational Administration Major, Rajabhat Loei University.

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับ
การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19

The Relationship between Instructional Leadership of
Principals and Professional Learning Community of Schools
under the Secondary Education Service Area Office 19

¹ชาญชัย นันทะผา และ พิมพอร์ สดเอี่ยม

Chanchai Nuntapha and Pim-on Sod-lum

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University

¹E-mail: tumchanchai21@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เพื่อศึกษาระดับการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน 4) เพื่อศึกษาปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน และ 5) เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 326 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการแจกแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป การแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ Pearson และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า

1) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก 2) การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนโดยภาพรวมและราย

ด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก 3) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็น
ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนมีความสัมพันธ์กันทางบวก อยู่ในระดับสูงอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) ปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลการ
เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มี 2
ด้าน คือ ด้านการกำหนดเป้าหมายร่วมกันและสร้างความเข้าใจกับเป้าหมายนั้น และด้านการ
กำกับติดตามและจัดให้มีการสะท้อนผลกระบวนการเรียนการสอน โดยมีประสิทธิภาพการ
ทำนายร้อยละ 43.50 5) สมการพยากรณ์ของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่
ส่งผลต่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนคือ $\hat{Y} = .450(X_2) + .271(X_3)$

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์; ภาวะผู้นำ; ผู้บริหารสถานศึกษา; ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ
ของโรงเรียน

Abstract

The purposes of this research were to 1) to study the level academic leadership of school administrators. 2) To study the level of community learning professional in the school. 3) To study the relationship between administrator's instructional leadership of school and the community of professional learning in school 4) study the factor of administrator's instructional leadership that affected to the community of professional learning in school and 5) regression equation of administrator's instructional leadership that affected to the community of professional learning in school under the secondary educational service area office 19. The samples were teachers and educational personnel 326 peoples. Data collection Questionnaire. Data analysis by software program. Frequency, percentage, mean, and standard deviation. Test the hypothesis by finding the Pearson correlation coefficient and multiple regression analysis with Enter method and Stepwise method.

Research finding found

1) Academic Leadership of School Administrators the overall and individual aspects are at a high level. 2) Being a community of professional learning in the school. The overall and individual aspects are at a high level. 3) Academic Leadership of School Administrators and Community-Based Professional Learning Communities. Have a positive relationship at the .01 of significance. 4) The academic leadership of the school administrators resulted in a community of professional learning in the school at the .01 of significance. There are 2 sides it's a common goal and goal setting and Supervising, monitoring, and reflecting the learning process. The efficiency of the prediction 43.50 percent 5) Equation of Forecast of Academic Leadership of School Administrators affect Being a community of professional learning in the school is $\hat{Y} = .450(x_2) + .271(x_3)$.

Keywords: Relationship; Instructional Leadership; Professional Learning Community of Schools

บทนำ

โลกในปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ เป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง มีการหลั่งไหลของกระแสความเจริญก้าวหน้าที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านความรู้ ด้านเทคโนโลยี การคมนาคม การศึกษา การสื่อสาร การเงิน การค้า และการเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อคุณภาพการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างมาก ดังนั้น การพัฒนาประเทศให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคปัจจุบัน สิ่งสำคัญ คือ การพัฒนาคนด้วยกลไกการจัดการศึกษา เพราะการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและแก้ไขปัญหาต่างๆ ในสังคม กระทรวงศึกษาธิการในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาของประเทศได้พยายามพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยการปฏิรูปโรงเรียน ซึ่งงานวิชาการเป็นงานหลักของสถานศึกษา เป็นงานเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียนทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ (รุจิรุ ภู่อาระ และจันทราณี สงวนนาม, 2545) การจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษามีความจำเป็นและสำคัญต่อการจัดการศึกษาของประเทศ เพราะเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับทุกคน และครอบคลุมการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งจะมีผลต่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศ (ธีระ รุญเจริญ, 2546) นำไปสู่การเรียนรู้ในสังคมอย่างมีความสุข (เตือนใจ สุกใส, 2561; วญาดา ลลิตธนภัทร, 2560)

การบริหารงานวิชาการให้มีคุณภาพและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพได้นั้น องค์ประกอบสำคัญ คือ การมีภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร หมายถึง ผู้บริหารแสดงออกถึงความสามารถในการบริหารกิจกรรมโรงเรียน ที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนา และส่งเสริมวิชาการให้ได้ผลดียิ่งขึ้น เอื้อต่อการทำงานของครู สนับสนุนให้คุณภาพการสอนของครูดีขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพนักเรียนในที่สุด หัวใจของการปฏิรูปการศึกษา คือ การปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียนและครูผู้สอน กลไกสำคัญที่ช่วยให้การปฏิรูปดังกล่าวประสบความสำเร็จ คือ ต้องปรับกระบวนการทัศน์การบริหารสถานศึกษาแบบเดิมที่เคยปฏิบัติไปสู่การพัฒนาสถานศึกษาให้เป็น “ชุมชนทางวิชาชีพ” เพื่อให้โรงเรียนมีบรรยากาศและวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน มีการสร้างความรู้และนวัตกรรมใหม่ที่เหมาะสมสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนสมัยใหม่ ซึ่งการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นการรวมตัวของกลุ่มคนในวิชาชีพครูที่มีความรู้ ความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งมาร่วมแลกเปลี่ยน แบ่งปัน เรียนรู้ในเรื่องนั้นๆ ร่วมกัน ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่เพื่อนำไปประยุกต์และปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์และสิ่งแวดล้อมได้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 มีหน้าที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดเลยและหนองบัวลำภู จากผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยสำนักทดสอบทางการศึกษา พบว่า นักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19

ยังมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ ต่อเนื่องกันหลายปี โดยพบว่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละผลการทดสอบระดับชาติ หรือ (O-NET) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 ประจำปีการศึกษา 2558 มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าระดับประเทศทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19

2. เพื่อศึกษาระดับการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19

4. เพื่อศึกษาปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19

5. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19

สมมติฐานการวิจัย

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 มีความสัมพันธ์กัน

2. มีปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างน้อย 1 องค์ประกอบสามารถพยากรณ์การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 ได้

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 โดยที่ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาศึกษาตามแนวคิดของ Alig–Mielcarek & Hoy (2005) มี 3 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การส่งเสริมพัฒนาวิชาชีพครูทั้งโรงเรียน 2) การกำหนดเป้าหมายร่วมกันและสร้างความเข้าใจกับเป้าหมายนั้น และ 3) การกำกับติดตามและจัดให้มีการสะท้อนผลกระบวนการเรียนและการสอน และการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning community : PLC) ของโรงเรียน ศึกษาตามแนวคิดของ Hord (1997) มี 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การสนับสนุนและการเป็นผู้นำร่วมกัน 2) การสร้างค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วมกัน 3) การเรียนรู้ร่วมกันและประยุกต์ใช้ความรู้ 4) การมีเงื่อนไขที่สนับสนุน และ 5) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ปีการศึกษา 2559 ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 132 คนและครูผู้สอน จำนวน 2,052 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 2,184 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 326 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 46 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .986 สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของ Cronbach สถิติที่ใช้พื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน วิเคราะห์โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ Pearson และศึกษาปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ด้วยวิธี Enter และวิธี Stepwise

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ผลปรากฏดังตารางที่ 1
 ตารางที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามวุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์
 การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. ตำแหน่งหน้าที่		
1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา	20	8.10
1.2 ครูผู้สอน	306	93.90
รวม	326	100.00
2. วุฒิทางการศึกษา		
2.1 ปริญญาตรี	182	55.80
2.2 สูงกว่าปริญญาตรี	144	44.20
รวม	326	100.00
3. ประสบการณ์การทำงาน		
3.1 น้อยกว่า 10 ปี	108	33.10
3.2 10 – 20 ปี	90	27.60
3.3 มากกว่า 20 ปี	128	39.30
รวม	326	100.00
4. ขนาดของสถานศึกษา		
4.1 โรงเรียนขนาดเล็ก	75	23.00
4.2 โรงเรียนขนาดกลาง	135	41.40
4.3 โรงเรียนขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษ	116	35.60
รวม	326	100.00

2. ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ผลปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 โดยภาพรวม และรายด้าน

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครูทั้งโรงเรียน	4.12	0.647	มาก
2. การกำหนดเป้าหมายร่วมกันและสร้าง ความ เข้าใจกับเป้าหมายนั้น	4.13	0.565	มาก
3. การกำกับติดตามและจัดให้มีการสะท้อน ผลกระบวนการเรียนและการสอน	3.99	0.752	มาก
รวม	4.13	0.620	มาก

3. ผลการวิเคราะห์ระดับการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ผลปรากฏดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน โดยภาพรวมและรายด้าน

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การสนับสนุนและการเป็นผู้นำร่วมกัน	4.11	0.597	มาก
2. การสร้างค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วมกัน	4.16	0.681	มาก
3. การเรียนรู้ร่วมกันและการประยุกต์ใช้ ความรู้	4.13	0.557	มาก
4. การมีเงื่อนไขสนับสนุน	4.07	0.698	มาก
5. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล	4.16	0.647	มาก
รวม	4.15	0.605	มาก

4. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ผลปรากฏดังตารางที่ 4

ตัวแปร	X ₁	X ₂	X ₃	Y ₁	Y ₂	Y ₃	Y ₄	Y ₅	X	Y
X ₁	1.00	.683**	.609**	.592**	.586**	.535**	.658**	.437**	.852**	.493**
X ₂		1.00	.650**	.658**	.554**	.630**	.686**	.570**	.695**	.626**
X ₃			1.00	.632**	.672**	.663**	.730**	.542**	.884**	.564**
Y ₁				1.00	.658**	.681**	.657**	.625**	.678**	.848**
Y ₂					1.00	.739**	.585**	.528**	.642**	.579**
Y ₃						1.00	.681**	.667**	.636**	.655**
Y ₄							1.00	.589**	.689**	.651**
Y ₅								1.00	.583**	.822**
X									1.00	.621**
Y										1.00

** p< .01

จากตารางที่ 4 พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา (X) กับการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน (Y) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันในทางบวก อยู่ในระดับสูง ($r=.621$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนในแต่ละด้านมีค่าอยู่ระหว่าง .437 – .739 เป็นความสัมพันธ์เชิงบวก และอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษารายด้าน ทั้ง 3 ด้านมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเรียงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการกำหนดเป้าหมายร่วมกันและสร้างความเข้าใจกับเป้าหมายนั้น (X₂) ($r=.626^{**}$) ด้านการกำกับติดตามและจัดให้มีการสะท้อนผลกระบวนการเรียนการสอน (X₃) ($r=.564^{**}$) และ ด้านการส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครูทั้งโรงเรียน (X₁) ($r=.493^{**}$) ตามลำดับ

5.ผลการวิเคราะห์ปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19

1) การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยนำตัวแปรทั้งหมดมาพยากรณ์การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ด้วยวิธี Enter ปรากฏดังตารางที่ 5

ตัวแปรพยากรณ์	β	Std.Error	Beta	t	P – Value
1.ด้านการส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครูทั้งโรงเรียน (X_1)	.002	.060	.003	.041	.968
2.การกำหนดเป้าหมายร่วมกันและสร้างความเข้าใจกับเป้าหมายนั้น (X_2)	.483	.065	.451	7.40	.000
3.การกำกับติดตามและจัดให้มีการสะท้อนผลกระบวนการเรียนการสอน (X_3)	.219	.049	.272	4.425	.000
ค่าคงที่ (Constant)	1.291				
R = .659 R ² =.435 F=82.586**					

**p< .01

จากตารางที่ 5 พบว่า ปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 3 ด้าน คือด้านการส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครูทั้งโรงเรียน (X_1) ด้านกำหนดเป้าหมายร่วมกันและสร้างความเข้าใจกับเป้าหมายนั้น (X_2) และด้านการกำกับติดตามและจัดให้มีการสะท้อนผลกระบวนการเรียนการสอน (X_3) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .659 มีค่าประสิทธิภาพในการทำนาย (R^2) เท่ากับ .435 หมายความว่า องค์ประกอบปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 3 ด้าน สามารถร่วมกันทำนายการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 โดยภาพรวม (Y) ได้ร้อยละ 43.50 และพบว่า ปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการกำหนดเป้าหมายร่วมกันและสร้างความเข้าใจกับเป้าหมาย

นั้น (X_2) และด้านการกำกับติดตามและจัดให้มีการสะท้อนผลกระบวนการเรียนการสอน (X_3) ส่งผลต่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 โดยภาพรวม (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .01 ตามลำดับ ส่วนด้านการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพครูทั้งโรงเรียน (X_1) ส่งผลต่อการเป็น ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 โดยภาพรวม (Y) อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2) การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยนำตัวแปรทั้งหมดมาพยากรณ์การเป็นชุมชน แห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ด้วยวิธี Stepwise ปรากฏดังตารางที่ 6

ตัวแปรพยากรณ์	β	Std. Error	Beta	t	P - Value
1. ด้านการกำหนดเป้าหมาย ร่วมกันและสร้างความเข้าใจกับ เป้าหมายนั้น (X_2)	.482	.059	.450	8.187*	.000
2. ด้านการกำกับติดตามและจัด ให้มีการสะท้อนผลกระบวนการ เรียนการสอน (X_3)	.218	.044	.271	4.922*	.000
ค่าคงที่ (Constant)	1.289				
R = .659 $R^2 = .435$ F=124.262**					

**p< .01

จากตารางที่ 6 พบว่า ปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา 2 ด้าน คือ ด้านการกำกับติดตามและจัดให้มีการสะท้อนผลกระบวนการเรียนการสอน (X_3) และด้าน กำหนดเป้าหมายร่วมกันและสร้างความเข้าใจกับเป้าหมายนั้น (X_2) ส่งผลต่อการเป็นชุมชนแห่ง การเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 โดย ภาพรวม (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .01 ตามลำดับ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .659 และมีค่าประสิทธิภาพในการทำนาย (R^2) เท่ากับ .435 หมายความว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 2 ด้าน สามารถ ร่วมกันทำนายการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 โดยภาพรวม (Y) ได้ ร้อยละ 43.50

6. สมการพยากรณ์ของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19

สมการพยากรณ์ปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 โดยภาพรวม (Y) สมการในรูปคะแนนดิบ $\hat{Y} = 1.289 + .482(X_2) + .218(X_3)$ และสมการในรูปคะแนนมาตรฐาน $\hat{Y} = .450(X_2) + .271(X_3)$

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta) พบว่า ตัวแปรพยากรณ์ที่มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปของคะแนนมาตรฐานสูงสุด คือ กำหนดเป้าหมายร่วมกันและสร้างความเข้าใจกับเป้าหมายนั้น (X_2) มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta) = .450 และมีค่า Beta เป็นบวก หมายความว่า เมื่อกำหนดเป้าหมายร่วมกันและสร้างความเข้าใจกับเป้าหมายนั้น (X_2) มีค่าเพิ่มขึ้น ก็จะส่งผลต่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนเพิ่มขึ้น รองลงมา คือ การกำกับติดตามและจัดให้มีการสะท้อนผลกระบวนการเรียนการสอน (X_3) มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta) = .271 มีค่า Beta เป็นบวก หมายความว่า เมื่อการกำกับติดตามและจัดให้มีการสะท้อนผลกระบวนการเรียนการสอน (X_3) มีค่าเพิ่มขึ้น ก็จะส่งผลต่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนเพิ่มขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันในทางบวก อยู่ในระดับมาก ($r=.621$) อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เป็นเพราะภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญต่อโรงเรียน มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของบุคคลในโรงเรียนทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม ผู้บริหารโรงเรียนต้องขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จ สร้างโอกาสมากกว่าที่จะรอให้ออกมาถึงจึงจะลงมือทำ มีความกระตือรือร้นพร้อมที่จะคิดสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษา เป็นผู้วิสัยทัศน์ เป็นผู้นำทางความคิด และการบริหารจัดการประพฤตินเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงาน มีการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน ส่งเสริมความก้าวหน้าให้กับคณะครูอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง และกำกับติดตามผลการปฏิบัติงานของครูอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับ สอดคล้องกับ ธนยพร บุญรักษา (2552) ได้ศึกษา

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเลย พบว่า การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเลย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนอยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน อยู่ในระดับสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 คือ ปัจจัยด้านบรรยากาศและวัฒนธรรมโรงเรียน ปัจจัยด้านโครงสร้างโรงเรียน ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ปัจจัยด้านพันธกิจและวิสัยทัศน์ ปัจจัยด้านการจูงใจ และปัจจัยด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเลย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 คือ ปัจจัยด้านบรรยากาศและ ปัจจัยด้านบรรยากาศและวัฒนธรรมโรงเรียน ปัจจัยด้านโครงสร้างโรงเรียน และปัจจัยด้านพันธกิจและวิสัยทัศน์ที่สามารถพยากรณ์การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเลย ได้ร้อยละ 78.40

2. ปัจจัยความสัมพันธ์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 พบว่า ปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครูทั้งโรงเรียน (X_1) ด้านกำหนดเป้าหมายร่วมกันและสร้างความเข้าใจกับเป้าหมายนั้น (X_2) และด้านการกำกับติดตามและจัดให้มีการสะท้อนผลกระบวนการเรียนการสอน (X_3) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .659 โดยมีค่าประสิทธิภาพในการทำนาย (R^2) เท่ากับ .435 ส่งผลต่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 โดยภาพรวม (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับ สิริ พิศุทธิ์สินธพ (2554) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพในสถาบันอุดมศึกษาคาทอลิก พบว่า รูปแบบการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพในสถาบันอุดมศึกษาคาทอลิก มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ ภาวะผู้นำแบบสนับสนุนและภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมซึ่งความเป็นไปได้สำหรับแนวทางในการปฏิบัติจริงนั้นมี 3 ประการ คือ มีการแบ่งปันอำนาจ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และมีการส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำ ค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วมซึ่งความเป็นไปได้สำหรับแนวทางในการปฏิบัติจริงนั้นมี 2 ประการ คือ มีค่านิยมและวิสัยทัศน์เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียน และมีค่านิยมและวิสัยทัศน์เพื่อการทำงานร่วมกันของบุคลากร การเรียนรู้ร่วมกันและประยุกต์การเรียนรู้ ซึ่งความเป็นไปได้สำหรับแนวทางในการปฏิบัติจริงนั้นมี 2 ประการคือมีการเรียนรู้ร่วมกัน และมีการประยุกต์ความรู้เพื่อประโยชน์ของผู้เรียน สภาพการณ์ที่สนับสนุนซึ่งความเป็นไปได้สำหรับแนวทางในการปฏิบัติจริงนั้นมี 2 ประการ คือมีโครงสร้างทางกายภาพและมีโครงสร้างทางทรัพยากรบุคคล

แนวปฏิบัติที่ดีร่วมกันซึ่งความเป็นไปได้สำหรับแนวทางในการปฏิบัติจริงนั้นมี 2 ประการ คือ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวปฏิบัติที่ดี และมีการให้ข้อมูลย้อนกลับและ ความเป็นเลิศแห่งความเป็นมนุษย์ ซึ่งความเป็นไปได้สำหรับแนวทางในการปฏิบัติจริงนั้นมี 2 ประการ คือ มีการพัฒนา มิติบุคคล และมีการพัฒนามิตินสังคม

5. สมการพยากรณ์ของปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 พบว่า ตัวแปรพยากรณ์ที่มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปของคะแนนมาตรฐานสูงสุด คือ กำหนดเป้าหมายร่วมกันและสร้างความเข้าใจกับเป้าหมายนั้น (X_2) มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน ($Bata=.450$) มีค่า ($Bata$) เป็นบวก และการกำกับติดตามและจัดให้มีการสะท้อนผลกระบวนการเรียนการสอน (X_3) มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน ($Bata=.271$) มีค่า ($Bata$) เป็นบวก โดยมีค่าประสิทธิภาพในการทำนาย (R^2) เท่ากับ .435 หมายความว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 2 ด้าน สามารถร่วมกันทำนายการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 โดยภาพรวม (Y) ได้ ร้อยละ 43.50 กล่าวคือ ถ้าผู้บริหารสถานศึกษาแสดงออกถึงความสามารถทางวิชาการในการนำความรู้ เทคนิค และทักษะการบริหารงาน ที่มีการวางกลยุทธ์ไว้อย่างดีที่เกี่ยวข้องกับการนำบุคลากรในสถานศึกษาให้ร่วมมือปฏิบัติงานพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพแล้วย่อมส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของ เอลิมชาติ เมฆแดง อรุณ จุติผล และ ชีระ รุญเจริญ (2558) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาเอกชน โดยศึกษาในโรงเรียนเอกชนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษาในเขตภาคใต้ตอนบน ศึกษาการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ตามแนวคิดของ Hord and Rutherford (2007) ที่มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำแบบสนับสนุนและมีส่วนร่วม 2) การเรียนรู้ร่วมกันและประยุกต์การเรียนรู้ 3) มีค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วมกัน 4) การมีเงื่อนไขและสภาพการณ์ที่สนับสนุน และ 5) การมีแนวปฏิบัติที่ดีร่วมกัน ผลการวิจัย พบว่า ลักษณะความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ดีของสถานศึกษาเอกชนครอบคลุม 5 ลักษณะ คือ 1) สถานศึกษามีภาวะผู้นำแบบสนับสนุนและมีส่วนร่วม 2) สถานศึกษาจัดให้มีการเรียนรู้ร่วมกันและประยุกต์การเรียนรู้ร่วมกัน 3) สถานศึกษามีค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วมกัน 4) สถานศึกษามีเงื่อนไขและสภาพการณ์ที่สนับสนุน และ 5) สถานศึกษามีแนวการปฏิบัติที่ดีร่วมกัน

ข้อเสนอแนะ

ผู้บริหารสถานศึกษาควรตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องมีการกำกับติดตามและจัดให้มีการนิเทศการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดขวัญกำลังใจ และสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความไว้วางใจและการยอมรับ ความเอื้ออาทรต่อบุคลากรในสถานศึกษา นอกจากนี้ควรสร้างภาวะผู้นำด้านการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน และสร้างความเข้าใจกับเป้าหมายนั้น มีคุณภาพได้มาตรฐานตามที่คาดหวังไว้ จะนำไปสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สำหรับนักวิจัยอื่นควรที่จะมองถึง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน โดยการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน ร่วมกับทฤษฎีภาวะผู้นำด้านอื่น เช่น ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ประสิทธิภาพของโรงเรียน เพื่อให้ได้องค์ความรู้เพิ่มเติมและเป็นการหาตัวแปรร่วมในการพยากรณ์ และควรศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง: References

- เฉลิมชาติ เมฆแดง อรุณ จุติผล และ อีระ รุญเจริญ. (2558). *แนวทางการพัฒนาความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาเอกชน*. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- Mekdaeng, C. Jutiphol, A. and Roonjaroen, T. (2015). *The development of community learning in private education*. Faculty of Management Studies College Nakhon Si Thammarat Rajabhat University.
- เตือนใจ สุกใส. (2561). รูปแบบการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการสำหรับนักเรียนประถมศึกษา. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 6(1), 306-318.
- Sooksai, T. (2018). The Buddhist Integrated Learning Model for Primary Students. *Journal of MCU Peace Studies*, 6(1), 306-318.
- ธัญพร บุญรักษา. (2552). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดเลย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

- Boonraksa, T. (2009). *Factors Affecting the Learning Community of Schools under the Local Government Organization in Loei Province*. M.A. Thesis, Educational Administration, Rajabhat Loei University.
- ไพเราะ พัดตาสิงห์. (2554). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการกับการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอ่างทอง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- Pattasing. P. (2011). A study of relationship between academic leadership and promotion. Classroom Research of Educational Administrators under the Office of Educational Service Area Primary education Ang Thong. M.A. Thesis, Educational Administration Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University.
- รุจิร ภู่อาระ และจันทราณี สงวนนาม. (2545). *การบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: บุ๊คพอยท์.
- Poosara, R. and Sanguannam, J. (2002). *Curriculum Management in Schools* Bangkok: Book Point.
- วณูดา ลลิตธนภัทร. (2560). *พุทธวิธีการจัดการศึกษาโดยครอบครัว*. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 2(3), 1-12.
- Lalittanapatr, W. (2017). Buddhist Method in Home School. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 2(3), 1-12.
- สิวรี พิศุทธิ์สินธพ. (2554). *รูปแบบการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพในสถาบันอุดมศึกษาคาทอลิก*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล.
- Phisutsinphop, S. (2011). *Community Development Model of Professional Learning in Catholic Higher Education Institutions*. Master Thesis Doctor of Philosophy, Graduate School of Management. Wong Chawalitkul University.

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายกสิกรรมธรรมชาติ
Development of Environmental Learning Management Model
Based On Sufficiency Economy Philosophy of the Agri-Nature
Networks

¹รัชนิวรรณ จินธรรม, ปันณรภัต ถกลกักดี และ อรวรรณ ภัตตรศิริ
¹Rachaneewan Cheentam, Pannrphat Takolpuckdee and
Orawon Passornsiri

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์
Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage
¹E-mail: ajrachaneewan@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายกสิกรรมธรรมชาติเป็นการวิจัยและพัฒนาใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธี พื้นที่วิจัยเป็นศูนย์ต้นแบบหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายกสิกรรมธรรมชาติในภาคกลางเครื่องมือที่ใช้ คือ ประเด็นการสนทนากลุ่มและแบบประเมินคุณภาพรูปแบบปรับปรุงรูปแบบและได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายกสิกรรมธรรมชาติ ได้รูปแบบที่มีองค์ประกอบดังนี้ 1) หลักการของรูปแบบมุ่งนำความรู้สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนมาบูรณาการกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างนักศึกษาแกนนำให้สร้างงานพึ่งตนเองได้ 2) วิธีการ ใช้การอบรมเชิงปฏิบัติการในศูนย์เครือข่ายกสิกรรมธรรมชาติ โดยการให้ความรู้ ทดลอง และปฏิบัติโดยใช้เทคนิคเข้าบรรยาย บ่ายทดลองและลงมือทำ คำสรุปและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ใช้เวลาอบรมแบบเข้ม 3 วัน 3) สื่อและวิทยาการในการเรียนรู้ ได้จัดฐานเรียนรู้ 9 ฐาน ที่มีวิทยากรและสื่อประจำฐาน ได้แก่ ฐานคนรักแม่ธรณี คนรักป่า คนรักน้ำ คนรักแม่โพสพ คนเอาถ่าน คนรัก

238 วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2561)

สุภาพ คนมีไฟ คนมีน้ำยา และคนติดดิน และ 4) การประเมินผล ใช้การประเมินเชิงปริมาณ และประเมินแบบมีส่วนร่วม ด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ เมื่อผ่านการเรียนรู้ในแต่ละฐาน และติดตามผลการปฏิบัติตามบทบาทของ แกนนำด้านหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับ สิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ผลการประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้; สิ่งแวดล้อม; เครือข่ายกสิกรรมธรรมชาติ

ABSTRACT

The objective of this research was to develop a model of environmental learning management based on Sufficiency Economy Philosophy of agri-nature network. This study was research and development using mixed methods. The research area was the main prototype of Sufficiency Economy Philosophy of agri-nature network in central region. The tools used in the study were issues of focus group discussion and model quality assessment. The model was improved and gained learning management. Data were analyzed by content analysis, mean and standard deviation.

The results were found that: The development of environmental learning management model based on Sufficiency Economy Philosophy of agri-nature networks composed of: 1) the model principle to integrate sustainable environmental knowledge into the Philosophy of Sufficiency Economy in order to create the students to lead the self-reliance, 2) the operation in the center of agri-nature networks managed by teaching, implementing and practice with schedule of lecture in the morning, implementation in the afternoon, and conclusion and exchanging knowledge in the evening, 3 days intensive training, 3) there were 9 bases of learning with guest lecturers and media, namely, man of soil conservation, man of forest conservation, man of water conservation, man of rice conservation, man of energy conservation, man of being healthy, man of alternative energy, man of self-reliant and man on earth, and 4) the evaluation composed of quantitative and participatory assessment of knowledge, attitudes and practices in each of bases, and follow-up on the role of core leaders in sufficiency economy with sustainable environment. The evaluation result by the experts were found to be at the high level.

Keywords: Learning Management; Environment; Agri-Nature Networks

บทนำ

ประเทศไทยเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจและมีปัญหาซับซ้อน มุ่งพัฒนาภาคอุตสาหกรรมและการบริการจึงละเลยการพัฒนาภาคเกษตรกรรมซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของไทยมาตั้งแต่ดั้งเดิม หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนได้มองเห็นว่าประเทศชาติจะพัฒนาและดำรงอยู่ได้ให้ปวงประชาเป็นสุขนั้น ควรน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงนำมาใช้ในการทรงงานแก้ปัญหาต่าง ๆ การพัฒนานคนให้ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการปลูกฝังคุณค่าความเป็นคนให้รู้จักคิด ให้ถูก พูดให้ถูก และปฏิบัติให้ถูกอย่างมีสติและปัญญา (คงพร นิมเจริญชัยกุล, 2560) สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) ที่ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาที่ยั่งยืน และคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เป็นหลักการสำคัญในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติที่กำหนดว่า ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2560)

กลไกกรมธรรมชาตินี้เป็นกระบวนการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรด้วยการสร้างพลังความคิด เพื่อให้ความรู้แก่เกษตรกรและประชาชนที่สนใจทั่วไปให้รู้เท่าทันภัยทุนนิยม ให้ตระหนักถึงความภาคภูมิใจในศาสตร์แห่งการพึ่งพิงธรรมชาติ รวมถึงการเรียนรู้จากการปฏิบัติตามแนวกลไกกรมธรรมชาตินี้และการดำรงชีวิตเป็นชุมชน บนความเคารพวิถีธรรมชาติเพื่อนำพาสังคมไทยพึ่งพิงตนเองได้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นศูนย์ในเครือข่ายกลไกกรมธรรมชาตินี้ซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกศึกษาการจัดการเรียนรู้ในศูนย์ฝึกอบรมที่เป็นศูนย์ต้นแบบจำนวน 5 แห่ง ภายใต้เครือข่ายกลไกกรมธรรมชาตินี้ในเขตภาคกลาง ได้แก่ 1) ศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติ ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก 2) ศูนย์กลไกกรมธรรมชาตินิมาบเอื้อง ตำบลหนองบอนแดง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี 3) ศูนย์กลไกกรมธรรมชาตินองสกลี ตำบลสองสกลี อำเภอกาหลง จังหวัดระยอง 4) ศูนย์กลไกกรมธรรมชาตินองสกลี ตำบลวังใหม่ อำเภอวังสมบูรณ์ จังหวัดจันทบุรี และ 5) ศูนย์เรียนรู้เกษตรธรรมชาติวังสมบูรณ์ ตำบลวังใหม่ อำเภอวังสมบูรณ์ จังหวัดสระแก้ว ซึ่งทั้ง 5 ศูนย์นี้ เป็นศูนย์ที่มีความพร้อม มีความเข้มแข็ง มีผู้นำศูนย์ที่มีความรักและศรัทธาในศาสตร์พระราชา มีความรู้ ความเข้าใจ เสียสละและทุ่มเทแรงกายแรงใจพร้อมที่จะน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติและกระทำเป็นต้นแบบ สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้สำเร็จ ก่อให้เกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาภายในชุมชนและประชาชนทั่วไป (สุวิทย์วรรณศรี, 2552) ได้แก่ สร้างความรู้ ความตระหนักให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชน และเกษตรกร ที่เน้นเรื่อง ความยากจน การทำเกษตร การสร้างศักยภาพและสร้างแรงจูงใจ โดยกำหนดให้ชุมชนเป็นกลไกการดำเนินงานในระดับพื้นที่ (อุ้นเรือน เล็กน้อย, 2560)

การจัดการอบรมของศูนย์เรียนรู้ทั้ง 5 ศูนย์ภายใต้เครือข่ายกลีกรมธรรมชาตินั้น ได้จัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการฝึกอบรมติดต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2548 โดยแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ การฝึกอบรมและการศึกษาในพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิตซึ่งจัดสภาพแวดล้อมภายในศูนย์เรียนรู้เป็นฐานเรียนรู้ต่างๆ ที่เป็นแบบอย่างให้เรียนรู้ได้รับความรู้และความเพลิดเพลิน แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่าศูนย์ทุกศูนย์เป็นต้นแบบและมีศักยภาพในการจัดการเรียนรู้เมื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ในศูนย์เรียนรู้ทั้ง 5 แห่ง พบว่า การจัดการเรียนรู้ในศูนย์เรียนรู้ทั้ง 2 ลักษณะยังมีบางเรื่องไม่สมบูรณ์ ดังเช่นด้านหลักสูตรการฝึกอบรมเน้นการฝึกอบรมให้เกษตรกรจริงยังไม่ตอบสนองต่อทุกกลุ่มเป้าหมาย เช่น นักเรียน นักศึกษา เยาวชนและประชาชนทั่วไปที่เข้าร่วมเรียนรู้ในศูนย์เรียนรู้ของเครือข่ายกลีกรมธรรมชาตินี้ อีกทั้งยังขาดกระบวนการจัดการเรียนรู้และเครื่องมือในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ การติดตามผลการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังขาดการรวบรวมชุดความรู้ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ หรือยังไม่มีชุดการเรียนรู้สำหรับใช้ในการจัดการเรียนรู้ในบางศูนย์ ซึ่งประกอบด้วย คู่มือ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล เป็นต้น ในส่วนของพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต พบว่า ป้ายข้อมูลในฐานเรียนรู้ต่าง ๆ บางป้ายชำรุด อันส่งผลให้ผู้เข้ามาท่องเที่ยวเรียนรู้ด้วยตนเองไม่เข้าใจความหมาย

ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายกลีกรมธรรมชาตินี้ โดยใช้กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา ในการพัฒนาสถานที่ การจัดการสิ่งแวดล้อม การจัดทำป้ายความรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ สำหรับใช้เป็นรูปแบบในการให้ความรู้ สร้างเจตคติและการนำไปปฏิบัติ แก่นักศึกษา เกษตรกร และประชาชนที่สนใจ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายกลีกรมธรรมชาตินี้

วิธีดำเนินการวิจัย

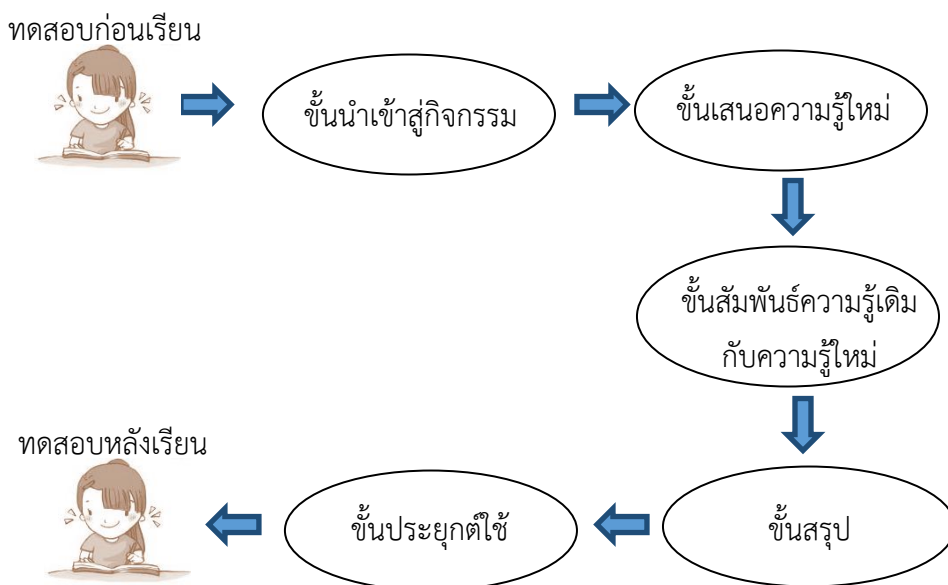
การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายกลีกรมธรรมชาตินี้ใช้แบบแผนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ที่ใช้วิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) เพื่อพัฒนา

รูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายกิจกรรมธรรมชาติ โดยมีศูนย์เรียนรู้ที่อยู่ภายใต้เครือข่ายกิจกรรมธรรมชาติเป็นพื้นที่ศึกษา จำนวน 5 ศูนย์เรียนรู้ ประกอบด้วย 1) ศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติ จังหวัดนครนายก 2) ศูนย์กิจกรรมธรรมชาติมาบเื้อง จังหวัดชลบุรี 3) ศูนย์กิจกรรมธรรมชาติสองสลึง จังหวัดระยอง 4) ศูนย์กิจกรรมธรรมชาติโป่งแรด จังหวัดจันทบุรีและ 5) ศูนย์เรียนรู้เกษตรธรรมชาติวังสมบูรณ์ จังหวัดสระแก้ว ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเคราะห์ข้อมูลและการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบและยกยกร่างรูปแบบ โดยมีขั้นตอนการสร้างรูปแบบ 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) สร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม 2) ประเมินคุณภาพของรูปแบบ 3) การปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบ โดยมีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม โดยสังเคราะห์ข้อมูลแนวคิดทฤษฎีที่ใช้สำหรับการสร้างรูปแบบ ได้แก่ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดการจัดการเรียนรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้ของเฮร์บาร์ต แนวคิดสิ่งแวดล้อมศึกษา และแนวคิดรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ และจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยเก็บข้อมูลจากผู้บริหารศูนย์ จำนวน 5 คน เจ้าหน้าที่ จำนวน 5 คน และผู้นำชุมชน 2 คนรวมเป็นจำนวน 12 คนจากศูนย์เรียนรู้ทั้ง 5 ศูนย์ เพื่อระดมสมองนำข้อมูลมาวางแผนยกยกร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ ประเด็นการสนทนากลุ่มและแบบบันทึกสังเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มและการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 องค์ประกอบ ดังนี้คือ 1) ความเป็นมาและความสำคัญ 2) แนวคิดและทฤษฎีการสร้างรูปแบบ 3) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 4) ขั้นตอนของรูปแบบ 5) การประเมินคุณภาพรูปแบบ ผู้วิจัยได้ยกยกร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายกิจกรรมธรรมชาติมีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของแนวคิดและทฤษฎีกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้

การจัดทำแผนการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 ขั้นคือ 1) ขั้นนำเข้าสู่กิจกรรม เป็นขั้นที่สร้างความสนใจของผู้เรียนและทบทวนความรู้เดิม 2) ขั้นเสนอความรู้ใหม่ เป็นขั้นที่วิทยากรนำเสนอความรู้ใหม่ด้วยการชมพื้นที่ในแต่ละด้านภายในศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติและร่วมกันศึกษาใบความรู้ แบบฝึกกิจกรรมและศึกษาจากวิทยากรตามเนื้อหาจากเรื่องที่กำหนดภายในกลุ่ม ผู้เรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นและร่วมกันสรุปแล้วเขียนลงในใบกิจกรรม 3) ขั้นสัมพันธ์ความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ เป็นขั้นที่นำความรู้ใหม่ที่ได้รับจากวิทยากรมาเปรียบเทียบกับความรู้เดิม ทำให้ได้ข้อเท็จจริงใหม่ที่สัมพันธ์กับประสบการณ์เดิม 4) ขั้นสรุป เป็นขั้นที่สรุปความรู้เนื้อหาที่ได้รับจากวิทยากรแล้วนำไปเป็นหลักปฏิบัติสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับปัญหา

หรือประสบการณ์อื่น ๆ และ5) ขั้นประยุกต์ใช้ เป็นขั้นที่ผู้เรียนนำข้อสรุปหรือการเรียนรู้ที่ได้รับนำไปใช้ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ ๆ ที่ไม่เหมือนเดิม ดังสรุปในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงขั้นตอนการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายกิจกรรมธรรมชาติ

ขั้นตอนที่ 2 ประเมินคุณภาพรูปแบบ ทำการประเมินคุณภาพรูปแบบ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เครื่องมือได้แก่ แบบประเมินคุณภาพรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขรูปแบบ ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญได้รูปแบบที่มีคุณภาพสามารถนำไปใช้ได้กับกลุ่มเป้าหมาย

ผลการวิจัย

สรุปผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายกิจกรรมธรรมชาติ ได้รูปแบบที่มีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. หลักการของรูปแบบ มุ่งนำความรู้สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนมาบูรณาการกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างนักศึกษาแกนนำให้สร้างงานพึ่งตนเองได้ ให้เข้าใจเข้าถึง และพัฒนาก้าวหน้าต่อไป โดยสร้างรูปแบบ ดังนี้

1) ความเป็นมาและความสำคัญ 2) แนวคิดและทฤษฎีการสร้างรูปแบบ 3) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 4) ขั้นตอนของรูปแบบการจัดทำแผนการเรียนรู้ 5) การประเมินคุณภาพรูปแบบ

2. วิธีการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการในศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติ โดยการให้ความรู้ สร้างเจตคติ และการปฏิบัติด้วยการทดลองใช้เทคนิคช่วงเวลาเข้าบรรยายเนื้อหาความรู้ ช่วงเวลาบ่ายทดลองและลงมือทำ ช่วงเวลาค่ำสรุปทเรียนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สำหรับระยะเวลาในการอบรมแบบเข้ม ใช้เวลาอบรม 3 วัน การจัดทำแผนการเรียนรู้ มีทั้งหมด 5 แผนการเรียนรู้ ซึ่งในแต่ละแผนการเรียนรู้ ประกอบไปด้วยเนื้อหาดังนี้คือ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักกิจกรรมธรรมชาติ การอนุรักษ์ดิน การอนุรักษ์น้ำ การอนุรักษ์ป่าและการอนุรักษ์พลังงาน โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็น 5 ชั้นประกอบด้วย

1) ขั้นนำเข้าสู่กิจกรรม เป็นขั้นที่สร้างความสนใจของผู้เรียนและทบทวนความรู้เดิม
2) ขั้นเสนอความรู้ใหม่ เป็นขั้นที่วิทยากรนำเสนอความรู้ด้วยการบรรยายและลงพื้นที่ปฏิบัติในฐานเรียนรู้แต่ละฐานภายในศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติและร่วมกันศึกษาใบความรู้ แบบฝึกกิจกรรมและศึกษาจากวิทยากรตามเนื้อหาจากเรื่องที่กำหนดภายในกลุ่ม ผู้เรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นและร่วมกันสรุปแล้วเขียนลงในใบกิจกรรม

3) ขั้นสัมพันธ์ความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ เป็นขั้นที่นำความรู้ใหม่ที่ได้รับจากวิทยากรเปรียบเทียบ และผสมผสานกับความรู้เดิม ทำให้ได้ข้อเท็จจริงใหม่ที่สัมพันธ์กับประสบการณ์เดิม

4) ขั้นสรุป เป็นขั้นที่สรุปความรู้เนื้อหาที่ได้รับจากวิทยากรแล้วนำไปเป็นหลักปฏิบัติสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับปัญหาหรือประสบการณ์อื่นๆ ได้รับความรู้ที่ถูกต้อง

5) ขั้นประยุกต์ใช้ เป็นขั้นที่ผู้เรียนนำข้อสรุปหรือการเรียนรู้ที่ได้รับ นำไปใช้ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ ๆ ที่ไม่เหมือนเดิม ครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมด 5 แผนการเรียนรู้ ดังนี้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่องประวัติความเป็นมาและความสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเครือข่ายกิจกรรมธรรมชาติ และปฏิบัติฐานเรียนรู้ 3 ฐาน ได้แก่ ฐานที่ 1 ทำน้ำยาอเนกประสงค์ ฐานที่ 2 ทำสบู่เหลว และฐานที่ 3 ทำน้ำยาล้างจาน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมการ

เรียนรู้มีความสนใจ ตั้งใจ ฟังการบรรยายพร้อมชมวีดิทัศน์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมปฏิบัติทำกิจกรรมในฐานะเรียนรู้ ทั้ง 3 ฐาน ด้วยความสนุกสนานส่งผลให้มีผลงานที่ดี

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่องการอนุรักษ์ดิน ผู้เข้ารับการเรียนรู้ได้เรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์ดิน โครงการแก่งดิน การปลูกหญ้าแฝก และเข้าร่วมกิจกรรมฐานเรียนรู้ 3 ฐาน ได้แก่ ฐานที่ 1 การห่มดิน ฐานที่ 2 การทำปุ๋ยแห้ง และฐานที่ 3 การทำปุ๋ยน้ำ เพื่อให้ผู้เข้ารับการเรียนรู้ปฏิบัติการห่มดิน และทำปุ๋ย เสร็จสิ้นตามเวลา มีความเข้าใจสังเกตได้จากผลงาน การตอบคำถามได้ถูกต้อง อธิบายสูตรการทำปุ๋ยแห้งได้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่องการอนุรักษ์น้ำ ความหมายการอนุรักษ์น้ำ ประโยชน์ของน้ำ วิธีการอนุรักษ์น้ำด้วยฝายชะลอความชุ่มชื้น และการบำบัดน้ำเสียด้วยจุลินทรีย์ และฝึกปฏิบัติ ได้แก่ ฐานที่ 1 การทำฝายชะลอความชุ่มชื้นบนภูเขา ฐานที่ 2 ฐานบำบัดน้ำเสีย และฐานที่ 3 แก้มลิง เพื่อให้ผู้เข้ารับการเรียนรู้ให้ความร่วมมือและกระตือรือร้นมีความสนใจในการทำกิจกรรมทุกฐานและทำได้สำเร็จเกิดความภาคภูมิใจ และมีใบงานให้ตอบคำถามเพื่อทบทวนความรู้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่องการอนุรักษ์ป่า การปลูกป่าในใจคน การปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ป่าเปียกป้องกันไฟ ได้แก่ ฐานที่ 1 ป่าเปียกป้องกันไฟ ฐานที่ 2 การปลูกป่าในใจคน และฐานที่ 3 ปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง เพื่อให้ผู้เข้ารับการเรียนรู้มีความเข้าใจ อธิบายและปฏิบัติการเรื่องการอนุรักษ์ป่ามากขึ้น

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่องการอนุรักษ์พลังงานไปโอดีเซล พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานลม พลังงานชีวมวล พลังงานจากการเผ่าถ่าน และการปฏิบัติการ ได้แก่ ฐานที่ 1 คนเอาถ่าน และฐานที่ 2 คนมีไฟ เพื่อให้ผู้เข้ารับการเรียนรู้มีความรู้ ความเข้าใจ มีความตระหนักมากขึ้น อธิบายขั้นตอนการเผ่าถ่านและการนำถ่านไปใช้ประโยชน์และสามารถสร้างเป็นรายได้

3. สื่อและวิทยาการในการจัดการเรียนรู้ มีสื่อที่มีความหลากหลายได้แก่ วิดีทัศน์ศาสตร์พระราชา แผนภูมิ ป้ายบอกความรู้ เครื่องมือและอุปกรณ์สำหรับประจำฐานการเรียนรู้ที่ฝึกปฏิบัติจริงได้จัดฐานเรียนรู้เป็น 9 ฐาน ได้แก่ ฐานอนุรักษ์แม่ธรณี คนรักป่า คนรักน้ำ คนรักแม่โพสพ คนเอาถ่าน คนรักสุขภาพ คนมีไฟ คนมีน้ำยา และคนติดดิน สำหรับวิทยาการที่ให้ความรู้ในการจัดการเรียนรู้นั้นเป็นวิทยาการที่ผ่านการอบรมจากศูนย์กสิกรรมธรรมชาติมาบเอื้อง และ 4 การประเมินผล ใช้การประเมินเชิงปริมาณและประเมินแบบมีส่วนร่วม ด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ เมื่อผ่านการเรียนรู้ในแต่ละฐาน และติดตามผลการปฏิบัติตามบทบาทของแกนนำด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน สำหรับผลการประเมินคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.53)

รูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายกสิกรรมธรรมชาติ มีคุณภาพโดยรวมที่ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ด้านที่อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ องค์ประกอบของรูปแบบมีความครอบคลุม แนวคิด และทฤษฎี ที่นำมาใช้ในการสร้างรูปแบบมีความเหมาะสม การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมไปใช้ มีความเหมาะสมและการประเมินรูปแบบ มีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.55) และด้านที่น้อยที่สุด ได้แก่ ขั้นตอนของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน และคู่มือการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม มีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.45)

อภิปรายผล

การพัฒนาแบบแผนการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายกสิกรรมธรรมชาติ พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายกสิกรรมธรรมชาติ ที่สร้างขึ้น มีลักษณะที่มีแบบแผน มีโครงสร้างที่มีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบดำเนินการภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นการดำรงชีวิตและปฏิบัติตนในทางสายกลางด้วยความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ภายใต้เงื่อนไขความรู้และคุณธรรม หลักเกษตรทฤษฎีใหม่ที่เป็นการบริหารจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด และหลักการสิ่งแวดล้อมศึกษาที่เป็นการให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้ได้มาซึ่งอาหารที่ปลอดภัยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชด้วยเทคโนโลยีและภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยสรุปได้รูปแบบที่มีองค์ประกอบ ดังนี้ คือ หลักการ วิธีการ สื่อและวิทยาการ และการประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของทศนา แฉมมณี (2550) ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้และองค์ประกอบในการจัดการเรียนรู้และการประเมินประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีการวางแผนออกแบบอย่างเป็นระบบตามหลักการที่กล่าวไว้ว่า ในการจัดการเรียนรู้ทุกระดับผู้สอนจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบและรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม สอดคล้องกับการศึกษาของสมาน ดัวงพรหม (2558) พบว่า หลักการสำคัญ คือ เป็นรูปแบบการสอนที่กระตุ้นความคิดเพื่อการสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ประกอบด้วยขั้นตอนของรูปแบบ จำนวน 6 ขั้นตอน คือ ขั้นกระตุ้นให้คิด เป็นการสร้างแรงจูงใจและเร้าความคิดให้เกิดความสนใจให้เชื่อมโยงเนื้อหา กับความคิด ขั้นนำเสนอความคิด เป็นการจดจำผ่านทางแผนภาพความคิดและการทำรายการ กิจกรรม ขั้นลำดับความคิดใหม่ เป็นการเชื่อมโยงความรู้กันระหว่างความรู้เดิมกับความรู้ใหม่เป็นแผนภาพของความคิดใหม่ ขั้นนำไปใช้ เป็นการวิเคราะห์ การอภิปราย สรุปความคิด ความรู้ เพื่อการนำไปใช้ ขั้นทบทวนความคิด เป็นการจัดทำรายการความคิด ความรู้ และวิธีการเรียนรู้อย่าง

เป็นขั้นตอน และขั้นประเมินผลความคิด เป็นการวิเคราะห์ สรุป และเสนอความรู้ให้ตรงตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้

ในด้านการประเมินคุณภาพรูปแบบ รูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายกสิกรรมธรรมชาตินี้ ได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปใช้จัดการเรียนรู้จริงเป็นกรอบแนวคิดเชิงโครงสร้างที่ชี้แนะแนวทางการจัดการเรียนรู้ครอบคลุมองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ 1. องค์ประกอบของรูปแบบมีความครอบคลุม 2.ความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบมีความชัดเจน 3. แนวคิดและทฤษฎี ที่นำมาใช้ในการสร้างรูปแบบมีความเหมาะสม 4. วัตถุประสงค์ของรูปแบบมีความสอดคล้องกับกิจกรรม 5.ขั้นตอนของรูปแบบการจัดการเรียนรู้มี 5 ขั้นตอน 6. คู่มือการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมมีความเหมาะสม 7. กิจกรรมการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ 8. การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมไปใช้ 9. เนื้อหาของรูปแบบมีความสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ และ 10. การประเมินรูปแบบ (พงศ์พันธ์ สุนทรชัย, 2553)

ความเหมาะสมตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม ผลการประเมิน พบว่า มีความสอดคล้องเหมาะสมทุกรายการ และมีคุณภาพอยู่ในระดับมากแสดงว่า เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพ อีกทั้งรูปแบบมีความเป็นรูปธรรม ครบถ้วนทั้งวัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ และการประเมินผล สามารถนำไปใช้พัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ จากคุณลักษณะของรูปแบบดังกล่าวทำให้ผู้เชี่ยวชาญสามารถตัดสินใจยอมรับในขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ของรูปแบบได้ง่ายขึ้น หลังจากการประเมินคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ปรับปรุงรายละเอียดตามที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นสมควรเพื่อความเหมาะสมและกระชับขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาสอดคล้องกับการศึกษาของ สุรพล บุญลือ (2550) พบว่า การพัฒนารูปแบบการสอนได้ขั้นตอนรูปแบบจำนวน 13 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การกำหนดเป้าหมายในการเรียนการสอน 2) การวิเคราะห์ผู้เรียน 3) การออกแบบเนื้อหาบทเรียน 4) การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามแนวการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลัก 5) การเตรียมความพร้อมด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียน 6) การกำหนดบทบาทของผู้สอน 7) การสร้างแรงจูงใจในการเรียน 8) การดำเนินการเรียนการสอน 9) กิจกรรมเสริมทักษะ 10) ควบคุมกระบวนการเรียนการสอนตามแนวทางการเรียนรู้ 11) กำหนดช่วงเวลาทดสอบ 12) การประเมินผลการเรียน 13) ข้อมูลป้อนกลับเพื่อปรับปรุง มีผลการประเมินคุณภาพของรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายกสิกรรมธรรมชาติ และศูนย์อื่นทั่วประเทศ ควรนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายกสิกรรมธรรมชาตินี้ ไปใช้เป็นหลักสูตรหนึ่งของแผนการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อใช้อบรมนักศึกษา และสามารถประยุกต์ใช้อบรมประชาชนและผู้สนใจได้

1.2 การนำแผนการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายกสิกรรมธรรมชาติ ไปประยุกต์ใช้ ในศูนย์อื่นๆ นั้น อาจปรับเนื้อหาให้กระชับลง และสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสถานที่แต่ละศูนย์ แต่ยังคงไว้ซึ่งขั้นตอนและกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติ ที่จะส่งผลต่อการได้รับความรู้ เจตคติและการปฏิบัติ

2. ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นนี้ กับรูปแบบการเรียนรู้ทั่วไปที่ศูนย์การเรียนรู้ฯ ได้ดำเนินการใช้ตามปกติ ว่าเกิดผลสัมฤทธิ์ที่แตกต่างกันหรือไม่ และอย่างไร

2.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจพอเพียงอย่างครบวงจรของเครือข่ายกสิกรรมธรรมชาติ เพื่อรองรับการเรียนรู้ที่ก้าวหน้าทันสมัย สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศไทยยุค 4.0

2.3 ควรมีการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถาบันการศึกษา เพื่อส่งเสริมให้เกิดการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสาขาวิชาของตนเอง

เอกสารอ้างอิง : References

คงพร นิมเจริญชัยกุล. (2560). *รูปแบบการจัดการเรียนรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมในการจัดการขยะมูลฝอยสำหรับเยาวชนในชุมชนริมคลอง จังหวัดสมุทรปราการ*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี.

Nimcharoenchaikul, K. (2017). *Environmental Laws Learning Management Model of Waste Disposal for Youths in the Canal Edge Community, Samut Prakan Province*. Doctor of Philosophy in Environmental

Education. Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage Pathum Thani.

ทีศนา แคมมณี. (2550). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Khaemani, T. (2550). *Science Teaching: Knowledge Learning Process Management*. (5th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University print.

ปราโมทย์ จันทร์เรือง. (2552). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการทักษะการคิดและการสรรค์สร้างความรู้ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2. *วารสารศึกษาศาสตร์*, 21(1), 15-32.

พงศ์พันธ์ สุนทรชัย. (2553). *การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมการจัดการขยะสำหรับผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดหนองคาย*. คุษณินพนธ์ปรัชญาคุษณินบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

Soontonchai, P. (2010). *Developing a Training Model on Waste Management for Leaders of Tambon Administrative Organization in Nong Khai Province*. Doctor of Philosophy in Environmental Education. Mahasarakham University.

สมาน ด้วงพรหม. (2558). *รูปแบบการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาแบบบูรณาการ เรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาคุษณินบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี.

Duangprom, S. (2015). *An Integrated Environmental Education Teaching Model on Forest Resources Conservation for Grade 6 Students*. Doctor of Philosophy in Environmental Education. Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage Pathum Thani.

สุเมธ ตันติเวชกุล. (2543). *ใต้เบื้องพระยุคลบาท*. กรุงเทพมหานคร: มติชน.

Tantivejkul, S. (2000). *Under The Royal Footprints*. Bangkok: Matichon.

สุวิทย์ วรรณศรี. (2552). สารเคมีทางการเกษตรและสุขภาพอนามัยของเกษตรกรในจังหวัดเพชรบูรณ์. *ราชภัฏเพชรบูรณ์สาร*. 11(1), 41-43.

Wansri, S. (2009). Pesticides and Healthiness of farmers in Phetchabun Province. *Phetchabun Rajabhat Journal*. 11(1), 41-43.

250 วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2561)

สุรพล บุญลือ. (2550). *การพัฒนารูปแบบการสอนโดยใช้ห้องเรียนเสมือนจริงแบบใช้ปัญหาเป็นหลักในระดับอุดมศึกษา*. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Boonlue, S. (2007). “*The Development of Problem Based Learning Virtual Classroom Model in Higher Education*”. Doctor of Education in Educational Technology. Srinakharinwirot University.

สำนักนายกรัฐมนตรี. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

Office of the Prime Minister. (2018). *The Twelfth National Economic and Social Development Plan (2017-2021)*. Bangkok: The Office of the Director of the National Economic and Social Development.

อ่อนเรือน เล็กน้อย. (2560). *แนวทางการขับเคลื่อนชุมชนกึ่งเมืองสู่การเป็นชุมชนรักษโลก: ชุมชนวิถีคาร์บอนต่ำ*. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 5(2), 65-74.

Leknoi, U. (2017). Suburban community to Green Community Driven Guideline: Low Carbon Community. *Journal of MCU Peace Studies*, 5(2), 65-74.

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารระบบดูแล
ช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษา เขต 2

Relationship between Transformational Leadership and Student
Support System Management of School under the Secondary
Educational Service Area Office 2

จรงรักษ์ เงินพุ่ม

Jongrak Ngoenpum

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Faculty of Education, Kasetsart University

Email: rakpsy@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ
ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 2) ศึกษา
ระดับการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษา เขต 2 และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการ
บริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษา เขต 2 ประชากร ได้แก่ ครูหัวหน้าผู้รับผิดชอบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนใน
สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ประจำปีการศึกษา 2560
จากจำนวนสถานศึกษาทั้งหมด 52 โรงเรียน รวมจำนวนทั้งสิ้น 52 คนได้รับแบบสอบถาม
กลับคืนมาจำนวน 44 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 84.61 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่
แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

ผลการวิจัยพบว่า 1)ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2 โดยภาพรวมและจำแนกรายด้าน มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับมาก 2)การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2 โดยภาพรวมและจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมาก 3)ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2 พบว่ามีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูง

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง; การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

Abstract

This research was aimed at 1) investigating the level of transformational leadership of the administrators in schools under the Secondary Educational Service Area Office 2, 2) investigating the level of management of student support system in schools under the Secondary Educational Service Area Office 2, and 3) investigating the relationship between the transformational leadership and the management of student support system in schools under the Secondary Educational Service Area Office 2. The population used in this study included 52 head teachers responsible for the student support system in 52 schools under the Secondary Educational Service Area Office 2 during the academic year 2016 and acquire 44 questionnaires which accounted for 84.61%. The instrument used in this research was a rating scale questionnaire. The statistic values used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson's correlation coefficient. The data were analyzed by computer software.

The research found that 1)The transformational leadership of administrators in schools under the Secondary Educational Service Area Office 2 in overall and individual aspects was at a high level;2)The management of student support system in schools under the Secondary Educational Service Area Office 2 in overall and individual aspects was at a high level; and 3)The correlation coefficient between the transformational leadership and the management of student support system of administrators in schools under the Secondary Educational Service Area Office 2 was positive at high level.

Keywords: Transformational Leadership; Student Support System Management

บทนำ

ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาการต่าง ๆ ในยุคปัจจุบันเป็นไปอย่างรวดเร็วส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจทั่วโลก ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ต้องเร่งรัดพัฒนา ศักยภาพของประชากรให้พร้อมที่จะแข่งขันและร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในเวทีโลก การศึกษาถือได้ ว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ ประเทศใดที่ประชากรได้รับการศึกษาที่เหมาะสม และทั่วถึงประเทศนั้นก็จะประสบความสำเร็จในการพัฒนาเกือบทุกด้าน (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2544) การปฏิรูปการศึกษาเป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมทั้งในเชิง ความคิด ความเชื่อ และการปฏิบัติซึ่งต้องอาศัยการมีส่วนร่วม ความร่วมมือและภาวะผู้นำในการดำเนินงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง (สุรัฐ ศิลปอนันต์, 2543)

ภาวะผู้นำของผู้บริหารเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การบริหารโรงเรียนประสบความสำเร็จ ผู้บริหารที่ให้ความสนับสนุนบุคลากรในการทำงานให้กำลังใจติดตามถามข่าวคราว ทำให้บุคลากรรู้สึกอุ่นใจ และมีกำลังใจในการทำงาน อีกทั้งยังเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดความร่วมมือในการทำงานผู้บริหารควรเข้าใจกระบวนการกระจายงานให้บุคลากรทำงานอย่างทั่วถึงและเป็นที่ปรึกษา สามารถให้คำแนะนำเพื่อให้บุคลากรมีความมั่นใจในการทำงาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) เป็นที่นำที่มีวิสัยทัศน์ ประพฤติตนเป็นแบบอย่าง และมีทัศนคติต่อการเปลี่ยนแปลง (จันทนา ประสานทรัพย์, 2559) ตลอดจนสามารถเชื่อมโยงในการการบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ คือ โรงเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา ชุมชน และองค์กรศาสนา (อ่อนจันทร์ นุชบุรณ์, 2559)

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำของ Yukl, Bass and Avolio พบว่า ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงย่อมทำให้ประสิทธิผลองค์กรสูงขึ้นใน สภาพการณ์ต่าง ๆ ทั้งที่องค์กรมีข้อจำกัดและมีความจำเป็นอื่น ๆ (Yukl, Bass and Avolio อ้างใน ประเสริฐ สมพงษ์ธรรม, 2538) และเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยของกิตติมา บุญรักษา (2558) พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาไปในทางบวก ดังนั้น ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจึงเป็น การบริหารที่สำคัญสามารถนำมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาในสังคมยุคปัจจุบันซึ่งเป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดดในเกือบทุกมิติทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ประเพณีวัฒนธรรม

การเมืองการปกครอง สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของบุคคลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546)

นโยบายการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมในช่วงเวลาที่ผ่านมา มีผลกระทบต่อค่านิยมที่มุ่งเน้นการแข่งขันการหาเงิน และการบริโภคแบบตัวใครตัวมันทำให้เกิด ปัญหาด้านสังคมตามมาอย่างมากมาย เช่น เด็กยากจน ปัญหาทุพโภชนาการ การมีโรคเอดส์ต่ำ การเสพติด บุหรี่ สุรา สารเสพติดและอบายมุขต่างๆ พฤติกรรมก้าวร้าว การหมกมุ่นเรื่องเพศ ความบันเทิง การใช้จ่ายใช้สอยที่ฟุ่มเฟือย การอยู่ในสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพ สังคม และวัฒนธรรมที่เป็นพิษมากขึ้น ปัญหาด้านสุขภาพ สภาพแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วล้วนเป็นผลกระทบในทางลบต่อเด็กและเยาวชนที่ได้รับ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2549) จึงต้องมีแนวทางในการแก้ปัญหา คือ การให้ความรู้ ปลุกฝังค่านิยมที่ดีและให้คำปรึกษาที่เหมาะสม (บุษิตรี โมฆรัตน์, 2560)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวและในฐานะที่มีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนได้เล็งเห็นว่า ภาวะวิกฤติที่เกิดขึ้นต่อ เด็กและเยาวชนอย่างมากมาย จะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศในอนาคต จึงมีนโยบายสำคัญในการสร้างความร่วมมือกับทุกฝ่ายทั้งในและนอกกระทรวงศึกษาธิการเพื่อแก้ไขปัญหานี้โดยได้จัดให้มี ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อให้การช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบขั้นตอน มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานโดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหารและครูทุกคน มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐานคุณภาพ และมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ โดยมีกระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินงานอยู่ 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา การส่งเสริมนักเรียน และการส่งต่อ ด้วยเหตุนี้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมพัฒนา และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2552)

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาสังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2 ตามความคิดเห็นของครูหัวหน้าผู้รับผิดชอบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้ปรับเปลี่ยนกระบวนการบริหารจัดการ และพัฒนาตนเองให้มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่เอื้อต่อการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน อันจะเป็นการช่วยป้องกันและแก้ปัญหาเด็กและ เยาวชนอันเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2

2. เพื่อศึกษาระดับการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาที่แสดงตัวแปรทั้งหมด และขอบเขตประชากรตามลำดับดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ประกอบด้วยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดของ Bass and Avolio, (1994) แบ่งลักษณะภาวะผู้นำได้ดังนี้ 1) การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ 1) การสร้างแรงบันดาลใจ 2) การกระตุ้นทางปัญญา 3) การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล

2. การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2546) แบ่งการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้ดังนี้ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมและพัฒนา 4) การป้องกัน ช่วยเหลือและแก้ไข 5) การส่งต่อนักเรียน

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูหัวหน้าผู้รับผิดชอบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ประจำปีการศึกษา 2560 จากจำนวนสถานศึกษาทั้งหมด 52 โรงเรียน จำนวน 52 คน

วิธีดำเนินงานวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและพัฒนาคุณภาพของแบบสอบถามตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารในสถานศึกษา และสร้างข้อคำถามที่จะนำไปใช้ในแบบสอบถาม

2. ยกร่างแบบสอบถามให้ครอบคลุมเนื้อหา ตามกรอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบคุณภาพเพื่อให้ทราบถึงระดับคุณภาพของเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ มีขั้นตอนดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การหาคุณภาพเครื่องมือ เพื่อตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (content validity) จากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด 5 ท่าน โดยเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านวิธีวิทยาการวิจัยการศึกษาจำนวน 1 คน และผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบริหารการศึกษาจำนวน 4 ท่านเพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับ

2. การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทำการทดลองเก็บข้อมูล (try out) กับครูโรงเรียนที่มีใช้ประชากร จำนวน 50 คน เพื่อทดสอบค่าความเชื่อถือ

ได้ของแบบสอบถาม โดยนำผลของข้อมูลเฉพาะที่มีการวัดมาตราส่วนประมาณค่า มาหาค่าความเชื่อมั่นตามสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient)

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีการดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ขอหนังสือจากคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในการเชิญผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อการทดลองแบบสอบถาม (try out) และหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยประกอบการทำวิทยานิพนธ์
2. ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม พร้อมส่งแบบสอบถามถึงโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทางไปรษณีย์ และขอความอนุเคราะห์ให้ตอบกลับภายในหนึ่งเดือนทางไปรษณีย์
3. ตรวจสอบ และคัดแยกแบบสอบถามที่สมบูรณ์ เพื่อนำแบบสอบถามที่ได้รับไปวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนต่อไป และหากพบว่าโรงเรียนยังไม่ส่งแบบสอบถามคืนตามกำหนด ผู้วิจัยจะส่งหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามอีกครั้ง และส่งไปทางไปรษณีย์ด่วน (EMS)
4. นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อทำการวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ผู้วิจัยจะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปตามประเด็นการวิเคราะห์ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลและสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ และนำเสนอในรูปตาราง ประกอบความเรียง
2. วิเคราะห์ระดับพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง สังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) การแปลผลข้อมูลของคำตอบแบบสอบถาม โดยใช้เกณฑ์ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ย

3.วิเคราะห์ระดับการปฏิบัติการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) และแปลความหมายของค่าเฉลี่ย การแปลผลข้อมูลของคำตอบแบบสอบถาม โดยใช้เกณฑ์ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ย

4.วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (correlation coefficient) ของ Pearson ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การแปลความหมายค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ครูหัวหน้าผู้รับผิดชอบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 พบว่า เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 93.20) อายุน้อยกว่า 35 ปี (ร้อยละ 38.60) วุฒิมัธยมศึกษาชั้นปริญญโท (ร้อยละ 54.50) และประสบการณ์ในการทำงาน 10 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 47.70) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีการศึกษาสูง มีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์การทำงานค่อนข้างมากสามารถสนับสนุนการดูแลระบบดูแลช่วยเหลือในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2 โดยภาพรวมและจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การปฏิบัติในอันดับสูงสุด คือการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ รองลงมาคือ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา และด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ส่วนด้านการสร้างแรงบันดาลใจ มีค่าเฉลี่ยอันดับต่ำสุด

ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จากการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2 โดยภาพรวมและจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า โดยภาพรวมและ จำแนกเป็นรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการ ส่งเสริมพัฒนานักเรียน รองลงมาคือ ด้านการป้องกัน ช่วยเหลือและแก้ไขปัญหา ส่วนด้านการ ส่งต่อนักเรียน มีค่าเฉลี่ยอันดับต่ำสุด และความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับ การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 2 จากการวิจัย พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการ บริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 2

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 (ดังแสดงในตาราง ที่ 1) พบว่า สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2 ใน ภาพรวมอยู่ในระดับสูงทุกด้าน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ภาวะผู้นำสู่การเปลี่ยนแปลง ด้าน การคำนึงถึงปัจเจกบุคคลมีความกับการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสูงที่สุด ($r = 0.884$) รองลงมาคือ การสร้างแรงบันดาลใจ ($r = 0.839$) การกระตุ้นทางปัญญา ($r = 0.798$) การมี อิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ($r = 0.741$)

การอภิปรายผล

จากการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2 ผู้ศึกษา มีการอภิปรายผล ดังนี้

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2

จากผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน สอดคล้องกับ กิตติมา บุญรักษา (2558) ที่พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก โดยในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยพบว่าด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ มีค่าเฉลี่ยอันดับสูงสุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาเป็นที่น่าเคารพนับถือและเป็นแบบอย่างที่ดี มีค่าเฉลี่ยอันดับสูงสุด อย่างไรก็ตามผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการควบคุมอารมณ์แม้ในภาวะวิกฤติ มีค่าเฉลี่ยอันดับต่ำสุด ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษเป็นผู้มีประสบการณ์และเป็นที่ยอมรับในทางการบริหารอย่างไรก็ตามภารกิจของโรงเรียนขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษมีค่อนข้างมากจึงอาจมีแรงกดดันในการทำงานและทำให้มีผลต่อการควบคุมอารมณ์ในภาวะวิกฤติ

นอกจากนี้ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ มีค่าเฉลี่ยอันดับต่ำสุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูปฏิบัติงานเพื่อวิสัยทัศน์ขององค์กร มีค่าเฉลี่ยอันดับสูงสุดและมี 2 รายการที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับปานกลาง คือ ผู้บริหารสถานศึกษากระตุ้นให้ครูแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างสร้างสรรค์ และ ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างแรงบันดาลใจให้ครูทำงานเป็นทีม ทั้งนี้อาจเนื่องจากโครงสร้างการบริหารโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษมีลำดับขั้นการบังคับบัญชา ทำให้ครูอาจเข้าไม่ถึงผู้บริหารสถานศึกษาอย่างใกล้ชิด ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาไม่สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้ครูทำงานเป็นทีมหรือกระตุ้นให้ครูแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างสร้างสรรค์ได้อย่างทั่วถึง

2. การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2

จากผลการวิจัยพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านการส่งเสริมพัฒนานักเรียน มีค่าเฉลี่ยอันดับสูงสุดเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้มีกิจกรรมโฮมรูมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีค่าเฉลี่ยอันดับสูงสุด และผู้บริหารสถานศึกษาจัดกิจกรรมซ่อมเสริมเพื่อช่วยเหลือนักเรียนในกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหาอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยอันดับต่ำสุด ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับครูที่ปรึกษาในการทำความรู้จักนักเรียนทุกคนอย่างใกล้ชิดเพื่อให้การดูแลช่วยเหลือผ่านกิจกรรมโฮมรูม อีกทั้ง

ผู้บริหารสถานศึกษาอาจมีการกระจายอำนาจการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือให้นักเรียนให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับต่างๆ และโรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษอาจมีปัญหาเกี่ยวกับนักเรียนกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหาที่หลากหลาย จึงทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาจัดกิจกรรมซ่อมเสริมเพื่อช่วยเหลือนักเรียนในกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหาได้ไม่ทั่วถึง สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547) ได้ให้ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ดังนี้ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดย การมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร และครูทุกคน มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐานคุณภาพและมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2

จากผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์ในระดับสูงทุกด้านโดยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสัมพันธ์กับด้านการส่งต่อนักเรียน สูงที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง พบว่าด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคลมีความสัมพันธ์กับการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสูงสุด รองลงมาคือ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา และการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ตามลำดับ สอดคล้องกับ กิตติมา บุญรักษา (2558) ที่พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เนื่องจาก งานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นงานที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการพัฒนาผู้เรียน ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องแสดงพฤติกรรมภาวะผู้นำให้ทุกภาคส่วนเห็นเป้าหมายและแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนทุกคนร่วมกัน อีกทั้งงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นงานที่ต้องมีการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกในการส่งต่อนักเรียนซึ่งผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอาจไม่สามารถดำเนินการได้เองโดยลำพังแต่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทาง แนวทางการดำเนินงาน และพัฒนาระบบการส่งต่อนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

จากการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2 โดยภาพรวม และจำแนกเป็นรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน อย่างไรก็ตามด้านการสร้างแรงบันดาลใจ มีค่าเฉลี่ยอันดับต่ำสุด ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างแรงบันดาลใจให้ครูเห็นเป้าหมายในการทำงานเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียนร่วมกัน สร้างความภาคภูมิใจในผลสำเร็จของการพัฒนาผู้เรียน กระตุ้นให้ครูแก้ไขปัญหาของผู้เรียนที่เกิดขึ้นอย่างสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้ครูทำงานเป็นทีมเพื่อแก้ไขปัญหาของผู้เรียนได้อย่างทัน่วงทีและพัฒนาผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

จากการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2 โดยภาพรวมและจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านการส่งต่อนักเรียน มีค่าเฉลี่ยอันดับต่ำสุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูจัดทำข้อมูลของนักเรียนที่ยากต่อการช่วยเหลือ และนำข้อมูลมาคัดกรองเพื่อจัดทำข้อมูลเชิงลึกอย่างรอบด้าน รวมถึงจัดทำข้อมูลหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการส่งต่อนักเรียนและสร้างความเข้าใจในการดำเนินงานร่วมกัน

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2

จากการวิจัย พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2 พบว่า การคำนึงถึงปัจเจกบุคคลมีความสัมพันธ์กับการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสูงสุด ผู้บริหารควรเอาใจใส่ให้คำปรึกษาแก่ครูเป็นรายบุคคล มอบหมายงานตามความสามารถของครู รับฟังความต้องการของครู

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการทำการศึกษารั้ดต่อไป ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาและเกี่ยวข้องกับการวิจัยดังต่อไปนี้

จากการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2 ด้านการสร้างแรงบันดาลใจมีค่าเฉลี่ยอันดับต่ำสุด ดังนั้น การศึกษารั้ดต่อไปควรศึกษา แนวทางการสร้างแรงบันดาลใจให้กับครูในการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

นอกจากนี้ ผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2 ในภาพรวมมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงทุกด้านโดยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับด้านการส่งต่อนักเรียนสูงสุด แต่ผลการวิจัยพบว่าด้านการส่งต่อนักเรียนมีระดับการปฏิบัติ อันดับต่ำสุดจึงควรศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งต่อนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทั้งประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

เอกสารอ้างอิง: References

กรมสามัญศึกษา. (2544). ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

Department of Education (2001). Administrative Systems Help Students in School Education Department. Bangkok: The Religious Publishers.

กิตติมา บุญรักษา. (2558). ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2. *Veridian E-Journal, Slipakorn University*, 8(2), 337-351.

Boonraksa, K. (2015). Leadership of Administrators Affecting Management on Student Care and Support System of School in the Primary Phetchaburi

Educational Office Service Area 2 . *Veridian E-Journal, Slipakorn University*, 8(2), 337-351.

จันทนา ประสานทรัพย์. (2559). รูปแบบภาวะผู้นำสำหรับผู้บริหารโรงเรียนแกนนำ การจัดการเรียนร่วม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 4(2), 134-143.

Prasanchup, J. (2016). Leadership Model for Co-Learning Network School of the School Administrator, Under Suphanburi Primary Educational Service office Are I. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(2), 134-143.

สุรัฐ ศิลปอนันต์. 2543. *กระบวนการปฏิรูปโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ: กुरुสภา.

Silpa-anan, S. (2000). *The School Reform Process*. Bangkok: Gurusapha.

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2544). *การบริหารแบบมีส่วนร่วม*. นนทบุรี: มสธ.

Visalaporn, S. (2001). *Management Involvement*. Nonthaburi: Sukhothai thammathirat Open University.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). *คู่มือวิทยากรเครือข่ายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน*. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

The Office of the Basic Education. (2004). *Instructor's Guide to Network Management support*. Bangkok: Organization of Delivery and Parcel.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545 - 2549)*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

Commission of National Education. (2002). *The National Education Plan (B.E.545-2549)*. Bangkok: Prigwan Graphics.

อ่อนจันทร์ นุชบุรณ์. (2559). รูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้สู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สุพรรณบุรี เขต 2. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 4(2), 104-119

- Nuchaboon O. (2016). Administrative Network of Knowledge Management Model for Organizational Learning School under Suphanburi Primary Educational Service Area Office II. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(2), 104-119
- Bass, B.M., & Avolio, B.J. (1994). *Improving organizational effectiveness through Transformational leadership*. Newbury Park, CA: Sage.
- Bennis, W.G., & Nanus, B. (1985). *Leader: The strategies for taking change*. New York: Harper & Row.
- Bovee, C.L. (1993). *Management*. New York: McGraw-Hill.
- Daft, R.L. (1994). *Management*. (3rd ed.). Fort Worth, The Dryden Press.

**การเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมสุจริต
ในการเมืองภาคประชาชน**
**Guidelines for strengthening and good sense cultivating and
honest values in citizen Politics**

เต็มศักดิ์ ทองอินทร์

Termsak Thong-in

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Social Science Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail : ajanterm58@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (1) เพื่อวิเคราะห์นโยบายการเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมสุจริตในสังคมไทย (2) เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมสุจริตในการเมืองภาคประชาชน และ (3) เพื่อเสนอแนวทางบูรณาการหลักธรรมในการเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมสุจริตในการเมืองภาคประชาชน ทำการเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 15 คน

ผลวิจัยพบว่า (1) นโยบายการเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมสุจริตในสังคมไทย พบว่าในการพัฒนาประเทศไทยรัฐบาลมีนโยบายเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมสุจริตสู่สังคมไทย มีพระราชบัญญัติขับเคลื่อนความสุจริตและรัฐบาลส่งเสริมการบริหารราชการแผ่นดินที่มีธรรมาภิบาลและการป้องกันปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในภาครัฐ เชื่อมโยงภารกิจสร้างความยุติธรรมสู่สังคมไทย (2) กระบวนการเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมสุจริตในการเมืองภาคประชาชน พบว่าการเมืองสุจริตสามารถสร้างต้นแบบชุมชนสุจริตที่แตกต่างตามบริบท สำหรับหลักการปฏิบัติต้นแบบสร้างค่านิยมสุจริตการเมืองภาคประชาชน มีลักษณะนำไปสู่กิจกรรมทางการเมืองชุมชนเข้มแข็ง ส่งผลให้เกิดผล คือ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ พึ่งตนเองได้สะท้อนผลประพฤติกุศลสุจริต และโมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันหลักธรรมทฤษฎีธรรมิกัตถสังวัตตนิคมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสร้างสุจริตทางการเมือง และ (3) แนวทางบูรณาการหลักธรรมในการเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมสุจริตในการเมืองภาคประชาชน พบว่า การเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมสุจริตในการเมืองภาคประชาชนควรใช้หลักธรรมทฤษฎีธรรมิกัตถสังวัตตนิคมปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมสุจริตในสังคมไทย

คำสำคัญ : การเสริมสร้าง: ปลูกฝังจิตสำนึก: ค่านิยมสุจริต

ABSTRACT

This article has the objectives as follows; (1) to analyzed strengthening policy and good sense cultivating and honest values in Thai society (2) to studied the strengthening policy and good sense cultivating and honest values in citizen politics and (3) to presented the integration method of dhamma for strengthening policy and good sense cultivating and honest values in citizen politics. key informant interviews Chief Executive of the SAO, Member Chief Executive of the SAO, 15 people.

The research results found that (1) strengthening policy and good sense cultivating and honest values in Thai society is found that Thailand emphasized to develop anti-corruption, the government has strengthening policy and good sense cultivating and honest values in Thai society, The Act to drive good faith and the government strengthening good governance and prevent corruption and misconduct in the government and it is associate the task of justice mission to Thai society (2) process of strengthening policy and good sense cultivating and honest values in citizen politics is found that the good faith of political could strengthening the community, create activity of good faith for the members has the different prototypes in context. the particle of prototype of strengthening create the values of good faith in citizen politics with the same characteristics. It is lead the community into political activity and bring Thitthathammikatthasangwattanika as dhamma virtues conducive to benefits in the present, it affected economic security and earn more wealth, Self-reliance. These are affected good faith conduct and model of confirmatory elements. Principle of Thitthathammikatthasangwattanika correlated strengthening behavior for the political and (3) integrating model the dhamma principle to strengthening and good sense cultivating and honest values in citizen politics is found that strengthening policy and good sense cultivating and honest values in citizen politics should follow the dhamma principle of Thitthathammikatthasangwattanika to cultivating good sense in Thai society

Keyword : Guidelines for strengthening and good sense cultivating

บทนำ

การเมืองภาคประชาชนหรือการเมืองภาคพลเมืองหรือขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (New Social Movement) เป็นแนวทางที่มุ่งเคลื่อนไหวสร้างจิตสำนึกในประเด็นผลประโยชน์ร่วมของประชาชนในประเทศ เป็นการนำเสนอประสบการณ์ ปัญหา ความต้องการที่ตนเองประสบอยู่ โดยมีการรวมตัวของประชาชนที่สามารถสร้างอำนาจต่อรองหรือสร้างองค์ความรู้ทางสิทธิและโอกาส ซึ่งจะเห็นได้จากวัฒนธรรมทางการเมืองของประเทศที่พัฒนาแล้ว และประเทศที่พัฒนาแล้วเหล่านั้นก็เป็นระบอบประชาธิปไตย ซึ่งจะมีมิติแห่งการเคลื่อนไหวของประชาชนในชาติที่ยึดถือว่า “บ้านเมืองเป็นเรื่องของทุกคน” จึงมุ่งที่จะต้องรับผิดชอบต่อการกิจการ กิจกรรมของรัฐ และประชาชนต้องร่วมกันกำหนดนโยบายสาธารณะโดยตรง โดยไม่ผ่านทางตัวแทนของพรรคการเมืองหรือหน่วยงานราชการแม้ว่าจะมีรัฐสภา รัฐบาล และกลไกของรัฐที่สามารถดำเนินการแทนได้ก็ตามก็มีความพยายามขับเคลื่อนการเมืองภาคประชาชนนี้อยู่เสมอ แต่ในบ้านเราช่วงที่ผ่านมานิยมใช้คำว่า “การเมืองภาคพลเมือง” กันมากขึ้น และก็มีมีการให้ความหมายการอธิบายคำนี้แตกต่างกันไป ตามความรู้สึกความปรารถนาของแต่ละคน คำว่า “พลเมือง” หรือ Citizen จึงผันแปร ตามระบบความเชื่อ การให้ความหมายจึงผกผันตามบริบททางสังคม (ณรงค์ บุญสายขวัญ, 2544) ขณะเดียวกันเมื่อพิจารณาถึงสังคมการเมืองสมัยใหม่ ก็ยังมีการใช้คำว่า “พลเมือง” กันมากขึ้นและมีแนวคิดที่แยกแตกต่างกันออกไป

การเมืองภาคประชาชนจึงไม่เกิดขึ้นในสังคมไทยอย่างเป็นรูปธรรม คำตอบที่ได้จากข้อมูลทั่วไปก็มักจะอ้างว่าพฤติกรรมมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในแต่ละประเทศแตกต่างกัน ซึ่งจะเป็นเช่นใดก็ขึ้นอยู่กับภูมิหลังทางสังคม ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ของแต่ละชาติเป็นสำคัญ และการเมืองภาคประชาชนแบบไทยก็ควรที่จะเป็นแบบประชาธิปไตยที่มีการใช้อำนาจสูงสุดหรืออำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย โดยประชาชนทำหน้าที่ปกครองตนเอง โดยตรงแต่ในทางปฏิบัติไม่สามารถกระทำได้ ปัจจุบันยังมีข้อเกี่ยวกับการแยกข้อในสังคมระหว่างคนรวยกับคนจน ผู้มากโอกาสกับผู้ด้อยโอกาส ผู้ได้เปรียบกับผู้เสียเปรียบ ได้กลายเป็นปัญหาเรื้อรัง บั่นทอนความเจริญก้าวหน้าของชีวิตและสังคม ในขณะเดียวกันจะเห็นว่าประชาชนได้มีความพยายามในการพึ่งพาตนเองก่อน จากนั้นจึงเรียกร้องให้ภาครัฐยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือ การมีปัญหานั้นแบบที่เหมือนกันก่อให้เกิดการรวมตัวกันเข้าเป็นขบวนการเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิประโยชน์ ใช้เป็นข้ออ้างเพื่อขอความเป็นธรรมอย่างไม่ขาดสาย กระทำการในรูปแบบต่างๆ แม้กระทั่งถึงขั้นรวมตัวกันเข้าเป็นกลุ่มกดดันทางการเมือง หรือเสนอตัวเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการใช้อำนาจบริหารประเทศ เป็นต้น (ณรงค์ บุญสายขวัญ, 2544)

การเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมสุจริตแนวทางที่ประชาชนคิดร่วมกันเพื่อลดการครอบงำด้วยอำนาจของภาครัฐ และการโอนอำนาจบางส่วนมาให้ประชาชนเพื่อการสร้างโอกาสให้ดูแลชีวิตตนเองอย่างมีความสุข และโดยวิธีหรือบทบาทที่มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ สุจริต 3 ได้แก่ 1. กายสุจริต (ความประพฤติชอบด้วยกาย) 2. วาจาสุจริต (ความประพฤติชอบด้วยวาจา) 3. มโนสุจริต (ความประพฤติชอบด้วยใจ) เข้าไปใช้ด้วยแล้ว ย่อมจะก่อให้เกิดผลต่างมากยิ่งขึ้น และยังเป็นประโยชน์อันพึงได้รับจากการประกอบกิจการหรือธรรมที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในปัจจุบัน (ทิฐธัมมิกัตถประโยชน์) ด้วย

พลังขับเคลื่อนค่านิยมสุจริตสู่สังคมไทย อาศัยความตั้งใจ ความจริงใจจริงจังในการกระทำร่วมกัน จะก่อให้เกิดแรงผลักดันอย่างต่อเนื่อง เช่นว่าเมื่อมีการเคลื่อนไหวจนเกิดปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวต่อสู้เรียกร้องของชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่น ทั้งทางด้านการจัดการทรัพยากรในชุมชน การเคลื่อนไหวของกลุ่มองค์กรชุมชน และภาคประชาสังคมของคนในท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งเป็นไปโดยสงบเชื่อมโยงไปถึงผู้นำการเคลื่อนไหวที่ต้องสร้างกระบวนการค่านิยมสุจริต อันหมายถึงการดำเนินชีวิต ความรู้สึกนึกคิด จิตใจ และสติปัญญาของผู้นำของประชาชนที่จะพาแนวทางของประชาชนไปสู่ความเจริญงอกงามและสันติสุข (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2548) ก่อให้เกิดกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นองค์กรรูปแบบใหม่ที่มีลักษณะของสันติวิธีรูปแบบต่างๆ เช่น องค์กรภาคประชาชน องค์กรวิชาชีพ องค์กรพัฒนาเอกชน และขบวนการประชาสังคมที่เคลื่อนไหวของภาคพลเมืองเพื่อการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการบริหารการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นการเสริมสร้างระบบข้อหรือระบบควบคุมไว้เป็นทางเลือก หรือเป็นมุมแปรสำหรับให้พร้อมที่จะสนับสนุนการเปลี่ยนระบบหรืออย่างน้อยอาจจะเป็นที่เก็บเชื้อไว้ให้ประชาธิปไตยมีโอกาสก่อตัวหรืองอกงามขึ้นได้ต่อไป" (อาภัสรา เทพจำนง, 2555)

ในปัจจุบันระบบการเมืองของไทยยังคงเป็นรูปแบบการปกครองประชาธิปไตยแบบผู้แทน โดยประชาชนเลือกผู้แทนขึ้นทำหน้าที่แทนตน และผู้แทนทำหน้าที่ร่วมกันเลือกผู้บริหารประเทศ เพื่อกำหนดนโยบายและวิธีการปฏิบัติตามนโยบาย การเลือกผู้แทนเข้าทำหน้าที่แทนตนเป็นกลไกเบื้องต้นของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ทำให้กระบวนการได้มาซึ่งผู้แทนเป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย อันจะทำให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยพัฒนามากยิ่งขึ้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2548) การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทนนั้นยังไม่สามารถสนองตอบและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยได้อย่างเต็มที่หนทางหนึ่งที่จะทำให้มีความเชื่อมั่นในการกำหนดอนาคตประเทศชาติ (self-determination) ก็คือ การเสริมสร้างการเมืองภาคประชาชนที่ต้องมีเรื่องของการเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมสุจริต ซึ่งรากฐานสังคมไทยมีพระพุทธศาสนา แนวทางที่ประชาชนคิดร่วมกันเพื่อลดการครอบงำด้วยอำนาจของภาครัฐ และการโอนอำนาจบางส่วนมาให้ประชาชนเพื่อการสร้างโอกาสให้ดูแลชีวิตตนเองอย่างมีความสุข และโดยวิธีหรือบทบาทที่มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ สุจริต 3 ได้แก่ 1. กายสุจริต (ความประพฤติชอบด้วยกาย) 2. วาจาสุจริต (ความประพฤติชอบด้วยวาจา) 3. มโนสุจริต (ความประพฤติชอบด้วยใจ) เข้าไปใช้ด้วยแล้ว ย่อมจะก่อให้เกิดผลต่างมากยิ่งขึ้น และยังเป็นประโยชน์อันพึงได้รับการประกอบกิจการหรือธรรมที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในปัจจุบัน (ทิฐธัมมิกัตถประโยชน์) ด้วย ดังนั้น ความตั้งใจ ความจริงใจจริงจังในการกระทำร่วมกัน จะก่อให้เกิดแรงผลักดันอย่างต่อเนื่อง เช่นว่าเมื่อมีการเคลื่อนไหวจนเกิดปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวต่อสู้เรียกร้องของชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่น ทั้งทางด้านการจัดการทรัพยากรในชุมชน การเคลื่อนไหวของกลุ่มองค์กรชุมชน และภาคประชาสังคมของคนในท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งเป็นไปโดยสงบเชื่อมโยงไปถึงผู้นำการเคลื่อนไหวที่ต้องสร้างกระบวนการค่านิยมสุจริต อันหมายถึงการดำเนินชีวิต ความรู้สึกนึกคิด จิตใจ และสติปัญญาของผู้นำของประชาชนที่จะพาแนวทางของประชาชนไปสู่ความเจริญงอกงามและสันติสุข (พระราชมุนี (ป.อ.ปยุตฺโต), 2526) ก่อให้เกิดกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นองค์กรรูปแบบใหม่ที่มีลักษณะของสันติวิธีรูปแบบต่างๆ

เช่น องค์การภาคประชาชน องค์การวิชาชีพ องค์การพัฒนาเอกชน และขบวนการประชาสังคมที่เคลื่อนไหวของภาคพลเมืองเพื่อมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการบริหารการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นการเสริมสร้างระบบข้อหรือระบบควบคุมไว้เป็นทางเลือก หรือเป็นมุมแปรสำหรับให้พร้อมที่จะสนับสนุนการเปลี่ยนระบบหรืออย่างน้อยอาจจะเป็นที่เก็บเชื้อไว้ให้ประชาธิปไตยมีโอกาสก่อตัวหรืองอกงามขึ้นได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์นโยบายการเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมสุจริตในสังคมไทย
2. เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมสุจริตในการเมืองภาคประชาชน
3. เพื่อเสนอแนวทางบูรณาการหลักธรรมในการเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมสุจริตในการเมืองภาคประชาชน

ระเบียบวิธีวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและแนวคิดเกี่ยวกับงานวิจัย การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในประเด็นการเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมสุจริตในการเมืองภาคประชาชน ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอขั้นตอนการดำเนินการวิจัยมีกระบวนการวิจัยและขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 15 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structure In-dept Interview) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมสุจริตในการเมืองภาคประชาชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา
2. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) และการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่าง ๆ ได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่าง ๆ เหล่านั้น เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อมูลเชิงคุณภาพได้นำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

3. ตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นแรกผู้วิจัยได้ตรวจสอบว่าได้ข้อมูลเพียงพอแล้วหรือยัง ข้อมูลนั้นได้ตอบปัญหาของการวิจัยแล้วหรือไม่ หากผู้วิจัยพบว่าได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกัน ผู้วิจัยจะตรวจสอบว่าข้อมูลที่แท้จริงเป็นอย่างไร ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกวิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ใช้กันมากในการวิจัยเชิงคุณภาพคือการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation)

ผลการวิจัย

1. นโยบายการเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมสุจริตในสังคมไทย

ผลวิเคราะห์นโยบายการเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมสุจริตในสังคมไทยต่อการพัฒนาประเทศไทยภายใต้ความร่วมมือกับองค์การระหว่างประเทศตามมาตรฐานสากลองค์กรหนึ่งที่มีมุ่งเน้นเรื่องการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน คือ องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา ซึ่งได้จัดตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2504 โดยมีภารกิจหลัก คือ การเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยร่วมมือกับประเทศสมาชิกในการสนับสนุนการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน แต่องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนาไม่ได้จำกัดภารกิจอยู่แต่เฉพาะความร่วมมือในการพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของประเทศสมาชิกเท่านั้น แต่ยังขยายภารกิจดังกล่าวให้ครอบคลุมไปยังประเทศอื่น ๆ ผ่านกลไกความร่วมมือต่าง ๆ โดยเฉพาะการหารือร่วมกับประเทศและองค์การที่เกี่ยวข้องเพื่อแบ่งปันและถ่ายทอดประสบการณ์ในการพัฒนา การร่วมกันแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนการร่วมกำหนดแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการพัฒนาประเทศ และเพื่อให้บรรลุภารกิจดังกล่าว องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา จึงได้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ใน 5 สาขาหลัก ได้แก่ 1. กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น การพัฒนาและการเพิ่มพูนศักยภาพด้านการแข่งขัน 2. กิจกรรมด้านสังคม เช่น การพัฒนาด้านการศึกษา สาธารณสุข และการส่งเสริมการจ้างงาน 3. กิจกรรมด้านการคลังโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับภาษีและการลงทุน 4. กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์แก่การพัฒนาประเทศ 5. กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมธรรมาภิบาลการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันถือเป็นหนึ่งในกิจกรรมย่อยที่จัดอยู่ในความพยายามในการส่งเสริมธรรมาภิบาลขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา

กล่าวได้ว่า องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนาเป็นหนึ่งในองค์การระหว่างประเทศ ที่มีบทบาทนำในการดำเนินการความพยายามป้องกันและปราบปรามการคอร์รัปชัน สำหรับองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนาแล้ว การทุจริตคอร์รัปชันถือเป็นสิ่งที่ขวางอยู่ระหว่างเส้นทางในการบรรลุภารกิจเพื่อการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของประชาชน โดยองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนาได้จัดตั้งหน่วยงานที่ชื่อ CleanGovBiz ขึ้น โดยมีเจตนารมณ์ช่วยสนับสนุนให้ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และกลุ่มประชาสังคมร่วมมือกันสร้างสุจริตธรรมควบคู่ไปกับการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันในประเทศของตนเอง และได้พัฒนาเครื่องมือเพื่อนำไปสู่การวางแผนทางในการแก้ไขปัญหาด้านสุจริตธรรมภาครัฐ

นโยบายรัฐบาลต่อการส่งเสริมและปลูกฝังค่านิยมสุจริต

นโยบายของรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ด้านการส่งเสริมการบริหารราชการแผ่นดินที่มีธรรมาภิบาลและการป้องกันปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในภาครัฐ : ข้อ 10.5 ใช้มาตรการทางกฎหมาย การปลูกฝังค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมและจิตสำนึกในการรักษาคำสัตย์สุจริตของความเป็นข้าราชการและความซื่อสัตย์สุจริต ควบคู่กับการบริหารจัดการภาครัฐที่มีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกระดับอย่างเคร่งครัด ยกเลิกหรือแก้ไขกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่ไม่จำเป็น สร้างภาระแก่ประชาชนเกินควร หรือเปิดช่องโอกาสการทุจริต เช่น ระเบียบการจัดซื้อจัดจ้าง การอนุญาต อนุมัติ และการขอรับบริการจากรัฐ ซึ่งมีขั้นตอนยืดเยื้อ ใช้เวลานาน ซ้ำซ้อนและเสียค่าใช้จ่ายทั้งของภาครัฐและประชาชน กล่าวได้ว่ารัฐบาลต้องการให้เจ้าหน้าที่ของภาครัฐเป็นต้นแบบในการสร้างความสุจริต และเกิดมุมมองการปฏิบัติที่ตรงภายใต้ขอบเขตของกฎหมายดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมในสังคม กำหนดให้หน่วยงานภาครัฐทุกหน่วยงานจัดทำแผนปฏิบัติการว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตภาครัฐ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 – 2555 ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตภาครัฐ หน่วยงานภาครัฐเป็นกลไกสำคัญและเป็นตัวแทนของรัฐบาลในการปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกสู่สังคมไทย ส่วนราชการมีกิจกรรมโครงการและผลงานบริการประชาชนด้วยความสุจริตรวมถึงเชื่อมโยงกิจกรรมของหน่วยงานส่งเสริมให้ประชาชนที่มาจากภาคการเมืองโดยตรง ประชาชนกลุ่มหรือองค์กรได้จัดกิจกรรมสนองตอบความต้องการของประชาชนมุ่งเน้นสร้างความสุจริตและสร้างการมีส่วนร่วมในการปลูกฝังความสุจริตสู่สังคม

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น มีหนังสือ ที่ มท 0817.2/ว66 ลงวันที่ 12 มกราคม 2560 เรื่องแนวทางการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (Integrity and Transparency Assessment : ITA) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 ซึ่งในแบบประเมินกำหนดให้ผู้บริหารของหน่วยงาน กำหนดนโยบาย มาตรการ แผนงานหรือโครงการ/กิจกรรม เพื่อพัฒนาหน่วยงานให้มีคุณธรรมและความโปร่งใส ตามแนวทางการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ 6 ด้าน ได้แก่ 1) ความโปร่งใส 2) ความพร้อมรับผิด 3) ความปลอดจากการทุจริตในการปฏิบัติงาน 4) วัฒนธรรมคุณธรรมในองค์กร 5) คุณธรรมการทำงานในหน่วยงาน 6) การสื่อสารภายในหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรภาครัฐที่มีประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมกับการดำเนินงานของข้าราชการประจำ การสร้างความสุจริตในระดับท้องถิ่น การแสดงบทบาททางการเมืองภาคประชาชนบนพื้นฐานของความซื่อสัตย์สุจริตของทุกภาคส่วนช่วยให้เกิดการปลูกฝังค่านิยมสุจริตสู่สังคมไทย

กองทุนหมู่บ้าน องค์กรประชาชนภายใต้การสนับสนุนภาครัฐ ประชาชนร่วมวางแผนการใช้เงินให้เกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้กรรมการหมู่บ้านยังเป็นกลไกที่สำคัญ เพื่อให้กองทุนมีความยั่งยืนและเกิดประโยชน์ในการพัฒนาหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านซึ่งดูแลกองทุนฯ ต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดมั่นในหลักการเพื่อส่วนรวม เชื่อว่าทุกกองทุนจะเป็นส่วนเสริมเศรษฐกิจให้แข็งแกร่งในระดับชุมชนได้

กองทุนหมู่บ้านปลูกฝังค่านิยมสุจริต และมีคุณค่ายิ่งกว่าเงินมากนัก กองทุนนี้ประกอบด้วยทุนที่เป็นคนแต่ละคน ทุนทางสังคมที่ชักชวนแต่ละคนมาเป็นกลุ่มคนหรือสังคม ทุนทางวัฒนธรรม คือวิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มคนที่บรรสานสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม ทุนทางศีลธรรม หมายถึงความถูกต้องแห่งการอยู่ร่วมกัน เช่น ความเอื้ออาทรต่อกัน ความเชื่อถือและไว้วางใจกันได้ ความสุจริต ความเสียสละ ทุนทางทรัพยากร เช่น ดิน น้ำ ป่า อากาศ ไร่นา วัวควาย ที่มีการอนุรักษ์ มีการใช้อย่างเป็นธรรมและยั่งยืน ทุนทางปัญญา ได้แก่การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติและนำเอาความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน และความรู้จากภายนอกชุมชน มาสังเคราะห์เป็นปัญญาและการจัดการเพื่อให้การอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และระหว่างชุมชนกับโลกภายนอกชุมชน เป็นไปอย่างรักษาความสมดุลไว้ได้ เพื่อความเป็นปกติและยั่งยืน ทุนที่เป็นเงิน อันช่วยกันออมไว้เพื่อให้กระบวนการออมและการจัดการรวมทั้งตัวเงิน เป็นเครื่องกระตุ้นและส่งเสริมสร้างทุนที่ไม่ใช่เงิน

ทุนที่ไม่ใช่เงิน คือ คน สังคม วัฒนธรรม ศีลธรรม ทรัพยากร และ ปัญญา ถูกชักชวนเข้าด้วยกัน "คุณค่าที่ไม่ใช่เงิน" (nonmonetary values) คือความใกล้ชิด ความเอื้ออาทรต่อกัน ความไว้น้ำใจ เชื่อใจ ความสุจริต ความเสียสละ คุณค่าที่ไม่ใช่เงินนี้มีพลังผูกพันเข้าไว้ด้วยกัน คุณค่านี้อาจเรียกว่าเป็น "ธรรมะแห่งการชักชวน" ชุมชนจะก่อตัวขึ้นมาเองด้วย "ธรรมะแห่งการชักชวน" กองงามและเติบโตไปโดยธรรมชาติ เป็นองค์กรโดยธรรม องค์กรโดยธรรมทำให้ทุกคนมีความสุขและสร้างสรรค์อย่างยิ่ง พัฒนาประเทศและการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งเพื่อให้เกิดความสามัคคีปรองดองในสังคมไทย.

2. กระบวนการเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมสุจริตในการเมืองภาคประชาชน

การศึกษากระบวนการเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมสุจริตในการเมืองภาคประชาชน เป็นที่หน้าสังเกตว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหลักธรรมที่ภูมธัมมิกัตถสังวัตตินิกมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมจิตสำนึกค่านิยมสุจริตในการเมืองภาคประชาชน สมาชิกในชุมชนที่มีส่วนร่วมกับกิจกรรมการสร้างค่านิยมสุจริตในสังคมชุมชนของตนเองจนเกิดเป็นกิจกรรมต้นแบบขับเคลื่อนความไว้วางใจสร้างการมีส่วนร่วมนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็งเป็นต้นแบบแก่ชุมชนอื่นๆในสังคมไทย

เกิดกิจกรรมต้นแบบแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันตามบริบทพื้นที่ สำหรับลักษณะของการเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมสุจริต มีลักษณะที่เหมือนกัน คือ การปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสร้างความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองทางด้านเศรษฐกิจการเมืองและสังคม มีข้อมูลเชิงประจักษ์ระบุองค์ประกอบเชิงยืนยัน การเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมสุจริตในการเมืองภาคประชาชน 1.ตำบลควนรู อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา การเมืองสุจริตชุมชนเข้มแข็ง 2. ตำบลนาบัว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก สร้างพลังชุมชนสุจริต 3. ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี วิธีการสร้างการเมืองแบบสมานฉันท์แบบพึ่งพาตนเอง 4.เทศบาลเมืองสีคิ้ว อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา สร้างการเมืองแบบประชาธิปไตย

ประชาชน สมาชิกชุมชนส่วนมากปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ภูมธัมมิกัตถสังวัตตินิกธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน อันอำนวยการประโยชน์สุขขั้นต้นรับรู้ได้ สำเร็จด้วยธรรม 4 ประการ คือ 1) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่นเพียร เลี้ยงชีพด้วยการหมั่นประกอบ

งาน 2) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาโรคทรัพย์ 3) กัลยาณมิตตตา คบคนดี ไม่คบคบบั้ว ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา 4) สมชีวิตา อยู่อย่างพอเพียง รู้ทางเจริญทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโรคทรัพย์ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมจิตสำนึกค่านิยมสุจริตในการเมืองภาคประชาชนส่งผลให้เกิดผล คือ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ทำให้มีทรัพย์สินเงินทอง พึ่งตนเองได้ เรียกว่า “หัวใจเศรษฐกิจ” และกระบวนการทฤษฎีนี้มีกัตถะสังวัตตนิกรรมสำหรับเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมสุจริตแก่ประชาชน สรุปดังนี้

ขั้นที่ 1 อนุฐานสัมปทา สมาชิกชุมชน มีพร้อมด้วยความขยัน หมั่นเพียร ในการประกอบสัมมาอาชีพ ปลูกฝังค่านิยมสุจริต การแสวงหารายได้เข้าสู่ครอบครัวและชุมชน โดยสภาองค์กรชุมชนท้องถิ่นตำบลควนรู ทำหน้าที่เป็น แกนนำหลักของชุมชนจัดทำแผนพัฒนาครบทุกด้านให้เกิดการรักษาทรัพยากรที่ทรงคุณค่าของชุมชน นำไปสู่การร่วมไม้ร่วมมือและสร้างความสามัคคีทางการเมือง ในลักษณะแบ่งปันเชื่อมโยงความแตกต่างในชุมชนนำไปสู่การจัดทำแผนชุมชนร่วมกัน เช่น รักษารูปแบบชุมชนด้านการศึกษาและพัฒนาศึกษาเรียนรู้ชุมชน ส่งเสริมอาชีพสุจริตในชุมชน ภายใต้ยุทธศาสตร์พัฒนาอาชีพและส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน เป็นต้น

ขั้นที่ 2 อารักขสัมปทา การเก็บรักษาทรัพย์สินที่ได้มา โดยชอบธรรม ผลการประกอบสัมมาอาชีพ ปลูกฝังค่านิยมสุจริต มีกิจกรรมต่อยอดอนุรักษ์พัฒนาอาชีพและส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนด้วยวิธีการสุจริต เช่น บริหารกองทุนของชุมชนด้วยความสุจริต ยุติธรรม ร้องรับกิจกรรมส่งเสริมอาชีพความมั่นคงชุมชน เป็นต้น

ขั้นที่ 3 กัลยาณมิตตตา คบหาสมาคมกับคนดี มีคุณธรรม มีน้ำใจ ซื่อสัตย์สุจริต เป็นผู้นำไม่ว่าจะทำหน้าที่ใดหรืออยู่ในตำแหน่งใดหากเป็นการทำเพื่อส่วนรวมต้องทำทันทีที่การทำความดีไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้องแต่หากเป็นการร่วมคิดร่วมกันทำโดยการนั่งพูดคุยรับฟังกันรับฟังปัญหาหาทางออกร่วมกันมีการจัดประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมโดยเริ่มตั้งแต่จุดเริ่มต้นจนถึงจุดหมายร่วมกันสุดท้ายทำให้เกิดการพัฒนาที่ดีขึ้นตามมา

ขั้นที่ 4 สมชีวิตา สมาชิกชุมชนได้รับการปลูกฝังการใช้จ่ายอย่างประหยัดพอเพียง ใช้ชีวิตสมถะ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ความดีก่อให้เกิดการรักษาน้ำใจและทรัพยากรบนพื้นฐานการดำรงชีวิตด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เช่น ไม่ค้าขายเสพติด เล่นการพนัน เป็นต้น

กิจกรรมปลูกจิตสำนึกค่านิยมสุจริต

กิจกรรมปลูกจิตสำนึกส่งเสริมค่านิยมสุจริตและการเมืองภาคประชาชนเน้นการเมืองสุจริต การแบ่งปันแบบเลือกอาหารการยอมรับความแตกต่างทางการเมืองของสมาชิกในชุมชน ปลูกฝังสมาชิกในชุมชนให้เปิดโอกาสแก่กลุ่มที่เห็นต่าง การสนับสนุนและสร้างพลังทางการเมืองผ่านกิจกรรมการทำ ส่งผลให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลภายนอกกว่าเป็นชุมชนต้นแบบ เป็นความรู้สึภาคภูมิใจอย่างยิ่ง การดำเนินการที่ผ่านมาอาจจะมีถูกบ้างผิดบ้าง แต่เมื่อทุกฝ่ายร่วมกัน นำเอาปัญหามาทบทวนเพื่อจะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้องตรงจุดนับว่าเป็นจุดแข็งที่สำคัญของตำบลเรา จึงเป็นตำบลที่พึ่งตนเองและเดินไปด้วยตนเองอย่างแท้จริง เช่น โครงการธนาคารอาหารชุมชน เป็นโครงการที่ก่อให้เกิดความมั่นคงทางอาหารของชุมชนอย่างแท้จริง ชุมชนเข้มแข็งสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆได้

3. แนวทางบูรณาการหลักธรรมในการเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมสุจริตในการเมืองภาคประชาชน

การเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมสุจริตในสังคมไทย **บูรณาการทางการเมืองภาคประชาชน** เน้นการปกครองแบบบูรณาการของสามขั้วระหว่าง ท้องถิ่น การเมืองสมานฉันท์ มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน สังคมให้เกิดความสุจริต จัดวางระบบการปฎิภาหหรือ โดยเฉพาะการปฎิภาหหรือ กับกลุ่มองค์กรภาคประชาชนในชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง ชุมชนมั่นคง มั่งคั่ง มีความสุข เปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เวทีกลางเพื่อการพัฒนาสู่สมัชชาพลเมือง รวมถึงการเปิดโอกาสให้กลุ่มการเมืองภายนอก องค์กรภายนอก ได้เข้ามาศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์**จิตสำนึกค่านิยมสุจริต**ส่งเคาระห์เข้ากับหลักธรรมที่ภุทธธัมมิกัตถสังวัตตนิคกรรม 4 (ที่ภุทธธัมมิกัตถะ) เป็นข้อปฏิบัติสำคัญที่ทำให้เกิดผลคือ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชน ทำให้มีทรัพย์สินเงินทองมุนเวียน พึ่งตนเองได้ เรียกว่าธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ปัจจุบันสมาชิกชุมชนเห็นเป็นรูปธรรม เรียกว่า “หัวใจเศรษฐกิจ” โดยมีคำย่อคือ “อุ” “อา” “กะ” “สะ” รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. อุภูฐานะสัมปทา (อุ) ลักษณะเชิงพฤติกรรม พร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร รู้จักใช้ปัญญา ไตร่ตรองพิจารณาหาวิธีการที่แยบคายในการทำงาน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักคิด รู้จักทำ รู้จักดำเนินการด้านเศรษฐกิจ ทำการงานประกอบอาชีพให้ได้ผลดี

2. อารักขสัมปทา (อา) ลักษณะเชิงพฤติกรรม พร้อมด้วยการรักษา สามารถปกป้องคุ้มครองรักษาทรัพย์สินที่หามาได้ ไม่ให้สูญหายพินาศไปด้วยภัยต่าง ๆ

3. กัลยาณมิตรตตา (กะ) ลักษณะเชิงพฤติกรรม รู้จักคบคนดีหรือมีกัลยาณมิตร ซึ่งจะเป็นองค์ประกอบสำคัญ ที่ช่วยให้เจริญก้าวหน้าในวงการอาชีพนั้น ๆ ทำให้รู้เห็นช่องทางและโอกาสต่าง ๆ ในการทำงาน ทันทต่อเหตุการณ์ ตลอดจนรู้จักปฏิบัติต่อทรัพย์สินของตนเองอย่างถูกต้อง ไม่ถูกมิตรชั่วชักจูงไปในทางอบายมุข ซึ่งจะทำให้ทรัพย์สินไม่เพิ่มพูนหรือมีแต่จะหดหายไป

4. สมชีวิตา (สะ) ลักษณะเชิงพฤติกรรม การดำรงชีพเป็นอยู่พอดี หรือความเป็นอยู่สมดุล คือเลี้ยงชีพแต่พอดี ไม่ให้ฟุ่มเฟือย ไม่ให้ผิดเคือง ให้รายได้เหนือรายจ่าย มีเหลือเก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็น

ความมั่นคงของชุมชน สะท้อนความซื่อสัตย์สุจริตของสมาชิกในชุมชน เชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ ในทางการเมืองและการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ การทำกิจกรรมสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนบนพื้นฐานความสุจริตและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ขอให้เกิดความมั่นคงด้านอื่นๆตามมา โดยเฉพาะกลางการเมืองที่ลดความขัดแย้งและความร่วมมือสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชนบนพื้นฐานความซื่อสัตย์สุจริตของสมาชิกชุมชน เกิด การรับฟังเหตุผลทางการเมือง ดำเนินการกิจกรรมทางการเมือง ธุรกิจการเมืองยึดกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับเป็นหลัก ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำ ในสิทธิ เสรีภาพและความไม่เป็นอิสระในการดำเนินงาน ผู้นำดีประพฤตสุจริตเป็นตัวแทนเพื่อเข้าไปขับเคลื่อนกิจกรรมทางการเมือง รวมถึงการเข้าไปมีส่วนได้เสียของผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น จัดการทรัพยากรท้องถิ่นสู่ความเข้มแข็ง เน้นกระบวนการเรียนรู้ของท้องถิ่นเป็นหลัก โดยจัดทำแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ ของท้องถิ่นให้สมาชิกในชุมชน และภายนอกชุมชน

ได้เข้ามาเรียนรู้และร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่น
เข้มแข็งและยั่งยืน

อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง “การเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมสุจริตในการเมืองภาคประชาชน”
ผู้วิจัยได้นำผลที่พบจากการวิจัยมาอธิบายเชื่อมโยงกับทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องควบคู่กับการนำเสนอ
ข้อมูลเชิงประจักษ์ ในประเด็นต่อไปนี้

1. วิเคราะห์นโยบายการเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมสุจริตในสังคมไทย พบว่า การ
พัฒนาประเทศไทยมุ่งเน้นต่อต้านทุจริตคอร์รัปชัน รัฐบาลมีนโยบายเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึก
ค่านิยมสุจริตสู่สังคมไทย มีพระราชบัญญัติขับเคลื่อนความสุจริตและรัฐบาลส่งเสริมการบริหารราชการ
แผ่นดินที่มีธรรมาภิบาลและการป้องกันปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในภาครัฐ เชื่อมโยง
ภารกิจสร้างความยุติธรรมสู่สังคมไทย สอดคล้องกับ วิศาล ศรีมหาโว ได้วิจัยเรื่อง การเมืองไทยระบบ
หรือคน : การพัฒนาวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน พบว่า การเมืองของ
ประชาชนภาคใต้ คล้ายคลึงกับวัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตยไทย รัฐบาลสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง
ใหม่เน้นการเมืองซื่อสัตย์สุจริต ใช้หลักประชาธิปไตยในการตรวจสอบทุจริตภาครัฐและภาคประชาชนเพื่อ
พัฒนาประเทศชาติให้มั่นคง

2. กระบวนการเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมสุจริตในการเมืองภาคประชาชน พบว่า
การเมืองสุจริตสามารถสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง เกิดกิจกรรมสุจริตแก่สมาชิกได้ต้นแบบที่แตกต่างกันตาม
บริบท สำหรับหลักการปฏิบัติต้นแบบสร้างค่านิยมสุจริตการเมืองภาคประชาชน มีลักษณะเหมือนกัน
นำไปสู่กิจกรรมทางการเมืองชุมชนเข้มแข็ง คือ การนำทฤษฎีธรรมาภิบาลมาปฏิบัติเป็นธรรมเพื่อประโยชน์ใน
ปัจจุบัน สอดคล้องกับ ญาเรศ อัครพัฒนานุกุล (2556) ได้วิจัยเรื่อง การกระจายอำนาจกับการเสริมสร้าง
ความเข้มแข็งของ การเมืองภาคประชาชน : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดอุบลราชธานี
ผลการวิจัยพบว่า ในด้านหลักการหรือฐานคิด การกระจายอำนาจได้ทำให้ความเข้าใจต่อการเมือง ภาค
ประชาชนของชาวบ้านดีขึ้น สร้างความเข้มแข็งของการเมืองภาคประชาชน ตามตัวชี้วัดที่ได้ตั้งไว้ ได้แก่
(1) การส่งเสริมให้เกิดการ กำกับ ดูแล ควบคุม นักการเมืองระดับชาติ/ท้องถิ่น (2) การให้ข้อมูลข่าวสาร
แก่ชุมชนอย่างทั่วถึง และ (3) การส่งเสริมให้เกิดความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรมส่วนรวมของ
ชุมชน

3. แนวทางบูรณาการหลักธรรมในการเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมสุจริตในการเมือง
ภาคประชาชน พบว่า การเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมสุจริตในการเมืองภาคประชาชนควรใช้
หลักธรรมทฤษฎีธรรมาภิบาลมาปฏิบัติปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมสุจริตในสังคมไทย สอดคล้องกับการอธิบาย
ธรรมของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2548) ได้กล่าวอีกว่า “เมื่อได้ใช้โศกทรัพย์ทำประโยชน์อย่างนี้
แล้ว ถึงโศกจะหมดสิ้นไปก็สบายใจได้ว่า ได้ใช้โศกะนั้นให้เป็นประโยชน์ถูกต้องตามเหตุผลแล้ว ถึงโศกจะ
เพิ่มขึ้น ก็สบายใจเช่นเดียวกัน เป็นอันไม่ต้องเดือดร้อนใจในทั้งสองกรณี” ปฏิบัติตามหลักธรรม “ทฤษฎี
มิกตละ” เป็นเรื่องเกี่ยวกับปากท้อง การกิน การอยู่ ปัจจัยการดำรงของคน ถ้าบ้านเมืองมีเศรษฐกิจดี คน

มีความอยู่ดีกินดี ต่างคนต่างประกอบอาชีพที่สุจริตไม่เบียดเบียนกัน รัฐบาลก็ไม่ต้องวันวាយอยู่กับการปราบปรามเรื่องทุจริต สามารถพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าไป และเศรษฐกิจของชาติจะดีขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาการพัฒนาประเทศอาเซียนนโยบายการเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมสุจริตในสังคมไทย
2. ศึกษาการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมสุจริตในการเมืองภาคประชาชนให้เกิดการนำไปปรับใช้สร้างการเมืองสุจริต สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง มีกิจกรรมสุจริตต้นแบบ สอนสมาชิกตามบริบท เพิ่มหลักสูตรทางพระพุทธศาสนาที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสร้างสุจริตทางการเมือง

เอกสารอ้างอิง : References

- ณรงค์ บุญสวยขวัญ. (2544) . การจัดการทางสังคม ในเอกสารประกอบการบรรยาย วิชาการจัดการทางสังคม กลุ่มวิชาทั่วไป. นครศรีธรรมราช : มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ .
- Boonsuaykhwan, N. (2001). Social Management In the handout Social management General subject group. Nakhon Si Thammarat: Walailak University.
- ญาเรศ อัครพัฒนานุกุล. (2556). การกระจายอำนาจกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของการเมืองภาคประชาชน: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดอุบลราชธานี. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- Akarapattananukul, Y. (2013). Decentralization and strengthening of public politics: a case study of sub-district administration organization. In Ubon Ratchathani province. Bangkok: The Thailand Research Fund (TRF).
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2548). รัฐศาสตร์และจริยธรรมนักการเมืองแนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย จก.
- Phrapromkhunaporn (P.A. Payutto). (2005). Political science and ethics of Buddhist politicians. Bangkok: Pim Suay Co., Ltd.
- พระราชวรมนู (ป.อ.ปยุตโต). (2526). พุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิกมลคีเมทอง.
- Phrarajworamuni (P.A. Payutto). (1983). Buddhism and Thai society. Bangkok: Publisher: Kamon Keemthong Foundation.
- วิศาล ศรีมหาโร, (2554). การเมืองไทยระบบหรือคน : การพัฒนาวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน. วารสารสถาบันพระปกเกล้า. 12 เล่มที่ 3 : 16-26.
- Srimahawaro, W. (2011). Thai politics, systems or people: cultural development and political participation of the people. Journal of King Prajadhipok's Institute 12 Book 3 : 16-26.

สุวริย์ ศิริโกคาภิรมย์. (2546). การวิจัยทางการศึกษา. ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์ สถาบันราชภัฏเทพสตรี.

Siriphokaphirom, S. (2003). Educational research. Lop Buri: Printing Department, Thepsatri Rajabhat Institute.

อภัสรา เทพจำนง. (2555). การใช้สิทธิเลือกตั้งโดยไม่ประสงค์ลงคะแนน : ศึกษาแนวทางเพื่อการพัฒนาและส่งเสริมการใช้สิทธิเลือกตั้งโดยไม่ประสงค์ลงคะแนนให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

Thepchamng, A. (2012). Exercise of voting rights without voting: Study of guidelines for development and promotion of exercise of voting rights without voting for candidates for the House of Representatives. Research report. Bangkok: University of the Thai Chamber of Commerce.